

T.C
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİMDALI

**TÜRK FİKİR GAZETECİLİĞİNDE DEĞİŞİM: CUMHURİYET
VE RADİKAL GAZETELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

107475

HAZIRLAYAN
Meltem GÖNDEN ÖKTEM
92-97-218

107475

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Sıdika Yılmaz

İZMİR
2001

TUTANAK

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 15.18.2001 tarih ve 17/4 sayılı kararı ile oluşturulan jüri, Gazetecilik anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi Meltem G. ÖKTEM'in Tuzla Filiz Gazeteciliğinde Değişim; Çirkinlik ve Rasthah Gazetecilerin başlıklı tezini incelemiş ve adayı 28.8.2001 günü saat 16.00'da tez savunmasına alınmıştır.

Sınav sonunda adayın tez savunmasını ve jüri üyeleri tarafından tezi ile ilgili kendisine yöneltilen sorulara verdiği cevapları değerlendirerek tezin başarılı olduğuna oybirliğiyle / oyçokluğuyla karar vermiştir.

BÂŞKAN

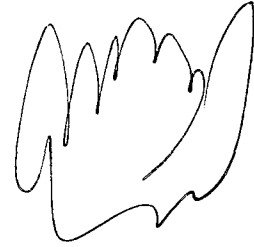
Yrd. Doç. Dr. Sibel Yılmaz

ÜYE

Doç. Dr. Zafer Özgenç

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Oguzhan Kavaklı

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
TABLO VE EKLER.....	IV

BİRİNCİ BÖLÜM

FİKİR GAZETECİLİĞİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

I. FİKİR GAZETECİLİĞİNİN BASIN DÜNYASINDAKİ YERİ	5
A. FİKİR GAZETESİ KAVRAMININ ORTAYA ÇIKIŞI	6
B. FİKİR GAZETECİLİĞİNİN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ.....	7
C. FİKİR GAZETELERİNDE HABER VE KÖŞE YAZARLIĞI KAVRAMI	18
II. TARİHSEL SÜREÇTE FİKİR GAZETECİLİĞİ.....	24
A. BATIDA FİKİR GAZETECİLİĞİNİN GELİŞİMİ VE BATILI ÜLKELERDEN FİKİR GAZETESİ ÖRNEKLERİ	24
1. İngiltere	25
2. Amerika	27
3. Fransa	30
B. TÜRKİYE'DE FİKİR GAZETECİLİĞİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	34
1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Fikir Gazeteciliği.....	35
a. Tanzimat Döneminde Fikir Gazeteciliğinin Ortaya Çıkışı.....	35
b. I. ve II. Meşrutiyet Dönemi	40
c. Milli Mücadele Dönemi	45
2. Cumhuriyet Döneminde Fikir Gazeteciliği.....	47
a. Tek Partili Dönem(1923-1945)	48
b. Çok Partili Dönem(1946-1960)	54
c. 1960'lardan 1980'lere Türkiye'de Fikir Gazeteciliği.....	57
d. 1980'den Günümüze Türkiye'de Fikir Gazeteciliği.....	60

İKİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYET VE RADİKAL GAZETELERİ ÖRNEĞİNDE TÜRKİYE'DE FİKİR GAZETECİLİĞİ

I. CUMHURİYET GAZETESİ'NİN TÜRK BASININDAKİ YERİ	67
A. TARİHSEL GELİŞİMİ VE YAYIN POLİTİKASI	68

1. Tek Partili Dönem(1924-1945).....	69
2. Çok Partili Dönem(1946- 1960).....	75
3.1960- 1980 Döneminde Cumhuriyet Gazetesi.....	77
4.1980'den Günümüze Cumhuriyet Gazetesi.....	81
B.CUMHURİYET-OKUR İLİŞKİSİ.....	84
II. 1980 SONRASI DÖNEMDE GAZETELERİN YAPISAL DEĞİŞİM SÜRECİ VE FİKİR GAZETECİLİĞİNİN KONUMU.....	86
A. SİYASAL VE EKONOMİK GELİŞMELERİN GAZETE YAPILARINA ETKİLERİ.....	87
1. Tekelleşme ve Magazinleşme Olgusu.....	90
2. Promosyon ve Lotarya Uygulamaları.....	105
3. Televizyon Faktörü.....	109
B. TOPLUMSAL DEĞERLERİN DEĞİŞİMİ SÜRECİNDE FİKİR GAZETECİLİĞİ.....	112
III. 1990'LAR TÜRKİYESİ'NDE FİKİR GAZETECİLİĞİ ALGISINDA DEĞİŞİM.....	117
A.1990'DAN SONRA TÜRKİYE'DE MEDYA VE FİKİR GAZETECİLİĞİNİN KONUMU.....	117
B. MODERN GAZETE KAVRAMI.....	122
C. TÜRK FİKİR GAZETECİLİĞİ'NDE YENİ YAPILANMA: "RADİKAL GAZETESİ ÖRNEĞİ".....	127
1. Radikal Gazetesi'nin Yayın Politikası ve Ekonomik Yapılanması.....	132
2. Radikal-Okur İlişkisi.....	135

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE FİKİR GAZETECİLİĞİNİN DEĞİŞİMİ AÇISINDAN CUMHURİYET VE RADİKAL GAZETELERİNİN İNCELENMESİ

I. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ.....	137
A. 1/15 HAZİRAN 2001 TARİHLERİ ARASINDA CUMHURİYET VE RADİKAL GAZETESİ'NDE YER ALAN HABERLERİN NİCELİK BAKIMINDAN ANALİZİ.....	140
1. CUMHURİYET GAZETESİ'NDE YAYINLANAN HABERLERİN NİCELİK ANALİZİ.....	140
2. RADİKAL GAZETESİ'NDE YAYINLANAN HABERLERİN NİCELİK ANALİZİ.....	158

3. CUMHURİYET VE RADİKAL GAZETELERİNDEKİ HABERLERE YÖNELİK İÇERİK ANALİZİ SONUCU ELDE EDİLEN VERİLERİN GRAFİK ÜZERİNDE GÖSTERİLMESİ DEĞERLENDİRME	172
B. 1/15 HAZİRAN 2001 TARİHLERİ ARASINDA CUMHURİYET VE RADİKAL GAZETELERİNDEKİ KÖŞE YAZILARININ KONULARA GÖRE DAĞILIMININ GRAFİK ÜZERİNDE GÖSTERİLMESİ VE DEĞERLENDİRME.....	182
II. RADİKAL OKURLARI İLE YAPILAN GÖRÜŞME (YAPILANMAMIŞ GÖRÜŞME TEKNİĞİ).....	185
A. RADİKAL OKURLARININ GÖRÜŞLERİ VE DEĞERLENDİRME.....	185
B. İÇERİK ANALİZİ SONUCU ELDE EDİLEN VERİLERİN VE RADİKAL OKURLARIYLA YAPILAN GÖRÜŞMELERİN KARŞILAŞTIRMALI DEĞERLENDİRMESİ.....	199
SONUÇ.....	202
KAYNAKÇA	210
EKLER.....	216
EK 1: 1-15 Haziran 2001 Tarihleri Arasında Cumhuriyet Gazetesi'nde Yer Alan Haberlere Yönelik Analiz Sonuçları.....	216
EK 2: 1-15 Haziran 2001 Tarihleri Arasında Radikal Gazetesi'nde Yer Alan Haberlere Yönelik Analiz Sonuçları.....	217
EK 3: 1-15 Haziran 2001 Tarihleri Arasında Cumhuriyet ve Radikal Gazetesi'nde Yer Alan Köşe Yazılarına Yönelik Analiz Sonuçları.....	218
Ek 4- EK 18: 1-15 Haziran 2001 Tarihleri Arasında Cumhuriyet Gazetesi'nde Yer Alan Köşe Yazılarının İşlenen Konular ve Nicelik Bakımından Analizi	219
EK 19- EK 33: 1-15 Haziran 2001 Tarihleri Arasında Radikal Gazetesi'nde Yer Alan Köşe Yazılarının İşlenen Konular ve Nicelik Bakımından Analizi.....	234
Ek 34: 1-15 Haziran 2001 Tarihleri Arasında Cumhuriyet ve Radikal Gazetesi'nde Yer Alan Haber ve Köşe Yazılarının Dağılımının Pasta Grafik Üzerinde Gösterilmesi...249	249
ÖZET/ABSTRACT.....	250

TABLO VE EKLER

Tablolar

TABLO 1- TABLO 15: 1-15 Haziran 2001 Tarihleri Arasında Cumhuriyet Gazetesi'nde Yer Alan Haberlerin Nicelik Bakımından Analizi

TABLO 16-TABLO 30: 1-15 Haziran 2001 Tarihleri Arasında Radikal Gazetesi'nde Yer Alan Haberlerin Nicelik Bakımından Analizi

TABLO 31-TABLO 44: Cumhuriyet ve Radikal Gazetesi'ndeki Haberlere Yönelik İçerik Analizi Sonucu Elde Edilen Verilerin Grafik Üzerinde Gösterilmesi

TABLO 45- TABLO 46- 1-15 Haziran 2001 Tarihleri Arasında Cumhuriyet ve Radikal Gazetesi'nde Yer Alan Köşe Yazılarının Konulara Göre Dağılımının Grafik Üzerinde Gösterilmesi

Ekler

EK 1: 1-15 Haziran 2001 Tarihleri Arasında Cumhuriyet Gazetesi'nde Yer Alan Haberlere Yönelik Analiz Sonuçları

EK 2: 1-15 Haziran 2001 Tarihleri Arasında Radikal Gazetesi'nde Yer Alan Haberlere Yönelik Analiz Sonuçları

EK 3: 1-15 Haziran 2001 Tarihleri Arasında Cumhuriyet ve Radikal Gazetesi'nde Yer Alan Köşe Yazılarına Yönelik Analiz Sonuçları

Ek 4- EK 18: 1-15 Haziran 2001 Tarihleri Arasında Cumhuriyet Gazetesi'nde Yer Alan Köşe Yazılarının İşlenen Konular ve Nicelik Bakımından Analizi

EK 19- EK 33: 1-15 Haziran 2001 Tarihleri Arasında Radikal Gazetesi'nde Yer Alan Köşe Yazılarının İşlenen Konular ve Nicelik Bakımından Analizi

Ek 34: 1-15 Haziran 2001 Tarihleri Arasında Cumhuriyet ve Radikal Gazetesi'nde Yer Alan Haber ve Köşe Yazılarının Dağılımının Pasta Grafik Üzerinde Gösterilmesi

GİRİŞ

Basın tarihinde fikir gazeteciliğinin ayrı bir önemi vardır. Belli dünya görüşüne sahip gazeteci ve yazarların çıkardığı fikir gazetelerinin ortak paydası, savundukları görüş ve fikirler doğrultusunda tavizsiz yayın yapmaktır. Fikir gazetelerinin toplumsal yapının gelişiminde oynadıkları rol yadsınamaz.

Türk Basın Tarihi'nde fikir gazeteciliğinin ilk örneklerine Tanzimat döneminde rastlamak mümkündür. Cumhuriyetin ilanı ile başlayan tarihsel süreçte de önemli fikir gazeteleri ile karşılaşırız. Gazetelerin ticari bir kuruluş oldukları göz önüne alındığında, fikir gazeteciliği için kar elde etmekten çok kamuoyunu bilgilendirmek her zaman ön planda tutulmuştur.

Tarihsel gelişim sürecine baktığımızda yaşamın her alanında yüzyüze geldiğimiz değişim ve dönüşüm gazete ve diğer iletişim ortamlarında da yaşanmaktadır. Bu süreçte teknolojik ve ekonomik yapılanma gazete sahipliğinde de radikal bir değişimi beraberinde getirmiştir. 1990'lara gelindiğinde artık sadece gazete sahiplerinden değil, medya gruplarından söz edilmektedir. Her medya grubu tv ve radyo sahipliğinin yanı sıra çeşitli hedef kitlelere yönelik gazeteler yayınlamaktadır. Bu süreç genel olarak gazetecilik anlayışında da önemli farklılaşmalara neden olmuş, fikir gazeteciliği de bu değişimden payını almıştır. Bu çalışmayı yapmaktaki amacımız Cumhuriyet Gazetesi ve ona alternatif olarak yayın hayatına başlayan Radikal Gazetesi'ni karşılaştırarak fikir gazeteciliği alanında yaşanan bu değişimi ortaya koymaktır. Dolayısıyla konumuzun ana temasında günümüzde fikir gazeteciliğinin önceki yıllara göre farklı tanımlandığı ve başka ölçütler temelinde açıklandığı düşüncesi yer almaktadır. Cumhuriyet ve Radikal gazeteleri ise sözünü ettiğimiz değişim kavramını daha kolay ortaya koymamızı sağlamıştır.

Çalışmamızda Cumhuriyet Gazetesi'nin seçilme nedeni bu gazetenin Cumhuriyet tarihimiz boyunca yayın hayatını sürdüren tek gazete olması ve Türk fikir gazeteciliğinde önemli bir örnek olarak kabul edilmesidir. Radikal Gazetesi ise hem Cumhuriyet Gazetesi'ne alternatif olarak yayın hayatına getirilmesi hem de kendisiyle

eşdeğer nitelik ve amaçlarla yayınlanan diğer gazetelerden daha belirgin ve uzun süreli bir başarı grafiği çizmiş olması bakımından çalışmamızın diğer bir örneğini oluşturmaktadır. Ayrıca Cumhuriyet Gazetesi'nin ciddi içerikli ve güvenilir bir gazete olarak kabul görmesine karşın tirajının giderek azalması ve bu gazetenin okuyucularından yadsınamayacak bir kitlenin Radikal gazetesine yöneldiğini gözlemlememiz bu çalışmayı hazırlama kararını vermemizdeki en önemli nedenlerden biri olmuştur. Bu anlamda Türk Basını'nda özellikle 1980'lerden sonra etkinliğini arttıran magazinleşme olgusu karşısında neredeyse gazetesiz kalan düzenli okurlar için ciddi nitelikli bir yayıncılık örneği sunması Radikal'i tercih etme kararımızı etkilemiştir.

Çalışmamızda uygulayacağımız içerik analizi yöntemi ile fikir gazeteciliği için önem teşkil eden konuların (politika, ekonomi, kültür-sanat, çevre, bilim, eğitim, sağlık, köşe yazısı gibi) Cumhuriyet ve Radikal gazetelerinde hangi sıklıkta yer aldığı belirlenecek ve bu yolla öncelikle iki gazetede benzerlikler ve farklılıklar ortaya konmaya çalışılacaktır. Radikal okurlarının görüşlerine yer verilerek bu gazetenin tercih edilme nedenleri belirtilecek ve Radikal'in fikir gazeteciliği alanına getirmiş olduğunu düşündüğümüz değişim okurların bakış açılarından sunulacaktır. Ayrıca Radikal okurlarının düşünceleri ve içerik analizi sonuçlarının karşılıklı değerlendirilmesi yoluyla daha sağlıklı bir sonuç elde edileceğini düşünmekteyiz.

Cumhuriyet Gazetesi uzun yıllardır pek çok araştırmaya konu edildiği halde benzerlik ve alternatif olma açısından her hangi bir gazete ile karşılaştırması yapılmamıştır. Türk Basını'nda sayıca az da olsa Cumhuriyet Gazetesi dışında fikir gazetesi örneklerine rastlanmaktadır. Ancak gerek yayın politikası ve görsel özellikleri bakımından gerekse tarihsel konumu itibarıyla Cumhuriyet alanında tek örnek olarak gösterilmiştir. Ancak nicelik bakımından değeri ne ölçüde olursa olsun Cumhuriyet okurlarından bir kısmının Radikal Gazetesi'ne yönelmesi artık Cumhuriyet Gazetesi'nin de alternatifi olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Radikal'in Cumhuriyet Gazetesi ile yayın politikası bakımından benzerlik göstermesine karşılık biçimsel anlamda farklı özellikler sergilediği bilinmektedir. Radikal'in bu anlamda nasıl bir değişim ortaya

koyduğu ve bu yönünün okuyucu tercihlerini ne ölçüde etkilediği konumuz açısından önem taşımaktadır.

Radikal Gazetesi'ni Cumhuriyet'in alternatifi olarak kabul ettiğimiz ve bu gazeteyi fikir gazeteciliği alanındaki değişimin temsilcisi olarak ele aldığımız araştırmamıza başlarken duyduğumuz öncelikli kaygılardan biri Radikal'in Türkiye'nin en güçlü medya gruplarından birinin yayın organı olması nedeniyle Cumhuriyet'e alternatif olamayacağı yönündeki tartışmaların varlığıdır. Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi yaşamın her alanında yaşanan değişim iletişim ortamında da yaşanmaktadır. Çalışmamızı hazırladığımız süreçte Türkiye'de bağımsız gazeteciliğin tek örneği olarak kabul edilen Cumhuriyet Gazetesi de basın alanındaki konumunu güçlendirmek amacıyla ortaklığa yönelmiş ve gazetenin ekonomik yapısında bir değişim meydana gelmiştir. Önceleri yayın hakkı ve hisseleri sadece çalışanların oluşturduğu bir vakfa ait olan ve bu yönüyle örnek gösterilen gazetenin bugün yarıya yakın hissesi farklı kişi veya kuruluşların elinde bulunmaktadır. Bu anlamda Cumhuriyet ve Radikal gazeteleri arasındaki temeli ekonomik yapılanmaya dayanan bu farklılık da bir ölçüde ortadan kalkmış bulunmaktadır.

Çalışmamız üç bölüm olarak düşünülmüştür. "Fikir Gazeteciliğinin Tarihsel Gelişimi" başlıklı birinci bölümün ilk kısmında fikir gazeteciliğinin tanımı, önemi ve özellikleri açıklanacak, diğer kısımda ise bu gazetecilik türünün batılı ülkelerdeki ve Türkiye'deki tarihsel gelişimi incelenmeye çalışılacaktır. Radikal Gazetesi ve Cumhuriyet Gazetesi Örneğinde Türkiye'de Fikir Gazeteciliği" başlıklı ikinci bölümümüzün ilk kısmında ise öncelikle Cumhuriyet Gazetesi'nin fikir gazeteciliği alanındaki yeri belirtilecek ve gazetenin tarihsel süreçteki konumu dönemlere ayrılarak incelenecektir. Bilindiği gibi 1980 süreci basın tarihi açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle bu bölümün ikinci kısmı 1980 sonrası dönemde gazete yapılarını ve dolayısıyla fikir gazeteciliğini değişime uğratan faktörlerin irdelenmesine ayrılmıştır. İkinci bölümün son aşamasında ise modern gazete söylemi ile hayata gelen Radikal Gazetesi'nin ekonomik yapılanması, okuru ile ilişkileri, fikir gazeteciliği alanındaki konumu ortaya konmaya çalışılacaktır. "Türkiye'de Fikir Gazeteciliğinin

Değişimi Açısından Cumhuriyet ve Radikal Gazetelerinin İncelenmesi” başlıklı üçüncü bölümümüzün ilk kısmında ise iki gazete on beş günlük bir periyotta içerik analizi yöntemi ile irdelenecek, fikir gazeteciliğinin özelliklerini göz önüne alarak belirlediğimiz konu başlıkları altındaki haber ve yorumların iki gazetede ne oranda yer aldığı ortaya konulacaktır. Bu bölümün ikinci aşamasında ise Radikal okurları ile bire bir görüşme sonucunda elde ettiğimiz görüş ve düşüncelere yer verilecek ve bu veriler içerik analizimizin sonuçları ile karşılıklı değerlendirilerek, Cumhuriyet’ten Radikal’e fikir gazeteciliğindeki değişim tartışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİKİR GAZETECİLİĞİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

I.FİKİR GAZETECİLİĞİNİN BASIN DÜNYASINDAKİ YERİ

Gazeteler içeriklerine göre fikir ve bulvar gazeteleri olmak üzere iki temel gruba ayrılmaktadır. Bulvar gazeteleri on dokuzuncu yüzyılda gazetelerin kitleleşmesi ve dolayısıyla daha fazla okur elde etmek için sansasyonel haberciliğe yönelmeleriyle ortaya çıkmıştır. Magazin ağırlıklı haberlerle okur ilgisini canlı tutmayı hedefleyen bulvar gazeteleri fikir gazetelerine oranla daha geniş bir okuyucu kitlesine sahiptir. Bol resimli, büyük puntolu, çok çeşitli haber konularına yer veren ve her türden eğitim düzeyine hitap eden bulvar gazetelerinin Türk basınındaki örnekleri oldukça fazladır.

On dokuzuncu yüzyılda gelişme gösteren bir diğer gazetecilik türü de fikir gazeteciliğidir. İçerdikleri haber ve yorumlarla gazeteciliğin gerçek işlevlerini yerine getiren fikir gazetelerinin toplumun bilgilendirilmesi ve sesini duyurabilmesinde büyük bir etkisi söz konusudur. Fikir gazeteleri toplumun değişme ve gelişimine etkisi olan önemli olayların yaşandığı evrelerde hep ön plana çıkmışlardır. Başta hükümet baskıları olmak üzere her dönemde engellerle karşılaşan fikir gazeteleri, sansasyonel içerikli gazetelerin varlık göstermeye başlaması ile daha az takip edilir hale gelmişlerdir. Günümüzde bulvar gazeteciliğinin giderek yaygınlaştığı bilinmektedir. Varolan fikir gazetelerinin dünyada her alanda yaşanmaya başlayan değişim sürecine ayak uyduramamaları ve içeriklerini yenileyememeleri sonucu fikir gazeteleri tiraj arttırmak bir yana kendi okur kitlesinin de ilgisini kaybetmeye başlamıştır. 1990'lı yıllarda basın grupları zengin haberler içeren, politika ve ekonominin yanı sıra kültür sanat konusunda da ağırlığı olan, tanınmış köşe yazarlarını bir araya getiren gazeteleriyle belirli bir dönem “gazetesiz kalmış” entelektüel kitlenin dikkatini çekmeyi başarmışlardır. Bu gazetelere olan ilgi her alanda yaşanan değişim sürecinin fikir gazeteciliği algısını da farklılığa uğrattığını ortaya koymaktadır. İletişim çağının yaşandığı

günümüzde fikir gazetesi kavramını haber çeşitliliği bol, hayatın her alanına rehber olabilecek, bakış açılarını daraltmayan ve değişik görüşlere açık, düşünce ağırlıklı gazete türü olarak tanımlayabiliriz. Dolayısıyla fikir gazeteleri her dönemde olduğu gibi günümüzde de önem taşımaktadır ve gazeteciliğin gerçek işlevlerini yerine getirmek anlamında diğer gazete türlerine göre daha önemli bir konuma sahiptir.

A. FİKİR GAZETESİ KAVRAMININ ORTAYA ÇIKIŞI

Gazetenin doğuşunda ve gelişiminde insanın haber alma gereksinimi ve isteğinin büyük payı söz konusudur. Toplumla haber iletmekle yükümlü günlük haber aracı olarak tanımlanan gazetenin zaman içinde değişen ve artış gösteren insan ihtiyaçları karşısında tanımı da daha kapsamlı hale gelmiştir. Nitekim on yedinci yüzyılda Avrupa’da ticaretle uğraşan sınıfın haber alma gereksinimi karşısında gelişmeye başlayan gazete kısa bir zaman sonra tüccarların devletin ticaret işlerine karışmaması yönündeki taleplerini yansıtan bir fikir organı haline dönüşmüştür. Dolayısıyla gazetenin siyasi iktidarla ilişkileri de bu dönemde başlamıştır. İktidarlar, gazetelerin kitleleri etkileme gücünü fark etmesiyle birlikte bu kitle iletişim aracından faydalanmakta gecikmemiş, aynı zamanda gazetecilik faaliyetlerini kontrol altına alacak denetim mekanizmaları oluşturma girişimlerine yönelmişlerdir. Gazetelerin özgürlük mücadelesi de bu doğrultuda gelişmiş on sekizinci yüzyılda Amerikan Bağımsızlık Savaşı ve Fransız İhtilali’nin ortaya çıkardığı fikir hürriyeti mücadelesi, basın özgürlüğünü kazanması açısından sağlam bir zemin oluşturmuştur. Bu süreçten itibaren gazeteler siyasal haberlere de yer vermeye başlamışlardır.

“On dokuzuncu yüzyılın ortalarında pahalı bir ürün olan gazetelerin çok satılması için fiyatını düşürmesi, bunun için de ‘ortalama okuyucunun’, daha fazla insanın ilgisini çekecek öğelere yer vermesi gerekmektedir.¹ Nitekim sanayi devriminin sonucu ortaya çıkan

¹.Zeki Coşkun; “Yazı ve Hız”, **Radikal**, 18 Mayıs 2001

teknolojik gelişmelerin ardından gazete ucuz bir meta haline dönüşmüş, okuyucunun dikkatini gazeteye yönlendirecek haber ve konulara ağırlık verilmeye başlanmıştır. “Kitleye dönük gazetecilik akımı fakir zengin herkesin gazete almasını ve okumasını hedef alırken, ilgi çekme ilkesinin benimsenmesi ile gazetelerin bir kısmı magazinleşmiş, diğer bir kısmı haber ve fikir gazetesi olma hüviyetini kazanmışlardır”.² Dolayısıyla bu dönemden itibaren gazetelerin içerik bakımından farklı kategorilere ayrıldığını görmekteyiz.

Kitle gazeteciliği kavramının ortaya çıkışı ilk bakışta gazetelerin toplumun her kesimine haber, bilgi ve fikir iletebilen bir araç konumuna gelmesini sağlarken, ilgi çekme düşüncesi magazin gazeteciliği olgusunu ortaya çıkarmıştır. Böylece gazeteler sansasyonel habercilik anlayışını ön plana çıkararak gerçek işlevi olan haber ve fikir aracı olma kimliğinden uzaklaşmaya başlamıştır. Nitekim W. Lance Bennett magazin gazeteciliğinin ortaya çıkışı ile birlikte “haber derinliğinin yerini çarpıcılığa, sosyal önemin de yerini çekiciliğe bıraktığını” ifade etmektedir.³ Dolayısıyla magazin gazeteleri için topluma haber iletmek ve bilgilendirmekten öte olayların nasıl dikkat çekici biçime dönüştürülüp sunulabileceği önemlidir. Kitleye dönük gazetecilik akımının ortaya çıkmasından itibaren fikir gazeteleri de haber iletmeyi yanı sıra kültürel, toplumsal, siyasi ve ekonomik gelişmeler hakkında makale ve yorumlar sunan, tartışan, eleştiri getiren yazarları sayfalarına taşıyarak, kamuoyunu bilgilendiren, şekillendiren konulara yer ayırarak konularını güçlendirmeye çalışmışlardır.

B. FİKİR GAZETECİLİĞİNİN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

Genel anlamda belirli görüşleri savunarak toplumu bilinçlendiren, siyasi ve toplumsal konulara ağırlık veren gazete türü olarak tanımlansa da fikir gazeteleri, değişen ilgi ve ihtiyaçlar karşısında her dönem farklı misyonlar üstlenmişlerdir. Dolayısıyla fikir

². Oya Tokgöz; **Temel Gazetecilik**, İmge Kitabevi , Ankara, 1999, s. 55

³. W.Lance Bennett; **Politik İllüzyon ve Medya**, Çev: Seyfi Say , Nehir Yayınları, İstanbul, 2000, s.42

gazeteciliğinin günümüze kadar pek çok tanımının yapıldığını görmek mümkündür. Ancak iletişim çağı olarak adlandırdığımız günümüzde gazetenin tanımı da daha kapsamlı bir hale dönüşmüştür. Bu doğrultuda fikir gazetesini toplumu ilgilendiren konuları ağırlıklı olarak ele alan, eğitici ve öğretici niteliği ağır basan gazete türü biçiminde açıklamak kanımızca yetersiz bir tanımlama olacaktır. Çalışmamızın bu bölümünde öncelikle fikir gazetesi kavramını genel özellikleriyle açıklayan tanımlara yer vereceğiz. Ayrıca son dönemlerde kitle iletişim araçlarının etkileri üzerine yapılan araştırmalardan yola çıkarak fikir gazeteciliğinin günümüzde nasıl tanımlandığını, hangi özellikleri taşıdığını ve nasıl bir değişim gösterdiğini ortaya koymaya çalışacağız.

Oya Tokgöz "Temel Gazetecilik" adlı kitabında fikir gazeteciliğini şöyle tanımlamaktadır: "Fikir gazeteleri insanoğlunun yapısı gereği pek hoşlanmadığı, fakat bilmesi ve öğrenmesi gereken haberleri sunan gazetecilik türüdür ve içerdiği ciddi nitelikte haberlerle insanları düşünmeye yöneltir. Önemli toplumsal sorunları ve konuları saptayarak halkın gündemine getiren fikir gazetelerinin okuyucuları genelde eğitim düzeyi yüksek kişilerdir."⁴ Tokgöz' ün tanımında fikir gazetelerini "insanın yapısı gereği pek hoşlanmadığı gazete türü" olarak ifade etmesi dikkat çekicidir. Magazin gazetelerinin sansasyonel nitelikli haberlerle okurun dikkatini çekmeyi başardığı dönemlerden itibaren fikir gazetelerine ilginin giderek azaldığı gözlemlenmektedir. Özellikle okuma oranının düşük olduğu Türkiye'de bir gazetenin okunma şansının dikkat çekebildiği ölçüde arttığı bilinmektedir. Dolayısıyla ciddi içerikli haberler sunan ve görsel özellikler bakımından ilgi çekici öğeler taşımayan fikir gazetelerinin herkesin hoşlanmayacağı gazete türü olarak ifade edilmesi doğal bir sonuç olarak kabul edilmektedir. Ancak gazetelerle ilgili düşünce ve alışkanlıklarımızın farklı bir zemine oturmaya başladığı günümüzde, fikir gazetelerinin de değişimi yakalamaya çalıştıklarını gözlemlemekteyiz. Nitekim okurun ilgisini çekmek açısından bu değişim arayışı kaçınılmaz olmuştur. Özellikle 1980'den sonra magazin gazetelerinin sayısında görülen artış

⁴.Oya Tokgöz, a.g.e., s.305

ve bu gazetelerin her kesime hitap edebilmek düşüncesiyle içeriklerini zenginleştirmeleri fikir gazetelerinin okur kazanmanın aksine kendi takipçilerini de yitirmeleri sonucunu doğurmuştur. Hıfzı Topuz Türkiye’de fikir gazeteciliği alanında öncü kabul edilen Cumhuriyet Gazetesi’nin okur kitlesini arttıramamasını ve dolayısıyla tirajını yükseltememesini köşe yazarlarının ve dizi yazıların ağırlığına ve çokluğuna karşıt olarak haber sayısının yetersiz ve okurun ilgisini çekecek öğelerin az oluşuna bağlamaktadır.⁵ Sonuçta fikir gazetelerinin de değişime ayak uydurmak zorunda oldukları gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Nitekim 1994 yılında Sabah Grubu tarafından yayınlanan Yeni Yüzyıl Gazetesi, “rahat mizanpajı, renkli haberlerin yanı sıra prestij köşe yazarları, güncel entelektüel konuların tartışıldığı sayfaları barındırmasıyla”⁶ kısa sürede Cumhuriyet Gazetesi’nin alternatifi haline gelmiştir. Günümüzde de bu değişimin temsilcisi Radikal Gazetesi’dir.

"Fotoğraftan çok yazı ağırlıklı olan bu gazetecilik türünde iletilerin amacı okuru bilgilendirmektir. Fikir gazeteleri yorumlar, çeşitli görüşlerin yer aldığı makaleler ve diğer yazınsal türlerden oluşmaktadır. Bu gazeteler çok satarak fazla kazanmayı amaçlamazlar. Hedef kitlenin düşünce yapılarına seslenerek gereksinimlerini karşılamaya çalışırlar."⁷ A. Rıdvan Bülbül’ün "Genel Gazetecilik Bilgileri" kitabında yaptığı bu tanımda fikir gazetesinin belli bir hedef kitleye hitap eden ve bu nedenle tiraj kaygısını ön planda tutmayan gazete türü olduğu vurgulanmaktadır. Örneğin Türk Basını’nda fikir gazetesi olarak bilinen Zaman, muhafazakar ve İslami yayın politikasını takip eden içeriğiyle bu düşüncedeki kitle tarafında takip edilmektedir. Ya da Atatürkçü ve laik düşüncenin yayın organı olan Cumhuriyet Gazetesi’nin hedef kitlesi yine bu düşüncedeki okur grubunu kapsamaktadır. Tiraj bir gazetenin varlığını devam ettirebilmesi için en gerekli unsurlardan biridir ve dolayısıyla fikir

⁵.Hıfzı Topuz, “Yeni İletişim Düzensizliği İçinde Türk Basını”, **Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı**, Sayı:11, Eylül-Ekim 1996, s.484

⁶.Sıdika Yılmaz, “Günümüz Türkiye’sinde Gazete-Okur İlişkisi”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İzmir, 1998, s.82

⁷. A. Rıdvan Bülbül- **Genel Gazetecilik Bilgileri**, Nobel Yayıncılık, İstanbul, 2000, ss. 219, 220

gazeteleri için de önem taşımaktadır. Ancak bu tür gazeteler satışlarını arttırmaya çalışırken yayın politikalarından taviz vermemeye çalışırlar.

Gazeteci-yazar Nezh Demirkent, Türkiye'deki ulusal günlük gazeteleri bulvar ve fikir gazeteleri olarak sınıflandırmakta zorlandığını ifade ederek fikir basınının tanımını şu ölçütlerle belirlemektedir: "Fikir basını bir uzmanlar kadrosu ile oluşur ve bu türün belirli ölçütleri vardır. Bu ölçü daima haberden uzak, fikirden yanadır. Fikir gazeteleri dünyada olup bitenleri değişik bir süzgeçten geçirerek ve arşivlerindeki bilgileri kullanarak uzman kişilerin görüş ve haberleri olarak yansıtırlar."⁸ Demirkent'in tanımına göre fikir gazeteciliğinde ön plana çıkan iki unsur bu gazetecilik türünün uzman bir kadrodan oluşması ve haberden çok yoruma önem vermesidir. Fikir gazeteleri içerdikleri yorumlarla tarihin her döneminde kamuoyunun oluşmasında etkin bir rol oynamışlardır. Fikir gazeteciliğinin temel özellikleri arasında sayılan uzman kadroya yer verme ve yorum içerme, bu gazetelere sahip oldukları etkin kimliği kazandıran "köşe yazarlığı" kavramını akla getirmektedir. Köşe yazarları dışında uzmanlaşmış muhabirlerin de fikir gazetelerinde önemli bir yeri vardır. Örneğin diplomasi veya ekonomi muhabirliği için bu alanlarda eğitim almış bireyler tercih edilir.

Demirkent fikir gazeteciliğini tanımlarken şu noktaları da vurgulamaktadır: "Fikir gazeteleri için sansasyonel nitelikte haberler önem taşımaz. Bu gazeteler kuponla, hediye ile fikir satılması yolunu denemezler."⁹ Demirkent fikir gazeteciliğinin özelliklerini belirtirken günümüz basınının önemli sorunlarından biri haline gelen promosyon olgusuna değinmekte ve fikir gazetelerinin bu yöntemi uygulamadıklarını ifade etmektedir. Fikir gazeteleri için okurun beklentileri ve haberler hakkında en doğru bilgiyi en kısa sürede alma hakkı önemlidir. Ancak fikir gazetelerine olan ilginin giderek azaldığı günümüzde bu gazete türünü temsil eden yayımların da tiraj artışını sağlamak amacıyla promosyon uygulamalarına

⁸. Nezh Demirkent, *Sayfa Sayfa Gazetecilik*, Altın Kitaplar, İstanbul, 1982, s.44

⁹. a.g.e., s.45

yönelindikleri dikkat çekmektedir. Örneğin Cumhuriyet Gazetesi ekonomik anlamda destek sağlamak amacıyla başlattığı kitap dağıtım kampanyasını günümüzde de devam ettirmektedir.

Gazeteci ve tarih yazarı Enver Behnan Şapolyo, dünya gazetelerinin çeşitli şekillerde faaliyette olduğunu belirterek fikir gazetelerini bu türlerden biri olarak tanımlamıştır. Şapolyo, fikir gazetelerinin ortaya çıkışını ve önemini vurguladığı tanımında şu kıstaslara değinmektedir: "Sosyal, ekonomik ve felsefi problemlerin tartışıldığı fikir gazetelerinde düşünceler haber olarak kamuoyuna sunulurlar. Bu gazeteler değerli fikir adamlarının yazdığı makaleler sayesinde toplumun birçok konuda bilgi sahibi olmasını sağlamışlardır. Büyük devrimleri yalnız fikir gazeteciliği meydana getirmiştir. Demokrasinin gelişmesine katkısı büyük olan fikir gazetelerini okumak bir üstünlük sayılmaktadır."¹⁰ Şapolyo'nun tanımı fikir gazeteciliğinin tarihsel süreçteki önemini ifade etmenin yanı sıra bu gazetecilik türünün toplumu ilgilendiren pek çok konuda düşünce üretmek halkı bilgilendirme ve etkileme işlevini üstlenmiş olduğunu vurgulamaktadır. Gerçekten de Fransız İhtilali, Sanayi Devrimi gibi insanlık tarihine damgasını vuran olayların meydana gelmesinde fikir gazetelerinin etkisi yadsınmaz. Bu gazeteler sadece toplumu bilgilendirmekle kalmamış; özgürlük ve demokrasi fikirlerinin benimsenmesine katkı sağlayacak aydın bir kitle de yaratmışlardır.

Gazeteci İsmet Bozdağ, fikir gazeteciliğinin doğuşunu anlatırken, fikir gazetesi kavramını tanımlamaya çalışmaktadır. Bozdağ'a göre hükümetlerin basını bir tehdit unsuru olarak görmeye başladıkları tarihten itibaren fikir gazeteciliği varlık göstermeye başlamıştır.¹¹ Çünkü dünyanın her yerinde fikir gazeteleri bilgilendirerek kamuoyu oluşturmak işlevinin yanı sıra toplumun iktidarlar üzerine olan düşünce ve taleplerini yansıtmak amacını da taşımaktadırlar. Bu noktada fikir gazetelerinin iki önemli fonksiyonu ortaya çıkmaktadır: Kamuoyu oluşturmak ve varolan kamuoyunu yansıtmak. Fikir gazeteleri ortaya çıkışlarından

¹⁰. Enver Behnan Şapolyo- **Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü ile Basın**, Güven Matbaası, Ankara, 1971, s.7

¹¹. İsmet Bozdağ, **Dünyada ve Türkiye'de Basın İstibdatı**, Emre Yayınları, İstanbul, 1992, s.34

itibaren toplumu haber ve bilgilerle besleyerek duyarlı bir kamuoyu yaratmaya çalışmışlardır. Öyle ki bu gazeteler özgürlüklerini elde ettikleri dönemden itibaren de toplum sorunlarının ve beklentilerinin sesi olmayı, halkın taleplerini yansıtmayı görev bilmışlerdir. Türkiye'de gazetecilik toplum taleplerinin doğal getirisi olarak değil de devletin resmi sözcüsü niteliğinde bir kimlikle hayata geldiğinden özgürlük mücadelesinde gerekli evreyi tamamlayamamış ve bu nedenle her siyasi anlayış fikir gazetelerini kendi propaganda aracı olarak kullanmayı hedeflemiştir. Böylece ülkemizin düşünsel anlamda etkili bir kimlik taşıyan yayın organları her dönemde siyasal iktidarların baskı mekanizmasıyla karşı karşıya kalmışlardır. Bu durum Türk basınında politik yaklaşımlardan uzak ve sansasyonel yönü ağır basan gazetecilik anlayışının ağırlıklı olarak yer almasını sağlamıştır.

Nedim Çapman, *Kitle Haberleşmesi* adlı kitabında fikir gazeteciliğinin özelliklerini şöyle ifade etmektedir: “Fikir gazeteleri kar veya kazanç için değil, kendi düşüncesine taraftar toplamak amacı ile çıkar. Kendi görüşlerini, düşüncesini kabul ettirmeye çalışır.”¹² Çapman'ın tanımında fikir gazetelerinin kendi görüşlerini benimsetmek ve bu görüşler doğrultusunda kamuoyu oluşturmak yönünde bir işlevi olduğu belirtilmektedir. Bu ifade doğrultusunda fikir gazetelerinin insanın bakış açılarını etkileyen bir yanı olduğunu vurgulamak kanımızca yanlış olmaz. Tarihsel süreçte fikir gazeteleri sahip oldukları ideolojiler doğrultusunda toplumun gelişimine yadsınamayacak ölçüde katkıda bulunmuşlardır. Gerek siyasal haber ve yorumları gerekse kültürel değerlendirmeleri ile okurlarını düşünmeye yönelten fikir gazeteleri, kitlelerin bilgilenmesi ve aydınlanması yönünde önemli bir görevi üstlenmişlerdir. Bugün de dünyanın her yerinde farklı düşünceler doğrultusunda yayınlanan ve bu görüşleri destekleyen bir okur kitlesi tarafından takip edilmeyi hedefleyen gazeteler yayınlanmaktadır. Örneğin Fransız Basını'nın köklü gazetelerinden Le Figaro sağ ideolojide bir yayın organı iken, Libération liberal solculara hitap eden bir yayın çizgisi takip etmektedir.

¹².Nedim Çapman, *Kitle Haberleşmesi*, Etiket Matbaası, İzmir ,1970, s.129

“Fikir gazetesi yalnız fıkraları ve diğer yazılarıyla değil, her türlü haberi veya resimleri sunuş ve yorumlayış yöntemiyle de belirli bir düşüncenin çizdiği doğrultuda giden ve zamanla okuyucularında bir oy, bir düşünce birikimi meydana getiren, kısacası onları da bir görüşe sahip kılan gazetedir.”¹³ Hıfzı Veldet Velidedeoğlu'nun yaptığı bu tanımlamaya göre fikir gazeteleri, okuyucularının düşünce ufkunu genişletmek anlamında da önemli bir konuma sahiptirler.

“Gazete bir fikir aracıdır. Toplumun basından beklediği ilk hizmet olan ‘haber’i objektif bir biçimde okuyucuya sunar ve sonra yorumunu yapar.”¹⁴ Gazeteci-yazar İlhan Bardakçı'nın yaptığı bu tanıma göre her gazete aslında bir fikir vasıtasıdır. Ancak toplumsal konulara gösterdikleri duyarlılık, haber ve yorumlara bakış açıları gazetelerin içerik yapılarına göre sınıflandırılması sonucunu doğurmaktadır. Buna göre siyasi etkisi, kamuoyu oluşturma gücü ve toplumu ilgilendiren konularla örtüşen içeriği ile ön plana çıkan gazeteler fikir gazetesi olarak adlandırılmaktadır. Sansasyonel haber kavramının ortaya çıkması ile birlikte fikir gazetelerine olan ilgi azalmış ve bulvar gazeteleri giderek daha fazla okuyucu kazanmışlardır. Okurun ilgisini çekmek ve diğer kitle iletişim araçları ile olan rekabeti en alt düzeye indirmek amacıyla gerçekleştirilmek istenen girişimler büyük sermaye gruplarının basın alanında etkinlik kazanmaya başlamalarına neden olmuştur. Gazeteci Orhan Erinç, toplumsal olaylara duyarlılığı ve bağımsız bir yayın kuruluşu olmasını örnek göstererek Cumhuriyet Gazetesi'ni Türkiye'nin tek fikir gazetesi olarak tanımlamaktadır.¹⁵ Ancak günümüz iletişim ortamında yaşanan değişimler gazeteleri ekonomik destek arayışına yönlendirmektedir. Nitekim bugün Cumhuriyet uzun yıllardır yaşadığı ekonomik kriz nedeni ile holdingleşme yolunda adım atmış bulunmaktadır. Cumhuriyet yazarları bu durumun

¹³.Hıfzı Veldet Velidedeoğlu; “İkinci Meşrutiyet Döneminden 1961 Anayasasına”, Türkiye’de Fikir Gazeteciliği ve Sorunları Açık Oturumu Özel Eki, **Cumhuriyet**, 10 Mayıs 1974, s.1, Aktaran: Aysun Köktener, “Fikir Gazeteciliği ve İlk Türk Gazetesi Tercüman-ı Ahval”, **İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı:11, Yıl:2001, s.204

¹⁴.İlhan Bardakçı; “Bir Basın Serencamı”, **Yeni Türkiye Medya Sayısı** , Sayı:11, Eylül- Ekim 1996, s.1622

¹⁵.Orhan Erinç; **Medya ile Politika**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1996, s.22

gazetenin yayın politikasını etkilemeyeceğini savunmaktadırlar. Günümüzde dünyanın bir çok ülkesinde bağımsız haberciliğe engel teşkil ettiği düşünülen tekelleşme uygulamalarına rastlanmaktadır.

Gazeteci Ragıp Duran ekonomik bağımsızlığı olmayan gazetelerin hem siyasi anlamda hem de yayın politikası anlamında bağımsız olmalarının mümkün olmadığını ifade ederek bu durumun basını ticari kuruluşların haber ve reklam bülteni haline getirdiğini vurgulamaktadır.¹⁶ Bir gazetenin işlevlerini tam olarak yerine getirebilmesi için her anlamda bağımsız olması gerektiğini düşünenler olduğu gibi gazetecilik ve demokrasinin bir arada yürümesinin medya alanında serbest piyasa ekonomisinin uygulanması şartına bağlı olduğu görüşünü savunanlar da bulunmaktadır. Bu bağlamda liberal politik yaklaşımın destekçileri bu konuya ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmektedirler: “Siyasal güçler tarafından sınırlandırılmayan bir piyasa, halkın ihtiyaçlarını karşılaması için gerekli olan en iyi kurumsal ortamı sağlar.”¹⁷ Siyasi güç odaklarının basın üzerinde baskı mekanizması oluşturan tek unsur olduğunu düşünürsek bu yargıya katılmak mümkün olabilir. Ancak basının serbest piyasa ortamında hareket etmesi sonucu siyasal baskının yarattığı sorunlar yerini ekonomik bağımlılığa bırakmaktadır.

Kitleli üretimin hız kazanması ile birlikte fikir gazeteciliğinin gelişiminde bir duraksama yaşanmıştır. Bu süreçten itibaren de basın, geniş halk kitlelerini kendine yöneltecek yolların arayışına girmiş, sansasyonel haber kavramı bu aşamada kendini göstermiştir. Ancak “bilgi ve iletişim çağına girilmesi ile birlikte kitle toplumu olgusu yerini bireyselleşmeye bırakmıştır”¹⁸ “Artık herkes ilgisine , özel merakına karşılık veren gazete ve dergileri okuma olanağına kavuşmaktadır.”¹⁹ Bu bağlamda değişen gazetecilik anlayışından

¹⁶. Ragıp Duran; *Apoletli Medya*, Patika Yayınları, İstanbul 1996, s.27

¹⁷. Andrew Belsey,Ruth Chadwick; *Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998, s.41

¹⁸.Alvin Toffler; *Üçüncü Dalga*, Altın Kitaplar, İstanbul, 1981, s.222

¹⁹.Ahmet Oktay; *Toplumsal Değişme ve Basın*, BFS Yayınları, İstanbul, 1987, s.34

fikir gazetelerinin de etkilendiğini ifade etmek kanımızca yanlış olmaz. Bu değişimin bir sonucu olarak günümüzde belirli ideolojileri yansıtan fikir gazetelerinin yanı sıra çeşitli görüşlerden yazarları bünyesinde toplayan, farklı ilgi alanlarına ve beklentilere yanıt veren gazeteler yayınlanmaktadır. Başta televizyon olmak üzere çeşitli kitle iletişim araçlarından günlük haber alma ihtiyacını karşılayan birey, gazeteyi haberleri derinlemesine ve kapsamlı bir biçimde istediği an okuyabileceği bir araç olarak görmektedir. 1994 yılında yayın hayatına atılan Yeni Yüzyıl Gazetesi, siyasal ve toplumsal içerikli haber ve yorumlarının yanı sıra kültürel konulardaki değerlendirmeleri, çeşitli tipte okur beklentilerine yanıt arayan ve bu niteliğini çeşitli bakış açılarına sahip yazarları bünyesinde bulundurarak güçlendiren yapısı ile dikkat çekmiştir. Gazetenin bu çoğulcu söylemi alternatif görüşlerin kamuya sunulması bakımından önem taşımaktadır. Yeni Yüzyıl gerek büyük bir sermaye grubunun yayın organı olması gerekse Cumhuriyet Gazetesi'nin okur kitlesini bu gruba dahil etmek amacını taşıdığı yönünde eleştirilere hedef olmuştur. Biçim ve içerik açısından modern bir gazete görünümü çizen ve özellikle genç ve eğitilmiş bir kesim tarafından ilgiyle karşılanan Yeni Yüzyıl bir takım ticari anlaşmazlıklara yenik düşerek 1999 yılında kapanmıştır. Aynı yıl yayın hayatına giren Yeni Binyıl Gazetesi'nin yayın hayatına başladıktan kısa bir süre sonra kapatılması bu gazetelere yönelik eleştirilerin artmasına neden olmuştur. 1996 yılında yayınlanmaya başlayan Radikal de özellikle eğitilmiş genç kitle tarafından en çok takip edilen gazetelerden biridir. Doğan Grubunun bir ürünü olan Radikal, farklı dönemlerdeki yazı dizileriyle, araştırmacı gazeteciliğin örneklerini ortaya koyan ve kamuoyu önünde gündem oluşturmaya çalışan içeriği ile dikkat çekmiştir. Yeni Yüzyıl'a yönelik eleştiriler Radikal Gazetesi için de söz konusu olmuştur.

İletişim çağını yaşadığımız bu yüzyılda bireyler farklı fikirler arasından kişisel seçim yapma hakkının kendilerine tanınmasını beklemektedirler. Bu anlamda fikir gazetelerini ilk hayata geldikleri yıllarda olduğu gibi salt bilgilendirme ve kamuoyu oluşturma amaçlı gazeteler olarak ifade etmek günümüz gazetecilik anlayışı çerçevesinde kısır bir tanımlama olarak kalmaktadır. Günümüzde fikir gazeteciliği kavramını haber veren, bilgilendiren çeşitli

alanlarda uzmanlaşmış yazarların düşünce ve yorumlarını içeren, karşıt görüşleri tartışan, biçim ve içerik açısından okurun kalite arayışına hitap eden gazete tipi olarak nitelendirmek kanımızca daha doğru bir tanımlama olacaktır.

Kitle iletişim araçlarının nitelikleri konusunda yaptığı çalışmalarla tanınan Colin Sparks, popüler basın ve düzeyli basın arasındaki farkları ele aldığı araştırmasında kaliteli bir gazetenin özelliklerini şu şekilde ifade etmektedir: "Düzeyle basın dünyadan bölüm bölüm resimler sunar. Bu resimlerde tutarlılığın ve bütünlüğün oluşturulması okuyucunun işidir. Popüler basındaki hikayeler ile düzeyli basındaki hikayeler aynı olduğu zaman bile birbirinden ayrı muamele görürler."²⁰ Sparks'ın tanımında düzeyli basının haberi okura günlük olarak iletmenin yanı sıra konu ile ilgili açıklayıcı bilgilere, gelişen olayların öncesi ve sonrasına dair veri ve yorumlara yer verdiği vurgulanmaktadır. Sparks'ın tanımını şöyle örneklendirebiliriz: Düzeyli bir gazete faciayla sonuçlanmış bir uçak kazası haberini bildirmekle yetinmez. Aynı uçak firmasının daha önce herhangi bir kaza olayına adının karışıp karışmadığı, hangi ihmallerin kazaya sebebiyet vermiş olabileceği, olası kazaların önlenmesi için neler yapılabileceği gibi konulara belli bir süre gazetede yer verilir ve konu ile ilgili yorum ve değerlendirmeler okuyucuya sunulur. Aynı haber örneğinde, bir magazin gazetesinin tavrı ise haberi çarpıcı bir fotoğraf ve dikkat çekici başlıklarla süslemek, kazanın meydana gelme olasılıkları üzerinde yorumlar yapmakla sınırlı kalacaktır. Bilindiği gibi magazin gazetelerinin en belirgin özelliği haberleri sansasyonel biçimde sunmalarıdır. Ancak kitle gazetesi özelliği sergileyen bazı gazetelerin de daha geniş okur kitlelerinin dikkatini çekebilmek amacıyla araştırmacı gazetecilik örneklerine ve konuları derinliğine işleyen yazı dizilerine yer vermeye başladıkları gözlemlenmektedir. Nitekim araştırmacı gazetecilik örneklerine diğer gazete türlerinde de rastlamak mümkündür ve bu durum basınıımız

* Colin Sparks konuları işleyiş özellikleri bakımından gazeteleri popüler ve düzeyli gazeteler şeklinde iki gruba ayırmaktadır. (Ayrıntı için bkz: John Storey, **Popüler Kültür Çalışmaları**, Çev:Koray Karasahin, Babil yayınları, İstanbul, 2000)

²⁰ . a.g.e., s.91

açısından yararlı bir gelişmedir. Ancak popüler gazetelerin içeriklerini zenginleştirmeleri fikir gazetelerinin daha az takip edilir hale gelmesi sonucunu doğurmaktadır. Bu noktada fikir gazetelerinin değişime ayak uydurmak zorunda oldukları kaçınılmaz bir biçimde bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Sparks'ın açıklamasında ifade ettiği bir diğer nokta da düzeyli basın ve popüler basında işlenen konunun aynı olduğu durumlarda bile okuyucuda farklı izlenim yarattığıdır. Nitekim düzeyli bir gazetede işlenen haberin, okurda inanılabilirlik ve güven duygusu yaratma olasılığının daha güçlü olduğu bilinen bir gerçektir. Bu durumun nedeni iki gazete türünün olayları ele alış ve işleyiş tarzından kaynaklanmaktadır. Düzeyli bir gazete için haber ya da konunun toplum için ne kadar önem ifade ettiği, okura nasıl sunulması gerektiği önem kazanırken popüler bir gazete için olayın sansasyonel yanını ön plana çıkarabilmek önemlidir. Gazeteci Orhan Bursalı popüler basının haberi sunuş tarzına ilişkin olarak şu örneği vermektedir: “Sözgelimi bir gazetede ‘insana ilk gen nakledildi’ diye bir başlık okuyorsunuz. Olayı araştırdığınızda ise aslında ilk genin nakli sürecini başlatacak bir adım atıldığını öğreniyorsunuz. Bu durumda haber önemlidir ama doğru olarak duyurulmamıştır. Gazetenin bir olayı sunuşta renklendirmeye başvurması, haberi okurun gözünde ilginç hale getirmek için resim çizim eklemesi, dil sadelikleri yapması doğaldır. Ancak burada yanlış olan haberi popülerleştireceğim diye özünden saptırmak ve okuru yanıltmaktır.”²¹ Dolayısıyla popüler bir gazetede yer aldığı anda okurda tam bir inanılabilirlik duygusu yaratmayan bir konu düzeyli bir gazetenin ele almasıyla birlikte haberin önem kazanmasını ve doğruluğuna ilişkin tartışmaların başlamasını sağlayabilir. Çünkü fikir gazeteleri için haberin doğruluk derecesini araştırmak, olayla ilgili gelişmeleri takip etmek okur gözündeki güvenilirliğin devamı açısından önem kazanmaktadır.

²¹.Orhan Bursalı, “Ülkemizde Bilim Gazeteciliği Var mı?”, **Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı**, Sayı:11, Eylül-Ekim 1996, s.122

Türk Basını'nda 1970'lerden itibaren etkisini arttırmaya başlayan magazin gazeteciliğinin toplumun haber ve bilgi alma ihtiyacını arka plana attığı bilinen bir gerçektir. Bulvar gazeteleri dışında haberleri ve düşünsel içerikleri ile ön plana çıkan gazeteler de oldukça az sayıdadır. Bu durum okuyucunun bilgi ve haber vermenin yanı sıra alternatif görüşleri de içeren ve farklı düşünce tiplerindeki yazılara yer veren, siyasal haber ve yorumlarla birlikte kültürel ve sanatsal bir ağırlığı da olan gazeteleri ilgi ile karşılaması sonucunu doğurmuştur. Kanımızca Radikal Gazetesi saydığımız bu özellikleri taşımakta ve değişen gazetecilik anlayışında farklı bir fikir gazetesi kimliği ortaya koymaktadır. Bu gazetenin düşünsel yönünü tartışma noktasına getiren bağımsız bir basın kuruluşu olmamasından kaynaklanmaktadır. Ancak eleştirel yaklaşımlardan ve bu gazeteleri yadsımdan öte bilinçli bir okur kitlesi tarafından takip edilen bu tarz yayınlara bağımsız bir kimlik kazandırmak için çalışmalarda bulunmak kanımızca kimliğini yitirdiği düşünülen Türk Basını için faydalı bir girişim olacaktır.

Fikir gazetelerinde olayları kapsamlı bir şekilde anlatma, çözümleme ve yorumlama ön plana çıkmaktadır. Çeşitli uzmanların görüşlerinden oluşan bölümlere ve düşüncelerin ifade edildiği yorum sayfalarına yer verilmesi bu gazetecilik türünün en belirgin özelliklerindedir. Fikir gazetelerinde köşe yazarları yaptıkları yorumlarla çeşitli konularda okuyucuları bilgilendirmeye, görüşlerini ifade etmeye çalışırlar. Dolayısıyla fikir gazetelerinde haberin işlenişi ve köşe yazarlığı kavramları fazlasıyla önem taşımaktadır.

C. FİKİR GAZETELERİNDE HABER VE KÖŞE YAZARLIĞI KAVRAMI

Fikir gazeteleri haber ve yorum ağırlıklı içerikleriyle toplumu gelişen olaylar hakkında bilgilendirme ve düşünmeye yöneltme konusunda diğer gazete türlerinden çok daha önemli bir konuma sahiptir. Sansasyonel nitelikte habercilik anlayışından uzak olan fikir gazeteleri tutarlı ve birbirini izleyen haberlerle okuyucuyu aydınlatmak ve içerdikleri yorumlarla bireylerin “düşünce ufkunu genişletmek” gibi bir misyonu üstlenmişlerdir. Dolayısıyla okur

gözünde güvenilir bir imajı ve etkileme gücü olan fikir gazetelerinin haberlerin işlenişi konusunda daha fazla duyarlılığa sahip olması gerekmektedir.

Gazetecilikte uzun yıllar ‘haber tarafsız yorum serbest’ anlayışı kabul görmüştür. Ancak haberin tarafsızlığı uzun yıllar bir ilke olarak kabul edilse de bunun uygulamada hayata geçirilemediği bilinen bir gerçektir. Özellikle son yıllarda kitle iletişim araçları üzerinde yapılan araştırmalar haberin tarafsızlığının mümkün olamayacağı görüşü üzerine yoğunlaşmıştır. Dolayısıyla yayın politikalarını benimsemiş oldukları ideolojiler doğrultusunda belirleyen ve belli bir hedef kitle tarafından takip edilen fikir gazetelerinde haberin tarafsız olarak işlenip işlenemeyeceği tartışma konusudur. Yayıncılık sorumluluğu ve ilkeler gereği bir gazeteden beklenen, olayları aktarırken farklı boyutları ile ortaya koyması ve değerlendirmeyi okura bırakmasıdır. Haberler genellikle gazetenin iç sayfalarında köşe yazarları aracılığıyla yorumlanır. Dolayısıyla okur, olayın olduğu gibi aktarılmasını, yorum ve değerlendirmelerin yazarın kişisel görüşleriyle sınırlı kalmasını ve konuya yönelik değerlendirme fırsatının kendisine sunulmasını beklemektedir. Gazeteci İlhan Bardakçı gazetenin tarafsızlığına ilişkin düşüncelerini şu şekilde açıklamaktadır: “Gazete bir fikir vasıtasıdır ve dolayısıyla tarafsız değil ancak objektif olabilir. Gazeteciler haberi işlerken kişisel düşüncelerinden sıyrılarak insanların basından beklediği ilk hizmet olan objektif haber sunma işlevini yerine getirmelidirler.”²² Bardakçı’nın tanımına göre tarafsızlık ve objektiflik kavramları ince çizgilerle birbirinden ayrılmaktadır. Nitekim her gazetenin bir görüşü ve belli bir yayın politikası bulunmaktadır. Ancak meslek etiği açısından gazetenin haberi objektif bir biçimde sunarak sahip olunan görüş ve düşüncelerin yorum sayfalarında ifade edilmesi suretiyle okurun olaylardan haberdar olmasına ve kendi yargısını oluşturmasına fırsat tanınması gerekmektedir.

²² İlhan Bardakçı; a.g.m., s.1622

Gazeteci yazar Okay Gönensin habercilik alanları ve köşe yazarlığı konusunu ele aldığı yazısında haber ve yoruma ilişkin olarak şunları söylemektedir: “Haber yazımının temel kuralı bilgileri en doğru biçimde vermektir. Haber yazılırken muhabirin kişisel görüşleri haberin içinde kesinlikle yer almamalıdır.”²³ Dolayısıyla yazar gazetenin haberi olduğu gibi aktarması görüşünü savunmaktadır. Gazeteci yazar Murat Zeytinli ise gazetecilikte haber kavramına ilişkin düşüncelerini şu cümlelerle ortaya koymaktadır: “Olayın habere dönüştürülmesi sırasında mutlaka bir özetleme, yeniden kurgulama söz konusu olmakta ve haberin gerçeğe ilişkisini belli ölçüde kaplamaktadır. Çünkü haber konusu muhabir tarafından hikaye edilmektedir. Haber, gerçeğin kendisi değil, yeniden kurgulanmış özetidir. Gazeteci seçtiği konuyu formatlayıp mesaj haline dönüştürmekte ve okuyucusuna sunmaktadır.”²⁴ Yazarın ifadesinden çıkan sonuca göre haber gerçekliğin yeniden ifadesi niteliğini taşıdığından gazetenin haberi aktarırken nesnel davranması mümkün değildir. Nesnel habercilik basın alanında tartışılan konulardan biridir ve son yıllarda kitle iletişim araçları üzerinde yapılan çalışmaların bir bölümü de haberin nesnelliği üzerine yoğunlaşmıştır. Nitekim gazetecilik literatürü dünyada hiçbir durumun, konunun, olayın tarafsız olamayacağı düşüncesinden yola çıkarak bir haber ve fikir aracı olan gazetenin olaylara objektif bakabilmesinin mümkün olamayacağı görüşünde uzlaşmışlardır. W. Lance Bennett’in “Haber nesnel olabilir mi?” sorusuna yanıt olarak yaptığı değerlendirme bu düşünceyi doğrulayan ifadeler içermektedir: “Çoğu insana basında neyin eksik olduğunu sorsanız genel cevap, gazetecilerin dürüst ve nesnel olma yükümlülüklerini yerine getirmede başarısız oldukları şeklinde olacaktır. Eğer insanın dünyaya kendi politik önyargıları ile bakması ve kendisinininkine uymayan yaklaşımları dengesiz olarak değerlendirmesi gerçeği ön yargı sorununu karmaşıktırmaktadır. Kamuoyunda hemen her konuda revaçta olan pek çok farklı görüş bulunduğu için dürüst, dengeli ve nesnel olmayı başarmış çok sayıda habercilik çalışması bulmak, gerçekleşmesi imkansız bir rüya gibi görünmektedir.”²⁵ Dolayısıyla

²³.Okay Gönensin; “ Özeleştirisi”, **Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı**, Sayı:11, Eylül-Ekim 1996, s.223

²⁴.Muhammet İspirli **Medya Gerçeği ve Haberciler**, Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s. 214

²⁵.W. Lance Bennett; **a.g.e.**, s.277

tarafsız olmanın imkansız olarak kabul edildiği günümüzde gazetenin haberi hiç bir yargıda bulunmaksızın olduğu şekliyle sunabileceğini ileri sürmek kanımızca hatalı bir yaklaşım olacaktır.

Köşe yazarlığı kavramı toplumu bilgilendirmek ve düşündürmek amacını taşıyan fikir gazeteleri için ayrı bir önem ifade etmektedir. Bu tarz gazetecilikte köşe yazarları yaptıkları yorumlarla, kişisel görüş ve düşüncelerini yansıttıkları çeşitli şekillerdeki yazı tipleri ile toplumun gelişiminde ve dönüşümünde önemli bir role sahiptirler. Bugün içerikleri farklı da olsa her tür gazetede köşe yazılarına rastlamak mümkündür. Çünkü köşe yazarı her dönemde gazeteyi temsil eden önemli unsurlardan biri olmuştur. Nitekim bulvar gazetelerinde köşe yazarları her gün genellikle gündemdeki konuları ele alan tarzda yazılar yazmaktayken, fikir gazetelerinde ise iç ve dış politika, ekonomi ve sosyal konular başta olmak üzere makale, fıkra, sohbet, eleştiri ağırlıklı yazılar kendi sahalarında etkili bir kimliğe sahip yazarlar tarafından bireysel bir üslupla okuyucuya sunulmaktadır.

Türk Basınında köşe yazarlığının vazgeçilmez bir etkinliği söz konusudur ve köşe yazarı olmayan gazetelerde satış oranlarının düşük olduğu gözlemlenmiştir.²⁶ Dolayısıyla bir gazeteyi sürekli takip eden bir okur için köşe yazarlarını okumak çoğu zaman öncelikli olabilmektedir. Günümüzde bulvar gazetesi örneği sergileyen bir çok yayım organında dahi önemli köşe yazarlarına rastlamak mümkündür. Milliyet, Hürriyet ve Sabah biçim ve içerik bakımından bir kitle gazetesi görünümü sergileseler de köşe yazarlığına önem veren ve düşünsel ağırlıklarını bu ölçüde devam ettiren çizgileri ile saygınlıklarını korumaktadırlar. Türkiye’de köşe yazarlığı kavramı 1960’lardan sonra ortaya çıkmıştır. Bu tarihten önce de düşünsel ağırlığı olan, özellikle edebi niteliği ön plana çıkan ve politik yorumlar içeren makale ve fıkra türü yazılara rastlamak mümkündür. Ancak 1960’lardan sonra köşe yazılarının toplum sorunları konusunda düşünce beyan etmekte kalmayıp, siyaset alanında

²⁶. İsmet Bozdağ, a.g.e., s.243

etkin olan kişilerin düşüncelerini de aktarmaya başladıkları görülmektedir.²⁷ Nitekim fikir gazetelerinde köşe yazarları bütünlüklü bakış açıları ile toplumsal, siyasal ve kültürel konularda okuyucuları aydınlanmak gibi zor bir misyonu üstlenmişlerdir. Bu sebeple toplum üzerinde önemli ölçüde etkisi söz konusu olan köşe yazarlarının buldukları konunun sorumluluğunu taşımaları gerekmektedir. 1975 yılında ABD’de düzenlenen konferansta köşe yazarının uyması gereken ilkeler maddeler halinde belirtilmiştir ve buna göre bir köşe yazarı, “gerçekleri tümüyle ve dürüstlikle ortaya koymalı, verilerden hareket ederek haklı sonuçlara varmalı, kendi etkisini kullanarak hiçbir zaman kişisel çıkarlar peşinde koşmamalı, başka görüşlere daha fazla yer verildiği taktirde kamunun anayasal ilkeleri daha da destekleyeceğini bilmeli, kendi yargılarını ve bir konuda vardığı sonuçları düzenli aralıklarla gözden geçirmeli, kendi vicdanına ters düşecek hiçbir şeyi yazmamalı, her zaman gizlilik istemlerine saygı göstermeli, dışarıda hazırlanıp kuruluşa mal edilmek istenen köşe yazılarına karşı çıkmalı, özellikle meslek içinden geldiğinde basının eleştirilmesini yüreklendirmeli ve bu ilkeler temel bildirgesinde belirlenen ilkelere uyulmasını özendirmelidir.”²⁸

Türk Basını’nda 1980 sonrası yaşanan değişim süreci köşe yazarlığı profilinde de farklılıklar yaratmıştır. Önceki yıllarda temsil ettikleri görüşler çerçevesinde köşe yazarları buldukları gazeteyle özdeşleşmekte, gazetelerine kimlik kazandırmaktaydılar. Günümüzde ise bu yazarları kısa zaman aralıkları içerisinde farklı gazetelerde görmek mümkün olabilmektedir. Ancak fikir gazetelerindeki köşe yazarları bu konuda daha fazla duyarlılığa sahiptir. Öyle ki düşünsel ağırlığı olan bir gazetenin köşe yazarı gazetesinden ayrılmak durumunda kaldığında yine kendi çizgisine yakın gazetelere yönelmektedir. Köşe yazarlığında eski yıllara göre farklılığı hissedilen bir diğer noktada aynı gazetede farklı görüşleri temsil eden yazarların yer almasıdır. Böylelikle gazeteler olaylar üzerine tartışma zemini yaratmaya çalışmışlardır.

²⁷. Kurtuluş Kayalı, “Fıkra Yazarının Köşe Yazarına Evrimi Ya da Köşe Yazarının Zaman İçinde Homojenleşmesi”, *Uluslararası İletişim Sempozyum Bildirgesi*, 11-13 Nisan 2001, s.95

²⁸. Okay Gönensin; *a.g.m.*, s.224

1980'den sonra köşe yazarlarının konuları ele alış biçimleri ve değerlendirmelerinde de değişimler görülmüştür. Nitekim yeni süreçte köşe yazarları her alanda fikir yürüten, her konuda bilgi sahibi olduğunu göstermeye çalışan bir kimliğe bürünmüşlerdir. “ Artık yazı, dil, üslup, anlatım biçimleri dert edilmiyor, konular araştırma ve incelemeye dayanmıyor; ahkam kesmek niteliğini taşıyor. Köşe yazarlarının çoğu bugün, yazdığı konu ile ilgili bütün fikirleri duyumlarla oluşturup, bu duyumları düz mantıkla yorumluyor.”²⁹ Bu durumun yanı sıra özellikle bulvar gazetelerinde köşe yazıları kişisel saldırı niteliği taşıyan kavgaların mekanı konumuna gelmiştir.

1990'lı yıllara girildiğinde basın grupları tarafından entelektüel kesime yönelik olarak Yeni Yüzyıl ve Radikal gazeteleri çıkarılmaya başlanmıştır. Bu gazetelerin haberleri ele alış biçimlerinden öte hitap ettikleri kitle tarafından benimsenmiş köşe yazarlarını bir araya getirerek kimliklerini bu yazarlarla bütünleştirmeye çalıştıkları gözlenmektedir. Çeşitli alanlarda uzman veya görüşünü aktarma ustalığı olan bu yazarlar sadece politik, ekonomik ve toplumsal konularda değil, başta kültür ve sanat olmak üzere hayatın her alanını ele aldıkları yazılarla eğitim düzeyi yüksek bir okur kitlesinin dikkatini çekebilmişlerdir. Bugün gerek televizyonda gerekse gazetelerde magazin ağırlık kazanması dolayısıyla köşe yazarlarını toplum üzerindeki etki gücünün eskiye oranla azaldığını ifade etmek mümkündür. Bu nedenle günümüzde köşe yazarları bir çok kişi tarafından gelişen olaylarla ilgili daha fazla ayrıntı öğrenmek ve düşünce ufkunu genişletmek amacıyla takip etmektedir. Dolayısıyla 1990'lı yıllarda fikir gazetesi algısındaki değişimin bir uzantısı olarak hayata gelen gazeteler okuyucularına sadece kendi ideolojileri doğrultusunda yorumlar sunmaktan öte, farklı düşünce ve görüşleri tartışmaya açık bir kimlik kazandırmayı hedeflemişlerdir. Bu gazeteler köşe yazarlarının sade dil kullanımına yatkınlığı, olayları okurun kendi yargısını oluşturması için zemin hazırlayacak biçimde sunabilmeleri ve ele aldıkları konuların çeşitliliği ile özellikle

²⁹.Kürşat Başar; “Basının Bekçi Murtazaları”, *Star*, 25 Nisan 2001

eğitimi genç kesim tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Dolayısıyla günümüzün fikir gazetelerine kimliğini kazandıran yine köşe yazarları olmuştur.

II. TARİHSEL SÜREÇTE FİKİR GAZETECİLİĞİ

Dünyanın bütün ülkelerinde düşünce özgürlüğü mücadelelerinin bir ürünü olan fikir gazeteleri bireylerin fikirlerini ifade etme isteğinden doğmuştur. On beşinci yüzyılın ortalarında matbaanın icat edilmesi, Avrupa toplumlarında bir çok değişme ve dinamizmi harekete geçirmiş ve kendi düşünüp değerlendirebilen modern insanı ortaya çıkarmıştır.³⁰ Matbaanın Avrupa'nın kültürel ve sosyal hayatını köklü değişikliklere uğratması sonucu haber ve haberleşme de büyük önem kazanmaya başlamış, bu dönemden itibaren halkın haber ihtiyaını karşılayan basılı haber mektupları gazeteleşme yoluna gitmişlerdir.³¹ On yedinci yüzyıldan itibaren de değişik konulara ait bilgilerle beraber düzenli ve periyodik bir görünümü yansıtması bakımından gerçek gazete diyebileceğimiz yayınlara rastlamak mümkün olmuştur.³² Tarihsel süreçte dünyada ve Türkiye'de fikir gazeteciliğinin doğuşunu ve gelişimini inceleyeceğimiz bu kısımda fikir gazeteciliğinin ortaya çıkışına zemin hazırlayan gelişmelere de değinilecektir.

A.BATIDA FİKİR GAZETECİLİĞİNİN GELİşİMİ VE BATILI ÜLKELERDEN FİKİR GAZETESİ ÖRNEKLERİ

Dünyada fikir gazeteciliğinin gelişimine batılı ülkelerin öncülük ettiği bilinmektedir. Bu nedenle İngiltere'de başlayan ve ardından diğer batılı ülkelerde de etkinlik kazanan fikir gazeteciliğinin tarihsel gelişimini anlatırken öncelikle batılı ülkelerde bu gazetecilik türünün ortaya çıkmasına neden olan gelişmelere bakmakta yarar görmekteyiz. İngiltere, Amerika ve

³⁰.Orhan Koloğlu- **Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994, s.8

³¹.Nuri İnuğur; **Basın ve Yayın Tarihi**, Der Yayınları, İstanbul, 1999 s.54

³².a.g.e., s.57

Fransa'ya yer vermemizin nedeni, bu ülkelerin fikir gazeteciliğinin doğuşuna sahne olmasından kaynaklanmaktadır. Çalışmamızın bu kısmında ayrıca bu üç ülkenin dünyada fikir basınına örnek olarak gösterilen gazetelerinden birer örneğe de yer verilecektir.

1. İngiltere

Dünyada gerçek anlamda fikir gazeteciliği bu mesleğin birçok aşamasında öncülük rolünü daima korumuş olan İngilizler tarafından kurulmuş, ilk siyasi makaleler on sekizinci yüzyılın başından itibaren İngiliz günlük gazetelerinde görülmüştür.³³ İngiltere'de fikir basınının ortaya çıkışında, politika başta olmak üzere toplumu ilgilendiren her konuda tartışmaların yapıldığı “kahvehaneler” (coffee-house) önemli bir yeri vardır. Bu dönemde fikir gazeteciliğinin doğuşuna zemin hazırlayan bir diğer etken de denizaşırı ticaret yapan sınıfın toplum düzenini değiştirmek amacıyla giriştikleri faaliyetlerdir. İngiltere uzak denizlere açılma politikasıyla, on yedinci yüzyılda gücünü giderek arttırmış ve bu dönemde bir burjuva sınıfına kavuşmuştur.³⁴ Bu dönemde yayınlanan gazeteler, burjuvanın devletin ticaret işlerine bulaşmaması yönündeki taleplerini sayfalarına taşımaya başlamışlar ve bu sebeple hükümetle karşı karşıya kalmışlardır.³⁵ Hükümet bu durumda iç haberlerin yayınlanmasını yasaklamak ve gazeteleri vergiye bağlamak suretiyle bir dizi önlemler alma yoluna gitse de, gazetelerin içinde buldukları bu durumu okuyucularına iletme çabalarına girmeleriyle birlikte İngiltere'de ve belki de dünyada fikir gazeteciliği anlayışı ilk kez varlığını ortaya koymaya başlamıştır.³⁶ İngiltere'de bu aşamadan sonra da halktan yana ve iktidarın olumsuzluklarını eleştiren tarzıyla ön plana çıkan gazeteler yayınlanmaya devam etmiştir. Böylece politik hayatın ve özgürlüğün başka ülkelere oranla daha fazla hissedildiği

³³.Hasan Refik Ertuğ; **Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi**, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul ,1960, s.43

³⁴.İsmet Bozdağ; **a.g.e.**, s.33

³⁵.Cevdet Perin; **Tarih Boyunca Düşünce ve Basın Özgürlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1974, s.47

³⁶.İsmet Bozdağ; **a.g.e.**, s.34

İngiltere'de gelişmeye başlayan fikir gazeteciliği kısa sürede kültür düzeyi yükselmekte olan diğer batı ülkelerinde de yayılmaya başlamıştır.³⁷

On sekizinci yüzyıldan itibaren özgürlüklerini elde eden İngiliz basını modern bir nitelik almaya başlamıştır. Ülkemizde ilk fikir gazetesi örneklerinin on dokuzuncu yüzyılda ortaya çıktığı düşünülürse basın alanında Avrupa'dan ne kadar geri kaldığımız bu noktada bir kez daha kanıtlanmaktadır. Nitekim İngiltere'nin basın özgürlüğünü elde etme aşamasına geldiği tarihte Osmanlı toplumu henüz kendi dilinde yayınlanan bir gazete ile tanışmamış durumdadır. İngiltere'de basın hürriyetinin çok daha çabuk uygulamaya konmasında bu ülkede basının özgürlüğü alış biçiminin büyük rolü vardır. İngiliz Basını iktidarın kendisine sunacağı hürriyeti beklememiş, içinde bulunduğu durumu okuruyla paylaşmak suretiyle fikir gazeteciliğinin doğması konusunda temel atmıştır. 1788 yılında yayınlanan Times, İngiltere'nin en etkin fikir gazetelerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Times, zengin yazar kadrosu, dış haberler konusundaki duyarlılığı ve ciddi yayınları gazetenin kısa süre içerisinde okuyucu tarafından büyük ilgi görmesine neden olmuştur. Yayınlandığı günden itibaren hiçbir sosyal sınıfın veya bir siyasi partinin sözcüsü niteliğini taşımamayı ilke edinen Times'ın 1841 yılında Fransa ve Belçika'da kurulu bir kalpazan şebekesini ortaya çıkarması gazetecilik yönünden büyük bir başarı olarak kabul edilmiş, İngiliz halkı gazetenin bu başarısına karşılık aralarında para toplayarak Times'ın bir vakıf kurmasına ön ayak olmuştur.³⁸ Yine bu dönemde yaygınlaşmaya başlayan 'ilgi çekici ve ucuz gazete' anlayışı Times Gazetesi'nin tirajında düşüş meydana getirmiştir. Bu durumda gazetenin bağımsızlığını koruması amacıyla her çeşit fikir akımının temsilcilerinin katıldığı bir komite oluşturulmuş, komite üyeleri Times'ın geleneklerini ve bağımsızlığını ayakta tutmak ve ulusal yararı desteklemek için görevlendirilmişlerdir.³⁹ Gazetenin bağımsız olarak varlığını

³⁷.Cevdet Perin; a.g.e., s.47

³⁸.Nuri İnuğur, a.g.e., s.100

³⁹.a.g.e., s.139

sürdürebilmesi için yapılan tüm bu girişimler Times'ın İngiliz toplumu için ne kadar önem ifade ettiğinin bir belirtisidir. Times kuruluşundan günümüze kadar olan süreçte bir çok inişli çıkışlı dönem yaşamıştır. Yazar Martin Walker, İngiltere ve Amerika tarzı ülkelerde kuşaklar boyu gelişerek dördüncü güç olarak adlandırılmaya başlanan ve anahtar konumuna gelen gazetelerin zamanla ayrıcalıklı bir konuma bürünmeye başladığını ifade ederek, Times Gazetesinin sürekli yanılgılarına rağmen büyük ölçüde geleneğinin gücüne dayanarak küresel ününü koruduğunu belirtmiştir.⁴⁰ Bu yargıya ülkemizden örnek vermek gerekirse Cumhuriyet Gazetesi için de aynı geleneksel konumun etkinliğinden söz edebilmek olasıdır. Gazete kuruluşundan günümüze kadar olan evrede bir çok bunalım atlatmış olmasına rağmen her dönemde özellikle entelektüel bir kesim tarafından Türkiye'nin en önemli fikir gazetesi olarak kabul görmüş ve güvenilirliğini muhafaza etmiştir.

2. Amerika

İlk gazeteler İngiltere'de ve bu zaman diliminde kolonisi olan Amerika'da çoğalmaya başlamıştır.⁴¹ Bu nedenle Amerikan koloni gazeteciliğinin kökeninde Britanya basınının biçimi ve içeriği yatmaktadır.⁴² Amerika'da 18. yüzyıla kadar haber içerikli gazeteler yayınlanmış, 1776'da bağımsızlık savaşının kazanılmasının ardından fikir gazeteciliği varlık göstermeye başlamıştır.⁴³ Dolayısıyla Amerika'da fikir basınının Avrupa ülkelerinden daha önce işlerlik kazandığı görülmektedir. 1774 Bağımsızlık savaşına kadar olan süreçte İngiltere'nin yönetiminde bulunan Amerika'da günlük haberlere ağırlık veren bir çok gazete çıkarılmaktadır. Ulusal bağımsızlığın kazanılamamış olmasından dolayı her alanda baskı ve otoritenin hüküm sürdüğü bu dönemde Amerikan gazetelerinin İngiliz Hükümeti tarafından

⁴⁰.Martin Walker; **Basının Gücü**, Milliyet Yayınları, İstanbul 1999 , s.15

⁴¹.Nedim Çapman, **a.g.e.**, s.101

⁴².Celalettin Aktaş; "ABD'de Gazetecilik", **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı:6, Yıl: 1996, s.89

⁴³.Nuri İnuğur, **a.g.e.**, s.103

pul vergisine bağlanması kamuoyunda büyük tepkilere neden olmuştur.⁴⁴ Bu döneme kadar halk üzerindeki çeşitli baskıların ve adaletsizliklerin getirdiği yılgınlık üzerine bir de pul vergisi uygulamasının başlaması, İngiliz Hükümeti'ne karşı ayaklanmayı başlatmış ve böylece Amerika bağımsızlığını elde etmiştir. Amerika'nın ulusallığını kazanmasında basın büyük payı olmuş, gazeteler halktan yana olan tutumlarıyla öncülük ve sözcülük görevlerini üstlenmişlerdir.

Amerika'da fikir gazeteciliği bağımsızlık ihtilalinin bir getirisi olarak halkın eğilimini yansıtan bir savunma ve çağdaş düşünce aracı olarak doğmuştur.⁴⁵ Ülkemizde de özellikle milli mücadele dönemi basınında gözlemlediğimiz gibi gazetelerin iki ayrı düşünce etrafında birleşmesi, Amerika'nın bağımsızlık ihtilali sırasında da yaşanmıştır. Amerikan Basını doğuşundan itibaren kamuoyunun taleplerini yansıtan ve toplumu ön planda tutan bir anlayış içerisinde dünyada fikir gazeteciliğinin gelişmesine örnek teşkil eden bir misyon taşımıştır. New York Times Amerikan basının örnek fikir gazetelerinden biri olarak kabul edilmektedir.

New York Times 1851 yılında ucuz haber gazetesi niteliğinde yayın hayatına başlamıştır. "Times görünüşte diğer gazetelere benzemesine karşılık yabancı ve yerel haberlere ön sayfasında yer vermesi ile dikkat çekmiştir. Gazetenin sahibi Raymond, siyasi telkinler bakımından bağımsız, içeriği yoruma dayalı bir gazete çıkarmayı planlamış; Times kamu yararını ön planda tutan, bazen tutucu bazen de radikal olan bir anlayışla yayın hayatına başlamıştır."⁴⁶ 1896 yılından itibaren gazeteyi satın alan Adolph Ochs, uygulamak istediği yayın politikasını şöyle açıklamaktadır: "Times'ın herhangi bir partiyi, mezhebi tutmadan, hiçbir çıkar gözetmeksizin haberleri diğer gazetelerden önce ve objektif bir biçimde vermesi en önemli amacımdır. Gazetenin seçkin bir okur kitlesine hitap etmesini

⁴⁴ İsmet Bozdağ, a.g.e., s.55

⁴⁵ a.g.e., s.59

⁴⁶ David Sloan, James Stoval, James D. Startt; **The Media in A American History**, Arizona/ Publishing Horizons Inc, 1993, s.140

umuyorum.”⁴⁷ Nitekim kısa zamanda Amerika’da Times okumak saygınlığın bir ifadesi olarak kabul görmeye başlamış ve gazetenin tirajı giderek yükselmiştir. Ochs’a göre sansasyonel gazeteler ucuz oldukları için talep edilmektedirler ve maddi durumu elverişli ise her insan basılmaya uygun haberleri yayınlayan, kendi fikirlerini özgür bir biçimde ifade eden şerefli amaçlara sahip gazeteleri tercih edecektir.⁴⁸ Olayları gerçekçi bir biçimde aktarması, bağımsız oluşu ve kaliteye önem veren bir okur kitlesinin desteğini görmesi Times’ın konumunu belirlemede oldukça etkili olmuştur. 1960’lardan itibaren Times, sanat, din ve kadınlar konusundaki haberlerle içeriğini genişletmeye başlamış ve bu özel bölümlerle yeni kimlikte bir fikir gazetesi niteliği sunmuştur. Times’ın bir fikir gazetesi oluşuna rağmen beğeni ve kalite anlayışı giderek değişen okur kitlesini düşünerek içeriğini çeşitlendirmeye yönelmesi gazetenin özel konumunun ve kalıcılığının korunmasında önemli rol oynamaktadır. “New York Times’ın yönetici sınıflar tarafından da devamlı takip edilen bir gazete olduğunu Başkan Kennedy’nin Basın Sekreteri Pierre Salinger şöyle ifade etmektedir: Washington’da önde gelen politikacılardan hiç biri New York Times okumadan güne başlamaz.”⁴⁹

Son yıllarda medya tekellerinin basın sektörünün yarı kısmından çoğunu elde etmiş olduğu Birleşik Amerika’da güçlü görüş sahibi patronlara ait olan Washington Post ve New York Times gazeteleri geleneklerine, mükemmeliyete, ticari başarı ve karlılığa dayanan unsurlarıyla kaliteli gazetecilik anlayışını sürdürmeye devam etmektedirler.⁵⁰ Birleşik Amerika’da fikir gazeteleri herhangi bir şekilde devlet müdahalesiyle karşılaşmamakta, kendi oto kontrol mekanizmalarıyla kamuoyunu yansıtmaya çalışmaktadırlar.

⁴⁷.Yasemin Giritli İnceoğlu; **Uluslararası Medya**, Beta Yayınları, İstanbul, 1998, s.28

⁴⁸.Meyer Berger, **The Story of The New York Times**, Arno Press, New York 1979, s.126, Aktaran: Yasemin G. İnceoğlu, **a.g.e.**, s.29

⁴⁹.Martin Walker, **a.g.e.**, s.8

⁵⁰.**a.g.e.**, s.29

3. Fransa

On sekizinci yüzyılda özgürlükten yoksun olan Fransız Basını çeşitli gazetelerle varlığını sürdürüyor olsa da bu ülkede gerçek anlamda fikir gazeteciliğinin doğuşu 1789 yılında gerçekleşen Fransız Devrimi sonucu olmuştur. 1789 tarihli İnsan Hakları Bildirgesi'nin "düşünce ve görüşlerin özgürce iletilmesi, insanın en değerli özgürlüklerindendir ve bu nedenle yasayla belirlenen durumlar dışında her vatandaşın konuşma, yazma ve yayın yapma hakkı vardır" ifadesi taşıyan maddesi ile basının hukuki sorumlulukları ve özgürlük hakkı dengelenmiştir.⁵¹ Basın özgürlüğünün sağlanması ile birlikte Fransa'da yayınlanan gazetelerin sayısında büyük bir artış görülmüş, kısa sürede çeşitli fikir gazetesi örnekleri hayata gelmeye başlamıştır. Ancak 1792 yılında yapılan rejim değişikliği ile birlikte gazetelere sınırlayıcı yasal hükümler getirilmiş ve böylece basın özgürlüğü tekrar tehlikeye girmiştir.⁵² Bu noktada dikkati çeken Fransız ve Türk Basını'nın özgürlüklerini elde etme konusunda gösterdikleri benzerliktir. Nitekim Osmanlı Tanzimat yenileşmesi daha çok Fransız İhtilali ile oluşan Fransız devlet ve toplum yapısına öykünerek geliştirildiği için bu benzerlik kaçınılmaz olmuştur.⁵³ Fransız Devrimi dünya tarihini değiştiren en büyük siyasal ve toplumsal olay olarak kabul edilmektedir. "Devrim başta edebi ve sanat eleştiriciliği kimliği baskın olan kamuyu politikleştiren bir itki yaratmıştır."⁵⁴ Dünyada yeni bir çağı başlatan devrim, yeni düşünce sistemlerinin yayılmasına da neden olmuştur. Bu sürecin ortaya çıkardığı ulus devlet olma ve özgürlük anlayışı kısa sürede tüm dünyada etkisini göstermiş ve buna bağlı olarak fikir gazeteciliği daha bir önem kazanmıştır.

On dokuzuncu yüzyıldan itibaren Avrupa'da toplum yapısı, yaşam düzeni ve ekonomi hızla gelişmeye ve değişmeye başlamıştır. Bu durumun başlıca nedeni üçü de

⁵¹.Gül Eda Yücedoğan; "Basın Kanunları ve Etik Değerler Açısından Türkiye ve Fransa'da Gazeteci Kimliği Sorunu", **İstanbul Üniversitesi Yayınları**, Yıl: 1998, s.14

⁵². a.g.e., s.14

⁵³.İsmet Bozdağ; a.g.e., s.278

⁵⁴.Jürgen Habermas; **Kamusal Hayatın Yapısal Dönüşümü**, Çev: Tanıl Bora, Mithat Sancar, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999, s.16

birbirinin uzantısı sayılan demokrasi, sanayi ve bilim alanındaki gelişmelerdir.⁵⁵ Bu yüzyıl Fransız Basını için yeni bir dönüm noktası olmuş, kısa sürede sol, muhafazakar, kralcı, özgürlükçü anlayışları temsil eden birçok fikir gazetesi yayın hayatına girmiştir. Bu dönemde aydınlar, uzun yıllar sansür baskısı nedeniyle ifade edemedikleri düşüncelerini, toplum çıkarlarına yönelik bir takım isteklerini oluşmaya başlayan özgürlük ortamı ile birlikte gündeme getirmeye başlamışlardır. Nitekim on dokuzuncu yüzyıldan itibaren özellikle Fransa'da genel kültür birikiminden herkesin faydalanabileceği, insanlığın gelişimine katkıda bulunacak aydınlar çeşitli gazeteler etrafında birleşerek düşüncelerini paylaşmaya çalışmışlardır.⁵⁶ Ancak bu özgürlük dönemi fazla uzun sürmemiş, kısa sürede basın alanında yaşanmaya başlanan anarşinin önüne geçmek için bir dizi yasal tedbir alınma yoluna gidilmiştir. Görüldüğü gibi Fransa'da basın değişen hükümetlerin sallantılı davranışları yüzünden sürekli zarar görmüştür. Ancak bütün baskılara rağmen devrimcilerin yıllardır dile getirdikleri sosyal adalet ve özgürlük fikirlerinin halk tarafından benimsenmiş olması Fransız Basını'nın özgürlüğünü kazanmasında etkili olmuştur. Fransa'da gerçek anlamda düşünce ve basın özgürlüğünü on dokuzuncu yüzyılın sonunda elde etmiştir. Fransız basınının önemli temsilcilerinden Le Monde, tüm dünyada fikir gazeteciliğinin en önemli örneklerinden biri olarak kabul görmektedir.

Le Monde 1944 yılında Hubert Beuve Méry'in yönetiminde Le Temps Gazetesi'nin boşluğunu doldurmak amacıyla kurulmuştur. Fransız kültürüne büyük hizmetleri olan Le Temps'in İkinci Dünya Savaşı sonunda rüşvet aldığı yolundaki söylentiler üzerine ciddi imajı zedelenmiş ve yayın hayatına son verilmiştir.⁵⁷ General de Gaulle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Fransa'da devletin ve egemen güçlerin etkisi altında kalmayacak bağımsız bir gazete yayınlanması taraftarıdır.⁵⁸ Bu gazete iç politikada özgür dış politikada yarı resmi bir fikir

⁵⁵.Nuri İnuğur; a.g.e., s.114

⁵⁶.Şerif Mardin; "Tanzimat ve Aydınlar", **Tanzimattan Günümüze Türkiye Ansiklopedisi Cilt:1**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s.46

⁵⁷.İsmet Bozdağ, a.g.e., s.94

⁵⁸.Güneri Civaoglu, "Örnek", **Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı**, Sayı:11, Eylül-Ekim 1996, s.30

organı olacaktır.⁵⁹ Bu düşünceden hareketle çeşitli fikir akımlarının temsilcilerinden oluşan hissedarlar bir araya gelerek Le Monde 'u yayımlayacak bir şirket kurmuşlardır. Kısa süre içerisinde nitelikli ve geniş bir okur kitlesi elde eden Le Monde aynı zamanda pek çok eleştiriye de maruz kalmıştır. "Başlangıçta aşırı sol, Monde'u Temps'in devamı olarak görmüş ve paranın gücüne tabi olduğunu iddia etmiştir."⁶⁰ Yine bu süreçte "Vietnam'daki 'kirli savaş'ı şiddetle tenkit etmesi ve Fransa'nın ABD çizgisinden daha bağımsız bir yörengeye çıkararak Nato' nun askeri kanadını bırakması yönündeki fikirleri savunması"⁶¹ Le Monde'a karşı saldırıların artmasına neden olmuş ve Genel Yayın Yönetmeni Beuve Méry istifa etmiştir. Bu dönemde gerek gazete çalışanlarının gerekse kamuoyunun Méry'nin yeniden göreve getirilmesi için yaptıkları girişimler Le Monde'un Fransız toplumu için önemini gözler önüne sermesi açısından oldukça dikkat çekicidir. Çeşitli aydınların ve politikacıların gazete yönetimine karşı baskıları ve düzenlenen mitingler sonucu Méry Le Monde'a geri dönmüştür. Bu kriz döneminden sonra haber, yazı ve yorumlarıyla Fransa'nın üst düzeydeki tabakasına hitap eden Le Monde'un tirajının giderek arttığı görülmektedir. Bu durumu kolaylaştıran unsurlardan en önemlisi iyi bir okur potansiyeli oluşturan öğrencilerin sayısındaki hızlı artıştır.⁶² Gerçekten de kaliteli haber ve yorumculuğa önem veren üniversite öğrencileri iyi bir gazete için önemi azımsanmayacak bir okur grubunu oluşturabilmektedir. Nitekim Türkiye'de, Radikal Gazetesi'nin de üniversite öğrencileri tarafından büyük bir ilgi gördüğü bilinmektedir. Le Monde' un bu dönemdeki hızlı gelişiminin diğer bir nedeni de iç siyasetteki hedeflerini iyi belirlemesi ve tv karşısında haber ve yorum bombardımanına uğrayan toplumun olayları bir perspektife oturtacak bir gazeteye başvurmak istemesidir.⁶³ Dürüstlük ve dilde kusursuzluk ilkelerine bağlı bir anlayışla yayın yapan Le Monde bu

⁵⁹.Jean Noel Jeanneney &Jacques Julliard, **Le Monde de Beuve Méry Ou le Metier d' Alceste**, Editions Du Seuil, 1979, s.61

⁶⁰.Jean Schwobel, **Basın, İktidar, Para**, Türkçe:Cavit Yamaç, Ankara Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1982, s.88

⁶¹.Güneri Civaoglu; **a.g.m.**, s.31

⁶².Martin Walker, **a.g.e.**, s.222

⁶³. Jean Noel Jeanneney &Jacques Julliard, **a.g.e.**, s.123

dönemde ülkenin en önemli fikir organı durumundadır.⁶⁴ Fransa'nın seçkin politika iş ve kültür mensuplarının gazetesi olan ve sol eğilimli bir anlayışla yayın hayatını sürdüren Le Monde' un hisselerinden büyük bir kısmının gazetenin çalışanlarına ait olduğu bilinmektedir. Yönetiminde çalışanlarına önemli bir yer sağlayan ekonomik yapısı, reklam piyasasının olumsuz durumda olduğu dönemlerde, gazetenin mali dengesini yeniden kurmuş ayrıca çalışanlarını da önemli mali dalgalanmalara karşı korumuştur.⁶⁵ Ancak 1980'li yıllarda bütün dünyada değişim gösteren gazetecilik anlayışı çerçevesinde Le Monde' un tirajı giderek düşmeye başlamıştır. Bu durum göstermektedir ki okur makale ve yorumlarıyla, ciddi içeriği ile güvenilir bulduğu bir gazeteyi her zaman aynı önem derecesinde takip etmeyebilir. Bu nedenle gazetelerin değişen beğeni ve istekleri göz önüne alarak ve yayıncılık ilkelerine bağlı kalarak okurun ilgisini çekecek farklılıklara yönelmelerinin gerekliliği kaçınılmazdır. Gazetenin ekonomik sıkıntı yaşadığı bu dönemde eğitim ve bilim alanında özel eklere ve kitap dağıtımına yönelmesi ülkemiz basınından örnekleri aklımıza getirmektedir. 1990'ların başında Cumhuriyet Gazetesi de bünyesinde oluşturduğu Cumhuriyet Kitap Kulübü ve ek olarak verdiği kitap setleriyle içinde bulunduğu ekonomik krizi atlattırma çalışmıştır. Le Monde bağımsızlık anlayışı ve dilinin üstün seviyesi sayesinde günümüzün en önemli fikir sayılmaktadır. Le Monde' u kuruluşundan bu yana özel bir konuma oturtan ilkeler şöyle sıralanmıştır:⁶⁶ “Ekonomik ve kurumsal bağımsızlık, haberde doğruluğun önemi ve hassasiyeti, zamana karşı doğruyu savunmak, hataların kabulü ve iç tartışma, kolektif çalışma, iyi niyet ve dürüstlük, uzmanlık ve yetenek.” Le Monde' un güvenilirliğinin temelinde bulunan ekonomik bağımsızlık, özellikle fikir gazeteciliği açısından son derece önemli bir olgudur. Türkiye'de fikir gazeteciliği konusunu tartışma noktasına getiren de gazetelerin bir çoğunun ekonomik bağımsızlığının olmamasıdır. Türkiye'de, gerçek gazetecilik anlayışının temel şartlarından olan ekonomik bağımsızlığı sağlama yolunda bir an önce harekete

⁶⁴.Civaoglu; a.g.m., s.30

⁶⁵.Ragıp Duran, a.g.e., s.52

⁶⁶. a.g.e., s.53

geçilmesi gereklidir ve kanımızca Türk Basını'nın varlığını sürdürebilmesi ve okur güvenini yeniden sağlaması ancak bu şekilde mümkün olabilir.

B. TÜRKİYE'DE FİKİR GAZETECİLİĞİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Batıda modern anlamda gazetecilik olgusunun ortaya çıktığı dönem on yedinci yüzyıla rastlarken ülkemizde ancak on dokuzuncu yüzyılın başında basın alanında faaliyetlerin başladığı bilinmektedir. Osmanlı'nın Avrupa basınıyla tanışması Fransız Devrimi dolayısıyla olmuştur. Zaten on sekizinci yüzyılda ülkemizde basın konusunda yapılan uygulamaların en önemli örneklerini Fransız'ların yayınladıkları gazeteler oluşturmaktadır.

Bugünkü Türkiye sınırları içerisinde, 1831 yılında, İkinci Mahmut döneminde yayınlanan Takvim-i Vekayi, basın tarihimizin başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir.⁶⁷ Ancak bu gazetenin devletin resmi sözcüsü niteliğinde olmasından dolayı gerçek gazeteciliğin işlevlerini tam olarak yerine getiremediği bilinmektedir. Buna göre ülkemizde basın diğer ülkelerde olduğu gibi siyasal, sosyal ve ekonomik olaylar karşısında halk kitlesini aydınlatmak, kamuoyunu etkilemek yolunda toplumca duyulan isteklerden doğmamış, bu niteliği zamanla kazanmıştır.⁶⁸ Takvim-i Vekayi'nin yayınlanmasından kısa bir süre sonra, Osmanlı tarihi açısından önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilen Tanzimat Dönemi'nin başladığını göz önüne alırsak, bu gazetenin hükümet faaliyetlerini halkla paylaşarak, Tanzimat Fermanı için bir kamuoyu hazırladığını belirtmek yanlış olmaz. Zaten bu gazetenin çıkışıyla onu takip eden senelerde gazetelerin kamuoyu oluşturmadaki önemli gücü Osmanlı idarecileri tarafından daha iyi anlaşılmıştır.⁶⁹ Takvim-i Vekayi, ülkemizde basının gerçek işlevlerini kazanmasında önemli bir adımın öncüsü olmuştur.

⁶⁷. Nuri İnuğur; a.g.e., s.172

⁶⁸. Nuri İnuğur- **Türk Basınında İz Bırakanlar**, Der Yayınları, İstanbul ,1988, s.17

⁶⁹. Nesimi Yazıcı; **Takvim-i Vekayi**, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1983, s.19

1.Cumhuriyet Öncesi Dönemde Fikir Gazeteciliği

Cumhuriyet öncesi dönemde fikir gazeteciliğini üç ayrı kısımda incelemek mümkündür. Tanzimat dönemi Türkiye’de fikir gazeteciliğinin ilk örneklerinin görüldüğü dönemdir. Birinci ve İkinci Meşrutiyet dönemlerinde ise siyasal baskılar nedeniyle fikir gazeteciliğinin gelişiminin duraksadığı görülmektedir. Milli Mücadele döneminde ise fikir gazeteciliği Türk Kurtuluş Savaşı’nın oluşturduğu koşullara göre şekillenmiştir.

a. Tanzimat Döneminde Fikir Gazeteciliğinin Ortaya Çıkışı

Tanzimat Dönemi Türkiye’de fikir gazeteciliğinin miladı olarak kabul edilmektedir. Batı kurumlarını örnek alarak hazırlanan Tanzimat Fermanı toplumdaki gelişmeyi kaçınılmaz bir biçimde hızlandırmış, basın da bu batılılaşma sürecinin bir parçası olarak daha önemli bir konuma sahip olmaya başlamıştır. Bu dönemin en önemli gelişmelerinden biri de batı ile kurulan ilişkiler sonucunda artık bu döneme özgü kabul edeceğimiz kendi aydınını üretmesidir.⁷⁰ “Batı Avrupa’ya özgü düşüncelerin Osmanlı toplumunda yavaş da olsa yayılması ve özellikle Babıali’de görev yapanların önemli bir kısmı tarafından benimsenmesi ile Osmanlı’da modernleşme olgusu ortaya çıkmıştır.”⁷¹ Modern düşünce ve Osmanlı devlet anlayışı arasında bir köprü vazifesi gören Tanzimat aydınları bu dönemde yurt içinde ve yurt dışında bir çok gazete yayınlamışlardır. Bu gazetelerden ilki olan ve Şinasi ve Agah Efendi tarafından yayınlanan ilk özel gazete niteliğindeki Tercüman-ı Ahval, ülkemizde fikir gazeteciliğinin ilk örneği sayılmaktadır.

Tercüman-ı Ahval’in ilk sayısındaki sunuş yazısında Şinasi, gerçek gazetenin görevlerinin neler olduğunu belirtmeye çalışmıştır. Tercüman-ı Ahval’in bir övgü değil fikir

⁷⁰. Ömer Say, **Milli Devlet Kültürü**, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 1998, s.157

⁷¹ Ersin Kalaycıoğlu, Ali Yaşar Sarıbay, **Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000, s.6

ve tartışma gazetesi olacağını ifade eden yazıda gazetede eğitici yazılar yayınlanacağı, halkın kolayca anlayabileceği düzeyde bir dilin kullanılacağı belirtilmiş, bireylerin düşünce ve kanaatlerini açığa vurma hakkından söz edilmiştir.⁷² Otoriter rejimle yönetilen Osmanlı toplumunda halkın da yönetimde söz sahibi olması gerektiğini savunan aydınlar gazeteleri aracılığıyla bu düşüncenin yerleştirilmesine çalışmaktadırlar. Tanzimat döneminde fikir gazeteciliği bu temel düşünce üzerinde gelişmiş ve Şinasi'nin satır aralarında ortaya attığı özgürlük düşüncesinin hızla benimsenmeye başlanması gazetenin halk tarafından merak ve heyecanla izlenmeye başlaması sonucunu doğurmuştur. Batıdaki gazetecilik anlayışını önemseyen Şinasi ve Agah Efendi'nin Osmanlı toplumunun çıkarlarını göz önüne alarak özgürlük söylemlerine yer vermeleri gazetenin görevlerinin giderek kavranmaya başladığını göstermektedir.

Tercüman-ı Ahval Türk basın tarihinde bir çok başlangıca imza atmıştır. Siyasi makaleler, dizi yazılar ve gazetecilik tarihimizin ilk tefrikası yine bu gazetede yayınlanmıştır. Tercüman-ı Ahval'in ilk sayısından itibaren aynı zamanda Şinasi'nin son yapıtı olan "Şair Evlenmesi"ni tefrikaya başlaması , Ceride-i Havadis Gazetesi ile arasında basın tarihimizdeki ilk kalem kavgasının çıkmasına sebep olmuştur.⁷³ Ayrıca Ziya Paşa'nın eğitim sistemini eleştiren yazıları gazetenin yayınının iki hafta süreyle durdurulmasına neden olmuş, böylece basın tarihimizdeki ilk gazete kapatma olayı da gerçekleşmiştir.⁷⁴ Dolayısıyla kamuoyu kavramını ön planda tutan ilk gazetemizin kısa sürede yönetimin baskısı ile karşılaştığı gözlemlenmektedir.

Tercüman-ı Ahval kamuoyu kavramına verdiği önem ve toplumsal olaylara gösterdiği duyarlılık açısından bir fikir gazetesi olma özelliği taşımaktadır. Gazete, Tanzimat dönemi aydınlarının halk adına özgürlük ve demokrasi taleplerini dile getirdikleri, düşüncelerini

⁷².Nuri İnuğur; "İz Bırakanlar", s.4

⁷³.Emin Karaca, **Türk Basınında Kalem Kavgaları**, Gendaş Yayınları, İstanbul ,1998, s. 16

⁷⁴.Orhan Koloğlu; **a.g.e.**, s.32

yansıtıkları bir araç olmuştur. Bu gazetenin açtığı yolda şekillenmeye başlayan kamuoyu kavramı, Şinasi'nin çıkardığı Tasvir-i Efkar Gazetesi ile daha büyük bir önem kazanmıştır.

Şinasi 1862 yılında yayınladığı Tasvir-i Efkar'ın giriş yazısında, gazeteyi çıkarmaktaki amacının halka kendi çıkarlarını düşünmeyi ve kendi sorunları üzerinde düşünmeyi öğretmek olduğunu belirtmektedir.⁷⁵ Dinamik bir kamuoyundan, hükümetin yanı sıra söz sahibi olması gereken bir toplumdaki yarıya olduğunu belirten Şinasi, Avrupa basınından yayınladığı çevirilerle, batıdaki parlamenter sistemin Osmanlı toplumu tarafından benimsenmesini sağlamaya çalışmıştır. Fikirlerin belirtilmesi anlamına gelen Tasvir-i Efkar gazetesinde Şinasi, özgürlük anlayışının yayılması için toplum adına yararlı gördüğü makale ve başyazılara yer vermeye özen göstermiştir. Şinasi'ye göre her kültürlü ulus için gerekli olan gazete, halkın sorunlarını ve fikirlerini belirtebileceği tek araçtır.⁷⁶ Tasvir-i Efkar, okuma yazma oranı düşük olan topluma kolaylık sağlamak amacıyla Arap harfleri ile dizgiyi kolaylaştıran sistemler de geliştirmiştir.⁷⁷ Gazeteyi halkı eğitip yetiştiren bir fikir organı olarak kabul eden Şinasi'nin ve daha sonra gazetenin yönetimine gelen Namık Kemal'in yürüttüğü gazetecilik faaliyetleri kısa süre sonra otoriter rejimi endişelendirmeye başlamıştır. Nitekim Tercüman-ı Ahval'le başlayan fikir gazeteciliği anlayışının, Tasvir-i Efkar Gazetesi'nin de yayın hayatına başlamasıyla birlikte halka yönelik bir yayın politikasına yönelmesi, Osmanlı Hükümeti'ni basın konusunda bir takım yasal uygulamaları içeren ve öncelikle gazete çıkarmayı hükümetin iznine bağlayan Basın Tüzüğü'nü hazırlamaya itmiştir. Dolayısıyla bu dönemden sonra aydınların basın alanındaki faaliyetleri kısıtlama altına alınmaya başlanmıştır.

Tanzimat Dönemi getirmiş olduğu reformlar çerçevesinde, Osmanlı İmparatorluğunun yönetsel alanda yeni esaslar benimseyen, batıyı örnek alarak meşruti sistemin kurulmasını amaçlayan yeni bir kuşağın oluşmasına da zemin hazırlamıştır. Bu

⁷⁵.İsmet Bozdağ; a.g.e., s. 138

⁷⁶.Nuri İnuğur, **Basın ve Yayın Tarihi**, s.193

⁷⁷.Orhan Koloğlu, a.g.e. s. 34

bağlamda 1865 yılında kurulan "Genç Osmanlılar Cemiyeti", padişaha meşrutiyet sistemini kabul ettirmek amacını taşımaktadır. Şinasi, Agah Efendi, Namık Kemal gibi aydınları bünyesinde toplayan bu cemiyet, gazeteyi değişim sürecinin bir ifade aracı olarak kullanmış ve Osmanlı toplumunu batıdaki toplum anlayışı ve batı bilimiyle tanıştırmıştır.⁷⁸ Ancak cemiyetin gizli faaliyetlerinin hükümet tarafından öğrenilmesi, Genç Osmanlılar'ın faaliyetlerini yurt dışında sürdürmelerine neden olmuştur.

1867 yılında Filip Efendi tarafından yayınlanan Muhbir Gazetesi, hükümetin uygulamalarını sert bir üslupla eleştiren, demokratik düzeni savunucu ifadeler içeren ve özellikle dış politika alanındaki eleştiri getiren kimliğiyle dikkat çekmiştir.⁷⁹ Girit'te ezilen Türk ve Müslümanlara yönelik bir yardım kampanyası düzenleyen Muhbir'e Tasvir-i Efkar'ın da destek vermesi, Osmanlı Hükümeti'nin bu gazeteleri bir tehlike unsuru olarak görmesi sonucunu doğurmuş ve hükümet yeni bir kararname hazırlama çalışmalarına başlamıştır.⁸⁰ 1867 yılında basın rejiminde sansüre yönelik bir değişiklik yapmak amacıyla hazırlanan ve basın özgürlüğünü sınırlayıcı kararlar içeren Ali Kararname'nin yayınlanması sonucu kendi ülkelerinde düşüncelerini ifade edecek ortamı bulamayan fikir adamları, bu dönemden itibaren Avrupa'da yayınladıkları gazetelerle ülkede meşruti düzeni kurmak ve basının özgür olmasını sağlamak amacıyla mücadeleye girişmişlerdir. 1868 yılında Londra'da yayınlanan Hürriyet, Osmanlı ülkesinde meşruti yönetimi kurmak, basının özgür olmasını sağlamak amacıyla çıkarılmış bir gazetedir ve bu nedenle basın tarihimizde belli bir amaç için çıkarılmış ilk fikir gazetesi olarak kabul edilmektedir.⁸¹ "Gazete seçkinci bir tavırla Yeni Osmanlı aydınlarına özgü düşünce ve kavramları kullanma özelliğiyle ilk düşünce gazetesi olarak da nitelenmiştir".⁸² Özgürlüğü insan yapısının ayrılmaz bir parçası olarak kabul eden ve kişisel

⁷⁸.Orhan Koloğlu, a.g.e. s. 35

⁷⁹. Enver Behnan Şapolyo; a.g.e., s.127

⁸⁰. Hülya Baykal, **Türk Basın Tarihi**, Afa Matbaacılık, İstanbul 1990, s.64

⁸¹.Cavit Orhan Tütengil, **Yeni Osmanlılardan Bu Yana İngiltere'de Türk Gazeteciliği**, Belge Yayınları, İstanbul, 1985, s.54

⁸².Atilla Girgin; "Türkiye'de Yerel Basının Gelişmesi", **Gazeteciler Cemiyeti Yayınları Tezler Dizisi**, İstanbul 1997, s. 17

yönetim ve kararlara karşı çıkan Hürriyet, olanaklar ölçüsünde ülkenin her yerine ulaştırılarak, o günün aydınlarının sorunlarına yanıt vermede büyük bir başarı sağlamıştır.⁸³ Hürriyet Gazetesi'nin Cenevre'de yayınlandığı yıllarda, basına yasal kısıtlamalar getiren kararnamesiyle tanınan Ali Paşa'nın idamını öneren bir yazıya yer vermesi, bu gazeteyle ilgili ilginç ayrıntılardan biridir. Ali Paşa bu durum üzerine Hürriyet'in yayınlanmasının yasaklanması için İsviçre Cumhuriyeti'ne başvurmuş, İsviçre cevabında hükümetin gazete yayınlarını durdurma yetkisinin bulunmadığını bildirmiştir.⁸⁴ Ali Paşa'ya İsviçre'den gelen yanıt, basın özgürlüğünün tanınması konusunda diğer ülkelerden ne kadar geri kaldığımızın en önemli kanıtlarından birisidir.

Yeni Osmanlılar'ın Paris'te yayınladıkları önemli gazetelerden bir diğeri de Ali Suavi tarafından çıkarılan Ulum Gazetesi'dir. Ali Suavi yazdığı makalelerde Türk dilinin Arap ve Fars dillerinin etkisinden kurtarılması gerektiğini savunmuştur.⁸⁵ Dolayısıyla bu süreçten itibaren fikir gazetelerimizin Türk kültürünün tanıtılması ve Türk dilinin sorunlarını tartışmaya başladıkları gözlemlenmektedir.

1860'ta Tercüman-ı Ahval'le başlayan fikir gazeteciliği, dönemin siyasal koşullarının da yazarları büyük ölçüde etkilemesiyle giderek daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Namık Kemal tarafından yayınlanan İbret, Osmanlı'da ilginç bir fikri gelişmenin öncülüğünü yapmış, bu gazete okumuşlar için Batı'ya yeni bir pencere açarak dünya politikasının bu tabakada yerleşmeye başlamasında etkili olmuştur.⁸⁶ Bu dönemde Namık Kemal, Osmanlılar'ı padişah baskısından kurtarmaya, Türk-İslam sentezini ve tüm azınlıklara söz hakkı tanıyan esaslarını içeren Meşveret sistemini Osmanlı siyasal yaşamına sokmaya çalışmıştır.⁸⁷ Ülkemizin Avrupa ülkelerinden çok daha geri kalışındaki nedeni basının

⁸³.Orhan Koloğlu, a.g.e. s.36

⁸⁴.Nuri İnuğur, **Basın ve Yayın Tarihi**, s.227

⁸⁵.Ergün Aybars, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Cilt:1, Kaya Matbaası, İstanbul ,2000, s.24

⁸⁶.Şerif Mardin; **Türk Modernleşmesi**, İletişim Yayınları, İstanbul , 1995, s. 90

⁸⁷.Masami Arai; **Jöntürk Dönemi Türk Milliyetçiliği**, İletişim Yayınları, İstanbul 1992, s.15

olmamasına bağlayan Kemal, gazetenin en büyük görevinin halka siyasal konular ve medeni ilerlemelere ait bilgiler vermek olduğunu her fırsatta dile getirmiştir.⁸⁸ Millet egemenliği deyimini sıkça kullanması Namık Kemal'in yargısız bir biçimde Magosa zindanlarına sürülmesine neden olmuştur. Aydınlarımızın toplumun kendi fikirleri yönünde bilinçli bir şekilde örgütleneceğine yönelik düşünceleri sebebiyle cezalandırılmaları bu dönemde yeni hayata gelmeye başlayan fikir gazetelerinin gelişimini durdurmaya yönelik uygulamalardır.

b. Birinci ve İkinci Meşrutiyet Döneminde Fikir Gazeteciliği

Birinci meşrutiyetin ilan edilmesinin ardından yayıncılık faaliyetlerinde önemli bir artış gözlenmiştir. Bu durumun nedeni aydınların meşrutiyet yönetiminin kabul edilmesi dolayısıyla basın özgürlüğünün sağlanacağına yönelik inançlarıdır. Ancak meşrutiyetin ilk yılları, Osmanlı Devleti'nin dünya üzerindeki konumunun tehlikeye düştüğü, içte ve dışta büyük çalkantıların yaşandığı bir dönemdir ve İkinci Abdülhamit kısa sürede meclisi kapatma kararı almıştır. 1878 yılında Millet Meclisi'nin kapatılmasıyla birlikte Birinci Meşrutiyet Dönemi sona ermiş ve Türk Basını'nda İstibdat dönemi olarak adlandırılan süreç başlamıştır. 1877 yılında uygulamaya konan kararnameyle yalnızca siyasal düzeni eleştiren fikir gazeteleri sansüre uğrarken daha sonra tüm süreli yayınlar bu kısıtlamalar kapsamına alınmıştır. Zira bu dönemde edebi dergiler dahi izlenmeye başlanmış, toplumsal içeriği olan her yayın sıkı bir denetim altına alınmıştır.⁸⁹ Kitapların yakılması, gazetecilere çıkar sağlanarak jurnalciliğin teşvik edilmesi, yabancı basının satın alınmaya çalışılması, diğer ülkelerle iletişim kurulmasının engellenmesi bu döneme ait baskıcı uygulamaların sadece bir kaçıdır.⁹⁰ Bu dönemden itibaren sanayi, tarım ve kültür alanlarında halkı bilinçlendirmeye yönelik konuların basında yer alması ve gazetelerin tüm illere yayılması için çalışmalar

⁸⁸.Orhan Koloğlu, *a.g.e.* s.40

⁸⁹.Güleda Yücedoğan; *a.g.e.*, s.23

⁹⁰.Orhan Koloğlu, *a.g.e.*, s.82

başlatılmıştır. Kısacası bu dönemde otoriter rejimin basına verdiği görev, yasalarla belirlenmiş sınırlar çerçevesinde kamuoyunu bilgilendirme işlevini üstlenmek olmuştur.

İkinci Abdülhamit' in standartlaştırma girişimlerine rağmen basın, kendi yapısının doğal niteliklerinden yararlanarak işlevine bir dinamizm vermeye çalışmıştır.⁹¹ Siyasal konuları ele alamayan basın, edebi konulara yönelmiş, Avrupa dillerinden çeviriler yapılmıştır. Dış politika, tarihi sorunlara yönelik konular, edebiyat tartışmaları sansür nedeniyle bu dönemin gazetelerinde üstü kapalı ve ayrıntısız biçimde yer almıştır.⁹² Kontrollü basın yaratmaya yönelik uygulamalar nedeniyle basının Osmanlı idaresine karşı en sert biçimde kendini göstermesi Avrupa'da olmuş, bu dönem boyunca yurt dışında Türkçe ve yabancı dillerde bir hayli muhalif gazete çıkarılmıştır.⁹³ Ancak uygulanan siyasi baskılar dolayısıyla gazete yayınlamanın cesaret olarak algılandığı İkinci Abdülhamit Dönemi, gazeteci ve aydınların halk adına özgürlüğe ilişkin taleplerini ifade edebilecekleri etkili fikir gazetelerinin çıkarılmasına engel olmuştur. Ancak bu dönemdeki gazeteciler toplumu ileriye taşımak adına pek çok alanda fikirlerini yaymaya çalışmışlardır.⁹⁴ Örneğin Ahmet Mithat Efendi tarafından çıkarılan Tercüman-ı Hakikat, basın tarihimizde halk tipi gazetecilik anlayışını getiren gazete olarak tanımlanmaktadır. Politikanın yasak olduğu bir dönemde, Ahmet Mithat, yönetime karşı tutumunu belirtmeyi ve eleştiriyi bir kenara bırakarak, halkı eğitici ve okuma alışkanlığı kazandırıcı bir tür ansiklopedik gazeteciliği ilke edinmiştir.⁹⁵ 1955 yılında yayınlanan ve uzun yıllar yayın hayatını sürdüren Tercüman Gazetesi, basın tarihini konu alan bir çok araştırmacı tarafından Tercüman-ı Hakikat'in devamı sayılmaktadır.⁹⁶ Her ne kadar siyasal konulara eğilemse de bu gazete, eğitici kimliğiyle daha

⁹¹.a.g.e. s.47

⁹².Orhan Koloğlu; "Osmanlı Basınının İçeriği ve Rejimi", **Tanzimattan Günümüze Türkiye Ansiklopedisi** Cilt:1, İletişim Yayınları, İstanbul ,1983, s.88

⁹³.Mehmet Doğan, **İletişim veya Dehşet Çağı**, Timaş Yayınları, İstanbul, 1993, s.62

⁹⁴.Nilgün Gürkan "Modernliğin İnşasında Gazeteciler", **Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı:Güz 2000, s.17

⁹⁵.Orhan Koloğlu, **a.g.m.** s.88

⁹⁶.Cevdet Perin; **a.g.e.**, s.92

duyarlı ve okuma alışkanlığı kazanmış bir halk topluluğu oluşturmaya gayret göstermiştir. Politik yorumlardan çok eğitici ve öğretici nitelikte yazı dizilerine yer vermesi nedeniyle Tercüman-ı Hakikat, yayınlandığı baskıcı dönemin ağır şartlarında kendi anlayışını yaratmış ve bu anlamda farklı bir gazetecilik formatı sunmuştur.

1894 yılında Ahmet Cevdet tarafından çıkarılan İkdam Gazetesi 2. Meşrutiyet Dönemi'nin etkili fikir gazetelerinden bir diğeridir. "İkdam başlığı altında "siyasi, ilmi Türk Gazetesi'dir" ibaresi yer almaktadır."⁹⁷ Bu durum, gazetenin Türkçülük akımını benimsemesinden ve bu akıma destek vermesinden kaynaklanmaktadır. Türkçe kelimelerin öncelikle kullanılması, Türk dilinin sadeliğini ve güzelliğini savunması gazetenin başlıca özelliklerindedir. Yine bu dönemde yayınlanan Sabah Gazetesi, başyazarı Şemsettin Sami'nin Türk diline yönelik çalışmalarının ön plana çıktığı önemli gazetelerimizden biridir.

İkinci Abdülhamit Dönemi yayıncılığının bir kısmını da yurt dışındaki Türk aydınlarının çıkardıkları gazeteler oluşturmaktadır. Bu dönemde hükümet, aydınlar arasında başlayan özgürlük özleminin farkına varmış ve bu durumun kitlelerin içine işleyerek bir toplumsal muhalefet hareketine dönüşebileceği endişesiyle baskıcı kanunlara yönelmiştir.⁹⁸ Bu süreçte yurt dışında örgütlenen Jön Türkler, batı dünyasını yakından tanıyarak edindikleri fikirleri basın yoluyla yayma mücadelesine girmişlerdir. Yurt dışında zorlu bir mücadelenin ürünü olan ve Jön Türkler'in fikirlerini yansıtan Meşveret, Osmanlı, Şurayı Ümmet ve Mizan, baskıcı bir döneme son vermek adına düşünceleriyle Osmanlı ülkesinde bir kamuoyu oluşturmak ve sonuçta toplumun ihtiyacı olan özgürlük söylemini yansıtmak amacını taşıyan fikir gazeteleridir. Meşrutiyetin yeniden ilan edilmesinde bu gazetelerin yaydıkları hürriyet fikrinin kamuoyunda yaratmış olduğu etkinin önemli bir rolü olmuştur.

⁹⁷.Nuri İnuğur, **Basın ve Yayın Tarihi**, s.285

⁹⁸.Ahmet Oktay, **a.g.e.**, s.37

1908'de Meşrutiyetin ikinci kez ilan edilmesi basında gözle görülür bir canlılık yaşanmasına neden olmuştur. Gazeteciler meşrutiyetin ilan edildiği gün aralarında anlaşarak sansür uygulamasına son verme kararı almışlar ve 24 Temmuz günü gazetelerini denetime sunmadan piyasaya sürerek basın rejimini değiştirme yönünde bir eylem gerçekleştirmişlerdir.⁹⁹ Bu dönemde kısa bir süre içerisinde gazete çıkarmak için imtiyaz alanların sayısı, gazete tirajları ve halkın gazetelere olan ilgisi oldukça artmıştır. Yazar Kudret Emiroğlu meşrutiyetin ilanından sonra gazete sayısında görülen artışı özgürlüğe susamışlığın bir ifadesi olarak nitelmiş ve bu dönemden itibaren siyasal gelişmelere olan ilginin arttığını belirtmiştir.¹⁰⁰ Bilindiği gibi gazeteler toplumlarının aynası niteliğini taşımaktadırlar ve gazetelerin içeriklerini yayınladıkları döneme ait sosyo-ekonomik gelişmeler oluşturmaktadır. İkinci Meşrutiyet dönemi gazeteleri bu döneme kadar hükümet baskısı altında buldukları için politik gelişmelere ve toplum taleplerine yer verememişlerdir. Dolayısıyla meşrutiyet sonrasında oluşan canlı ortam, aydınların görüşlerini belirtmeleri için uygun ortamı yaratmıştır. “Bu dönemde uzunca bir süredir fikri hazırlığı yapılmış olan İslamcılık, Batıcılık ve Türkçülük akımları ortaya çıkan özgürlük ortamından faydalanarak belirginleşmeye başlamıştır.”¹⁰¹ Türk aydınlarının sosyalizm düşünce sistemiyle ilgilenmeye başlamaları da yine bu döneme ait gelişmelerden biridir. Dolayısıyla İkinci Meşrutiyet dönemindeki gazetelerin batıdaki gelişmelerden etkilenecek çeşitli düşünce sistemlerinin Osmanlı toplumuna uyarlanabileceğine ilişkin görüşler üretmeye çalıştıkları dikkat çekmektedir. Nitekim “İkinci Meşrutiyet dönemi her çeşit fikir akımının sistemli ve bilimsel olma çabasıyla basın sütunlarında yer almasına tanık olmuştur.”¹⁰² 1908 yılında İzmir’de çıkarılan Gave Gazetesi’nin savunduğu sosyalizm düşüncesi “Abdülhamit’in baskıcı yönetimine karşı özgürlük söylemi ile iktidara gelen İttihat ve Terakki Cemiyeti’ni kutsal saymakta, padişah ve hilafet yanlısı bir tutum sergilemektedir.”¹⁰³ İttihat ve Terakki

⁹⁹. Nilgün Gürkan, **Türkiye’de Demokrasiye Geçişte Basın**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998, s.32

¹⁰⁰. Kudret Emiroğlu, **Anadolu’da Devrim Günleri**, İmge Kitabevi, Ankara, 1999, s.47

¹⁰¹. Sina Akşin, **Jöntürkler ve İttihat ve Terakki**, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1980, s.247

¹⁰². Orhan Koloğlu, **a.g.e.**, s.57

¹⁰³. Hülya Baykal, **a.g.e.**, s.57

Cemiyeti'nin bu dönemdeki yayın politikaları üzerinde büyük etkisi olmuştur. Osmanlı'nın son dönemlerinde iktidarı ele geçiren İttihat ve Terakki yönetime geldikten sonra da basın üzerindeki baskıcı uygulamaları ve kendilerine muhalif gazetecileri öldürme girişimleri bu konudaki en dikkat çekici örneklerdir. Basına yönelik bu şiddet içeren uygulamalar, toplumun bilinçlenmesi konusunda önemli bir işleve sahip fikir gazetelerinin gelişip şekillenmesine engel olmuştur.

H. Cahit ve Tevfik Fikret tarafından çıkarılan Tanin, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin sözcüsü niteliğindeki yayın anlayışıyla siyasal hayatı etkilemiş bir gazetedir. Genç ve yetenekli yazarları bünyesinde toplayan Tanin, fıkra, makale ve röportaj yazılarındaki sade dili ile dikkat çekmiş ve gazete batıcılık düşüncesini savunan siyasi içerikte yazılara ağırlık vermiştir. "Türkçülük akımının temsilcisi olan Ziya Gökalp' in bu akımı destekleyen yazıları da Tanin'de yer almıştır".¹⁰⁴ Hasan Fehmi'nin Serbesti gazetesi ise bu dönemde ittihatçılara yönelik eleştirileriyle dikkat çekmiştir. Özellikle ittihatçıların icraatını eleştiren Hasan Fehmi'nin sert yazıları, aydın çevrelerde geniş yankılar uyandırmış, bu nedenle Serbesti, meşrutiyetin ilk günlerinde en çok okunan etkili bir gazete olmuştur.¹⁰⁵ Gazetenin yönetimi eleştiren nitelikte yazılarından dolayı büyük ilgi görmesi bize bu dönemde kamuoyunun İttihatçıların uygulamalarına yönelik şikayetleri bulunduğunu da ifade etmektedir. Bu dönemde basına yön veren bir diğer gelişme de Birinci Dünya Savaşı'nın çıkmasıdır. Osmanlı'nın savaşa girmesini destekleyen İttihatçıların savaşın yenilgiyle sonuçlanması karşısında yurt dışına dağıldıkları bilinmektedir. Bu gelişmeden kısa bir süre sonra da İkinci Meşrutiyet Dönemi sona ermiş ve Milli Mücadele dönemi başlamıştır. Milli Mücadele döneminin başlamasından itibaren Türk Ulusu için basının önemi giderek artmaya başlayacaktır.

¹⁰⁴. Server Rifat İskit, **Türkiye'de Matbuat Rejimleri**, Ülkü Matbaası, İstanbul, 1939, s.120

¹⁰⁵. Nuri İnuğur, **a.g.e.**, s.321

c. Milli Mücadele Dönemi

Mustafa Kemal'in Anadolu'da başlattığı ulusal bilinci canlandırma girişimleri milli mücadele döneminin başlangıcı olmuştur. Milli Mücadele basını genel anlamda iki düşünce etrafında toplanmıştır. Bir tarafta ulusal direniş destekleyen diğer tarafta da bu harekete karşı olan yayınların toplum üzerinde büyük etkileri olmuştur. Ulusal mücadele döneminde İstanbul basınıni oluşturan ve direniş hareketini destekleyen başlıca gazeteler İleri, Akşam, Yeni Gün ve Vakit' tir. Bu gazeteler toplumun basından beklentilerinin çok olduğu bir dönemde, fikirleriyle halkta ulusallık bilincinin oluşmasını sağlayamaya çalışmışlardır.

Anadolu'daki direniş hareketine destek veren diğer İstanbul gazeteleri Tasvir-i Efkâr, İkdâm, Tercüman-i Hakikat ve Tanin'dir. Ulusal Mücadele Döneminde İstanbul'da yayınlanan ve direniş hareketine karşı çıkan gazetelerden en etkili olanları Alemdar, Peyami Sabah ve İstanbul gazetesidir. Ülkenin kurtuluşu için işgal güçleriyle özellikle İngiltere ile siyasal işbirliği fikrini savunan bu gazeteler direniş hareketini bilinçsiz ve başıboş bir girişim olarak değerlendirmişlerdir.¹⁰⁶ Ancak şunu ifade etmek gerekir ki gerek milli direniş destekleyen gerekse bu harekete karşı çıkan yayınların tümü milli mücadele döneminin fikir basınıni oluşturmaktadır. Milli mücadele devrinin diğer grubunu oluşturan Anadolu basını her türlü yoksulluk ortamına rağmen ülkenin bir çok yerinde direniş hareketini destekleyen anlayışta yayınlarını sürdürmektedir. Bu yoğun çabaların yanı sıra Anadolu basını içerisinde de milli mücadeleyi yıpratmaya çalışan gazeteler bulunmaktadır. Bu dönemde direniş hareketini destekleyen gazetelerden en önemlileri Hukuku Beşer, İrade-i Milliye, Hakimiyet-i Milliye, Babalık, Öğüt ve işgal güçlerinin baskısıyla yayın hayatını Anadolu'da sürdürmek zorunda kalan Yeni Gün Gazetesi'dir. Yine bu dönemde yayınlanan İrade-i Milliye ve Hakimiyet-i Milliye basınıni gücüne son derece önem veren Mustafa Kemal'in önerisiyle hayata gelen gazetelerdir. Zira milli mücadelenin lideri M. Kemal, ülkenin içinde bulunduğu

¹⁰⁶. Hıfzı Topuz; **100 Soruda Türk Basın Tarihi**, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1996, s.79

durum ve yapılması gerekenleri Türk ulusuna doğrudan anlatmanın en iyi yolunun gazete kurmak olduğu fikrindedir.¹⁰⁷ “İrade-i Milliye”den İstanbul’daki aydınların da faydalanması için gazetenin Sivas’tan veterinerlik kaşesiyle gizlice gönderilmeye çalışıldığını¹⁰⁸ belirtirsek Anadolu basınının bu dönemdeki zorlu mücadelesine bir kez daha tanık olabiliriz. Ayrıca yine bu dönemde kurulan Anadolu Ajansı “mütareke yıllarında ulusal direniş mesajlarını İstanbul’a ve Anadolu’nun kontrol altındaki kısımlarına iletmek, ulusal direniş bölgelerindeki gelişme ve düşünceleri yurt dışına aktarmak görevlerini üstlenmiştir.”¹⁰⁹

Milli mücadele döneminde fikir gazeteciliği ulusal bilinci canlandırmak amacıyla kamuoyu oluşturmak işleviyle kendini göstermiştir. İsmet Bozdağ’ın bu dönem basınına ilişkin olarak dile getirdiği şu sözler mütareke döneminde fikir gazeteciliğine toplum tarafından duyulan ihtiyacı çok net ifade etmektedir:”Basın, ruhların tutuştuğu bu dönemde başka ülkelerde örnekleri görüldüğü gibi her çareyi var etmiş, görevini yerine getirmiş, inancının delinmesine izin vermemiştir. Yayınladığı fikirler ayrı olsa da her gazete vatani kurtarmak sevdasında birleşmiştir.”¹¹⁰ Bu noktada ifade etmek gerekir ki milli mücadele dönemi basını toplumun beklentilerinin, mücadelesinin yansıtılmasında büyük rol oynamıştır.

Milli mücadele Dönemi’nin son günlerinde cumhuriyet rejiminin ilanına yönelik tartışmalar yönetim çevrelerinde gündemi oluşturmaya başlamıştır. 1 Kasım 1922’de saltanatın kaldırılması da padişahın kurtuluş savaşında işgal güçleriyle birlikte hareket etmesinden kaynaklanan kötü ünü sayesinde çok büyük bir tepkiyle karşılanmamıştır.¹¹¹ Bu dönemde Hakimiyet-i Milliye ve Yeni Gün saltanatın kaldırılmasını desteklemişler, Tevhid-i Efkâr Gazetesi ise saltanatın kaldırılmasını acele alınmış bir karar olarak yorumlayarak

¹⁰⁷ Yücel Özkaya, **Milli Mücadelede Atatürk ve Basın**, Yeni Gün Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 2001, s.25

¹⁰⁸ Fuat Süraya Oral, **Türk Basın Tarihi**, Doğu Matbaacılık, Ankara, 1968, s.41

¹⁰⁹ Korkmaz Alemdar, **İletişim ve Tarih**, İmge Kitabevi, Ankara, 1996, s.59

¹¹⁰ İsmet Bozdağ, **a.g.e.**, s. 57

¹¹¹ Niyazi Berkes, **Türkiye’de Çağdaşlaşma**, Doğu Batı Yayınları, İstanbul, 1978, s.497

devletin esaslarına ilişkin kararların halkla birlikte alınması gerektiğini savunmuştur.¹¹² Görüldüğü gibi bu dönemdeki gazetelerin tümü ülkenin geleceğini ve dolayısıyla kamuoyunu ilgilendiren konularda ileri sürdükleri fikirlerle toplum çıkarları adına yararlı kararlar alınmasına ve fikir gazeteciliğimizin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.

Saltanatın kaldırılmasının yankıları sürerken, M. Kemal milli mücadele hareketine destek veren gazetelerin temsilcileriyle bir toplantı yaparak siyasi bir parti kurmak düşüncesinde olduğunu ifade etmiştir.¹¹³ Siyasi parti kurma fikrinin ortaya atılması bu dönemdeki fikir gazeteleri için yeni bir gündem yaratmıştır. Bu dönemde parti kurulması fikrine karşı çıkan gazeteler Tanin ve Vakit'tir. Bu iki gazete parti kurmanın M. Kemal'in tarafsızlığını bozacağını ve ülkede tek partili hayatın başlayacağını ifade ederek bu konudaki muhalefetlerini sergilemişlerdir.¹¹⁴ Cumhuriyetin ilanına kısa bir süre kala Ankara'nın başkent olması konusu gündeme geldiğinde dönemin gazeteleri bu konuda da kısa süre içerisinde taraf ya da muhalif tutumlarıyla alternatifler öne sürerek kamuoyunu etkilemeye çalışmışlardır. Ankara'nın başkent oluşundan kısa bir süre sonra da, cumhuriyetin ilanına yönelik tartışmalar yavaş yavaş kendini göstermeye başlamıştır.

2. Cumhuriyet Döneminde Fikir Gazeteciliği

Cumhuriyetin ilanı Türk basını için yeni ve önemli dönemin başlangıcıdır. Türk Devleti'nin rejimi belirlendikten sonra ülkede büyük bir özgürlük hareketi başlamış ve bu hareket basın alanında da kendini göstermiştir. Cumhuriyet döneminde basına yönelik ılımlı bir tavırla başlayan bu süreç hilafetin kaldırılması konusunun gündeme gelmesine kadar sürebilmiştir. Hilafetin kaldırılması konusu basında muhalif akım ve tepkilerin artmasına yol

¹¹².Hasan Türker, **Türk Devrimi ve Basın**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2000, s.41

¹¹³.Baki Kurtuluş, **Tarihsel Olaylarla Nutuk**, Kurtuluş Yayınları, Ankara 1994, s.245

¹¹⁴.Nurettin Güz-" Cumhuriyet'in İlanına Basının Bakışı" **Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Ocak 1999, s.5

açmıştır. Bu konular çerçevesinde gerek meclis gerekse basında yaratılan muhalefet ve İstanbul basınının büyük bölümünün muhalefeti desteklemesi yönetimin tepkisine neden olmuş ve gazetecilerin istiklal mahkemelerinde yargılanmasına varacak bir süreci başlatmıştır.¹¹⁵ Bu dönemde basına yönelik uygulamalar ve tek çizgide yayın organı oluşturma girişimleri günümüzde de tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Ancak tarihi olayların geçtiği dönemin şartlarında değerlendirilmesi uygundur ve olağanüstü uygulamaların bir takım önlemleri beraberinde getirmesi kaçınılmazdır.

a. Tek Partili Dönemde Fikir Gazeteciliği

Sansasyonel haber kavramı henüz yaygınlaşmadığından tek partili dönemin tüm gazetelerini fikir gazetesi olarak nitelemek yanlış olmaz. Gerek cumhuriyet rejimini ve Atatürk devrimlerini destekleyen gerekse yasal denetimden fırsat bulduğu ölçüde karşıt görüşlerini okuyucuya iletmeye çalışan muhalif yayın organları yeni Türk devletinin yeni bir kimlik kazanmış fikir basınına oluşturmaktadır.

Cumhuriyetin ilanından kısa bir süre sonra hilafetin kaldırılması tartışmaları başlamış ve dönemin fikir basını gündemlerini bu konu üzerine yoğunlaştırmaya başlamıştır. Yetkilerini kaybetmiş bir halifenin varlığına rağmen siyasiler ve basın mensupları arasında hilafeti savunanların sayısının çok olması dikkat çekmektedir. 10 Kasım 1923 günü İstanbul Baro Başkanı Lütfü Fikri'nin halifelik kurumunu savunan mektubunun Tanin gazetesinde yayınlanması basında hilafet konusundaki tartışmaların başlamasına neden olmuştur.¹¹⁶ 11 Kasım günü de H. Cahit Tanin gazetesindeki başyazısında halifelik konusundaki görüş ve düşüncelerini ifade etmiş ve aynı günlerde Tevhid-i Efkâr ve İnkılap gazetelerinde de hilafeti savunan yazılar yer almıştır. Bu gelişmeler üzerine 8 Aralık 1923 günü yetki alanı İstanbul ve havalisi olan İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur. Dolayısıyla İstiklal Mahkemeleri'nde ilk

¹¹⁵. Nilgün Gürkan, a.g.e., s.36

¹¹⁶. Nuri İnüçür- **Türk Basın Tarihi**, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1992, s.45

basın davasının halifelik tartışmaları yüzünden açıldığı görülmektedir. Gazetecilerin yargılanmasının ardından mahkeme başkanı Topçu İhsan yaptığı konuşmada şunları söylemektedir: “Basın su ve ateş gibi bir unsurdur. Hem çok faydalı hem de çok zararlı olabilir. Yapılacak şey iyi ilişkiler kurarak faydalarını en yükseğe, zararlarını en aşağı indirmektir.”¹¹⁷ Bu sözler Türk basınının özgürlüğünü henüz tam anlamıyla sağlayamamış olduğunun ve hükümet yanlısı bir kamuoyu oluşturucu biçiminde algılanmasının en belirgin kanıtlarından biridir. Nitekim istiklal mahkemelerindeki duruşmalar, yayınlarında belli bir çizginin dışına taşanların karşılaşacakları zorluklar hakkında bir ipucu niteliğindedir. Nitekim bu dönemden sonra basın bundan fikir anlayışını hükümet politikalarına göre yönlendirmek durumunda kalmıştır. Rejim karşıtlarına öncelikle uzlaşma eğilimiyle yaklaşan Ankara Hükümeti, Cumhuriyet rejimini en kararlı biçimde savunmak amacıyla muhalefet basını ile sürekli bir mücadele halindedir. Bu dönemde yayınlanmaya başlayan Cumhuriyet Ankara Hükümeti’ne muhalefet eden basın karşısında yeni rejimin savunucusu olmuştur.

1924 yılında çok partili hayata geçişin ilk denemesi sayılan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’nın kurulması gündeme gelir. TCF kurulduğu günden itibaren tüm rejim muhalifi basının sözcüsü durumuna gelmiştir.¹¹⁸ TCF’nin kuruluşunun Tevhid-i Efkar, Tanin, Vatan, Son Telgraf gibi Ankara Hükümeti’ne karşıt görüşte olan ancak fikirlerini belirtmekte çekimser kalan İstanbul Basını’nı cesaretlendirdiği gözlemlenmektedir. Ancak 1925 yılının Şubat ayında başlayan Şeyh Sait Ayaklanması, muhalif basını sürekli ikaz etme durumunda olan hükümeti harekete geçirmiş ve toplumsal sorunlardan öte meclis içindeki kişisel tartışmaların bir ürünü olan bu parti 3 Haziran 1925’te kapatılmıştır. Ayrıca bu dönemde çıkarılan Takrir-i Sükun Kanunu ile hükümet toplumun sosyal düzenini bozan kuruluş ve yayınları kapatma yetkisine sahip olmuştur. Takrir-i Sükun Kanunu ile muhalif basının sonu gelmiş, bundan sonraki süreçte tüm basın organları Türk devrimlerinin gerçekleşmesinde

¹¹⁷. _____ “Cumhuriyet Basını”, Ankara Gazeteciler Cemiyeti Yayınları 1998, s.114

¹¹⁸. Hikmet Bila, **CHP ve Sonrası**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1987, s.67

kamuoyu oluşturmak görevini üstlenmişlerdir. Basına yönelik kısıtlayıcı yasal uygulamalar toplumu etkileme gücü yadsınamaz konumda olan basın devrim sürecini geciktireceği düşüncesinden kaynaklanmıştır. Sonuçta basın ve iktidar Türk toplumunu çağdaş bir düzeye getirme konusunda hemfikir olsalar da, aynen cumhuriyetin ilanı ve hilafetin kaldırılışı sürecinde yaşandığı gibi, yenilikleri acele kararlar olarak niteleyen ve toplumun henüz bazı uygulamalara hazır olmadığını düşünen bir muhalif basın da yine bu dönemde söz konusu olmaktadır. İktidar bu düşünceden hareketle basını tek bir çizgi çerçevesinde birleşmiş bir yapıya dönüştürmeye yönelik kararlar almayı, devrimleri engelsiz biçimde kabul ettirmek açısından yararlı görmüştür. Osmanlı'dan bu yana iktidar basın arasındaki ilişkiler demokratik bir zemine oturmadığından ülkemizde fikir gazeteciliği her dönemde olduğu gibi cumhuriyet döneminde de tartışma konusu olmuştur. Fikir gazeteleri bu dönemde toplumun yadsınamaz şekilde ihtiyacı olan çağdaşlaşma hareketlerini kamuoyuna yayma konusunda bir misyon üstlenmişlerdir. Kemalizm ideolojisi üzerine yeni fikirler üretme konusunda özgür olamasalar da sonuçta fikir gazeteleri toplumun ihtiyacı olan devrimleri benimsetme yolunda büyük bir çaba sarf etmişlerdir. Bu dönemde gerçekleşen devrimler konusunda toplumun bilgilendirilmesi aşamasında en etkili yayın organları Anadolu Ajansı, Hakimiyet-i Milliye, Cumhuriyet ve Akşam gazeteleridir.

1930'da Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması basın için yeni bir özgürlük dönemini başlatmıştır. Gazete tirajlarında artışlar görülmüş, yeni gazeteler yayın hayatına girmeye başlamışlardır. SCF kurulduğu sırada yeni bir iktidar alternatifi olarak düşünülmendiğinden ve mevcut siyasal hükümetin ülke sorunlarını çözmesinin itici gücü olarak kabul edildiğinden iktidar sözcüsü gazeteler tarafından da önceleri hoşgörülle karşılanmıştır.¹¹⁹ Ancak çoksesliliğe ihtiyaç duyan basın için SCF'nin kurulması bir fırsat olarak değerlendirilmiş ve kısa sürede yeni partinin destekçisi olacak Yarın ve Son Posta gazeteleri yayın hayatına atılmışlardır. SCF'nin etkinliğini İstanbul basını dışında Ege Bölgesi'nde de belirginleştirmesi kısa sürede hükümet çevrelerinde tepkiyle karşılanmış ve

iktidar yanlısı basın bu süreçten itibaren partiye yönelik hoşgörülü içeriğini değiştirmeye yönelmiştir¹²⁰ Bu süreçten sonra da SCF'ye yönelik eleştiriler yoğunlaşmış, iktidarın yayın organları tarafından cumhuriyet düşmanlığıyla ve gericiği kışkırtmakla suçlanmıştır. SCF'nin üç aylık bir faaliyet döneminden sonra kapatılmasının ardından çıkarılan 1931 tarihli Matbuat Kanunu kamuoyunu dilsizleştiren bir yapıdadır.¹²¹ Cumhuriyet döneminin bu ilk basın yasası, saltanat, hilafet, komünizm ve anarşizm yanlısı yayınlara yasaklama getirmekte ve hükümete ülke yararına ters düşen yayınları kapatma hakkı tanımaktadır.¹²² Bu dönemde başta Menemen Olayı olmak üzere bir takım gerici faaliyetlerin gündeme gelmesi SCF 'yi zor durumda bırakmış, parti irticacı güçlere destek vermekle suçlanmıştır. Kanımızca bu olaylar demokrasi kavramının henüz anlaşılammış ve devrimlerin tam anlamıyla benimsenmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle kutsal saydıkları hilafet makamına bağlılığı devam eden kitle SCF'nin kurulmasını çıkar yol olarak görmüş ve bu parti lehine fikir üreten gazeteleri önemle takip etmiştir.

Dönem fikir basını açısından değerlendirildiğinde, SCF'yi destekleyen Zekeriya Sertel'in Son Posta Gazetesindeki makalesinde “Boğuluyoruz, Biraz Hava İstiyoruz” başlığını kullanması, bize bu dönem basınının talepleri konusunda fikir vermektedir.¹²³ Ayrıca yine aynı süreçte SCF taraftarı Yarın Gazetesinin tirajının yüksek rakamlara ulaşması dikkat çekicidir.¹²⁴ Sonuçta basın özgür olma ihtiyacı hissetmekte, toplum tek parti döneminin yarattığı tekseslilik ortamından sıkılmaktadır. Ancak yeni kurulan cumhuriyet rejimi de varlığını en iyi şekilde koruyabilmek için bir takım yasal yaptırımlara gerek duymaktadır. Bu düşünce göz önünde tutularak hazırlanan 1931 tarihli Basın Kanunu günümüzde de tartışılan yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. 1931 tarihli basın kanununun ilk uygulamalarından biri,

¹¹⁹ “Cumhuriyet Basını”, s.137

¹²⁰ Nuri İnuğur, **Türk Basın Tarihi**, s.103

¹²¹ Ahmet Oktay, **a.g.e.**, s.42

¹²² Orhan Koloğlu, **a.g.e.**, s.66

¹²³ Ahmet Kahraman; **Cici Basının Sefalet ve Rezaleti**, Tümm zamanlar Yayıncılık, İstanbul, 1996, s.59

¹²⁴ Orhan Koloğlu, **a.g.e.**, s.66

Serbest Fırka'yı destekleyen Yarın Gazetesi'nin kapatılmasıdır.¹²⁵ Bazı gazetelerin sayfalarında hükümetin icraatlarını yumuşak biçimde eleştiren yazılar yayınlanmakta ise de yorum ve polemiklerden kaçınılmaya özen gösterilmiştir.¹²⁶ Basının bu dönemde tüm baskılara rağmen ayakta kalma mücadelesi sürmüş, gazeteler içeriklerinde farklı konular oluşturarak topluma yararlı olmaya gayret göstermişlerdir. Örneğin fikir gazeteciliğinin usta kalemlerinden H. Cahit 1933-1938 döneminde dergiciliğe yönelerek demokrasi ve özgürlük fikirlerini yerleştirme çabalarına girişmiştir.¹²⁷ Bu dönemde ayrıca dış basınla ilgili haber, yorum ve incelemeler önem kazanmıştır. Atatürk'ün ölümünün ardından İnönü Hükümeti'nin ilk icraatlarından biri yapılan değişiklikle basını özgürlük alanını daraltmak olmuştur. Bu uygulamanın amacı İkinci Dünya Savaşı nedeniyle tüm dünyada etkinliğini göstermeye başlayan ideolojilerin basın tarafından taraf bulmasını ve yayılmasını önlemektir. Tüm yasaklara rağmen basın dünyadaki gelişmelerden kendini soyutlayamamış, özellikle dönemin fikir adamları tarafından yayınlanan gazeteler savaşa ilişkin saflarını oluşturmaya başlamışlardır. Kısa süre içerisinde kapanma tehlikesi altında da olsa bir çok gazete savaşa yönelik düşüncelerini açıklayarak net olmasa da savundukları ideolojiler konusunda fikir vermeye başlamışlardır.

Basının İkinci Dünya Savaşı yıllarındaki baskılara rağmen rejim açısından önemli tartışmalara değinmeye başlaması yeni kapatma cezalarının gündeme gelmesiyle sonuçlanmıştır. Görüldüğü gibi savaş döneminde Avrupa'daki ideolojik bölünmeler Türk basınına da etkilemiş, tüm yasal baskılara rağmen fikir gazeteleri bu konulara duyarsız kalamamışlardır. Ayrıca hükümet politikasını etkilemeden ülkeye çoğulcu fikirlerin yansıtılması yine bu dönemde gerçekleşmiştir. Örneğin Turancılık anlayışını savunan, sol çizgiyi benimseyen ya da dini niteliği ağır basan fikir gazetelerinin ortaya çıkması yavaş yavaş

¹²⁵.Nilgün Gürkan, a.g.e., s.47

¹²⁶.Nuri İnuğur, **Türk Basın Tarihi**, s.161

¹²⁷.Nuri İnuğur, **İz Bırakanlar**, s.96

bir çoğulculuk sürecine girildiğinin belirtileridir.¹²⁸ Dolayısıyla hükümetin kısıtlamalarının yanı sıra basın üzerinde izlediği denge politikası sonucu gazeteler fikirlerini açık bir şekilde ifade etme sürecine girmiştir. Basındaki bu tartışmalar ve hükümetin icraatlarına yönelik eleştiriler kapatılma cezalarına rağmen yoğun bir biçimde devam etmiştir. Vatan Gazetesi'nin varlık vergisine yönelik eleştirileri yüzünden süresiz olarak kapatılma cezası alması bu dönemde hükümetin basına yönelik acımasızlığının en güzel örneklerinden biridir.¹²⁹ Dolayısıyla hükümetin bu dönemde basını kendi propaganda aracı olarak görmek istediği dikkat çekmektedir.

İkinci Dünya Savaşı'nın etkisiyle gazetelerin düşünsel anlamda taraf oluşturmaya başlamaları basında gözle görülür bir canlanma yaratmış, bu durum çok partili demokrat yaşama geçilmesi konusunda adımların atılmasına meydan vermiştir. Ancak Türkiye'de basın özgürlüğünün sağlanması ve demokratik yaşama işlerlik kazandırılması konusunda fikir gazetelerinin çabaları olduğu kadar bir takım dış kaynaklı etkiler de söz konusudur. Nitekim 1948 yılında ABD Basın Özgürlüğü Komisyonu Türkiye'ye gelmiş ve basının devlet baskısından sıyrılıp kendi oto kontrolünü yaratması gerektiğini açıklamıştır.¹³⁰ Görüldüğü üzere Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin çok partili sisteme geçiş kararı almasının temelinde İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği ekonomik bunalımdan dolayı girilen dış politika ilişkilerinin gereklerini yerine getirme zorunluluğu yatmaktadır. Basının haklarını elde etme konusunda belli mücadele aşamalarını atlattırması her dönemde iktidarla karşı karşıya gelmesi sonucunu doğurmuştur.

¹²⁸.Orhan Koloğlu, a.g.e., s.67

¹²⁹.Nilgün Gürkan, "Türkiye'de Çok Partili Sistem Denemelerine Basının Yaklaşımı" **Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, 1994, s.21

¹³⁰.Murat Özgen; **Türkiye'de Basının Gelişmesi ve Sorunları**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1998, s.26

b. Çok Partili Dönemde Fikir Gazeteciliği

1946 yılında Celal Bayar tarafından kurulan Demokrat Parti ile birlikte Türkiye’de çok partili dönem başlamıştır. Bu süreçte Tan, Vatan ve Tasvir gazeteleri ikinci partinin kurulması ve dolayısıyla rejim değişikliği isteğine karşı mevcut rejimi savunmuşlardır.¹³¹ DP’nin kurulmasıyla birlikte 1908’deki basın patlamasına benzer bir olayla karşılaşmış ve sayısız gazete ülkenin dört bir yanında yayın hayatına geçerek muhalefetle bütünleşmiştir.¹³² Bu dönemde fikir gazetelerinin sağ ve sol görüşler etrafında gruplaştığı görülmektedir. Çok partili dönemin ilk yıllarında etkili fikir gazetelerinden biri olan Tan, faşizme ve kapitalizme karşı görüşte ve Sovyet yanlısı anlayışta izlediği yayın politikasıyla bütün diğer gazeteler tarafından tepkiyle karşılanmış ve bu gazeteye yönelik yıpratıcı kampanyalar gündeme gelmiştir.¹³³ Çeşitli ülkelerin savaş sırasında izledikleri politikaların basında yansıtılabilmesi Türkiye’de çoğulcu anlayışın başlamasının ilk adımlarıdır. Tan Gazetesi bu dönemde hükümetin icraatlarını eleştiren yazıları nedeniyle sık sık kapatılma cezası ile karşı karşıya kalmıştır. Türkiye’nin İkinci Dünya Savaşı’nın sonlarındaki dış politika ilişkileri sonucu SSCB ile ilişkilerinin bozulduğu göz önüne alındığında, hükümetle Tan Gazetesi’nin sürekli karşı karşıya kalmalarının nedeni daha iyi anlaşılacaktır.¹³⁴ Bu süreçte Akşam ve Tanın gazetelerinin başlattığı tartışmalar Tan gazetesine karşı bir cephenin oluşması sonucunu doğurmuştur.¹³⁵ Sonuçta 4 Aralık günü de Tan Gazetesi ile diğer sol içerikli gazete ve kitabeveleri saldırıya uğramış, CHP’nin üniversite gençliğini kışkırtması sonucu ve vatandaşın sokağa dökülmesiyle Tan Basımevi’nin bütün dizgi makineleri ve rotatifleri parçalanmıştır.¹³⁶ H. Cahit Yalçın Tan’ın politikasının milletin bünyesine uymayacak tarzda olması sonucu bu olaya maruz kaldığını açıklarken, Necmettin Sadak üniversite gençlerinin davranışının

¹³¹.Murat Güvenir, **2. Dünya Savaşı'nda Türk Basını**, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1987, s.74

¹³².Orhan Koloğlu, **a.g.e.**, s.68

¹³³.Nilgün Gürkan, "50 Yıl Sonra Tan Gazetesi Olayı" **Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, 1997, s.125

¹³⁴ Taner Timur; **Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991, s.66

¹³⁵.Nilgün Gürkan, **a.g.m.**, s.128

¹³⁶.Hıfzı Topuz, **a.g.e.**, s.98

hayranlıkla karşılandığını ifade etmiştir.¹³⁷ Türk basınına demokrasinin yerleşmesi ve özgürlüğün sağlanabilmesi için yıllarca çeşitli fikir gazetelerinde mücadele veren bu iki yazarın Tan olayında izledikleri hoşgörüsüz tutum demokratik yaşam bilincinin neresinde olduğumuz sorusunu tekrar gündeme getirmektedir.

1946-1950 yılları arası fikir gazeteciliği açısından canlı bir dönemdir. Bu dönemde çeşitli görüşleri savunan yayın organlarının kendini ifade etme olanağı bulmasının ana nedeni çok partili sisteme geçilmesi nedeniyle seçimlerde basına ihtiyaç duyacak olan CHP'nin vermek durumunda kaldığı ödünlere bağlamak mümkündür. Bu süreçten itibaren gazete sayısının ve okur ilgisinin arttığı dikkat çekmektedir. “Çok partili dönemin ilk yıllarında tiraj artışının bir nedeni de başyazıya dayanan gazetecilik anlayışından haber ve resme öncelik tanıyan anlayışa geçilmesidir. Yorum özetle başlıkta verilmeye başlanmış, halk çoğu kendi düşüncesine uymayan yorumlarla yönlendirmek yerine, haberi okuyup kendi yargısına varma yönteminden hoşlanmışır.”¹³⁸ 1948 yılında Sedat Simavi tarafından yayınlanmaya başlayan Hürriyet bu dönemde Türk gazeteciliğinde beklenmedik bir devrimin öncüsü olmuştur. Yorumdan çok haber ve fotoğrafa yer veren, sade bir yazı dili kullanan, uzun makalelere yer vermekten kaçınan Hürriyet'in, kısa sürede değişik kesimlerden okurların ilgisini çekmeyi başardığı bilinmektedir. Doğuşundan itibaren bir bulvar gazetesi niteliği taşıyan Hürriyet'in yayınlanması ile birlikte bu döneme kadar düşünsel yönü ağır basan Türk basınında kitle gazeteciliği dönemi başlamıştır. Hürriyet Gazetesinin içeriksel özellikleri nedeniyle geniş halk yığınlarının ilgisini çekmesini okurun gazeteyle ilgili beklentilerinin değişmeye başladığının da ilk işareti olarak kabul edebiliriz. Bu anlayış çerçevesinde 1950 yılında da Ali Naci Karacan tarafından Milliyet Gazetesi yayınlanmıştır. Milliyet rakibine oranla aydın kesimi de okurları arasında görmeyi isteyen bir gazetedir.¹³⁹ Dönemin önemli yazarlarını sayfalarına taşıması, içeriğinde çok çeşitli konulara yer ayırması kitle gazetesi niteliği ile yayın hayatına başlayan

¹³⁷.Nilgün Gürkan, a.g.m., s.130

¹³⁸.Orhan Koloğlu; a.g.e.,s.71

¹³⁹.Ahmet Oktay, a.g.e., s.50

Milliyet'in Türk okurunu modern gazetecilik anlayışı ile tanıştıran gazetelerden biri olarak sayılmasını sağlamıştır.

Çok partili dönem gazetecilik ve siyasetin en fazla iç içe olduğu bir süreci kapsamaktadır. 1950 yılında basının da önemli derecede desteğini alarak iktidara gelen DP'nin ilk uygulamalarından biri basının hükümet tarafından kontrolüne son vermek olmuştur.¹⁴⁰ Ancak basınla DP arasındaki iyi ilişkiler dönemi uzun sürmemiştir. Güdümlü basın devri zihniyetinin hem siyasal alanda hem de basın alanında terk edilememesi, basının kendi hürriyet sınırını çizememesi iktidarın basını sürekli destekçi olarak kullanmak istenmesi DP iktidarı ile başlayan özgürlük dönemini sona erdirmiştir.¹⁴¹ Dolayısıyla bu süreçten sonra basın davalarının sayısında artışlar gözlenmiştir. CHP taraftarı basının hükümete en çok eleştiri getirdiği noktalardan biri DP'nin dincilere hilafeti geri getirecek kadar taviz verdiği suçlamaları üzerine yoğunlaşmıştır.¹⁴² Bu eleştirinin bir nedeni de kanımızca dinsel yönü ağır basan ve milliyetçi kimlik taşıyan yayınların sayısında görülen artıştır. DP'nin yayın organı niteliğinde çıkan ve sağ görüşü temsil eden 'Hadislerle Tercüman' gazetesinin yayın hayatına başlaması da yine bu döneme rastlamaktadır. İslam tarihine dair tefrikalarıyla dikkat çeken gazete, "dinsellik ve şovenizmi ile tutucu"¹⁴³ bir kesimin temsilcisi olmuştur.

DP'nin basına yönelik kısıtlamaları karşısında muhalefet konumunda olan CHP, basın özgürlüğünün olmadığına yönelik beyanatlarda bulunmaya başlamış ve iktidara geldiğinde basına tanıyacağı hakları erken de olsa taahhüt etme yoluna girişmiştir.¹⁴⁴ DP'nin özellikle basın üzerindeki diktatörlük eğilimlerinin artması sonucu CHP'nin de desteğiyle demokrasi umutlarının kurtarıcısı olarak ordu seçilmiş ve 27 Mayıs 1960'ta bir askeri müdahale

¹⁴⁰ Mehmet Doğan, a.g.e., s.82

¹⁴¹ a.g.e., s.82

¹⁴² Orhan Koloğlu, a.g.e.,s. 77

¹⁴³ Ahmet Kahraman; a.g.e., s.

¹⁴⁴ Hilmi Tutar- 21. Yüzyılda Türk Basını, Ankara 1993, s.12

gerçekleşmiştir.¹⁴⁵ Bu noktada ifade etmek gerekir ki 1950 yılında iktidara gelen DP'nin demokratik ortamı oluşturacak uygulamaları hayata geçirmemesi ve gazeteci-yazar Server Tanilli'nin deyiimi ile "tarihin ve koşulların kendisine sunduğu fırsatları değerlendirememesi"¹⁴⁶ Türk siyasi yaşamını zorlu bir sürece sokmuş dolayısıyla Türk basını için yeni bir dönemi başlatmıştır.

c. 1960'lardan 1980'lere Türkiye'de Fikir Gazeteciliği

27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi'nin ardından hazırlanan ve 9 Temmuz 1961 tarihinde halk oylamasıyla kabul edilen anayasa, temel hak ve özgürlükleri güvence altına alması nedeniyle basın için de yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Bu dönemde basın bir yandan teknolojik yeniliklerin içine girerken öte yandan da bu sürece dek tabu sayılan konuları ele almaya başlamıştır.¹⁴⁷ Uzun yıllardır baskı altında yaşayan solun tekrar su yüzüne çıkması ve demokratikleşme süreci içinde asıl anlamda varlığını göstermesi yine bu dönemin bir getirisidir.¹⁴⁸ 1960'lı yıllarda sol, başlıca fikir gazetelerinin köşe yazarları aracılığıyla ifade edilmeye başlanmıştır.

1960'tan sonra basın alanındaki değişmelere yön veren bir başka gelişme de gazetelerin iş ve sermaye çevreleriyle ilişkilerinin artmaya başlamasıdır. Basında tekniğin ve sermayenin ön plana çıkmasını zorunlu kılan en önemli etmenlerden biri de televizyonun 1968'den itibaren Türk toplumunun başlıca haber ve eğlence kaynağı haline gelmesidir.¹⁴⁹ Televizyonun görsel açıdan yarattığı etki gazetelerin bol fotoğraflı ve okuyucunun ilgisini çeken yayıncılık anlayışına yönelmesi sonucunu doğurmuştur. Bu süreçte 1968 yılında

¹⁴⁵.Ahmet Oktay, a.g.e., s.51

¹⁴⁶ Server Tanilli, "TİP'li Yıllar", Cumhuriyet, 2.Haziran 2001

¹⁴⁷ Emin Karaca, a.g.e., s.312

¹⁴⁸.Ahmet Oktay, a.g.e., s.57

¹⁴⁹.Orhan Koloğlu, a.g.e., s.81

yayınlanan Günaydın Gazetesi'nin gazeteciliğın yerleşık kurallarını bir kenara atarak basında görselliğı ön plana çıkaran bir yapı sergilemesi dikkat çekmiştir. Gazete yayınladığı bol miktarda fotoğrafla televizyonun görsel etkinliğini gazete sayfalarına taşımaya çalışmıştır. Basının sansasyonel anlayışa yöneldiğı süreçte Cumhuriyet, Akşam ve Tercüman gazeteleri fikir gazeteciliğının temsilcileri olmuşlardır. Özellikle Akşam Gazetesi'nden Çetin Altan ve Cumhuriyet Gazetesi'nden İlhan Selçuk bu dönemde üniversite gençliğı üzerinde fazlasıyla etkinliğı olan yazarlardır ve günlük basında solun yasallaşmasını sağlamışlardır.¹⁵⁰

1960-1970 dönemi özgürlükleri çerçevesinde ortaya çıkan ideoloji çeşitlemesi sadece sol düşünceye özgü değildir. Basın bu süreçte sağ anlayış çerçevesinde de çeşitli yayın organlarının örneklerini gündeme getirmiştir. Bu dönemde önceleri sadece dini konuları işleyen yayınların siyasi konulara eğildikleri gözlenmiştir.¹⁵¹ Nitekim 1970'te yayınlanan Hakikat milliyetçi ve muhafazakar görüşleri temsil etmiş, İslam tarihini konu alan tefrikalara yer ayırmıştır. Daha sonraki yıllarda 'Türkiye' adıyla yayınlanan olan bu gazetenin, 1980'lerde Tercüman gazetesi ile rekabete girdiğı ve hedeflediğı konuma oturmayı başardığı gözlenmiştir. 'Yeni Asya'da yine bu dönemde yayın hayatına başlayan, köşe yazıları, haber ve tefrikalarını İslami görüşle yorumlayan diğeri bir gazetedir.

1970 yılının başında, önceki yıllarda üniversitede reform istekleriyle başlayan öğrenci olaylarının anarşi boyutuna dönüştüğü, faili meçhul cinayetlerin meydana geldiğı, sağ ve sol tartışmalarının şiddet içermeye başladığı bir sürece girilmiştir. Sonuçta 12 Mart 1971 askeri müdahalesiyle ordu yönetime el koymuş ve sıkıyönetim ilan edilmiştir. 12 Mart darbesi, 27 Mayıs devriminin tam tersi bir biçimde anayasal düzenlemeler açısından kısıtlayıcı uygulamalarla faaliyetlerine başlamıştır. Özellikle basına yönelik özgürlükçü maddelerin sınırları çizilmiş ve fikir gazeteleri toplumsal muhalefeti yansıtmaya ve denetleme işlevlerini yerine getiremez hale dönüştürülmüşlerdir. Bilhassa sol düşüncedeki yayınların bu dönemde

¹⁵⁰.Ahmet Oktay, a.g.e., s.

¹⁵¹.Orhan Koloğlu; a.g.e.,s.85

tamamen yok edilmeye çalışıldıkları dikkat çekmektedir. Bu süreçte bir çok gazeteci ve aydın tutuklanmış ya da yayınlarından ötürü soruşturmaya maruz kalmışlardır. 12 Mart dönemi basında ve siyasal çevrelerde acı anılar bıraktığından hükümetin başındaki liderler bu süreçte basını kendilerine düşman etmemeye özen göstermişlerdir.¹⁵² Bu dönemde bir taraftan magazin içerikli, bir taraftan da çeşitli görüşlerin temsilcisi diyebileceğimiz türde gazeteler yayın hayatına başlamıştır. Teknolojik yeniliklerin tüm alanlarda uygulanmaya çalışıldığı bu yıllar, her kesimden okurun kendi dünya görüşüne yatkın yayınlara ulaşma imkanı bulduğu bir süreci kapsamaktadır.

Türkiye'de 1975'ten itibaren görülmeye başlanan bir yenilik de Cumhuriyet Gazetesi yazarı Uğur Mumcu'nun başını çektiği farklı bir kalem kavgası dönemine girilmiş olmasıdır.¹⁵³ Ayrıca yine bu zaman sürecinde Abdi İpekçi'nin döneminde aydın kitleye hitap eden ve demokratik sol eğilimin öncüsü durumunda olan Milliyet Gazetesi iş adamlarından Aydın Doğan'ın sahipliğine geçmiştir.¹⁵⁴ Bu durum 1980'li yıllardan itibaren artacak olan basında sermayenin etkinliği sürecinin başlangıcı sayılmaktadır. Terör olaylarının en üst düzeyde etkisini göstermeye başladığı 70'li yılların sonunda askeri bir müdahalenin yapılacağı beklentisi, basın da dahil olmak üzere her alanda büyük ölçüde kabul görmeye başlamıştır.¹⁵⁵ Bu dönemden itibaren hükümetin uyguladığı ekonomi politikalarının yetersizliği sonucu yaşanan bunalımlar, toplumsal ve siyasal yaşamdaki terör boyutuna varan çatışmalarla birleşince 12 Eylül 1980 Müdahalesi gerçekleşmiştir. 1980'li yıllarda yaşanan ekonomik ve siyasal gelişmeler Türk basınında fikir gazeteciliğinin gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir.

¹⁵².Hıfzı Topuz, **a.g.e.**, s.135

¹⁵³.Emin Karaca, **a.g.e.**, ss:316-319

¹⁵⁴ Ahmet Oktay, **a.g.e.**, s.140

¹⁵⁵.Atilla Girgin, **a.g.m.**, s.56

d. 1980'den Günümüze Türkiye'de Fikir Gazeteciliği

1980 hareketinden sonra oluşan baskıcı siyasal uygulamalar ideolojik basının etkisini kaybetmeye başlamasına neden olmuştur. 12 Eylül Askeri Hareketi ile birlikte oluşmaya başlayan aşırı yasadışı zihniyet ve gazetelere uygulanan kapatılma cezaları basını derinden etkilemiş, bu dönemden itibaren gazetelerde politik gelişmelere karşı duyarlılık yavaş yavaş yok olmaya başlamıştır. Sıkı yönetim tarafından denetlenen gazetelerin fikirlerini okur kitlesine aktarmak için uygun ortamı bulamaması basında magazinleşme olgusunun ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Basının halktan uzak ve olaylara apolitik bir yaklaşım modeli ortaya koyması fikir gazetelerinin okuyucu kitlesinden kopması ve desteksiz kalması sorununu da ortaya çıkarmıştır.¹⁵⁶ 1980'li yıllara damgasını vuran ve basın alanında farklı anlayışların yerleşmesine sebep olan bir diğer etken de 24 Ocak kararlarıdır. 1980'e kadar olan dönemde toplumsal ve siyasal etkenlerle rolünü belirlemiş olan basın, 24 Ocak sürecinin başlamasından itibaren içeriğini ekonomik öğelere göre belirlemek durumunda kalacaktır. Ekonomik kısıtlamaların yanı sıra 1980 sürecinde basın alanına damgasını vuran bir diğer olay da 12 Eylül askeri müdahalesi sonrasında iktidara gelen Anavatan Partisi'nin ülkeyi batı ile bütünleşme sürecine sokan uygulamalarıdır.¹⁵⁷ Anavatan Partisi lideri Turgut Özal kısa bir zaman diliminde dünyada yaşanan gelişmeleri hızla toplumumuza aktarmaya başlamış, baskı ve terörden bunalmış halk kitlesini tüketim toplumu felsefesi ile tanıştırmıştır.¹⁵⁸ Özal Hükümeti'nin basın alanında uygulamaya koymak istediği siyasetten uzak ve sansasyonel habercilik kavramına yönlendiren bir gazetecilik anlayışıdır. "Özal Gazeteciliği" adı verilen

¹⁵⁶. Murat Özgen: "Türkiye'de Fikir Gazeteciliğine Tarihsel Bir Bakış ve Basın Meslek Ahlakı" İ.Ü. İletişim Fak. Dergisi, Sayı:8, 1998, s.55

¹⁵⁷. Ceyda Ilgaz; **Küreselleşme ve 1980 Sonrası Türk Toplumuna ve Basına Yansımaları**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1999, s.42

¹⁵⁸. a.g.e., s.40

bu anlayış çerçevesinde, gazetelerin üst yönetimlerine ihale ve teşvik gibi fırsatların sunulması, gerçek gazeteciliğin işlevlerinden uzaklaşılmasına sebep olmuştur.¹⁵⁹ Dolayısıyla ciddi ve doğru haberciliğin yerini sansasyonel habercilik anlayışı almış, gazeteler düşünsel ağırlıklarını yitirme noktasına gelmişlerdir.

Türkiye’de 1980-1990 yılları arasında yaşanan toplumsal ve ekonomik değişimlerin yanı sıra iletişim teknolojisi alanında yaşanan gelişmelerin de basının farklı bir kimlik kazanmasında etkisi söz konusudur. Artan tirajı karşılayabilmek ve giderek en etkili kitle iletişim aracı konumuna gelen televizyonla rekabeti sağlayabilmek için değişime yönelen gazetelerin üzerinde yavaş yavaş büyük sermaye gruplarının etkisi söz konusu olmaya başlamıştır. 1985 yılında İstanbul’da Dinç Bilgin tarafından yayınlanmaya başlayan Sabah Gazetesi bu dönemde değişen ve magazin ağırlıklı bir kimliğe bürünen gazetecilik anlayışının bir simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır. “Sansasyonel başlıkları ve orta sınıfın ilgisini çeken magazin haberlerini ön plana çıkarmaya başlayan Sabah Gazetesi kısa sürede yüksek bir tiraj elde etmeyi başarmış, habercilikteki hafifliğine karşılık zengin yazar kadrosu ile aydın kesime uzanmayı da ihmal etmemiştir.”¹⁶⁰ Sansasyonel haberciliğin en çarpıcı örneklerinden biri olan ve 1983 yılında yayınlanan Tan Gazetesi ise cinsellik temasına yönelik bol fotoğrafın yer aldığı sayfaları ve asparagas haberciliği ile gazetecilik kurallarını alt üst etmiştir.

1980’li yıllarda Cumhuriyet, Tercüman, Türkiye ve Zaman Gazeteleri fikir gazeteciliğinin etkisini yitirdiği bu dönemde toplumsal konulara ağırlık veren haber ve yorumları ile dikkat çekmişlerdir. Siyasi yelpazenin değişik kesimlerine seslenen bu gazeteler bulvar ve fikir gazetesi ayrımının güçleştiği bu süreçte fikir ağırlıklı içerikleri ile yayın hayatlarını sürdürmüşlerdir. Ancak 1980’li yıllarda ANAP iktidarı ile sürtüşme yaşayan Tercüman, politik eğilimi itibarıyla iktidarla aynı çizgiyi takip eden Türkiye Gazetesi’nin rekabeti karşısında tiraj kaybetmeye başlamıştır. Tercüman’ın tiraj ve prestij kaybına neden

¹⁵⁹ Behiç Kılıç, “Basında Yozlaşma”, Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı, Sayı:11, Eylül-Ekim 1996, s.201

¹⁶⁰ Hıfzı Topuz, a.g.m., s.480

olan bir diğ er etmen de sansasyonel gazetelerin rekabeti karş ısında ‘Bulvar’ gazetesini yayın hayatına sokmasıdır. Tercüman Gazetesi “din, mukaddesat, milliyetç ilik deyip, ç ıplak kadın fotoğ rafları yayınlamazken, Bulvar gazetesinin bu tür yayınlar yapması okur kitlesinde güvensizlik yaratmıştır.¹⁶¹ Bu süreçte Türkiye Gazetesi İslamcı ve milliyetç i kitlelere hitap eden yayın politikası ile hedeflediğ i konuma oturmayı baş armış ve bir dönemin fikir gazetesi Tercüman 1990’lardan itibaren etkisini yitirerek yayın hayatına son vermiştir. Türkiye Gazetesi ise 1980’lerin ortalarından itibaren özel dağıtım ağı nı kurarak abonelik ve elden dağıtım sistemini uygulamaya koymuştur. Gazete bugün de devam ettirdiğ i bu dağıtım sistemi ile özellikle esnaf meslek grubundan oluşan geniş bir okur kitlesi elde etmiş durumdadır.

1980 sonrasında muhafazakar ve İslami yönü ile ön plana ç ıkan bir diğ er gazete de 1986 yılında yayınlanan Zaman Gazetesi’dir. Ankara’da mahalli bir gazete olarak yayın hayatına baş layan Zaman, kısa bir süre sonra ulusal gazete olarak varlığını sürdürmeye devam etmiştir.¹⁶² Elden dağıtım sistemini kullanan İslamcı çizgideki bu gazete özellikle bürokratik kesimdeki dindarlar, öğretim üyeleri ve üniversite öğrencileri üzerinde etkili olmuştur.¹⁶³ 1980’li yıllarda değ iş en ve gerçek işlevini kaybeden gazetecilik anlayış ında Cumhuriyet yine düşünsel ağı rlıklı içeriğ i ile dikkat ç ekmiştir. 12 Eylül sonrası dört kez toplam kırk bir gün kapatılma cezası alan Cumhuriyet Gazetesi mizanpajı ve yayın çizgisi ile Türk Basım’ında kendine has olan yerini korumaya devam etmiştir.¹⁶⁴ İç erdiğ i yayınlarla sol düşüncenin yayın organı konumunda da olsa Cumhuriyet, Atatürkçü, yenilikç i ve laik çizgideki yayın politikası ile geniş bir okur kitlesini hedeflemektedir. 1980’lerin sonundan itibaren bağımsızlığını korumak amacıyla maddi olanaksızlıklara karşı mücadeleye giren Cumhuriyet bu dönemde tiraj kaybetmeye de başlamıştır.

¹⁶¹.Ahmet Kahraman; a.g.e., s.178

¹⁶².Muhammet İspirli; a.g.e., s.56

¹⁶³.Mehmet Doğan, a.g.e., s.89

¹⁶⁴.Muhammet İspirli, a.g.e., s.53

1990'lı yıllar kitle iletişim araçlarının etkinliğinin arttığı iletişim çağı olarak adlandırılan bir devrin başlangıcı olmuştur. Özel televizyon ve radyo istasyonlarının kurulması, tekelleşmeden kartelleşmeye doğru adım atılması, promosyon ve lotarya uygulamalarının inanılmaz boyutlara varmasıyla birlikte gazeteciliğin işlevi ve konumu 1990'lardan itibaren farklı bir temele oturmuştur. Türk Basını bu dönemde bütün dünyada olduğu gibi medya gruplarının ülkemizde de etkinlik kazanmasıyla birlikte zorlu bir döneme girmiştir. Özel televizyonların yayın hayatına başlaması ile birlikte yazılı basın görsel basınla güçlendirme düşüncesi doğmuş ve böylece basın sektörü kartelci bir yapılanmaya doğru yönelmiştir.¹⁶⁵ 1990'lı yıllardan itibaren basının asıl işlevini kaybetmesine neden olan etkenlerden biri de lotarya ve kupon gazeteciliğinin doğmasıdır. Gazetelerin tirajlarını arttırmak amacıyla yöneldikleri bu uygulama okuyucu niteliği çok zayıf bir gazete alıcısı türünün belirmesi sonucunu doğurmuştur.¹⁶⁶ Promosyon gazeteciliği döneminde "Cumhuriyet sadece gazete verir" sloganı ile bu tür kampanyalara karşı çıkan tek gazete Cumhuriyet olmuştur. Büyük sermaye gruplarının basın alanında etkisini göstermesi karşısında bağımsız olarak varlığını korumaya çalışan Cumhuriyet, tirajının düşmesini engellemek gazeteyi maddi açıdan desteklemek amacıyla Cumhuriyet Kitap Kulübü'nü kurmuş ve yayınlarını gazeteye ek olarak okuyucuya dağıtmaya yönelmiştir.

1990'ların ortalarından itibaren Türk medya sektöründe başlıca iki ismin varlığından söz edilmeye başlanmıştır: Dinç Bilgin ve Aydın Doğan. 1979 yılında Milliyet Gazetesi'ni satın alan iş adamı Aydın Doğan daha sonraki yıllarda Doğan Şirketler Grubu'nu kurmuş ve 1994'te Hürriyet Holding'i de satın alarak Türkiye'nin en büyük medya grubunun sahibi olmuştur. Kitle gazetesi olma niteliğine karşı haberleri ele alışı, yorumları ve yazı dizilerine ağırlık vermesi ile kamuoyunda belli bir inanılabilirlik derecesi bulunan Sabah ve Hürriyet Gazeteleri ile kıyaslandığında daha ciddi bir sunum içeren Milliyet'in magazin haberciliğine

¹⁶⁵.Oya Tokgöz, a.g.e., s.37

¹⁶⁶.Orhan Koloğlu, a.g.e., s.88

daha fazla ağırlık vermeye başlaması bu döneme rastlamaktadır. Özellikle son yıllarda düzenlediği promosyon kampanyaları ve az okuyan kitlenin ilgisini çekebilmek için ek olarak sunduğu sansasyonel içerikli dergiler Milliyet'in okuyucu gözündeki olumlu imajını zedelemiştir. Ayrıca Doğan Grubu'nun 1996 yılında yayınladığı Radikal Gazetesi'nin de haber ve yorum ağırlıklı içeriği ile bu gazetenin okur kitlesinden bir grubun ilgisini çekmeyi başardığını belirtmek kanımızca yanlış bir tespit olmayacaktır. Sabah Gazetesi'nin sahibi Dinç Bilgin'in kurduğu Medya Holding de kısa sürede Türk medya sektöründe önemli bir konuma oturmuştur. Medya Holding, 1994 yılında yayınladığı Yeni Yüzyıl Gazetesi ile entelektüel bir okur grubuna yönelmeyi hedeflemiştir.

Türkiye'de Doğan ve Medya Holding dışında yayıncılık alanında etkinliği söz konusu olan diğer gruplardan bazıları İhlas Holding ve Uzan Grubu'dur. Değişik sektörlerde de faaliyetlerini sürdüren bu gruplar sahibi buldukları kitle iletişim araçları vasıtasıyla medya dünyasında etkin bir rol oynamaktadırlar. Örneğin İhlas Holding'e bağlı İHA, bugün Türkiye'nin en geniş haber ağına sahip iletişim örgütlerinden biridir ve yurt içinde ve yurt dışında temsilcilikleri bulunmaktadır. Muhafazakar çizgisini devam ettiren Türkiye Gazetesi bu grubun yayın organıdır. Uzan Grubu tarafından 1999 yılında yayınlanmaya başlanan Star Gazetesi de sansasyonel gazeteciliğin önemli örneklerinden biridir. Star, bol fotoğraf ve çarpıcı başlıklarla, magazin yönü ağır basan haberleriyle, düzenlediği promosyon kampanyaları ve düşük ücreti ile kısa sürede geniş ancak gelip geçici bir okur kitlesi elde etmeyi başarmıştır. Magazine yönelmenin genel bir eğilim olarak görüldüğü Türk Basını'nda gazeteleri fikir ve bulvar gazeteleri olarak kesin çizgilerle ayırmak güçtür. Türkiye'de 1980'li yıllardan etkisini kaybetmeye başlayan fikir gazeteciliğinin bu dönemdeki başlıca örnekleri Cumhuriyet, Zaman ve Türkiye gazeteleridir. Zaman ve Türkiye Gazeteleri izledikleri muhafazakar yayın politikası nedeniyle belli bir okur kesimine hitap eder tarzda yayın yapmaktadırlar. İslami kesime ait diğer bir gazete ise 1994'te yayın hayatına başlayan Yeni Şafak'tır. Yazı kurulunda İslamcı entelektüellerin yer aldığı Yeni Şafak, hedef kitle olarak fikir hayatını ve gündemi takip eden "dinamik üniversite kesimini" almaktadır. Cumhuriyet

Gazetesi'nin bu dönemde yaşadığı ekonomik kriz nedeniyle daha geniş bir okur kitlesine ulaşma olanaklarından yoksun olduğu bilinmektedir. Gazete, köşe yazarlarının ağırlığı ve çokluğu ile de sadece kültür düzeyi yüksek bir kitleye ulaşırken, içerikte okurun ilgisini çekecek yenilik ve değişikliklere yönelememesi nedeni ile tirajını arttıramamıştır. Bir tarafta promosyon kampanyaları ile güvenilirliklerini yitiren, bir tarafta da din sömürüsüne dayalı politikalarla varlığını sürdürmeye çalışan gazeteler, Türkiye'de gazete okuma oranının giderek düşmesine neden olmuşlardır.¹⁶⁷ Bu dönemde hem okuyucunun dikkatini çekecek hem de haber işleyiş tarzı ve yorumları ile bilgilendirme işlevini yerine getirecek gazetelerin varlığına ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Bu bağlamda 1994 yılında yayınlanan Yeni Yüzyıl Gazetesi, düzenlediği reklam kampanyası ile de kısa sürede özlenen bir gazetenin yayın hayatına gireceğinin habercisi olmuştur. Yayınlandığı günden itibaren özellikle genç okur kitlesi tarafından beğeni ile takip edilmeye başlayan ve farklı bir fikir gazetesi modeli ortaya koyan gazete, ek olarak verdiği bilim kitapçıkları ile de dikkat çekmiştir. Ancak 1999 yılında iş adamı Korkmaz Yiğit tarafından satın alınan Yeni Yüzyıl, Yiğit adının çeşitli yolsuzluklara karışması dolayısıyla yayın hayatına son vermiştir. Yayınlandığı süreçte nitelikli içeriği ile dikkat çeken ve tanınmış yazarları bünyesinde bulunduran Yeni Yüzyıl, büyük sermaye gruplarının gazeteleri bir kar aracı olarak görmelerinden dolayı varlığını devam ettirememiştir. Bu gazetenin yayın hayatının sona ermesinde, aynı hedef kitleye hitap eden Radikal Gazetesi'nin yayınlanmasının da etkisi söz konusudur. 1996'da yayınlanan ve biçim ve içerik bakımından bir fikir gazetesi görünümü sergileyen Radikal kısa zamanda üniversite öğrencileri başta olmak üzere kültür düzeyi yüksek bir okur kitlesinin dikkatini çekmeyi başarmıştır. 1999 yılında yayınlanmaya başlanan Yeni Binyıl ise gerek biçimi gerekse yayın politikası açısından Yeni Yüzyıl Gazetesi'nin devamı olarak ortaya çıkmış ancak 2001 yılı başında yayın hayatını sona erdirmiştir. Sermaye gruplarının bünyesinde yer aldıkları için Yeni Yüzyıl ve Radikal tarzı gazetelerin fikir gazetesi olup olmadıkları tartışılan bir konudur. Ancak içerikleri ve gazeteyi takip eden okur kitlesinin kültür düzeyi göz önüne alınırsa bu

¹⁶⁷.Hıfzı Topuz, a.g.m., s.484

gazetelerin bulvar gazetesi kapsamına alınması da doğru bir sınıflandırma olmayacaktır. Kitle iletişim araçlarının giderek önem kazandığı günümüzde okuyucuyu sansasyonel haberlerle toplumsal olaylara karşı duyarsız hale getiren gazetelerle kıyaslandığında Radikal ve Yeni Yüzyıl tarzındaki gazetelerin yeni bir fikir gazetesi modeli yarattıklarını belirtmek kanımızca yanlış bir değerlendirme değildir. Türkiye'nin üç büyük gazetesi olarak kabul edilen Hürriyet, Milliyet ve Sabah da dahil olmak üzere bütün yayın organlarının düzenledikleri promosyon kampanyaları ile gazeteciliği ticarete dönüştürmeleri gerçek gazete modelini arayan okur kitlesinin Radikal tipi gazetelere yönelmesinin bir diğer nedenidir. Yeni Yüzyıl'ın başlattığı ve bugün de Radikal tarafından temsil edilen yeni fikir gazetesi anlayışı özellikle genç ve kültür düzeyi yüksek kesim tarafından benimsenmiştir.

Türkiye'de varlığını uzun yıllar bir fikir vasıtası olarak sürdüren gazete, sansasyonel haberciliğin önem kazanması ile bu işlevini kaybetmiştir. Yayın hayatını fikir gazetesi olarak sürdürmeye devam eden gazeteler de ya içeriklerini yenileyemediklerinden ya da belirli bir görüşün propaganda aracı olmalarından dolayı okuyucunun ilgisini çekememektedirler. Toplumun giderek değişen beğeni ve isteklerinin göz önüne alınmasıyla birlikte kaliteli gazeteye özlem duyan kitleye hitap edecek bir fikir gazetesi yaratma düşüncesi ortaya çıkmıştır. Radikal Gazetesi bu düşüncenin bir ürünü olarak bir sermaye grubu tarafından üretilmiş ve kısa zamanda entelektüel kimliğe sahip bir okur kitlesi elde etmeyi başarmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, Türk basınında fikir gazetesi örneği olarak Cumhuriyet Gazetesi'nin yeri, 1980 sonrası sürecin gazete yapılarında ve dolayısıyla fikir gazeteciliğinde nasıl bir farklılık meydana getirdiği ve 1990'larda değişen gazetecilik anlayışı çerçevesinde Radikal gazetesinin konumu ortaya konmaya çalışılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYET VE RADİKAL GAZETESİ ÖRNEĞİNDE TÜRKİYE'DE FİKİR GAZETECİLİĞİ

I. CUMHURİYET GAZETE'SİNİN TÜRK BASININDAKİ YERİ

Türk basınında Cumhuriyet gazetesinin diğer gazetelere göre ayrıcalıklı bir konumu bulunmaktadır. Belirli bir hedef kitle tarafından takip edilmesine karşın başka gazetelerin okuyucularının gözünde de Cumhuriyet “güvenilir gazete” imajına sahiptir. Kuşkusuz tarihsel geçmişi Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarına dayanan tek gazete olması Cumhuriyet'in bu imajı elde etmesinde büyük rol oynamıştır.

Magazin gazeteciliği anlayışının Türk basınına hakim olmaya başladığı dönemlerde sansasyonel nitelikte yayıncılıktan uzak durmasıyla Cumhuriyet, Türkiye'de fikir gazeteciliğine örnek olma özelliğini korumuştur. Bu nedenle gazetenin tarihsel gelişimi, yayın politikası ve okuru ile ilişkileri açısından araştırma konusu olarak ele alındığı görülmektedir. Cumhuriyet'in bu olumlu imajı elde etmesinde okuru ile kurmuş olduğu ilişkinin de payı söz konusudur. Nitekim Cumhuriyet okuru olmak uzun yıllar okurları için bir ayrıcalık olarak görülmüş; gazete adeta okuru ile özdeşleşmiş ve okuru ile ortak bir kimlik yaratmıştır. Cumhuriyet'in uzun yıllar bağımsız bir gazete olarak yayın hayatını sürdürmüş olması da güvenilir oluşuna etki eden unsurların başında gelmektedir. Özellikle 1980'den sonra Türk basınının temel sorunlarından biri haline gelen tekelleşme olgusundan uzak kalarak varlığını sürdürmeye çalışması Cumhuriyet'in entelektüel çevrede saygınlığını arttıran etkenlerden biri olmuştur.

1980 sonrası siyasal ve ekonomik değişimler gazete yapılarını da etkilemiştir. Cumhuriyet Gazetesi de bu değişim sürecinde özellikle magazin gazeteciliğinin

yaygınlaşması ile birlikte ekonomik sıkıntılar yaşamaya başlamış ve bu dönemden sonra okuru ile olan ilişkileri de çözüme noktasına gelmiştir. Özellikle 1990'dan sonra basın alanında etkinlik kazanan sermaye gruplarının çeşitli kitle iletişim araçlarını da bünyelerine katarak konumlarını güçlendirmeleri ve her bireye hitap edecek nitelikte gazete çeşitlerini okuyucuya sunmalarının Cumhuriyet'in tek başına ayakta kalmasını olanaksız hale dönüştürmeye başladığı gözlemlenmiştir. Olayları işleyişi ve biçimsel içerikleri bakımından günümüzde de fikir gazetesi olma kimliğini korumayı sürdürme çabasında olan Cumhuriyet, 2000 yılında ekonomik gücünü arttırmaya yönelik ilk adımı atmıştır. Gazetenin ekonomik yapılanmasına ilişkin gelişmelere konumuzun daha sonraki kısımlarında ayrıntılı olarak değinilecektir.

A. CUMHURİYET GAZETESİNİ TARİHSEL GELİŞİMİ VE YAYIN POLİTİKASI

Cumhuriyet Gazetesi'nin tarihsel gelişim çizgisindeki ilk evre gazetenin kuruluşundan çok partili sisteme geçiş dönemine kadar olan süreci kapsamaktadır. Gazete bu dönemde cumhuriyet rejimini ve devrimleri korumayı ilke edinen bir yayın politikası takip etmiştir. 1946-1960 arası dönemi içeren ikinci evre de ise İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünyada yaşanan gelişmeler Cumhuriyet'in yayın çizgisini etkileyen en önemli faktör olmuştur. 1960-1980 arasındaki zaman dilimini kapsayan evre Cumhuriyet'in sol ideolojiyi benimsediği ve günümüzdeki yayın politikasının belirlendiği dönemdir. 1980'den günümüze kadar olan süreçte de Cumhuriyet, "Atatürkçü laik" çizgisiyle yayın hayatını devam ettirmeye çalışmış; siyasi gelişmelerden ve basındaki tekelleşmelerden etkilenerek ekonomik yapılanmasına yeni bir yön vermiştir.

1. Tek Partili Dönem(1924-1945)

7 Mayıs 1924'te Yunus Nadi tarafından kurulan Cumhuriyet Gazetesi, milli mücadele hareketinin sözcülerinden olan Yeni Gün gazetesinin devamı olarak kabul edilmektedir. Yeni Gün ilk olarak 2 Eylül 1918'de İstanbul'da yayınlanmış, İstanbul'un işgali üzerine de 1920 yılından itibaren "Anadolu'da Yeni Gün" adıyla Ankara'da yayınına devam etmiştir. Nadi Ankara'ya gidiş nedenlerini şu cümlelerle anlatmaktadır: "İstanbul'daki hayatım pek iyi ve güvenilir şartlar altında değildi. Zaten 1919'da Samsun'a çıkan M. Kemal Paşa, oradan Anadolu'ya geçerek direniş hareketini başlatmıştı. Benim elimden gelen de gazetecilikti ve milli mücadeleye bu yolla faydalı olabilirdim."¹⁶⁸ Kurtuluş Savaşı'nın güç koşullarında yayınlanan Yeni Gün, ulusal direniş destekleyen önemli yayınlardan biri olma niteliğini taşımaktadır Ankara'nın ilk günlük gazetesi olan Yeni Gün'ün bu dönemdeki yazar kadrosunda Aka Gündüz, Nüzhet Haşim, Ziya Gökalp, Enver Behnan, Kemal Ragıp gibi isimlere rastlanmaktadır.

Cumhuriyet'in ilanı için hazırlıkların yapıldığı süreçte İstanbul basını temsil eden bazı gazetelerin Ankara Hükümeti'ne karşıt görüşte yayın yaptığı bilinmektedir. Yeni Gün ve Hakimiyet-i Milliye'nin başını çektiği Ankara'daki basın organları, İstanbul basınının eleştirilerine karşı hükümeti savunma görevini üstlenmişlerdir.¹⁶⁹ Dolayısıyla Yeni Gün'ün milli mücadele hareketine verdiği desteğin yanı sıra Cumhuriyet rejiminin kurulmasını da desteklediği ve yeni rejimin kamuoyuna tanıtılmasında önemli rol oynadığı görülmektedir. Cumhuriyet gazetesinin kurulması kararı Mustafa Kemal'in İstanbul basınının temsilcileriyle İzmir'de yaptığı toplantının ardından gündeme gelmiştir. 3 Şubat 1924 tarihli toplantıda M. Kemal İstanbul basınından Ankara Hükümeti ile uyum içinde olmasını ve basının

¹⁶⁸. Yunus Nadi Abalıoğlu; **Kurtuluş Savaşı Anıları**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1976, s.28

¹⁶⁹. Nurettin Güz; "Cumhuriyet'in İlanına Basının Bakışı", **Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, 1 Ocak.1999, ss. 5-6

cumhuriyetin etrafında çelikten bir fikir kalesi oluşturmasını istemiştir.¹⁷⁰ Ancak yeni rejime karşı eleştiriler bu aşamadan sonra da devam etmiştir. İstanbul basınından beklediği desteği bulamayan M. Kemal, cumhuriyet rejimini ulusal basın içinde savunacak bir mevzi elde etmek için bir gazete projesiyle öne çıkmış ve Yunus Nadi'ye bu projeyi hayata geçirmek için destek vererek Cumhuriyet Gazetesi'nin yayınlanmasını sağlamıştır.¹⁷¹ Cumhuriyet Gazetesi bu süreçten itibaren cumhuriyet rejimini korumayı ve savunmayı amaç edinen bir kimlikle yayın hayatına başlamıştır. Nitekim gazetenin ilk sayısındaki sunuş yazısında Yunus Nadi şunları söylemektedir: "Cumhuriyet memlekete malolmuş bir fikirdir. Biz onun temsilcileri ve koruyucusuyuz. Gazetemiz ne hükümet ne de bir parti gazetesidir. Cumhuriyet sadece bilimsel ve yaygın ifadesi ile demokrasinin savunucusudur...Bize göre gazete okuyucusunun malıdır. Okuyucu herşeyden önce gazetesinde ön yargılara göre yorumlanmamış haberler görmek ister."¹⁷² Yunus Nadi'nin bu sözleri Cumhuriyet gazetesinin yeni rejimin destekçisi olduğunu belirtmenin yanı sıra kanımızca okuyucuya önem verecek bir gazete olacağı ifadesini de yansıtmaktadır. Cumhuriyet'in ilk sayısında ayrıca başyazar Yunus Nadi'nin Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'le yaptığı söyleşi metnine de yer verilmiştir.*

Cumhuriyet gazetesinin fikir bakımından olduğu kadar teknik anlamda da yeni ve ilerici bir gazete olması planlanmıştır. Ancak o dönemde kullanılan Arap harfleri yeni tekniğe uyum sağlayamadığından ilk sayı şekil açısından beklenen sonucu vermemiş; bu sırada daha önce Anadolu'da Yeni Gün'ün Yazı İşleri Müdürlüğü'nü yapmış olan Kemal Salih Bey İstanbul'a gelerek gazeteye halkın alıştığı biçimini vermiştir.¹⁷³ Dolayısıyla Cumhuriyet'in tüm nitelikleriyle toplumun ilgisini çekecek bir gazete olmasına önem verildiği görülmektedir. Cumhuriyet günümüzde de yayın hayatını sürdüren başlıca fikir

¹⁷⁰. Nilgün Gürkan; **Türkiye'de Demokrasiye Geçişte Basın**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998, s.38

¹⁷¹.Emin Karaca; **Türk Basınında Kalem Kavga**ları, Gendaş Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.46

¹⁷².M. Nuri İnuğur; **Türk Basınında İz Bırakanlar**, Der Yayınları, İstanbul, 1998, s.61

*.Cumhuriyet Gazetesi kuruluşunun 75. Yıldönümünde 7 Mayıs'ı izleyen ilk Pazar günü, M. Kemal ve Yunus Nadi arasındaki söyleşinin metnini tekrar yayınlamıştır.

¹⁷³. Emin Karaca; **Cumhuriyet Olayı**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1994, s.33

gazetelerimizden biridir. Gazetenin yayın hayatını uzun yıllar başarı ile sürdürebilmesinde kanımızca okuru ile kurduğu sağlam bağın ve kamuoyunu yansıtmaya verdiği önemin payı önemli rol oynamaktadır. Nitekim Yunus Nadi Cumhuriyet'i kurma hazırlıklarını sürdürdüğü dönemde okuyucunun beklentilerini anlamaya yönelik bir anket çalışması yapmış ve bu anket doğrultusunda belirlediği yayıncılık esaslarını ilk sayısında şu maddelerle açıklamıştır:

- Haber sütunu okura aittir ve bu sütunlarda okuyucu olayların doğruluk taşıyan bir yankısını görmek ister. Bu amaçla haber sayfasında sadece olaylar anlatılacaktır.
- Gazetenin fikir ve görüşlerini bildirmeye yetkili olduğu sayfa makale sayfasıdır. Burada yalnız siyasi bir başyazı değil, o günün olaylarını yorumlayan, inceleyen, eleştiren başyazılar bulunacaktır.
- Gazetenin iktisat ve spor sütunları yetkili uzmanlarca hazırlanacaktır.
- Siyasi ve toplumsal konuları ele alan karikatürlere yer verilecektir.*
- Cumhuriyet çağdaş ve eksiksiz bir gazete olmayı ilke edinmiştir.Bundan dolayı okurlar gazetelerini hergün daha gelişmiş bulacaklardır.¹⁷⁴

Gazetenin niteliklerini anlatan bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi Cumhuriyet haber ve yorum ağırlıklı içeriği, toplumsal, politik ve ekonomik konuları içeren başyazılara yer vermesi bakımından bir fikir gazetesi kimliği ile hayata gelmiştir. Ayrıca gazetenin yapısının gazeteciliğin geliştiği ülkeleri örnek alarak düzenlenmesi Yunus Nadi'nin Cumhuriyet'i hayata getirmeden önce araştırmalar yapmış olduğunu ortaya koymaktadır. Yeni rejiminin benimsetilmeye çalışıldığı bu dönemde Cumhuriyet bir yandan laiklik kavramını diğer yandan

*.Cumhuriyet günümüzde de siyasi ve toplumsal içeriği olan karikatürlere yer vermektedir. Gazetenin yazarı İlhan Selçuk karikatür konusunda şunları söylüyor: "Karikatür basın dünyasında demokrasi ile eş zamanlıdır. Gazetenin en vurucu silahıdır; kimi zaman koca bir makaleden, başyazıdan, fikradan daha çok şeyi olağanüstü çizgi gücüyle dile getirir...Karikatür eninde sonunda bir fikirdir; fikir gazetesine yakışır." (İlhan Selçuk-Pencere, **Cumhuriyet**, 23 Haziran 2001)

¹⁷⁴.M. Nuri İnuğur; **Türk Basın Tarihi**, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1992, ss. 66- 67

da yaşamın her yanını derinden etkileyecek olan devrim hareketlerini tanıtmak misyonunu üstlenmiştir.*

Devrimler döneminde Türk basınında büyük değişime neden olan en önemli yenilik 1928 yılında yapılan harf devrimi olmuştur. Yunus Nadi bu dönemde Atatürk'e bir süre için gazetelerin belli sütunlarının yeni ABC ile diğerlerinin eski Arap harfleriyle dizilmesini önermiş ancak yeni harflerin öğrenilme sürecini hızlandırmak düşüncesiyle harf kanununun kabulünden kısa bir zaman sonra Arap harflerinin kullanımı tamamen yasaklanmıştır.¹⁷⁵ Harf devrimi ile birlikte basında genel bir tiraj kaybı yaşanmıştır. Bu durumdan etkilenen Cumhuriyet yeni okur kazanma yöntemleri bulmaya yönelmiş; okuyucuya ucuzluk kuponları vererek, güzellik yarışması düzenleyerek ve yazar kadrosunu arttırarak tirajını yükseltmeye çalışmıştır.¹⁷⁶ Günümüzde kitap dağıtım yöntemiyle promosyon uygulayan ve medya gruplarının büyük çaplı kampanyalarına karşı çıkan Cumhuriyet, yıllar önce promosyonu ilk uygulayan gazetelerden biri olmuştur. Ayrıca düzenlediği güzellik yarışması o dönemdeki Türkiye şartları ve kadının toplumdaki konumu göz önüne alındığında oldukça cesaret isteyen bir girişimdir.

Cumhuriyet gazetesi, yeni rejim ve onun getirisi olan devrimlerin savunucusu rolünde, 1930'lu yılların eşliğine gelmiştir. 1930 yılında Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması, her siyasi hareketlenmede olduğu gibi basın için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Bilindiği gibi SCF yeni kurulan Cumhuriyet rejiminin otoriter olduğu yönündeki eleştirileri hafifletmek için hükümetin kendi içinden çıkan bir grup tarafından

*.Gazeteciler Cemiyeti tarafından Cumhuriyet rejiminin 60. Yıldönümü nedeniyle gazete sayfalarından derlenerek oluşturulan "Cumhuriyet'in 60 Yılı" adlı kitap devrim hareketlerinin basında nasıl yansıtıldığına geniş yer ayırmıştır. Cumhuriyet Gazetesi'nin devrimleri tanıtmadaki rolü gazetenin bu kitapta yer alan sayfalarında net bir biçimde görülmektedir. (Ayrıntılar için bkz: **Türk Basınında Cumhuriyet'in 60 Yılı**,Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1984)

¹⁷⁵.Şerafettin Turan; **Türk Devrim Tarihi-3**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1995, s.207

¹⁷⁶.Emin Karaca; **a.g.e.**, ss. 46-47

oluşturulmuştur. Ancak partinin kurulması basında bu konuda muhalif bir kanadın oluşmasına da neden olmuştur. Kuruluşundan iç ay sonra kapatılan parti hakkındaki görüşlerini ağır bir yorumla dile getiren gazetelerden biri de Cumhuriyet olmuştur.¹⁷⁷ Cumhuriyet Gazetesi'nin bu tutumu kanımızca yeni kurulan partinin zamanla rejime yönelik bir tehdit unsuru haline gelebileceğinin düşünülmesinden kaynaklanmaktadır.

1930'lu yıllar Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politikaya açıldığı süreç olmuş; Atatürk'ün "yurtta barış dünyada barış" ilkesi gereğince dünya ülkeleri ile dostluk temeline dayalı ilişkiler kurulması hedeflenmiştir. Dolayısıyla gazetelerin dış politika sayfalarına yer ayırmaya başlamaları da bu döneme rastlamaktadır. Almanya'da seçim arifesinde öne çıkan Nazi Partisi ve Hitler hakkındaki yazılar 1932 sonlarında Cumhuriyet'in dış politika sayfalarında yer almaya başlamıştır.¹⁷⁸ Bu bağlamda hükümetin dış ilişkilerde uyumlu bir politik çizgi izleme düşüncesine rağmen gazetelerde dünyadaki politik gelişmelere ve ideolojik anlamdaki hareketlenmeler konusunda düşüncelerin belirmeye başlaması basına yönelik kapatılma cezalarını gündeme getirmiştir. Dolayısıyla sayfalarında Alman Nazizmi'ne sıcak baktığını ifade eden yazılara yer vermesi Cumhuriyet'in hükümetle arasının bozulmasına ve diğer gazetelerden bazılarıyla arasında uzun süreli bir polemğin başlamasına neden olmuştur.*

1930'lu yıllarda Cumhuriyet, bu dönemde öne çıkmış bir çok yazarı kadrosunda buldurması, politik ve toplumsal konulara ağırlık vermesi nedeniyle ciddi ve tirajı yüksek bir gazete olarak kabul edilmektedir. Nitekim Nazım Hikmet'in 1933 yılında Bursa Cezaevi'nden karısına yazdığı mektupta söylediği şu sözler Cumhuriyet'in o dönemdeki

¹⁷⁷.Nilgün Gürkan; "Türkiye'de Çok Partili Siyasal Sistem Denemelerine Basının Yaklaşımı", **Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Şubat 1994, s.19

¹⁷⁸.Emin Karaca, **a. g.e.** , s.84

* Nadir Nadi Cumhuriyet'in bu dönemdeki yayın politikasını ve babası Yunus Nadi'nin Alman Nazi Hareketine yönelik düşüncelerini 'İki Sovyet Rusya' adlı kitabında kaleme almıştır. Nadi burada babası Yunus Nadi'nin Nazi hareketini kendi düşünce sisteminde bazı yönleriyle Kemalizm'le özdeşleştirdiğini dile getirmektedir. Ayrıntı için Bkz: Nadir Nadi; **İki Sovyet Arasında**, AraratYayınevi, İstanbul, 1967, s.38

konumunu açıkça ifade etmektedir: “Piraye! Gazetelerde mutlaka okumuşsundur. Bir affi umumi olacağı yazılıyor. Cumhuriyet Gazetesi dahi yazdığına nazaran, af olacağı muhakkak.”¹⁷⁹ Bu sözler Cumhuriyet’in o dönemde okur gözündeki güvenilirliğini ortaya koymaktadır.

1939 yılında İkinci Dünya Savaşı’nın başlaması basın için yeni bir sürecin başlangıcı olmuştur. Gazeteler, bu dönemde savaşa katılmamak için batılı devletlerle taktik anlaşmaları yapan İnönü Hükümeti tarafından görüş belirtmemeleri konusunda uyarılmış; Cumhuriyet bu tür yayınlarından ötürü 1940 yılında üç ay süre ile kapatılmıştır.¹⁸⁰ Cumhuriyet Gazetesi’nin bu dönemde Alman yanlısı bir tutum izlemesi “Yunus Nadi’nin Nazi hareketini, onaylamadığı komünizm ideolojisi karşısında bir silah olarak görmesinden”¹⁸¹ ileri gelmektedir. Gazeteci-yazar Bedii Faik Cumhuriyet’in bu dönemdeki yayın politikasına ilişkin olarak şunları söylemektedir: “Şimdi size İkinci Dünya Savaşı’nda en sağcı gazeteler ve yazarlar hangileri diye sorsam hiç şüphesiz pek çok gazeteye “acaba” diye yaklaşsınız da Cumhuriyet’le Nadir Nadi’yi dünyada aklınıza getirmesiniz...Ancak bu yıllarda Türkiye’nin en sağcı gazetelerinden biri, dümdüz sağcı değil de faşist cephenin savunucusu gazetelerden biri Cumhuriyet’tir...Yalnız yine hemen söylemeliyim ki Cumhuriyet sağcı iken ne kadar ciddi ise solcu olduktan sonra da o kadar ciddi kalabilmiştir. Hiçbir zaman fikir gazetesi görüntüsünü bozacak yollara sapmamıştır.”¹⁸² Günümüzde sol ideolojiyi benimsediği ve yayın çizgisini bu doğrultuda belirlediği bilinen gazetenin İkinci Dünya Savaşı yıllarındaki politik bakışı günümüzde de tartışılmaya devam edilmektedir.

¹⁷⁹.Nazım Hikmet; **Nazım ile Piraye**, Adam Yayınları, Derleyen: Memet Fuat, İstanbul, 1994, s.18

¹⁸⁰.Murat Güvenir; **2. Dünya Savaşı’nda Türk Basını**, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1987, s.214

¹⁸¹.Nadir Nadi; **a. g. e.**, s.47

¹⁸².Bedii Faik; **Matbuat, Basın Derkeen...Medya-1**, Doğan Kitap, İstanbul, 2001, sss. 46- 47-49

2. Çok Partili Dönem (1946-1960)

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'de önemli bir sistem değişikliği yaşanmıştır. Tek partili yapıdan çoğulcu sisteme geçilmesiyle birlikte basın için de yeni bir dönem başlamıştır. Bu süreçten kısa bir süre önce Cumhuriyet Gazetesi'nin kurucusu Yunus Nadi ölmüş; Cumhuriyet'te Nadir ve Doğan Nadi kardeşlerin dönemi başlamıştır.

Bedii Faik anılarında “çok partili hayata geçilen dönemde Babıali'nin en itibarlı gazetesinin her dönemde olduğu gibi yine Cumhuriyet olduğunu”¹⁸³ dile getirmektedir. “Yunus Nadi Ödülleri” projesi de bu dönemde gündeme gelmiştir. Cumhuriyet Gazetesi'nin, “Yunus Nadi'nin anısını yaşatmak, sanatın ve düşüncenin gücüne güç katmak”¹⁸⁴ düşüncesinden yola çıkarak başlattığı yarışma, 1946'dan bu yana her yıl düzenlenmektedir.

1946 yılında kurulan Demokrat Parti daha önceki parti denemelerinde olduğu gibi başta basın olmak üzere tüm çevrelerde ilgi ile karşılanmıştır. Tek partili dönem hükümetinin özellikle basın üzerindeki kısıtlayıcı uygulamaları nedeniyle DP'nin kurulması özgürlüğe yönelik bir adım olarak nitelenmiş; Cumhuriyet'te de bu dönemde DP'yi destekleyen yazılara yer verilmiştir.¹⁸⁵ DP'nin kurulması sonucu meydana gelen özgürlük ortamından faydalanan “tutucu ve gerici çevreler” kısa sürede faaliyete geçmişlerdir.¹⁸⁶ Nadir Nadi “Perde Aralığından” adlı kitabında “bu dönemde büyük kaygılar yaşadığını ve Atatürk ilkelerinin tehlikeye girmesi ihtimali ortaya çıktığında hangi politik örgüte dayanacağını bilemediğini”¹⁸⁷ ifade etmektedir. 1950 yılında yapılan seçimlerde DP basının da desteğini alarak iktidara gelmiş ve Nadir Nadi bu partiden milletvekili seçilmiştir. Nadi'nin bu davranışını ve Cumhuriyet Gazetesi'ni eleştiren yazar Ahmet Kahraman şunları söylemektedir: “Dün Hitler

¹⁸³. a. g. e., s.49

¹⁸⁴. Yunus Nadi Ödülleri-2000, **Cumhuriyet-Kitap**, 28 Haziran 2001

¹⁸⁵. Nilgün Gürkan; a. g. e., s. 57

¹⁸⁶. Nuri İnuğur; **Türk Basın Tarihi**, s.18

¹⁸⁷. Nadir Nadi; **Perde Aralığından**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1979, s.87

faşizmini savunan Nadir Nadi bugün demokrasiye yürekten inanmış bir fert olarak DP saflarında yerini aldı. 1950’de milletvekili oldu. Gazetesi bir kez daha dönüş yapmış, yön değiştirmişti.”¹⁸⁸ Kanımızca Cumhuriyet bu dönemde DP’yi basın özgürlüğünün hayata geçirilmesi ve tek partili sistemin sıkıntılarının giderilmesi açısından bir kurtarıcı olarak görmüş ve bu partiyi desteklemiştir. Cumhuriyet Gazetesi’nin bu dönemde şair Nazım Hikmet hakkındaki tutumu da dikkat çekicidir. Komünizm aleyhtarı yazıları ile dikkat çeken Nadi, bu ideolojinin savunucusu olarak tanınan Nazım Hikmet’in Türkiye’den kaçmış olabileceği haberine yönelik olarak “Bırakınız Gitsinler” başlıklı bir yazı yayınlamış ve komünizm ideolojisini savunanların bu ülkede yeri olmadığını sert bir dille ifade etmiştir.¹⁸⁹ Emin Karaca “Cumhuriyet Olayı” adlı kitabının ön sözünde Cumhuriyet Gazetesi’nin özellikle 1960’lı yıllardan sonraki sola dönük kimliğinin tiryakilerini koşullandığını belirterek gazetenin geçmişini bilmeyenlerin Cumhuriyet’in eski yıllarında Nazım Hikmet konusundaki tutumunun olumsuz olduğuna inanmadıklarını ifade etmektedir. Nadir Nadi’nin yazılarında sıkça sözünü ettiği “düşünceye hoşgörü” anlayışını bu dönemde tam anlamıyla uygulayamadığı dikkat çekmektedir. Nitekim Nadi’nin DP iktidarının basın özgürlüklerini sınırlamaya başladığı ve gazetelere yönelik kapatma cezalarını arttırdığı dönemde şu görüşlerini okuyucusuyla paylaştığı görülmektedir: “İnsanlık tarihi boyunca yönetimler düşünce aktarımını zor kullanarak engellemeye çalışmışlardır. Ancak bu savaşı her zaman düşünce kazanmıştır. Bir düşünce doğru olmayabilir ama bununla savaşmanın yolu güç kullanmak değil, akıldır. Başkalarının düşüncelerine saygı göstermek demokrasinin en temel özelliğidir.”¹⁹⁰ Günümüzün sol eğilimli gazetelerinden olan ve Nazım Hikmet’in Türk vatandaşlığına kabul edilmesi konusundaki girişimlere destek veren Cumhuriyetin 1950’li yıllardaki tavrı günümüz okurları tarafından hayretle karşılanmaktadır. Prof. Dr Nermin

¹⁸⁸ .Ahmet Kahraman; **Cici Basının Sefalet ve Rezaleti**, Tüzm zamanlar Yayıncılık, İstanbul, 1996, s.100

¹⁸⁹ .Emin Karaca; **a. g. e.**, s.182

¹⁹⁰ .Aslı Yapar; “Cumhuriyet Gazetesi’nin Türk Basınındaki Yeri”, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı:8, İ.Ü. Basımevi, 1998, s.81

Abadan, Cumhuriyet'in 1940-1960 arası dönemi kapsayan yirmi yılını konu alan bir araştırma yapmış, ve gazetenin gelişme seyrini şu şekilde özetlemiştir:

- Dış haberlere nispeten sabit ve dengeli yer ayrılmıştır.
- İç haberler dış haberlere tercih edilmektedir.
- Ankara kaynaklı siyasi haberlerde artış göze çarpmaktadır.
- Gazete sayfalarının tahdidine rağmen başyazılar eksilmemiştir.
- Güvenlik olayları açısından sansasyon yaratıcı haberlerden çekinme söz konusudur.
- Fıkra ve makaleler bakımından 'Le Monde' ile benzemesine karşın yazı oranı yarı yarıya düşmüştür.

-Türk basını kısmen farkına varmaksızın memleket bünyesinin geçirmiş olduğu ekonomik ve sosyal değişimlere paralel olarak karakter değişmesine uğramaktadır.¹⁹¹

Abadan'ın araştırması Cumhuriyet'in bu dönemde dünyadaki siyasi gelişmelerden etkilendiğini, hükümetin dış politika konusundaki sınırlandırmaları nedeniyle iç politikaya daha fazla yer ayrıldığını ve dünyadaki fikir gazeteleriyle kıyaslanacak özellikler içerdiğini ortaya koymaktadır.

3. 1960-1980 Dönemi

Türk Silahlı Kuvvetleri 27 Mayıs 1960'ta DP'yi iktidardan uzaklaştırarak yönetime el koymuş, basın bu döneme yazma ve söyleme özgürlüklerini güvenceye alan 1961 Anayasası ile girmiştir. Nadir Nadi o günleri şöyle anlatmaktadır " Coşkuyla kutladığımız 27 Mayıs'ın meydana getirdiği kurucu meclisin elinden çıkan 1961 Anayasası, Cumhuriyet olarak bize kuruluşumuzdan bu yana yani otuz yedi yıldır sürdürdüğümüz çizgimizi sola döndürme

¹⁹¹.Nermin Abadan, "Cumhuriyet'in Yirmi Yılı", **Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:16, Mart 1961, ss: 93-118, Aktaran:Nuri İnuğur, a. g.e., s.360

olanağı verdi. Biz de yazar kadrosu profilimizi değiştirmeyi düşündük. 8 Nisan 1962'den itibaren de İlhan Selçuk'u Cumhuriyet ailesine kattık. Bu baş yazımdaki bakış açımın artık ne 1930'ların sonunda yaptığım Hitler Viyanası'ndan Röportajlarla ne de 1940'ların başında tutturduğum Alman realitesindeki fikir örgüsü ile bir ilgisi var."¹⁹² Dolayısıyla Cumhuriyetin 1960'tan sonra günümüzdeki yayın politikasına yakın bir çizgi takip etmeye başladığı görülmektedir. Cumhuriyet tarihsel gelişim sürecinde bir çok fikir akımının etkisinde kalmıştır. İlhan Selçuk bu dönemde Cumhuriyet'in çizgisinin sola dönmesi yönündeki eleştirilere karşılık olarak "yeryüzünde sürekli bir değişim yaşandığını, Türkiye'nin de bu durumdan etkilendiğini dolayısıyla ideolojisi aydınlanma ve laiklik üzerine kurulu Cumhuriyet'in sosyalizme dönüşünün demokratik bir devrim olarak nitelenmesi gerektiğini"¹⁹³ ifade etmektedir. Türkiye bu dönemde dünyada solun gelişmesinden etkilenmiş, yaşanan değişim ve dönüşümler gazetelerin yayın politikalarında da etkili olmuştur. Cumhuriyet'te İlhan Selçuk'un yanısıra, Cevat Fehmi, Yaşar Kemal, Burhan Felek, Doğan Nadi, Vahdet Gültekin, Feridun Ergin gibi isimlere raslanmaktadır. Bu dönemde Cumhuriyet Gazetesi Atatürk devrimlerine tekrar sahip çıktığına, hak ve özgürlükleri koruma altına aldığına inandığı 1961 Anayasası'nı desteklemiştir. Nadir Nadi 7 Ekim 1960 tarihli baş yazısında 27 Mayıs ihtilalini Atatürk ilkerinin etkinliğini artırma yönünde bir kurtarıcı olarak gördüğünü ifade ederek şunları söylemektedir:" 27 Mayıs'tan beri çok şükür Atatürk'e yeniden kavuştuk. Bugünkü Milli Birlik idaresinin oy peşinde koşmadığına dair en güçlü belge, bütün sözcülerin devrim ilkeri üzerinde hiçbir ödüne sapmaya lüzum görmemeleridir."¹⁹⁴

Cumhuriyet Gazetesi'nin bu dönemde yayın politikasını değiştirmesi Nadi ailesinin diğer üyelerinin tepkilerine neden olmuş, Nadir Nadi bu süreçte bir süre gazeteden ayrılma

¹⁹².Emin Karaca; a.g.e., ss:139-161

¹⁹³. a.g.e., s.253

¹⁹⁴. Nadir Nadi; **Ben Atatürkçü Değilim**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1996, s.11

kararı almıştır.¹⁹⁵ Cumhuriyet Gazetesi'nin tarihsel süreci incelendiğinde askeri darbelerin gazetenin yayın politikası ve gelişimi üzerinde büyük etkisinin olduğu görülmektedir. 12 Mart 1971 darbesi de Cumhuriyet için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. İlhan Selçuk'un darbeyi eleştiren yazılarından dolayı tutuklanması Nadi ailesi arasında yeni bir bunalım sürecini başlatmış; ailenin diğer üyelerinin ağırlığını koyduğu bir yönetim kurulu oluşturulması üzerine Nadir Nadi istifa etmiş, birçok gazeteci ve yazar da sözleşmeleri feshedilerek gazeteden çıkarılmışlardır.¹⁹⁶ Ahmet Kahraman Cumhuriyet'in bu dönemde yaşadığı süreci şöyle ifade etmektedir: "Cumhuriyet bu dönemde yeni bir ekibin yönetimine geçti. Askeri rejimle uyumlu kadrolar kuruldu. Tasfiye edilenler bunun üzerine karşı kampanya açtılar. Gazetenin "devrimci ve ilerici çizgisinden saptırıldığını" yaydılar. Okur boykota geçti ve gazetenin tirajı hızla düştü."¹⁹⁷ 12 Mart darbesinin ardından gelen kısıtlamalar nedeniyle basında bu dönemde genel anlamda bir tiraj düşüşü başlamıştır. Aynı dönemde Cumhuriyet Gazetesi içindeki dalgalanmalar ve yazar kadrosunun değişimi okur tepkilerinin artmasına ve dolayısıyla gazetenin tirajının daha da düşmesine neden olmuştur. Cumhuriyet okurlarının gazetede gördükleri değişikliklere duyarsız kalmaması ve yeni yönetimi protesto etmeleri sonucu, Cumhuriyet Gazetesi yönetim kurulu olağanüstü bir toplantı ile Nadir Nadi'nin yeniden gazetenin başına geçmesi kararını almıştır.¹⁹⁸ Cumhuriyet'in bu dönemdeki yazar kadrosunu İlhan Selçuk, Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Cavit Orhan Tütengil, Tarık Zafer Tunaya, Muammer Aksoy, Fakir Baykurt, Afet İnan, Erdal Atabek, Melih Cevdet Anday, Hıfzı Topuz, Necati Cumalı, Vedat Günyol, Sebahattin Eyüboğlu gibi zengin bir yazar ve düşünür grubu oluşturmaktadır. Dönüş döneminin ilk baş yazısına Nadir Nadi, " Yeniden Başlarken" adını vermiş; aynı gün H. V. Velidedeoğlu da "Bir fikir gazetesinde otuz yıl" adlı yazısıyla Cumhuriyet'teki yerini almıştır.¹⁹⁹ Cumhuriyet okurlarının 1971'deki aile krizi döneminde gazetelerine vermiş olduğu destek Cumhuriyet'in

¹⁹⁵ .Hıfzı Topuz; **100 Soruda Türk Basım Tarihi**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1996, s.

¹⁹⁶ .Emin Karaca; **a.g.e.**, s.147

¹⁹⁷ .Ahmet Kahraman; **a.g.e.**, s.102

¹⁹⁸ .Zeki Saral, **Biz Bir Aileyiz**, Yurt Kitap Yayın, Ankara, 1989, s. 67

¹⁹⁹ .Emin Karaca; **a.g.e.**, s.155

okuru ile kurmuş olduğu bağı göstermektedir. Nitekim okurlar gazetenin yayın politikasının ve yazar kadrosunun değişmesine karşı çıkmış ve Cumhuriyet'i okumayarak bu tepkilerini ortaya koymuşlardır. İlhan Selçuk'un gazeteden ayrılması özellikle üniversite öğrencileri tarafından tepki ile karşılanmıştır. Gazeteci-Yazar Ahmet Oktay genç kitlenin yazara olan ilgisini şu nedenlere bağlamaktadır:” Kesin ve acele çözümler arayan gençlik aradığını yüksek dozda teorik sorunlardan çok pratik sorunlar üzerinde duran ve ampirik yaklaşıma öncelik tanıyan İlhan Seçuk'un yazılarında buluyor.”²⁰⁰ İlhan Selçuk Pencere adlı köşesiyle günümüzde de Cumhuriyet'teki yazarlığını sürdürmektedir.

1975 yılında Uğur Mumcu da Gözlem adlı köşesiyle Cumhuriyet kadrosuna katılmıştır. Mumcu siyasal yorumlarının yanısıra çeşitli yolsuzluklara dayalı olayları belgelere dayanarak açıklamasıyla basında bir süredir uzak kalan kalem kavgaları dönemini başlatmıştır.²⁰¹ Mumcu 1993'te bombalı bir suikast sonucu öldürüldüğü döneme kadar Cumhuriyet'teki köşesinde araştırmacı gazetecilik alanında örnekler sunmuş ve gazetenin en çok okunan yazarları arasında sayılmıştır.

1970'li yıllarda giderek artan teknolojik gelişmeler karşısında gazetelerin güçlü mali kaynaklara sahip olmaları zorunluluğu doğmuş ve bu dönemden itibaren basının semaye çevreleri ile olan ilişki süreci başlamıştır. Cumhuriyet Gazetesi ekonomik zorluklar yaşamaya başladığı bu dönemde “siyasi bütünde çizgisini aynen devam ettirdiği halde ekonomik bütünde iş çevrelerinin gereksinmelerini karşılayan bir formül uygulamak durumunda kalmış”²⁰² ve 1980'li yılların eşiğine gelmiştir.

²⁰⁰.Ahmet Oktay; **Toplumsal Değişme ve Basın**, BFS Yayınları, İstanbul, 1987, s.63

²⁰¹.Emin Karaca; **a.g.e.**, ss: 319- 320

²⁰².Orhan Koloğlu; **Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994, s.77

4. 1980'den Günümüze Cumhuriyet Gazetesi

1980 yılı sadece Cumhuriyet Gazetesi için değil Türk Basını için de bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde yaşanan ekonomik, siyasal ve toplumsal alandaki değişimler gazete yapılarını da etkilemiş dolayısıyla Cumhuriyet Gazetesi'nin 1980 sonrası gelişim çizgisi ve yayın politikası da bu değişimler çerçevesinde belirlenmiştir.

1980'den sonra basının içeriğini ve toplumsal rolünü en çok etkileyen ekonomik gelişmeler olmuştur. 24 Ocak kararları sonucu alınan ekonomik tedbirler Cumhuriyet'i darboğaza itmiş, gazete bu durum karşısında bir bildiri yayınlayarak ılımlı bir liberalizmi savunacağını açıklamıştır.²⁰³ Ayrıca 12 Eylül askeri hareketi ekonomik ve siyasal zemini yeni bir yapılanmaya doğru itmiş, basın için yine kapatılma cezaları gündeme gelmiştir. Dolayısıyla basının bu dönemde ifade özgürlüğü açısından zorlu bir sürece girdiği görülmektedir.

1981 yılında Cumhuriyet'in genel yönetiminde ve teknolojik yapılanmasında değişiklikler yapılması konusu gündeme gelmiştir. Cumhuriyet'in Türk Basınında özellikle büyük sermayenin desteğiyle artan teknolojik gelişmeler ve magazinleşme olgusunun giderek yaygınlaşması karşısında teknik anlamda yenilenmesi kaçınılmaz olmuş ancak bu durum gazeteyi büyük bir ekonomik krizin eşiğine getirmiştir. 1980 sonrası gazetelerinin bir çoğunun sansasyonel nitelikte habercilik uygulamaları karşısında, Cumhuriyet'in toplumsal konularda duyarlılığını koruyarak, haber ve yorum ağırlıklı içeriğini devam ettirerek ciddi gazete imajını sürdürmeye çalıştığı bilinmektedir. Ayrıca köşe yazarları açısından zengin bir kadroya sahip oluşu gazetenin bu dönemdeki saygınlığını koruyan diğer bir etken olmuştur. Bu dönemdeki promosyon uygulamalarına da karşı çıkan Cumhuriyet yaşadığı zorluklar

²⁰³ . a.g.e., s.86

nedeniyle Cumhuriyet Kitap Kulübünü kurmuş ve bu yolla okur sayısını korumaya çalışmıştır.

1991 yılında Nadir Nadi'nin ölümü Cumhuriyet Gazetesi için yeni bir kriz döneminin başlangıcı olmuştur. İdeoloji farklılığının yarattığı gruplaşma, Cumhuriyet kadrosunun büyük bir kısmının gazeteden istifa etmesine yol açmıştır. Gazeteden ayrılanlar arasında İlhan Selçuk, Oktay Akbal, Mustafa Ekmekçi, Ali Sirmen, Şükran Ketenci, Uğur Mumcu gibi isimler bulunmaktadır. Türkiye'de en uzun süreli tarihsel geçmişe sahip olan önemli düşünce gazetelerinden biri sayılan Cumhuriyet'in dağılma süreci yazılı ve görsel basın tarafından ilgi ile takip edilmiştir. Ayrıca büyük bölümü yazar ve sanatçılardan oluşan Cumhuriyet okurları yaptıkları basın toplantısıyla "Cumhuriyet'i okumuyoruz, okutmuyoruz" adlı bir kampanya düzenleyerek gazetenin yeni yapılanmasını protesto etmişlerdir. Dolayısıyla 1980 sonrası dönemin her alanda farklı ve zorlu bir süreci başlatan koşullarından Cumhuriyet'in de etkilendiği gazetenin iç yapısı ve yayın politikasını aynı çizgisini devam ettiremediği görülmektedir. Cumhuriyet'in okur desteğini kaybetmesi gazetenin ekonomik durumunu daha da zorlaştırmış, bu nedenle 1992 yılında Gazeteciler Cemiyeti tarafından "Cumhuriyeti Nasıl Kurtaralım" konulu bir toplantı düzenlenmiştir. Kısa bir süre sonra da bir çok yazar gazetelerine geri dönme kararı almışlardır. "22 Nisan 1992 kadar süren açıklama ve anonsların ardından Cumhuriyet mizampajından köşe yazarlarına kadar 5 Kasım 1991 tarihindeki şekline bürünmüştür."²⁰⁴ Bu dönemde Cumhuriyet okurları da "Günde İki Cumhuriyet" kampanyası ile gazetelerine ekonomik destek sağlamaya çalışmışlardır. Bu durum Cumhuriyet Gazetesi ve okuyucuları arasındaki güçlü bağın önemli bir göstergesidir. 1992 yılında Cumhuriyet'e ekonomik destek sağlamak amacıyla yapılan girişimlerden biri de Cumhuriyet Vakfı'nın kurulmasıdır. "Nadir Nadi'nin eşi Berin Nadi tarafından kurulan ve

²⁰⁴ Emin Karaca; a.g.e., s.220

gazetenin isim ve yayın hakkını üstlenen vakfın yönetim kurulunu Cumhuriyet çalışanları oluşturmaktadır.”²⁰⁵

1993 yılında Uğur Mumcu'nun bombalı bir suikast sonucu öldürülmesi Cumhuriyet gazetesi'nin tarihsel gelişim sürecindeki önemli olaylardan biridir. 1975'ten ölümüne kadar olan evrede “Gözlem” adlı köşesinde Cumhuriyet okurlarıyla buluşan Mumcu, özellikle araştırmacı gazetecilik alanındaki çalışmalarıyla tanınmıştır. Yazarın faili meçhul bir cinayetin hedefi olması büyük tepkilere neden olmuş, Türkiye’de uzun yıllar konuşulmayan konular, gizli meseleler gazete sütunlarına taşınmaya başlamıştır. Nitekim yazarın öldürülmesinin yanısıra katillerinin bulunamayışı sadece Cumhuriyet okurlarının değil bütün Türk halkının devleti protesto eden söylemlerle sokağa dökülmelerine neden olmuştur. 1999 yılında da yine Cumhuriyet gazetesi yazarı olan ve Atatürkçü kimliği ile tanınan Ahmet Taner Kışlalı'nın öldürülmesi kamuoyu tarafından demokratik ve laik düşünceye bir saldırı olarak kabul edilmiştir.

1994 yılında Yeni Yüzyıl'ın, 1996'da da Radikal gazetesinin medya grupları tarafından Cumhuriyet Gazetesi'ne alternatif olarak yayınlanmaları Cumhuriyet'in rekabet ortamına girmek durumunda kalmasına neden olmuştur. Yeni Yüzyıl ve Radikal, gazetenin fikir aracı olma niteliğinden giderek uzaklaştığı bu süreçte belli sayıdaki gazetelerle yetinmek durumunda kalan entelektüel kitle tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Bu dönemde satış gelirleri ve küçük çaplı promosyon kampanyaları ile bağımsız olarak varlığını devam ettirmeye çalışan Cumhuriyet'in ekonomik olanaksızlıklarından dolayı içeriğini yenileyememesi gazetenin okurlarından bir kısmının alternatif gazetelere yönelmeleri sonucunu doğurmuştur. Bu nedenle Cumhuriyet ekonomik gücünü arttırmak amacıyla 2000 yılında medya grubu oluşturma amaçlı ilk adımını atmıştır.

²⁰⁵ “Cumhuriyet'ten Okurlara”, **Cumhuriyet**, 30 Ağustos 2000

B. CUMHURİYET-OKUR İLİŞKİSİ

Fikir gazeteleri belirli bir hedef kitleye yönelik olarak çıkarılan gazetelerdir. Dolayısıyla okurunun dünya görüşünü temsil eden bu tür gazeteler ve okuyucuları arasında özel bir bağ bulunmaktadır. Türkiye'nin en uzun tarihsel geçmişe sahip gazetesi olan Cumhuriyet'in de Türk basınında kabul edilir bir saygınlığı ve "tiryaki" denilebilecek kadar Cumhuriyet'e bağlı bir okur grubu bulunmaktadır.

Gazeteci-yazar Orhan Erinç Türk okuru gözündeki özel konumuna ilişkin olarak şunları söylüyor: "Gazeteleri gazeteciler çıkarır ama gazete olabilmeleri ancak okurlarının varlığına ve onların gazetelerine güvenmelerine bağlıdır...Cumhuriyet çoğunluğu otuz beş yaşın altındaki okurlar tarafından okunuyor ve araştırmalar bir Cumhuriyet'in yaklaşık altı kişi tarafından okunduğunu gösteriyor. Okurlarının hemen hemen tümü kendilerini gazeteleri ile bütünleştiriyorlar ve Cumhuriyet'i kendi kimliklerinin bir parçası olarak görüyorlar."²⁰⁶ Gazetelerin haber verme işlevinden uzaklaşmaya başladıkları dönemlerde de Cumhuriyet'in ciddi yayıncılık anlayışını devam ettirdiği bilinmektedir. "Anadolu Üniversitesi'nin Türkiye'de posta kodu itibarıyla anket uyguladığı deneklerden gelen cevaplar doğrultusunda yaptığı değerlendirme sonucunda; Cumhuriyet okurlarının tamamına yakınının gazetenin haberlerine güvendiği ortaya çıkmıştır."²⁰⁷ Dolayısıyla belirli bir hedef kitle tarafından takip edilen Cumhuriyet'in okurlarının gözünde prestijli bir konumunun bulunduğu görülmektedir.

Cumhuriyet Gazetesi okurlarından biri olan Kubilay Gülsem "Cumhuriyet ve Öbürleri" başlıklı yazısında Cumhuriyet'in diğer gazetelerden ayrılan yönlerini şu cümlelerle ifade etmektedir: "Türkiye'de içeriği boş başlıklı coşku yaratmaya yönelik şişirme haberler peşinde koşan, cinselliği sömürü aracı yapmayı ilke edinen, kendi diline sahip çıkamayan,

²⁰⁶ Orhan Erinç; *Medya ile Politika*, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1996, s.123

²⁰⁷ _____ *Basın Kendini Sorguluyor*, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları:43, İstanbul, 1996, s.68

promosyon uygulamalarıyla toplumun umutsuzluğunu sermaye yapan ve kuponları kesildikten sonra çöpe atılan gazeteler var bir de Cumhuriyet...”²⁰⁸ Bir başka Cumhuriyet okuru “Cumok’lar”(Cumhuriyet Okurları) başlıklı yazısında gazeteye ilişkin düşüncelerini şu cümlelerle ortaya koymaktadır:”Gözlemleyebildiğim kadarıyla ‘Cumok’lar iki türlü; kimileri öğretmen ya da okumuş kişilerin çocukları, kimileri de yoksulluğun, ezilmişliğin, en somut gerçekliğini yaşamış “adam olma”ya, kendisi gibi olanları da kurtarmaya daha çocukluğunda ant içmiş köy çocuklarıdır. Hiçbir özentisi ve gösteriş budalalığı, hiçbir pırıltılı yaşam koşulu, kısacası duygusuzluğun ve bencilliğin hiçbir türü böyle bir özlem kadar büyük ve gerçek olamazdı. Değişik çıkar koşulları ve ona göre üretilen çıkarıcı söylemler karşısında çizgi değiştirmeden Cumhuriyet’le yaşlanmayı kendi adıma bir ayrıcalık sayıyorum.”²⁰⁹

Gazeteci yazar Oktay Akbal Cumhuriyet Gazetesi’nin yetmiş beşinci kuruluş yıldönümünü nedeniyle kaleme aldığı yazısında Cumhuriyet’in tarihsel anlamda en eski ama bir çok yönden en yeni gazete olarak nitilemekte ve şunları söylemektedir: “Cumhuriyet’in önemi, Atatürk Cumhuriyet’i ile aynı yaşta olması, Atatürk devrimlerinin sözcüsü niteliğini taşıması, gerçek demokrasiye, emeğe, kültüre, uygarlığa içtenlikle bağlı kalması ve bu yolda hiçbir özentiden kaçınmamasından kaynaklanmaktadır.”²¹⁰ Cumhuriyet’in tarihsel gelişimi incelendiğinde gazetenin yayım çizgisinde dönem dönem farklılıklar yaşandığı ortaya çıkmaktadır. Buna rağmen Cumhuriyet Atatürkçü çizgisiyle her dönemde bu misyonun temsilcisi olarak kabul görmüştür. Emin Karaca’nın “Cumhuriyet Olayı” adlı kitabının önsözünde şu sözler yer almaktadır: “Babıalı’de ulusal basın yöneticilerinin yıllardır her sabah ellerine ilk aldıkları Cumhuriyet’ti. Halkın yakın zamana kadar ‘Cumhuriyet ağır gazetedir, fikir gazetesidir; herkesler okuyamaz, okusa da anlayamaz’ şeklinde yanına biraz da çekinerek yaklaştıkları gazeteydi. Politika, iş-işveren, sendika, öğretmen, öğrenci dünyasının Türkiye ve dünyada olup bitenler karşısında yorum yapamadıkları durumlarda

²⁰⁸. Cumhuriyet ve Öbürleri”, Cumhuriyet, 7 Mayıs 1998

²⁰⁹. Ve Cumok’lar”, Cumhuriyet, 11 Temmuz 2000

²¹⁰.Oktay Akbal; “Cumhuriyet’le 75. Yıl”, Cumhuriyet, 8 Mayıs 1999

“dur bakalım Cumhuriyet ne yazmış” dedikleri ve gerçekliğine boyun eğdikleri gazeteydi.”²¹¹ Karaca'nın anlatımında “yakın zamana kadar” ifadesini kullanması Cumhuriyet Gazetesi'nin 1991 yılında yaşadığı kriz nedeniyle okurundan kopma noktasına gelmesinden kaynaklanmaktadır. Bu dönemde yönetim ve yayın kurulu arasında gazetenin yayın politikası konusundaki görüş ayrılığı meydana gelmiş ve okurun yıllardır Cumhuriyet'te görmeye alıştığı bir çok yazar gazeteden ayrılmıştır. Gazete 1992 yılında eski biçimine dönüşse de arada geçen süreçte bir çok okurunu kaybetmiş ve gazetenin eski güvenilir çigisinden sapsmalar olduğu kanısı yaygınlaşmıştır. Kanımızca gazetenin 1990'lı yıllarda yaşadığı bu kriz 1980'li yıllardan sonra basın alanında yaşanan değişimlerin bir uzantısıdır.

II. 1980 SONRASI DÖNEMDE GAZETELERİN YAPISAL DEĞİŞİM SÜRECİ VE FİKİR GAZETECİLİĞİNİN KONUMU

1980'le birlikte Türkiye'de siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel hayatın derinden etkilendiği bir döneme girilmiştir. Nitekim politik ve ekonomik yapılanmalar gazete yapılarını direkt olarak farklılaşmaya ittiği gibi, toplum yapısında da büyük değişimler meydana getirmiş ve dolayısıyla “değişen toplum-değişen gazete” arasındaki ilişkiler de yeni bir boyut kazanmıştır. Bu nedenle fikir gazeteciliğinde meydana gelen değişimi ortaya koyabilmek, gazete-okur arasındaki ilişki düzeyinin geldiği noktayı anlayabilmek ve günümüzdeki okur beklentilerinin neler olabileceğini saptayabilmek için 1980 dönemi gelişmelerinin bilinmesinin faydalı olacağı düşüncesindeyiz.

²¹¹.Emin Karaca; a.g.e., s.18

A.SİYASAL VE EKONOMİK GELİŞMELERİN FİKİR GAZETECİLİĞİNE ETKİLERİ

1980 yılı basın alanındaki büyük değişim ve dönüşüm sürecinin başlangıcıdır. Bu dönemden sonra basında teknolojik ve kurumsal yapının yanısıra değerler de tümüyle boyut değiştirmiş ve buna bağlı olarak bulunduğu toplumun aynası niteliğini taşıyan gazeteler önceki yıllarla kıyaslanamayacak oranda biçim ve içerik değişimine uğramışlardır. Değişimin yönünü büyük oranda 24 Ocak ekonomik önlemleri kapsamında alınan basına yönelik kısıtlayıcı uygulamalar ve Türkiye'nin siyasal yapısını tümüyle değişime uğratan 12 Eylül Askeri darbesi belirlemiştir. 1980 İhtilali ülkede ideolojilerin tam anlamıyla yok edilmesi, muhalefetsiz bir toplum bilinci oluşturulması görüşünden yola çıkılarak gerçekleştirilmiş ve bu gelişmelerin etkileri basın alanında da yoğun bir biçimde hissedilmiştir. Yönetimin basına yönelik baskıları bu sürece dek düşünsel yönünü ön planda tutmaya çalışan gazetecilik anlayışının değişmesi, gazetelerin politik konulardan uzaklaşması ve bu doğrultuda Türk basınında magazinleşme olgusunun etkinlik kazanması sonucunu doğurmuştur. Dolayısıyla tüm yetkiyi elinde bulunduran yönetim, düşünce ve anlatım özgürlüklerinin de sınırlarını belirlemiş; sansür uygulamalarının başlaması, gazetenin fikir aracı olma yönünü geliştirip şekillendirmesi sürecini durdurmuştur.

1980 dönemi kısıtlayıcı uygulamaları basın alanında sermaye gruplarının etkinlik kazanması için de zemin hazırlamıştır. Nitekim serbest piyasa ekonomisi koşullarının basın alanında uygulanmaya konulduğu 1980 döneminde, gazete sahipliğinde iş adamlarının etkinlik kazanmaya başladığı görülmektedir. Bu bağlamda basının ticarethane kimliğine dönüşmesi ve dolayısıyla okuyucunun müşteri olarak algılanmasının sonucu olarak gazete ekonomik anlamda güç kazanmasıyla ters orantılı olarak okur ilişkilerinde güvenilirlik açısından zorlu bir süreç yaşamaya başlamıştır. Gazeteyi topluma haber ve fikir iletmekle yükümlü gören yıllanmış gazete sahibi ile gazeteciliğe salt "mal-müşteri-kar" algısıyla bakan iş adamı zihniyeti farklılık gösterdiğinden yeni süreçte gazetenin fikir aracı özelliğini

kaybetmesi kaçınılmaz olmuştur. Nitekim okuru sadece alıcı olarak gören gazetecilik anlayışı çerçevesinde kısa bir zaman sonra tiraj arttırmak amacıyla ilgi çekme yöntemlerinin arayışı başlamıştır. Gazetelerin daha geniş kitlelere ulaşma çabaları ve okuyucuyu kendilerine çekme gayretleri magazinleşme ve hesapsız ölçüde promosyon dağıtımının ortaya çıkmasına neden olmuş ancak bu girişimler okur sayısında sürekli bir artış sağlayamadığı gibi gazetenin toplum içindeki saygın konumunu da giderek yitirmesi sonucunu doğurmuştur.

1980'li yıllar gazetelere olan ilgiyi azalttığı, gelir geçer bir okuyucu tipi yarattığı gibi düzenli gazete okurlarının da gazetesiz kalmasına neden olmuştur. Düzenli okura sahip olan gazeteler genellikle düşünsel ağırlıkları nedeniyle okurun kendi kişiliği ile özdeşleştiği gazetelerdir. Bu anlamda gazetenin haber ve fikir aracı niteliğinden uzaklaşması bu tip okurlar ve gazeteler arasında belli bir mesafe meydana getirmiştir. Gazetelerin sansasyonel habercilikle ilgi çekme çabasına giriştikleri, kupon ve çekilişlerle okuyucu arttırmaya çalıştıkları ve televizyonun renkli dünyasının gazeteyi okurdan kopardığı bu evrede fikir gazetelerinin sayısının yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. 1980 döneminin ilk yıllarında Türk Basınının fikir alanındaki temsilcileri Tercüman, Cumhuriyet ve Milliyet gazeteleridir. Cumhuriyet 12 Eylül sürecinde sansür ve kapatılma cezalarından fazlasıyla nasibini almış, bu uygulamalar kaçınılmaz bir biçimde gazetenin içeriğini de etkilemiştir. Bu süreçte ekonomik sıkıntılar yaşamaya başlayan Cumhuriyet, yıllarca sermayeleşme hareketlerine ve promosyona karşı direnmeye çalışmış ancak 2000 yılından itibaren ekonomik birleşmeye yönelik adım atmıştır. Görüldüğü gibi Cumhuriyet Gazetesi'nin gerek kurumsal gerekse içeriksel değişimi 1980 döneminin bir uzantısıdır. Muhafazakar çizgide yayın yapan Tercüman'ın magazin gazeteleri ile rekabet edebilmek için Bulvar Gazetesini yayınlaması yine bu döneme raslamaktadır.

1990'lı yıllar basının ekonomik anlamda doyum noktasına ulaştığı, çeşitli kitle iletişim araçları ile desteklenerek medya konumuna dönüştüğü süreçtir. Özel televizyonların yayın hayatına başlaması ve medyada merkezileşen sermayenin farklı sektörlerde faaliyet eder

duruma gelmesi basının işlevlerinin yanısıra ilkelerinden de kopması sonucunu doğurmuştur. Okuma yazma oranı düşük olan Türkiye de özel televizyonların etkinlik kazanması gazeteden kopuşu hızlandırmış, okur gözündeki gazete “olmasa da olur” bir pozisyona yerleşmiştir. Bu süreçte gazetelerin çoğu sundukları promosyon ürünlerinin niteliği ölçüsünde prim elde eden okur ise bir yandan bu kampanyalarla gazetenin gazete olmaktan çıktığından yakınan diğer yandan da kupon kesmekten geri kalmayan bir yapı sergilemeye başlamıştır. 1990’lardaki iletişim ortamından en fazla zarar gören yine düzenli gazete okuyucuları olmuştur. Uzun yıllar Türkiye’nin başlıca fikir gazeteleri arasında yer almış olan Tercüman’ın kapanması, Cumhuriyet’in yayın ve yönetim kurulları arasındaki anlaşmazlıklardan dolayı yayın çizgisinde farklılıklar meydana gelmesi yine 1990’ların ilk yıllarına rastlamaktadır. Ayrıca sermayeci yapılanmanın rekabeti karşısında içeriğini yenileyememesi Cumhuriyet’in bu dönemde tiraj kaybetmesine neden olmuştur. Kitle gazetelerinin ekonomik olanakları sayesinde haber çeşitliliklerini giderek arttırmaları, magazin ağırlıklı içeriklerine rağmen köşe yazarlığı geleneğini devam ettirmeleri, düşünce gazetelerinin bazı okurlarının gazetelerini terk ederek kitle gazetelerine yönelmeleri sonucunu doğurmuştur. 1980’lerden sonra gazetesiz kalan okuyucular ve alternatif yokluğundan dolayı azalan ilgisine rağmen belli gazeteleri takip edenler medya grupları tarafından hedef kitle olarak seçilmekte gecikmemiştir. Nitekim 1994 yılında Sabah Grubu tarafından yayın hayatına getirilen Yeni Yüzyıl’ın ve 1996’da Doğan Grubu’nun yayınladığı Radikal’in sansasyonel habercilikle rekabet oluşturulmaya çalışılan bir ortamda köşe yazarı ağırlığı ve haber çeşitliliği sunan yapıları ile hem eskinin düzenli gazete okurlarının hemde eğitim düzeyi yüksek genç kesimin ilgisini çekmeyi başardıkları dikkat çekmiştir. Ancak medya grupları tarafından üretilmiş olmaları fikir ve haber yönleri ağır basıyor olsa da bu gazetelere yönelik eleştirilerin gündeme gelmesine neden olmuştur. Eleştirilerin kaynağı kanımızca medya grupları tarafından yayınlanan gazetelerin ekonomik bağımlılıklarından ve her tür kitleye ulaşma mantığıyla hayata getirilmelerinden dolayı özgün fikirleri temsil edemeyecekleri düşüncesine dayanmaktadır. Bu sebeple Cumhuriyet bağımsız bir yayın kuruluşu olması nedeniyle hep örnek olarak gösterilmiş, Yeni Yüzyıl ve Radikal’in ekonomik

yapılanmaları nedeniyle bu gazetenin alternatifi olamayacakları görüşü öne sürülmüştür. Ancak günümüzde iletişim alanında ekonomik anlamda büyük değişimlerin yaşandığı bir gerçektir. Nitekim Cumhuriyet Gazetesi de ekonomik gücünü arttırmak amacıyla ortaklığa yönelmiştir. Bu durumda gazetenin yayın politikasını aynı çizgisinde devam ettirebilmesi meslek etiğine saygı ve sorumlulukları göz ardı etmemesine bağlı olarak gerçekleşecektir. Cumhuriyet günümüzde de haber ve yorum ağırlıklı içeriği ile fikir gazetesi olma özelliğini sürdürmektedir. Basın alanındaki ekonomik yapılanma fikir gazeteciliği konusunu tartışma noktasına getirse de günümüzde değişen gazetecilik anlayışı çerçevesinde olayları ve haberleri farklı yönleri ile ele alan ve derinlikli bir biçimde işleyen, konularında uzman ya da sözü geçer yazarları bünyesinde toplayarak duyarlı kamuoyunun oluşmasına katkıda bulunabilecek gazeteler bulunmaktadır. Günümüzde fikir gazetesi sadece siyasi yazılara ağırlık veren, iktidarları eleştiren, siyah beyaz yayınlanan gazete demek değildir. Teknolojik gelişmelerin üst düzeylere ulaştığı, iletişimin her alanda etkisini hissettirdiği günümüzde fikir gazetesi algısı da değişmiştir. Örneğin Radikal renkli bir gazete olmasına rağmen magazin gazetesi değildir. Kanımızca Radikal toplumsal konuları ağırlıklı olarak ele alış, kültür ve sanata yönelik içerikli yapısı ve alanında etkili bir kimliğe sahip köşe yazarlarıyla düşünsel içeriğin giderek önemini yitirdiği günümüzde “okunmak için alınan gazete- okumak için alan okur” tipine yeniden dönüşümü sağlamıştır.

1. Tekelleşme ve Magazinleşme Olgusu

Türkiye’de büyük sermaye gruplarının basın alanında yatırıma yönelmeleri ve gazetecilikte magazinleşme olgusunun ortaya çıkması 1970’li yıllara rastlamaktadır. Bu süreçte teknik anlamda devrim niteliğinde gelişmeler yaşayan basın, maliyetlerin pahalılaşması üzerine sermaye çevrelerinin eline geçmeye başlamıştır. 1970’lerde başlayan teknolojik ve ekonomik yapılanma 1980’li yıllardan itibaren bildiğimiz gazetecilik kurallarını derinden etkileyen yeni bir anlayışın da başlangıcı olarak kabul edilmektedir.

1980'li yılların başında Türk Basını'nın içeriğini, toplumsal rolünü ve gelişim çizgisini belirleyen en önemli öğelerden biri 24 Ocak kararlarıdır. Türkiye ekonomisinin liberal yapıya dönüştürülmesinin ana noktalarından birini oluşturan bu kararlar, basın alanında yeni güç odaklarının etkinlik kazanmasına zemin hazırlamıştır. Nitekim bu süreçten itibaren hayata geçirilen ekonomik program kapsamında kağıt sübvansiyonlarının daraltılması basının büyük sermaye ve bol reklam desteğine yönelmesi zorunluluğunu doğurmuştur. Aynı yıl yapılan 12 Eylül darbesi ile yönetimi ele alan askeri kadronun baskı ve sansür uygulamaları basının asıl işlevlerinden kopması ve toplumsal konumunun değişmesinde büyük rol oynamıştır. Dolayısıyla 1980 sürecinde basın ekonomik krizi atlatmanın çaresini tekelleşmede, sansür baskısından kurtulma yolunu da magazinleşme olgusuna yönelmekte bulunmuştur. Halil Nebiler 1980 dönemini şu cümlelerle tanımlamaktadır: " Türkiye 1980 öncesinde doğru dürüst uygulanmasa bile esnek planlı bir ekonomik yapılanmaya 1961 Anayasası'nın biçimlendirdiği siyasal yapılanmaya dayanıyordu. Bu klasik yapı, 12 Eylül yönetimi ile hızını alıp, Özal'ın ANAP'ıyla zirveye çıkan neo-liberalizm uygulamalarıyla önemli ölçüde yıpratıldı. Yapılmak istenen kapitalizmin saldırgan girişimci gücünü tahrik ve teşvik etmekte..."²¹² Dolayısıyla 12 Eylül yaşamın her alanında uygulamaya konulacak olan radikal değişikliklerin ilk adımı niteliğini taşımaktadır ve basının da bu süreçten etkilenmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu noktada önemli olan basına yönelik kısıtlayıcı uygulamaların boyutu ve baskıların o dönemin en etkili kitle iletişim aracı olan gazeteyi ne şekilde etkilediğidir. "1980-1984 arasında gazeteci, yazar, çevirmen ve sanatçılara verilen mahkumiyet kararlarının 316 yılı aşması"²¹³ özgürlüklerin sınırlarını belirleyerek depolitize olmuş bir basın yaratmaya çalışan 12 Eylül zihniyetinin kendi anlayışına uymayan gazeteleri kapatılma cezalarıyla susturmayı başardığını göstermektedir. Bu aşamada sisteme muhalefet edemez duruma gelen, düşünce üretmesi yasaklanan basın haber verme ve bilgilendirme işlevinden uzaklaşarak magazinleşme eğilimi içine girmiştir. Nurdan Gürbilek, 'Vitrinde Yaşamak' adlı

²¹². Halil Nebiler; **Medyanın Ekonomi Politikası**, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1995, s.35

²¹³. Cüneyt Arcayürek; "Demokrasi Sürecinde Basın", **Basın'80-84**, Çağdaş Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1984, s.197, Aktaran: Ahmet Oktay, a.g.e., s.134

kitabında “1980 sonrası dönemdeki sansür uygulamalarının gazeteleri daha risksiz bir bölgeye, daha kurgusal haberlere yönelttiğini”²¹⁴ vurgulamaktadır. Dolayısıyla Bulvar, Tan, Güneş, Sabah gibi magazin yönü ağır basan gazetelerin bu dönemde yayın hayatına başlaması bir tesadüf değildir. 10 Ocak 1982’de yayın hayatına başlayan Bulvar Gazetesi’nin ilk sayısındaki sunuş yazısında şu cümleler yer almaktadır: “Dünyanın her yerinde fikir gazetelerinin yanı sıra büyük titaj yapan bulvar gazeteleri de yayımlanır. Bulvar gazetesi okuyucusunun hem gözüne hem gönlüne hitap eder; sevimli çizgileri ile öğretirken eğlendirir, düşündürürken gülümsetir. Biz ismimizden de anlaşılacağı üzere bulvar gazetesiyiz...Biz sizlerin yanı başında, sokakların açıldığı bulvar üzerindeyiz.”²¹⁵ Bulvar Tercüman gazetesinin sahibi Nazlı Ilıcak tarafından yayınlanmıştır. 1980 döneminin baskıcı uygulamaları karşısında gazete, sansasyonel haberciliğin yanı sıra ucuz bir gazete olması ve promosyon kampanyaları ile tiraj arttırmaya çalışmıştır. Muhafazakar görüşteki Tercüman okurları tarafından tepki ile karşılanan Bulvar, Ilıcaklar’ın ticari alanda yaşadıkları sorunlar ve ANAP iktidarından kredi alınmamasının yarattığı finans sıkıntısı nedeniyle 1988 yılında kapanmıştır. Nazlı Ilıcak gazetenin kapanması üzerine yazdığı veda yazısında “sağ kitleler üzerinde etkili bir kalem olduğu için kapana sıkıştırıldığını”²¹⁶ dile getirmektedir. Bulvar gazetesi günümüzde de bol resimli ve cinselliği ön plana çıkaran bir içerikle tekrar yayınlanmaya başlamıştır. Ilıcaklar’ın bu dönemde ANAP iktidarı ile yaşamış olduğu sorunlar Tercüman’a da yansımış ve gazete ekonomik anlamda zorlu bir sürece girmiştir. Yine bu dönemde yayınlanan Türkiye gazetesinin söylem olarak Tercüman’ın çizgisine yakın oluşu ve iktidarla iyi ilişkileri sayesinde uzun yılların fikir gazetesi Tercüman’ın tahtına oturmayı başardığı bilinmektedir. Görüldüğü gibi 1980 dönemi gazetelerinin yayın hayatları iktidarla olan yakın ilişkileri ve 12 Eylül zihniyetine uygun yayın politikalarını uygulamaları çerçevesinde yön bulmaktadır.

²¹⁴.Nurdan Gürbilek; **Vitrinde Yaşamak**, Metis Yayınları, İstanbul, 1993, s.52

²¹⁵.Hilmi Tutar; **21. Yüzyılda Türk Basını**, Ankara ,1993, s.65

²¹⁶.Hilmi Tutar; **a.g.e.**, s.67

1980'li yıllarda yayınlanmaya başlayan bir diğer gazete de Güneş'tir. Ahmet Kozanoğlu, Güneri Cıvaoğlu ve Ömer Çavuşoğlu tarafından kurulan gazete, 1989 yılında Asil Nadir tarafından satın alınmıştır. İş adamı Asil Nadir'in gazete patronluğuna girişiyile birlikte, basında tekelleşme ve yabancı sermayenin etkisi üzerine tartışmalar yoğunluk kazanmıştır. Polly Peck adlı uluslararası bir şirketi yönetim kurulu başkanı olan Nadir, basın alanında da faaliyet göstermek düşüncesiyle Türkiye'de sansasyonel gazeteciliğin öncüsü olarak kabul edilen Günaydın'ı da satın almıştır. "Milliyetçilik, evrensellik, akılcılık, bağımsızlık, sosyal adalet anlayışı ve dine saygı"²¹⁷ gibi çeşitli söylemlerle yola çıkan Güneş, bir süre iyi bir tiraj elde etmiş ancak çok sık el değiştirmesi sonucu yayın politikasında oluşan dalgalanmalar nedeniyle satış grafiğindeki başarıyı aynı ölçüde devam ettirememiştir. "Asil Nadir'in içeriye düşmesi ile Türkiye'de satın aldığı yarım düzine dergi ve gazete başıboş kaldı. Piyangoculuk, reklam ve para pompalamasıyla tirajını koruyan gazeteler harcamalar kesilir kesilmez baş aşağı olmaya başladı."²¹⁸ Ahmet Kahraman'ın ifadesine göre Güneş'in yayın hayatını sonlandıran etkenlerden biri de gazeteyi salt ticari mal niteliğinde gören anlayışa yenik düşmesidir. 1991 yılında kapanan Güneş bugün de M.Bülent Ergin'in sahipliğinde ve yine magazin gazetesi niteliğinde yayınlanmaya başlamıştır. Dolayısıyla eski gazetelerin aynı ad ve içeriklerle 2000'li yıllarda tekrar hayata geldikleri görülmektedir.

1980'li yıllarda tekelci yapılanmanın değişik satın alma gücüne yönelik olarak ucuz gazete niteliğinde yayınlanan ve içerik yapısı itibarıyla gazetecilik kurallarını alt üst eden diğer bir gazete de Tan'dır. Cinsellik temasını yoğun bir biçimde işleyen, asparagas haberciliği ile ön plana çıkan Tan, yayınlandığı dönemde magazinleşme olgusunun en uç örneklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Tan'ın habercilik anlayışı ve toplumu bu gazeteyi almaya iten nedenlerin çeşitli araştırmalarda konu olarak ele alındığı bilinmektedir.

²¹⁷.Nuri İnuğur, a.g.e., s.49

²¹⁸.Ahmet Kahraman; a.g.e, s.226

Bazı gazetelerin yayın hayatına başlaması basın tarihi açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. 1985 yılında Dinç Bilgin tarafından İstanbul'da yayınlanmaya başlanan Sabah, 1980'li yıllara damgasını vurmuş gazetelerden biridir. Hürriyet Gazetesi'ne rakip olarak yayınlanan Sabah, büyük çaplı promosyon kampanyaları, magazin ağırlıklı içeriği ile kısa sürede geniş bir okur kitlesinin dikkatini çekmeyi başarmıştır. Ucuz gazete sloganı ile yola çıkan Sabah'ın tirajda istediği düzeyi yakaladıktan sonra fiyat politikasını diğer ulusal çaplı gazetelere göre ayarladığı görülmektedir. Sabah magazin ağırlıklı bir gazete olmasına rağmen Hürriyet Gazetesi'ne alternatif olarak yayın hayatına başladığından yazar kadrosunda entelektüel kesime hitap edecek isimlere de yer vermiştir. Dolayısıyla Sabah'ın sansasyonel başlıklarla orta düzeydeki okurun, nitelikli köşe yazarlarıyla yüksek öğrenim görmüş kesimin gazetesi olmayı hedeflediği görülmektedir. Hürriyet ve Sabah, bir yandan çarpıcı manşetleri, renkli fotoğraflarının çekiciliği ile sansasyonel nitelikli küçük magazin gazetelerinin yerine tercih edilir duruma gelirken diğer taraftan haber ve yorumculuğu göz ardı etmeyen anlayışları ile saygın bir konuma oturmaya çalışmışlardır.

1970'lerde yayın hayatına başlayan ve 1980'lerde tirajı yükselen bir diğer gazete de Türkiye'dir. Bu gazete, muhafazakar çizgisi ve merkez sağ basının iktidarla uyumlu yayın politikası mantığı ile kısa sürede iyi bir satış grafiği elde etmeyi başarmıştır. Sadi Özdemir "Medya Emperyalizmi ve Küreselleşme" adlı kitabında Türkiye Gazetesi ile ilgili olarak şunları söylemektedir: "Türkiye Gazetesi'ne İslamcı denmesinin en önemli sebepleri orta sayfalarındaki İslami bilgiler ve gazetenin bir cemaat tarafından çıkarılıyor olmasıdır. Ancak Türkiye Gazetesi radikal İslamcı akımları destekleyen bir yayın politikası benimsemekten çok merkez sağ lider ve partilerle ilişkileri gereği daha çok merkeze kaymış ve kitlesel nitelikte bir okuyucu profiline sahip olma gayreti göstermiştir."²¹⁹ 1986'da yayın hayatına başlayan Zaman Gazetesi de bu dönemde İslamcı bir söylemle yola çıkmış ve özellikle eğitim düzeyi yüksek dindar kesimin gazetesi olmayı hedeflemiştir. Gazetenin künyesinde kurucu olarak

²¹⁹.Sadi Özdemir, **Medya Emperyalizmi ve Küreselleşme**, Timaş Yayınları, İstanbul, 1998, ss: 127-128

adı geçen Alaaddin Kaya Zaman'ın bir fikir gazetesi olduğunu ifade etmekte ve bu düşüncesini şu sözlerle desteklemektedir: "Zaman, 1980 döneminin toplumsal şartlarından epey farklı bir yörüngeye oturmuş Türkiye'de dindar kesimin kendini ifade etme ihtiyacını bu yeni şartlarda dile getirmek üzere çıkmıştır. Toplumun farklı çevrelerine de seslenen, farklı düşüncede insanların rahatsız olmadan okuyabileceği ılımlı ve bağımsız bir çizgiyi simgelemektedir. Zaman'ın toplumsal barışı öngören ve farklı kesimlerin bir araya gelmesini amaçlayan çizgisi, farklı görüşler arasında sıcak ilişkiler kurulmasından başlamak suretiyle ciddi bir misyonu takip etmektedir."²²⁰ Zaman Gazetesi bugün de ilk sayfa dışında genelde siyah-beyaz çıkarılan ve bir bölge sayfası da içeren ciddi nitelikte bir gazetedir. Temsil ettiği düşünce sistemi temelinde bir fikir organı görünümünde olsa da Zaman Gazetesi'nin Kaya'nın belirttiği gibi çeşitli kesimlerden oluşan bir okur kitlesine hitap ettiği fikrine katılmak kanımızca pek de doğru bir saptama olmayacaktır. Zaman özellikle 1980'lerin sonundan itibaren daha muhafazakar bir çizgiye oturmuş ve bu dönemden sonra gazetenin bir tarikatın sözcüsü niteliğinde yayın yaptığı tartışma yaratmıştır. Özdemir'in değerlendirmesine göre muhafazakar sağcı nitelikteki bu gazetelerin en belirgin prensipleri açık kadın fotoğrafı kullanmamaları, devleti konu alan haberlerde eleştirel söylemlerde bulunmamaları, İslami konularda aleyhte tavır almamaları, mecbur kalmadıkça sansasyona ve yolsuzluklara ilişkin haberlere yer vermemeleri ve genellikle İslam dininin öğretilmesine ilişkin sayfalara yer ayırıyor olmalarıdır.²²¹ Görüldüğü gibi 1980 sonrası süreçte magazin gazetelerinin yanı sıra muhafazakar ve İslamcı kimlik taşıyan günlük yayınlarda da artış olmuştur. Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Yaşar Sarıbay'ın derlediği "Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme" adlı kitapta, 1980 sonrası dönemde politik kültürün dini nitelikte yayınların artış göstermesine neden olduğu ileri sürülmüş ve bu görüş şu cümlelerle ifade edilmiştir: "Bürokraside itimada şayan olarak kabul gören grupların içinde İslamcı kesimin saygın bir yere kavuşması, bu grubun bürokraside olduğu gibi toplumda da yaygınlaşması ve dolayısıyla

²²⁰.Alaattin Kaya,, "Basın ve Hoşgörü,, **Yeni Türkiye Medya Sayısı-11**, 1996, s. 703

²²¹. Sadi Özdemir, **a.g.e.**, s.129

iktidarın kendi söylemine yakın olan bu yayınlara büyük ölçüde yaşam hakkı tanınması bu dönemde dini yayınların artışına zemin hazırlamıştır.²²²

1980’li yılların sonundan itibaren Sabah Grubu’nun giderek büyüdüğü ve Medya Holding’i kurduğu, Milliyet’in sahibi Aydın Doğan’ın yayıncılık faaliyetlerini giderek genişlettiği görülmektedir. Aydın Doğan’ın 1994’te Hürriyet Holding’i satın alması tekelleşme alanında atılmış dev bir adım olarak kabul edilmektedir. Günümüzde de bu iki grubun yayıncılık alanındaki etkinliği göz önüne alındığında dönemin başbakanı Turgut Özal’ın basın hakkındaki görüşlerini ifade ettiği şu sözler akla gelmektedir: “Türkiye’de iki buçuk gazete kalacak”, “Türk basınının Pravda’sı Cumhuriyet”²²³ Özal’ın bu söyleminin ardında, tekelleşen ve çeşitli bağlantılar aracılığıyla hükümetle ilişkisini bozmayan gazetelerle birlikte Cumhuriyet gazetesinin de hükümet sözcüsü olduğu sürece yaşayabileceği ifadesi yatmaktadır. Bilindiği gibi Pravda, Sovyetler Birliği Komünist Partisi yayın organı olan bir gazetedir ve dolayısıyla Özal Cumhuriyet Gazetesi ve Pravda’yı özdeşleştirerek gazetenin 1980 sonrası kimliğini belirtmeye çalışmıştır. “Pravda’nın yayın yönetmenleri politik efendilerinin çizdiği çizgiyi izlemektedir. Ancak Pravda başka açılardan farklıdır. Ticari piyasa ortamında bulunmaktadır. Okurlarını onu satın almaya ikna edilmeleri gerekmektedir.”²²⁴ Kanımızca Cumhuriyet’in 1980’li yıllarda başlayan ekonomik krizi ve 1990’lı yıllarda gazetenin yazarları arasındaki Liberalist-Kemalist çekişmesi bu süreçte gazetenin oturtulmak istenildiği yayın politikasından kaynaklanmıştır.

Türk basın tarihi açısından 1990’ların başı önemli dönüm noktalarından biri sayılmaktadır. “Bilgi çağında yaşanan gelişmeler sonucu iletişim sektörünün hızla büyümesi, banka ve sanayi alanında etkinliği olan kişilerin bu alana ilgi duymalarına neden olmuş ve

²²² .Ersin Kalaycıoğlu, Ali Yaşar Sarıbay; **Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000, s.402

²²³ .Halil Nebiler; **a.g.e.**, s.48

²²⁴ Martin Walker; **Basının Gücü**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1999, ss: 10-11

sonuçta medya sanayii anlayışı doğmuştur. Bu anlayış medyanın iletiği bilgiyi arz-talep değişkenlerinde basit bir mal gibi görmekte ve sisteme böyle yaklaşmaktadır.”²²⁵ 1990’lı yıllarda artık tekelleşmeden değil çeşitli kitle iletişim araçları ve farklı sektörlerdeki bağlantılarla konumlarını güçlendiren kartelci yapılardan söz edilmektedir. Medyaya dönüşen basın kısa sürede yeni sürecin gazetelerini ve televizyonlarını üretmeye başlamıştır. “Bu büyük değişimle birlikte medya mekan da değiştiriyordu. Babıali terk ediliyor, İkitelli gelişen dijital medyanın yeni adresi oluyordu... En ileri sayfa düzeni ve baskı teknolojilerini satın alan medya gücüne yakışır bir dış görünüm de kazanmıştı.”²²⁶ Dolayısıyla 1990’larda iletişim alanında yaşanan gelişim ve değişimler ileri boyutlara ulaşmıştır. Özel televizyonların yayın hayatına başladığı bu süreç okuyucu ile bağları kopma noktasına gelmiş olan gazetelerin tiraj arttırmak için şaşırtıcı boyutlara varan yöntem arayışlarına girmelerine neden olmuştur. 1980’li yıllarla birlikte satış artırmanın etkin yollarından biri olarak görülmeye başlayan promosyon kampanyaları 1990’lardan sonra “ gazeteyi gazete olmaktan çıkaran” bir niteliğe dönüşmeye başlamıştır.

1990’lı yıllarda gazetecilik alanında görülen bir başka değişim de çeşitli görüş ve ilgi alanlarına yönelik gazetelerin yayın hayatına başlamasıdır. Dini öğelere ağırlık veren Akit ve Yeni Şafak, polis adliye haberlerinin yanısıra cinsellik temasını ön plana çıkaran Ateş, spor meraklılarına yönelik Fotomaç, Fotospor, Fanatik, Türk milliyetçiliğinin sesi sloganıyla Hergün, bulvar gazetesi niteliğindeki Posta, alım düşük kitleye ekonomik gazete söylemiyle seslenen Takvim ve entelektüel bir okur grubuna yönelik olarak yayınlanan Yeni Yüzyıl, bu süreçte doğan gazetelerden başlıcalarıdır. Yeni Yüzyıl uzun bir aradan sonra eğitim düzeyi yüksek kitle hedef alınarak yayınlanmış bir gazete olması bakımından dikkat çekmiştir. 1990’lı yılların ikinci yarısında çeşitli özelliklerde gazeteler yayın hayatına gelmeye devam etmiştir. Cumhuriyet ve Yeni Yüzyıl’a alternatif üretilen Radikal ve sansasyonel

²²⁵.Tuncay Özkan; “Medya Nereye”, **Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı**, Sayı:11, Eylül-Ekim 1996, s.34

²²⁶.Zeynep Atikkan; “Meydan Medyanın”, **Yeni Türkiye Medya Sayısı**, Sayı:11, Eylül-Ekim 1996, s.534

gazeteciliğinin yeni versiyonu Star bu dönemde belirledikleri hedef kitlenin ilgisini çekmeyi başarmış gazetelerdir.

İletişim teknolojisindeki gelişmeler gazetelerin basım ve dağıtım alanındaki zorluklarını çözmüş ve günümüzde gazetelerin az basılma ve okura ulaşamama sorunu kalmamıştır. Ancak önemli olan fikir ürünü olan bu materyalin niteliği, ihtiyaçları karşılayıp karşılamadığıdır. Geniş halk kesimlerine ulaştırılan kültürün niteliği kitle kültürünün özellikleri üzerine olan tartışmaları akla getirmektedir. “Kitle kültürünü eleştirenler bu kültürün düzeysiz, niteliksiz ve yüzeysel olduğu görüşündedirler. Bu kültürün ürünlerinin büyük bir kitle için üretilmesi ürünlerin standartlaşmasına ve sonuç olarak da orijinalliklerinin kaybolmasına neden olarak gösterilmektedir. Tüketime yönelen bu kültür endüstrisi, kültürün bir ticaret konusu haline gelmesi ve dolayısıyla kültürel düzeyden yoksun ürünler ortaya konmasına neden olmaktadır.”²²⁷ Kitle kültürünü bu yönleriyle eleştirenlerin yanı sıra bu kültürün tüketici seçeneklerini arttırdığını düşünenler de bulunmaktadır. Nitekim iletişim alanındaki araştırmalarıyla tanınan Ralph Barney’e göre “kitle iletişim araçlarının sayısındaki artış alternatif düşüncelerin kamuya sunulmasını sağladığından toplumun gelişmesine katkıda bulunacaktır. Eğer basın alanındaki yatırımlar ahlaki bir dayanak sağlayabilirse kişinin sağduyuya dayalı iyi seçilmiş çeşitli düşünceler içinden kişisel seçim yapma hakkı oluşabilir”²²⁸ Gazeteci yazar Haluk Şahin de bu konuya ilişkin olarak şunları söylemektedir: “Medya kanallarının sayısının çoğalması her zaman gerçek bir çoğulculuğa, fikir zenginliğine yol açmıyor. Ancak bazı tekeli yapıların yıkılması sonucunda ortaya çıkan parçalanmanın özellikle ticari rekabet ortamlarında daha fazla tekdüzelik ve benzeşme sonucunu doğurduğunu söyleyenlere de rastlanıyor.”²²⁹ Türkiye’de çok sayıda iletişim aracı faaliyet gösterdiği halde bunların büyük bir kısmının belirli gruplar elinde toplanmış olması

²²⁷ .Konca Yumlu; **Kitle İletişim Kuramları**, İzmir 1994, s.52

²²⁸ .Ralph D. Barney; **The Journalist and the Pluralistic Society: Responsible Journalism** (Ed. by Deni Elliot), California: A Sage Publications, 1986, ss: 60-61

²²⁹ .Haluk Şahin; **Yeni İletişim Ortamı, Demokrasi ve Basın Özgürlüğü**, Basın Konseyi Yayınları, İstanbul, 1991, s.39

çoğulculuktan söz edilmesini imkansız kılmaktadır. Dolayısıyla alternatif olarak görülen onlarca gazeteden bir çoğu birbirinin ufak tefek ayrıntılarla değişime uğramış tekrarı olarak görülmektedir. 1990'lı yıllarda gazete herhangi bir meta niteliğinde görülmeye, içerik yapısından çok ne kadar sattığı önem kazanmaya devam etmiştir. Gazetenin tirajının yüksek oluşu elbette önemli bir başarı ölçütü olarak kabul edilebilir. Ancak promosyonlarla geçici süreli tiraj artışlarının yaşandığı, sansasyonel yönü ağır basan gazetelerle ilgi çekilmeye çalışıldığı bir ortamda en çok satan gazetenin başarılı olduğunu ifade etmek kanımızca doğru bir saptama olmayacaktır. Nezih Demirkent, gazete yazılarından derlediği "Medya Medya" adlı kitabında bu konu ile ilgili olarak şu tespiti yapmaktadır: "Gazetelerin çok satması güzel bir şeydir ancak satılan gazetelerin okunur olması çok daha güzeldir. Çünkü gazetecilikte önemli olan satılır olmak kadar okunur olmaktır."²³⁰ Türkiye'de gazetelerin okur gözünde içerik bakımından okunabilir ve güvenilir olmadığı satış oranlarından da anlaşılmaktadır. Ayrıca televizyonun getirmiş olduğu rekabet de tiraj seviyesini büyük ölçüde etkilemiştir. Suat Gezgin'e göre "halk tarafından izlenmeyen, satın alınmayan yazılı basın bu açığı reklam ve pazarlama departmanları aracılığıyla kapatma yollarına gitmektedir. Bu durumda yapılması gereken öncelikle sistemin sorgulanması, mesleğe emek verenlerle gazete ve medya patronlarının konuyu enine boyuna değerlendirmeleri, gerekiyorsa özeleştirme yapmalarıdır."²³¹ Bu noktada gazete ve okur arasındaki ilişkide bir kısır döngü gözlenmektedir. Nitekim basın, okur desteğini kaybettiği için reklam piyasasına yönelmekte, okuyucular da reklam veren dev sermayelerin medya ürünlerinin içeriğini tayin ettiği düşüncesiyle basının bilgi aktarma özelliğini, inanılırlığını kaybettiğini düşünmektedirler. Dolayısıyla 1990'lı yılların başında da gazetenin bilgi ve fikir aracı olma görevini ne ölçüde yerine getirdiği tartışma konusu olmaya devam etmiştir.

²³⁰.Nezih Demirkent; **Medya Medya**, Dünya Yayınları, İstanbul, 1995, s.134

²³¹.Suat Gezgin; "Basınıımızda Son Günlerde Gelişen Olaylar ve Bir Değerlendirme", **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı:9, 1999, ss: 6-7

İletişim teknolojisi alanında yaşanan ileri boyuttaki gelişmeler 1990'lı yıllarda gazete yapılarını, habercilik anlayışını etkileyen diğer bir faktör olmuştur. "Yeni Teknolojilerle Gazete Yönetimi" adlı yazısında Can Ataklı teknik gelişmelerin gazete yapılanmasını nasıl etkilediğini şöyle anlatmaktadır: "Bugünkü gazetelerde gazete yönetimi yine tek bir kişiye bağlı olmakla birlikte, bu yönetici artık eskisi gibi tüm detayların içinde yer alan adam olmaktan çıktı. Günümüzün gazete yöneticisi yayın politikasını belirleyen ve ondan sonrasını uzman ekiplere bırakan kişi oldu."²³² Bu satırları 1996 yılında kaleme alan Ataklı o dönemde Sabah Gazetesi'nin yayın koordinatörlüğünü yapmaktadır. Bilindiği gibi Sabah Gazetesi'nin de içinde yer aldığı Medya Holding'in patronu olan Dinç Bilgin, Etibank olayına adının karışması üzerine holdingin hisselerinden büyük bir kısmını devretmiştir. Bu durum 1980'li yıllarda başlayan tekelleşme hareketleri sonucu sermaye çevrelerinin basını zamanla hangi amaçlara yönelik olarak kullanmaya başladıklarının açık bir ifadesi niteliğini taşımaktadır. Sabah Gazetesi'nde son dönemlerde yaşanan bu gelişmeler üzerine Serkan Seymen tarafından kaleme alınan "Amiral Battı" adlı kitap "1980'li yıllarda kendini Türkiye Medyası'nın amiral gemisi ilan eden Sabah Gazetesi ile onun bağlı bulunduğu grupların geçirdiği dönüşümleri ve bu grubun basın dışı sermayeye yaslanmayan öncü bir gazete ile yola çıkarken daha sonra nasıl banka satın almaya kadar savrulduğunu, basın dışı işlerini nasıl gazete manşetlerine yansıttığını" anlatmaktadır.²³³ Can Ataklı'nı tanıklığı ile yazılması kitapla ilgili dikkat çekici ayrıntılardan biridir. Bu noktada Ataklı'nın önceki yıllarda ifade ettiği gibi yeni düzendeki gazete yöneticisinin yayın politikasını belirlemekle kalmayıp haberlere de müdahale ettiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Suat Gezgin'in medya patronlarına yönelik olarak ifade ettiği basının sorunlarını geniş çaplı olarak ele almaları ve özeleştiri yapmaları şeklindeki çözüm yolu kanımızca yeni gazete sahiplerinin basını ticari uğraşlarının malzemesi yapmaktan vazgeçmeleri ile mümkün olacak gibi görünmektedir.

²³².Can Ataklı; "Yeni Teknolojilerle Gazete Yönetimi", **Yeni Türkiye Medya Sayısı**, Sayı:11, Eylül-Ekim 1996, s.100

*Metis Yayınları tarafından yayınlanan bu kitap, Can Ataklı'nın tanıklığı ile Sabah Grubu'nun öyküsünü anlatmaktadır.

²³³.**Cumhuriyet Kitap**; 14 Haziran 2001

Günümüzde batı basınında da tekelleşmeye ilişkin sorunlar yaşanmaktadır. Ancak batı ülkelerinin çoğunda medya kendine ait kuruluşlar tarafından hazırlanan ve etik değerleri gözetilen yasalarla sorumlu kişiler tarafından denetlenmektedir. Süleyman İrvan, “Medya ve Demokrasi” başlıklı yazısında dünyada ve Türkiye’de medya tekelleri konusuna ilişkin olarak şunları söylemektedir: “Medya sektöründeki yoğunlaşmalar düşünce pazarında bir daralmaya yol açıyor. Dolayısıyla medya sektöründe tekel oluşturmak, düşünce üretiminde ve aktarımında da tekel oluşturmak anlamına geliyor. Türkiye’yi batılı ülkelerle karşılaştırdığımızda durumun vehameti daha iyi ortaya çıkıyor. Örneğin ABD’deki bazı basın gruplarının 90’a yakın günlük gazetesi varsa bunların toplam tiraj içindeki payı % 10’a bile ulaşmıyor. Almanya’da ise gazete sektöründe göreceli olarak yüksek oranlı bir çoğulculuk sağlanabiliyor. Bu durumun en önemli nedeni de tekelleşmeyi engelleyen yasaların katı bir biçimde uygulanmasıdır.”²³⁴ Görüldüğü gibi basın alanında birbirinin benzeri şekillerde tekelci uygulamalara dünyanın bir çok ülkesinde rastlanmaktadır. Dolayısıyla tekelci medyanın arenası konumuna gelen iletişim ortamında kitle iletişim araçlarının düşünce aktarma özelliğini giderek yitirdiğine yönelik tartışmalar yoğunlaşmaktadır. Aynı doğrultuda John O’neill da “gazeteciliğin demokratik bir kurum olabilmesinin temelinde doğruyu söylemek gibi bir değer bulunduğunu, piyasanın bu değer gerçekleştirilmesini engellediğini”²³⁵ dile getirmektedir. Böylece tekelci yapılanmanın gazetenin toplumsallık misyonunu, anlam ve içerik zenginliğini yitirdiği ileri sürülmektedir.

1990’lı yıllarda tekelci sermayenin alternatif ciddi gazeteleri piyasaya arz etmesi doğal olarak Cumhuriyet Gazetesi’nin tirajını olumsuz yönde etkilemiştir. Uzun yıllar bağımsız bir basın kuruluşu olarak varlığını sürdüren Cumhuriyet’in bu süreçten sonra ekonomik destek arayışına yönelmesi bu durumun gazetenin yayım politikasını etkileyip

²³⁴.Süleyman İrvan; “Medya ve Demokrasi”, *Yeni Türkiye Medya Sayısı*, Sayı:11, Eylül-Ekim 1996, s.732

²³⁵.Andrew Belsey, Ruth Chadwick; *Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998, s. 10

etkileyemeyeceği konusundaki tartışmaların başlamasına neden olmuş, ulusal basın da bu konuya yer ayırmıştır. Bu durum üzerine Cumhuriyet Gazetesi “Cumhuriyet’ten Okurlara” başlıklı bir yazı yayımlayarak ekonomik birleşme girişimini şöyle açıklamıştır: “Cumhuriyet’in imtiyazı 1992 yılında kurulan Cumhuriyet Vakfı’nın elindedir. Vakıf Cumhuriyet’i yayınlama yetkisini çalışanların kurduğu Yeni Gün Ajansı’na vermiştir. Vakfın ortak olduğu şirketler yapısında Çağ Pazarlama A.Ş., Emaş A.Ş., Medya-C A.Ş., Çağdaş Matbaacılık Ltd. Şirketi ve Yedi Mayıs A.Ş. bulunmaktadır. Bunlardan bir bölümünde vakıf şirketin tamamına sahiptir, bir bölümünde de değişik şirket ve kişilerle ortaktır. Bu şirketlerden sonra da Yeni Gün A.Ş. kurulmuştur. Holdingin amacı sermaye yapılanmasında atılım sağlamaktır...Bu açıklamayı yaparken altını bir kez daha çizelim ki Cumhuriyet’in bağımsızlığına gölge düşürecek hiçbir anlaşmanın altına girmeyeceğimiz açıktır.”²³⁶ Bu süreçte gazetenin genel yayın yönetmenliğini yapan Orhan Erinç de Cumhuriyet’teki ekonomik gelişmeler üzerine şunları söylemektedir: “Yeni Gün Holding, Cumhuriyet’in finansmanını sağlarken radyo ve tv yayıncılığına da yatırım yapacak. Gazetenin yayın çizgisi ve yönetiminde değişiklik olmayacak. Gazetenin yayın ilkelerinin belirlenmesi ve denetlenmesi ile yönetimi yine Cumhuriyet Vakfı tarafından gerçekleştirilecek.”²³⁷ Yazar İlhan Selçuk da ‘Sabah Gazetesi’nde yayınlanan bir yazı²³⁸ üzerine gazetenin yeni ekonomik yapılanmasına yönelik olarak şöyle bir açıklama yapmaktadır: “Son günlerde medyanın ileri gelen gazetelerinde adıma ve resimlerime her nedense gereğinden çok yer veriliyor...Kimisi başlığı patlatıyor: “İlhan Selçuk Holding Patronu oldu”. Cumhuriyet’in patronu vakıftır. 1990’lı yılların tekelleşme-kartelleşme fırtınaları içinde okurun desteği ile ayakta kalabildik. Gazeteciliğin çeşitli cilvelerini 1990’larda yaşayarak 2000’li yıllara çıkınca biz de bir karar aldık: Herşey güzel de biz iletişim devrimini yaşayan dünyada yalnız bir gazete ile mi yetineceğiz. Biz geleceğe yönelik bir medya grubunun çoklu temellerini atmaya çalışıyoruz.”²³⁹ Görüldüğü

²³⁶ . Cumhuriyet, 7 Ağustos 2000

²³⁷ . Cumhuriyet; 9 Eylül 2000

²³⁸ .İlhan Selçuk Holding Patronu Oldu”, Sabah, 23 Mayıs 2000

²³⁹ .İlhan Selçuk; “Holding Patronu mu oluyorum”, Cumhuriyet, 25 Mayıs 2000

gibi Cumhuriyet Gazetesi yazarları gazetenin yeni ekonomik yapılanmasına yönelik eleştirilere karşı, Cumhuriyet Vakfı'nın gazetenin yayın ilkelerini belirlemek konusunda stratejik hisseye sahip olmaya devam edeceğini ve girişimlerinin sadece yeni iletişim düzeni içinde konumlarını güçlendirmek amacıyla yapıldığını ileri sürmektedirler. Gazetenin bu konu üzerinde ayrıntılı bir biçimde durması Türkiye'de kartelci bir yapılanma içine giren medyanın ekonomik ve siyasi ilişkilere ağırlığını koyarak asıl görevlerinden saptığı düşüncesi üzerine tartışmaların yoğunlaşmış olmasıdır.

“Bilginin kaynağı yeniden üretimi sunulmuş biçimleri, dağıtım kanalları başta eğlence ve finans sektörleriyle kenetlenmiş biçimde büyük grupların denetimi altına giderek daha fazla giriyor. Gazetecilik ilan-reklam piyasasının ve karaborsa oyunlarının basit bir uzantısı haline sokuluyor. Her özelleştirme ihalesinde medyayı görmemiz rastlantı değil. Bir zamanlar demokrasi ve onun ayrılmaz bir parçası olan basın özgürlüğü en azından fikirler piyasası olarak adlandırılırken bugün piyasanın fikirleri basın özgürlüğünü ve dolayısıyla demokrasiyi de tahakküm altına alıyor.”²⁴⁰ Medyanın günümüzdeki yapılanmasına ilişkin bu ifadeler basın sektörünün farklı ticari alanlarla bütünleşmesinin kitle iletişim araçlarının içeriğini nasıl etkilediğini açıklamaktadır. Bu anlamda gazetelerde ekonomi sayfalarının, borsa işlemlerine yönelik verileri açıklayan alanların artışının da bir tesadüf olmadığı açıkça görülmektedir. Gazeteci Kürşat Bumin bu konuya ilişkin tespitlerini şu cümlelerle ortaya koymaktadır: “Son zamanlarda gazetelerin ekonomi sayfalarında bir şeyler oluyor. Örneğin Sabah Gazetesi'nde “sektör özel sayfası” başlıklı sayfalar ortaya çıktı...Bu sayfalarda reklamların yanında bir takım teknik yazılar da yer alıyor. Yazıların üzerinde hür dünyada olduğu gibi “bu bir reklamdır” uyarısı bulunmuyor. Demek ki bunlar reklam değil. Ancak yazılar ve reklamlar arasında şaşırtıcı bir ilişki var. Mesela bir yazının başlığı “Demirdöküm Teknoloji”. Yazıda adı geçen marka kombilerin nasıl çağdaş ve yumuşatılmış hatlara sahip olduğu anlatılıyor.

²⁴⁰ “Medya Patronları ve Gazeteci Etiği”, .www.medyakronik.com, Mayıs 2000

Sayfanın alt yapısı ise Demirdöküm reklamına ayrılmış.”²⁴¹ Bumin’in örneğinden de anlaşılacağı gibi reklamverenlerin etkinliği gazete sayfalarına yansımaktadır. “Endüstrileşme kitle iletişim araçlarını ekonomik anlamda güçlü kılarken, içerikte reklam verenlerin, uluslar arası sermayenin belirleyiciliği medyanın gelişim sürecini kamu yararına olamayacak şekilde etkilemektedir.”²⁴² Dolayısıyla basın ticari sermayenin bir aracı olarak kullanılması gazetelerin içeriğini değişime uğratmakta aynı doğrultuda toplumda basına olan inanılabilirlik ve saygınlık giderek yok olma noktasına gelmektedir. Bu gün Türkiye’de birkaç medya grubu basının büyük bir kısmını kontrol altında bulundurmaktadır. Medya gruplarının her kesime hitap eder nitelikte gazeteleri piyasaya sunmaları bir yandan basında çokseslilik konusunu tartışma noktasına getirirken diğer yandan gazetelerin içerik yapılarına göre sınıflandırılmasını zorlaştırmaktadır. Türkiye’de gazeteler 1970’lere kadar düşünsel yönü ağır basan bir yapı sergilemişlerdir. Her türlü siyasal baskıya rağmen basın olanakları ölçüsünde fikir ve haber aracı olma görevini sürdürmeye çalışmıştır. 1970’ten sonra teknolojinin gelişmesi ve dolayısıyla basında sermayenin etkinlik kazanmaya başlaması sonucu gazetenin öncelikli rolleri geri plana itilmeye başlanmıştır. Çünkü artık gazeteye sıradan bir mal niteliği kazandırılmış, okuyucu müşteri biçiminde algılanmaya başlamıştır. Bu başkalaşım 1980’lerin getirdiği ekonomik siyasal gelişmelerle birlikte katlanarak devam etmiştir. İslamcı ve muhafazakar nitelikteki gazeteler dışında gazeteleri klasik anlamda ideolojik tercihi göre adlandırmak güçleşmiş, gazetelerin çoğu bulvar gazetesi niteliği kazanmaya başlamıştır. Daha sonra art arda ucuz ve sansasyonel nitelikte, bol resimli, asparagas haber ağırlıklı gazeteler yayınlanmıştır. Ahmet Oktay bu süreçteki gazetelerde “ cinselliği kışkırtmanın yanısıra özellikle kendi alanında ün yapmış, ikonlaşmış kişilerin yaşamlarına büyük bir aldırılmazlıkla el atıldığını ve dolayısıyla magazin basınında sorumsuz bir dedikodu yazınının geliştiğini”²⁴³ dile getirmektedir. Bu dönemde Hürriyet ve Sabah gazeteleri küçük magazin gazetelerinin yanında köşe yazarı ağırlıklı içeriğiyle ciddi gazete imajına sahip olmuşlardır.

²⁴¹.Kürşat Bumin; **Medyakronik**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998, s.27

²⁴².Sadi Özdemir, **a.g.e.**, s.38

²⁴³.Ahmet Oktay; **Türkiye’de Popüler Kültür**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1993, ss. 80-81

İslami çizgideki Zaman ve Türkiye, kitle gazeteciliğinin örnekleri Hürriyet , Sabah ve bir ölçüde ciddi kimliği ağır basan Milliyet, Atatürkçü ve solcu kimliği ile bilinen Cumhuriyet ve sansasyonel nitelikteki ucuz gazeteler 1990'ların ilk yıllarındaki gazetelerin önemli örneklerini oluşturmaktadır. 1990'ların ortalarında bu yelpazeye bir de medya gruplarının entelektüel kesime yönelik olarak hayata getirdiği gazeteler eklenmiştir. Yeni Yüzyıl ve Radikal biçimsel özellikleri açısından “siyah beyaz gazete ciddi gazetedir”²⁴⁴ algımızı değiştirmiş ve uğratmıştır. Yeni Yüzyıl'ın yayınlanması Sabah'ın, Radikal'in yayınlanması da Hürriyet'in içerik yapısını etkilemiş bu süreçte Hürriyet, Sabah ve Milliyet'in magazin haberlerine verdikleri ağırlık küçük sansasyonel gazeteleri aratmayacak hale dönmüştür. Teknik olanakların artmasıyla birlikte gazeteler her gün çeşitli eklerle okuyucunun dikkatini çekmeye çalışmışlardır. Bu süreçte haber başlıkları giderek büyürken haber sayısı azalmaya, reklam ve ilan sayfaları artmaya başlamıştır. Gazetelerin bir çoğunun okunmaktan çok bakılacak biçime dönüştüğü bu evrede doğan Yeni Yüzyıl ve Radikal, haber ve fikir ağırlıklı içerikleriyle dikkat çekmişlerdir.

2. Promosyon ve Lotarya Uygulamaları

1980'li yıllardan günümüze kadar geçen süreçte tekelleşme ve magazinleşme olgusunun gazete yapılarını büyük değişime uğrattığı ve fikir gazeteciliğinin gelişimine engel oluşturduğu bilinen bir gerçektir. Yine bu iki olgunun yarattığı promosyon ve lotarya uygulamaları gazeteciliğin asıl işlevlerinden uzaklaşmasına, toplumdaki saygınlığını yitirmesine zemin hazırlayan diğer bir etken olmuştur.

Türk Basın Tarihi'nde gazetelerin zaman zaman promosyona yönelik uygulamalarına rastlanmaktadır. Ancak 1980'li yıllardan sonra promosyon ürünlerinin niteliğinde büyük

²⁴⁴.Sıdıka Yılmaz; “Günümüz Türkiye'sinde Gazete-Okur İlişkisi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 1998, s.1

değişim meydana gelmiş, gazeteler yüksek tiraj elde etmek için birbirinden değerli ürünlerin dağıtımına yönelik promosyon kampanyaları düzenlemeye başlamışlardır. “Öyle ki okur elde etmek için çılgınca promosyon yarışına giren basın, uçaktan prezervatife deterjandan imama kadar herşeyi vermiştir, haber dışında.”²⁴⁵ Promosyon kampanyalarının eski yıllara oranla artış göstermesi ve nitelik değiştirmesi her dönemin üretim koşulları ve satın alma gücünün farklılık göstermesi ile ilgilidir. “ Üretimin sınırlı olduğu dönemlerde insanlarda gazete satın alma isteği yaratabilecek gazetecilik buluşları da aynı düzeydedir. Ama bütün bunların ciddi biçimde değiştiği, üretimin ve dış alımın arttığı, satın alma gücünün geliştiği, beklentilerin sürekli arttırıldığı dünyada gazete almayı teşvik edecek nesnelere de çoğalmıştır.”²⁴⁶ Promosyon ve lotarya uygulamalarının artışı ile birlikte gazete eski yıllardaki gibi haber ve fikir ağırlıklı içeriğinden faydalanmak için değil, armağanları için satın alınan sıradan bir mal niteliğine dönüşmüştür. Bu uygulamalar gazete yapılarını ve dolayısıyla fikir gazeteciliğini etkilediği gibi gazete okur ilişkisinde de yeni bir sürecin başlamasına neden olmuştur. Nitekim okur bir yandan gazetelerin düzenlediği kampanyaları cazip bulmakta, diğer yandan da promosyonlu gazeteleri okunmayacak hale dönüştürdüğünden şikayetçi olmaktadır. Dolayısıyla gazete kuponları bir gazete sayfasının tümünü işgal edecek düzeye erişirken bu durum düzenli okuma alışkanlığı olmayan Türk toplumunun gazete okumayışına haklı bir neden olarak gösterilmeye başlanmıştır.

Basında promosyonun yeni okur tipleri de yarattığı bilinmektedir. Daha önce gazete okuma alışkanlığı olmayan bir kesim bu kampanyalarla birlikte gazeteye yönelmiş, dolayısıyla kampanyayı uygulayan gazete geçici süreli yüksek tirajlar elde etmeye başlamıştır. Ancak bu okur tipini sadece ‘alıcı’ diye adlandırmak kanımızca daha uygun bir tanımlama olacaktır. Çünkü kuponu kesip gazetenin diğer sayfalarına tek bir kez bile göz atmayan, hatta promosyon ürününü alıp gazeteyi bayide bırakan bir kesim için gazetenin herhangi bir

²⁴⁵. Nezih Tavlaş; “Ahlak ve Onurunu Yitiren Türk Basını”, **Yeni Türkiye Medya Sayısı-11**, 1996, s.150

²⁴⁶. Korkmaz Alemdar; **İletişim ve Tarih**, İmge Yayınevi, Ankara, 1996, s.151

maldan, okurun da herhangi bir müşteriden farkı kalmamaktadır. Bu tip okuyucu hiç ihtiyaç duymadığı halde cazip imkanlarla sunulan ürünlere ilgi duymaktan kendini alamamakta, kupon kesme tutkusuna kapılarak gazetelerin haber ve yorum aracı niteliğini kaybettiğinin de farkına varamamaktadır. Yazar Bilal Arık promosyona yönelik ilginin 1980'lerden sonra oluşan tüketim toplumu felsefesi ile ilişkili olduğunu öne sürerek şunları söylemektedir: "Bu dönemde tüketim kalıpları büyük önem kazandı. Ve insanların beyinlerine tükettikçe farklı olabilecekleri düşüncesi yerleştirilmeye çalışıldı."²⁴⁷ Dolayısıyla 1980'lerden sonra yaşanan değişimler kendi toplum anlayışını ve gazetelerini yaratmıştır. Gazeteci Kürşat Bumin "içeriği boş, ancak ekleri ve tabak çanağıyla terazide ağır çeken gazeteler"²⁴⁸ ifadesiyle promosyon olgusunun yarattığı gazete tipinin tanımlamasını yapmaktadır.

Promosyon uygulamalarıyla gazetenin temel fonksiyonlarından ve toplumsal sorumluluk anlayışından uzaklaştığı bilinmektedir. Önceki yıllarda gazeteler ilettikleri haber ve fikirler doğrultusunda ilgi görürken, basında promosyon olgusunun ortaya çıkması ile birlikte tirajı belirleyen dağıtılan ürünlerin maddi değeri olmaya başlamıştır. Türk basınında promosyon uygulamalarına yönelmeyen gazetelere de rastlanmıştır. Hatta bu gazetelerin promosyondan uzak kalışlarını bir reklam malzemesi olarak kullandıkları görülmektedir. Nitekim 1990'ların ilk yıllarında Cumhuriyet'in "biz sadece gazete veriyoruz" sloganı aynı zamanda "biz farklıyız" mesajını da içermektedir. Zaman ve Cumhuriyet gazeteleri uzun yıllar kupon gazeteciliği anlayışından uzak duran yapıları ile dikkat çekmişlerdir. Ancak 1990'lı yılların ortalarından itibaren gazeteler arasında savaşa dönüşen lotarya uygulamaları karşısında bu gazetelerin de okurun ilgisini çekecek yöntemlerin arayışına girdikleri görülmüştür. Fikir gazetelerinin tiraj için yayın ilkelerinden taviz vermedikleri bilinmektedir. Dolayısıyla Zaman ve Cumhuriyet'in promosyon ürünlerinin kültürel içerik taşıması düşünülmüş, Zaman, yayın politikası doğrultusunda dini niteliği ağır basan yayınların,

²⁴⁷. Bilal Arık; **Değişen Toplum Değişen Karikatür**, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1998, s.99

²⁴⁸. Kürşat Bumin; **a.g.e.**, s.251

Cumhuriyet de özellikle Türk devrim tarihini konu alan kitapların dağıtımına yönelmiştir. Ancak bu gazetelerin uyguladığı promosyon yöntemleri yeni okurlar kazanmaya çalışmaktan çok kendi okur gruplarının ilgisini canlı tutmak amacını taşımaktadır. Yeni Yüzyıl Gazetesi'nin bu süreçte dağıttığı bilimsel ve kültürel içerikli kitapçıklar özellikle öğrenci kesimi tarafından büyük ilgi görmüştür. Cumhuriyet gazetesine alternatif olarak hayata gelen Yeni Yüzyıl ve Radikal'in tirajlarını büyük oranda etkileyecek geniş çaplı kampanyalara yönelmedikleri dikkat çekmiştir. Çünkü bu tür kampanyalar eğitim düzeyi yüksek ve düzenli okuma alışkanlığı olan kitle tarafından ilgi görmemektedir. 2000'li yıllarda promosyon uygulamaları açısından daha durağan bir döneme girildiği görülmektedir. Günümüzde basının saygınlığını yeniden kazanması için az da olsa girişimler yapılmaktadır. Gazeteci Derya Sazak konuya ilişkin olarak şunları söylemektedir: "Türkiye'de olduğu gibi batı basınında da ekler ve promosyonlar yoluyla satış grafikleri yükseltilmeye çalışılırken; gazetelerin birincil görevleri olan okura hizmet konusunda daha fazla ne yapılabileceği de araştırılıyor. Medyada kalitenin yükseltilmesi, verimliliğin artırılması, üreticilik ve yaratıcılığın boyutlarının genişletilmesi arayışları 21. yüzyılda daha da hız kazanacağına benziyor."²⁴⁹ Gazeteci Ragıp Duran ise promosyonun tekelleşme sürecinin altında yatan faktörlerden biri olduğunun altını çizerek "çeşitli günlük gazetelerin promosyon yarışına ayak uydurabilmek için kupon avcılığı yapan yüzer gezer nitelikteki okurdan çok; gazetesini sıkı biçimde izleyen, okur mektupları köşesine yazan, çevresindeki medya tartışmalarına katılan, yeni bir tür medya için fikir geliştiren okurun tekeli zihniyetten uzak bir medya için itici güç olabileceğini"²⁵⁰ dile getirmektedir. Bu anlamda gazeteciliğe gerek kurumsal olarak gerekse içerik yapısı itibarıyla bağımsız ve nitelikli bir yapı kazandırılabilmesi için düzenli okurun desteğine de ihtiyaç duyulduğu öne sürülmektedir.

²⁴⁹.Derya Sazak; "Geleceğe İlişkin Vizyonlar", **Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı**, Sayı:11, Eylül-Ekim 1996, s.50

²⁵⁰.Ragıp Duran; "Mülksüzlerin Medyası", **Özgür Üniversite Forumu**, Sayı:12, Ekim-Aralık 2000, s.154

3. Televizyon Faktörü

Televizyon görsel niteliği canlı tanıklık sağlaması ve olayları anında ulaştırması nedeniyle en etkili kitle iletişim aracı olarak kabul edilmektedir. Türkiye’de 1960’lı yıllarda yaşanan teknik gelişmelerle birlikte televizyon evlerin başköşesindeki yerini almış ve dolayısıyla yazılı basının bireyler üzerinde etkinliği yoğun olan bu kitle iletişim aracı ile rekabeti bu süreçte kendini göstermiştir. Nitekim televizyonun haber iletme hızını bir ölçüde yakalayabilmek düşüncesi gazetenin okura daha çabuk ulaştırılmasına yönelik girişimlerin başlamasına da neden olmuştur. Ayrıca gazetenin renkli bir yapıya dönüştürülmesi de televizyonun canlılığını gazete sayfalarına taşımak düşüncesinden kaynaklanmıştır. Televizyon ile rekabet içindeki gazetelerin baskıda kaliteyi ve hızı sağlamak için pahalı teknolojileri satın alması basının maliyet yükünü de arttırmıştır. Dolayısıyla televizyonun gazetenin fikir ağırlıklı yönünü değişime uğratan en önemli faktörlerden biri olduğu görülmektedir.

1980 sonrası dönemde iletişim teknolojisindeki gelişmeler sonucu tv yayıncılığında da büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. “1980’lerin sonunda özel televizyonların yayını konusundaki hukuki engeller bir anlamda dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal’ın çıkışı ile yıkılmıştır.”²⁵¹ Bu süreçten sonra da Türkiye’nin ilk özel televizyonu olan Magic Box Star-1’in Ahmet Özal ve iş adamı Cem Uzan’ın sahipliğinde 1990 yılında yayına başlatıldığı bilinmektedir. Özel televizyonların yayına başlaması tekelleşmeyi daha da önemli bir sorun haline getirmiştir. Öyle ki daha fazla reklam almak isteyen gazetelerin televizyonlara ortak olması, gazete patronlarının televizyon kanalı kurmaya yönelik girişimleri bu döneme rastlamaktadır ve bu durum tekeli yapılanmanın okuyucu ve seyirci tercihlerini etkilediği yolundaki tartışmaların da başlangıcı olmuştur. Bu noktada Türk toplumunun televizyondan ne ölçüde etkilenebileceği sorusu akla gelmektedir. Ünsal Oskay bu konuya ilişkin olarak şunları

²⁵¹.Muhammet İspirli; **Medya Gerçeği ve Haberciler**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000, s. 109

söylemektedir: “Batı toplumlarından farklı olarak uzunca bir süre kitap uygarlığı dönemi yaşamamış bir toplumda televizyonun kültürel gelişmede özgürleşimci bir araç olarak kullanılması ne derece olanaklıdır...Kitap uygarlığından geçmiş toplumlarda dahi televizyonun etkilerinin ne olacağını kestirmek olanaksız.”²⁵² Oskay’a göre “televizyonun bireyi savunmasız yapmaya yönelik etkisine en çok kendilerini açanlar öğrenim düzeyi, toplumsal konumu ve kökeni bakımından alt düzeyde bulunanlar”²⁵³ olmuştur. Okuma oranı düşük bir ülke olan Türkiye’de televizyonun gazeteye göre daha çok tercih edilir hale gelmesi kaçınılmaz bir durum olarak ortaya çıkmıştır. Ahmet Oktay’ın da ifade ettiği gibi “sekiz saatlik iş gücünden sonra evine çekilmek durumunda kalan işçi sınıfı ile küçük burjuvazinin alt kesimleri, uyku öncesindeki boş zamanını zihinsel güç harcamayı gerektirmeyecek biçimde, kısaca eğlenerek geçirmeyi tercih etmektedir.”²⁵⁴ Bu anlamda televizyonun eğlendirme yönünün ön plana çıktığı ve okuması belli bir efor sarfetmeyi gerektiren gazeteye tercih edildiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

“Çalışma yaşamının yaratıcılıktan yoksunlaştırılması ve sıkıcılığı sonucunda yaşanan ülkeden farklı olan ülkelere duyulan merak ve insanların düş dünyalarına kaçmaları televizyon sayesinde olmaktadır. Ancak bu türden düş dünyası kitle eğlence sanayinin belirlediği ve verili durumun en iyi durum olduğunu tekrarlayan sözde bir düş dünyası olmaktadır.”²⁵⁵ Dolayısıyla televizyonun insanı bulunduğu konumdan uzaklaştıran, gerçeklikten uzak ve belli çerçevelerle sunulmuş bir sanal alem yarattığı düşünülmektedir. Martin Esslin “Beyaz Camın Arkası” adlı kitabında “televizyonun evlerimizin ta içine girmiş olmasına rağmen bize ulaşamayacağımız bir fantazi dünyası getirdiğini ve rahatlıkla çözümlendiğimiz farkedilmeyen görsel bir dili bulunduğunu”²⁵⁶ ifade etmektedir. Erol Mutlu da “kitle toplumu kuramcılarının eleştirilerinin öncelikle eğlence ağırlıklı kitle iletişim

²⁵² Ünsal Oskay, *Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999, ss: 11-12

²⁵³ Ünsal Oskay, *Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri*, Der Yayınları, İstanbul, 1993, s.334

²⁵⁴ Ahmet Oktay, *a.g.e.*, ss: 90-91

²⁵⁵ Filiz Aydoğan, *Medya ve Serbest Zaman*, Om Yayınevi, İstanbul, 2000, s.130

²⁵⁶ Martin Esslin; *Beyaz Camın Arkası*, Pınar Yayınları, İstanbul, 1991, s.34

araçlarına yönelik olduğunu ve televizyonun bu eleştirilerin odak noktasında bulunduğunu²⁵⁷ söylemektedir. Nitekim Türkiye’de de Esslin ve Mutlu’nun ifadelerinde belirttikleri gibi televizyonun eğlendirici ve farklı dünyalara taşıyan yönünün izleyici tarafından öncelikli olarak önem kazandığı bilinmektedir. Dolayısıyla Türk toplumunun televizyonun bu özelliklerine yönelik benimseyici tutumu, gazete sayfalarının televizyonun eğlendirme fonksiyonunu aratmayacak bir niteliğe dönüştürülmesinde en etkili unsur olmuştur. Türkiye’de özel televizyonların yayın hayatına başlaması ve özel kanal sayısının giderek artması gazete içeriklerinin değişim sürecini daha da hızlandırmıştır. Önceleri sadece televizyonun haber hızını yakalamaya ve renkli sayfalarla okuru cezbetmeye çalışan gazetelerin, 1990’dan sonraki dönemde sayfa sayılarını arttırdıkları, konu çeşitliliği sağlamaya çalıştıkları ve televizyonun renkli dünyasını gazeteden yansıtmaya uğraştıkları gözlenmiştir. Ayrıca bu süreçten sonra ücretsiz dağıtılan ve farklı ilgi alanlarına hitap eden eklerle okuyucunun dikkati çekilmeye çalışılmıştır. Daha önce de değindiğimiz gibi Türk toplumunun büyük bir kesiminin televizyondaki eğlence ağırlıklı programlara düşkünlüğü ve ilgisi gazete içeriklerinde 1980’den sonra başlayan sansasyonel sunumların artarak devam etmesine yol açmıştır. Tuncay Özkan “gazetenin televizyon karşısında tutunma çabası sonucunda “yazılı basının bilginin özünü bazen aldatmacalara açık ve birbiriyle orantısız göstergeleri rekabet yüzünden sorgulama yapmadan insanlara sunar hale geldiğini”²⁵⁸ ifade etmektedir. Televizyonun kitle iletişim aracı olarak etkinliğini giderek arttırması yayınlarından taviz vermeme ilkesiyle hareket eden fikir gazeteleri için okur ilişkileri açısından zorlu bir süreç başlatmıştır. Nitekim televizyonun her kesime hitap edebilme gibi bir şansının olması ve özel kanal sayısındaki artışla siyaset, ekonomi, kültürel ve toplumsal konulara ağırlık veren tartışma ve haber programlarının yayınlanması gazetenin haber ve yorum aracı olma niteliğini bir anlamda geri plana itmiştir. Ayrıca 1990’ların sonunda özel haber kanallarının ortaya çıkması, uydu ve kablolu tv aracılığıyla enformasyon kaynaklarının

²⁵⁷.Erol Mutlu; **Televizyonu Anlamak**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1991, S.16

²⁵⁸.Tuncay Özkan; **a.g.m.**, s.35

çeşitlenmesi magazin basını karşısında bilgi ve düşünce ağırlıklı içerikleriyle saygınlığını ve özel konumunu koruyan fikir gazetelerini televizyon rekabeti ile karşı karşıya getirmiştir. Fikir gazetelerinin okuyucu tarafından en çok ilgi gösterilen kısımlarından biri de şüphesiz köşe yazarlarının sütunlarıdır. Ancak özel televizyonların yayın hayatına başlaması ile birlikte köşe yazarlarının bir kısmının aynı zamanda televizyon programcılığına yöneldikleri bilinmektedir. Dolayısıyla bu durum fikir gazetelerinin köşe yazarı etkinliğini ve ayrıcalığını da eskisine göre bir ölçüde yitirmesiyle sonuçlanmıştır. Gazete saklanabilirlik özelliği nedeniyle önemli bir başvuru kaynağı olma niteliğini sürdürse de televizyonun getirmiş olduğu rekabetin bu kitle iletişim aracının etkinliğini önemli ölçüde azalttığı ve gazeteyi değişime zorladığı bilinen bir gerçektir. Öyle ki 1990'lı yıllarda modern fikir gazetesi söylemi ile hayata gelen Yeni Yüzyıl ve Radikal'in haber ve yorum ağırlıklı içeriklerine rağmen, renkli ancak sansasyonelliğe kaçmayan fotoğraf kullandıkları, mizampaj açısından okurun gözünü yormayacak bir tarzı benimsedikleri ve kültürel içerikli eklerle sunumlarını zenginleştirdikleri görülmektedir. Bu süreçte tiryaki okurları tarafından siyah-beyaz olarak görülmek istenen Cumhuriyet'in yeni okurlar elde edemediği gibi okurlarının bir kısmını da yeni çıkan alternatif gazetelere kaptırdığı bilinmektedir.

B. TOPLUMSAL DEĞERLERİN DEĞİŞİMİ SÜRECİNDE FİKİR GAZETECİLİĞİ

1980'li yıllarda yaşanan sosyal, ekonomik gelişmeler Türkiye'deki kültürel yapıyı da etkilemiş dolayısıyla toplumsal değerler de büyük değişime uğramıştır. Bu süreçte uygulamaya başlayan ekonomi politikaları sonucunda Türk insanı bir yandan liberalleşmenin getirdiği tüketim toplumu felsefesi ile tanıştırılırken diğer yandan da siyasal baskılarla muhalefet etmeyen ve ideolojiden yoksun bir yapıya dönüştürülmeye çalışılmıştır.

Ahmet Oktay 1980'li yıllardaki gelişmelerin toplumsal yapıya etkisini şu cümlelerle açıklamaktadır: “1980 sonrası dönemde yaşanan mal bollaşması, tüketim isteğinin yükselmesi ve alım gücünde görülen görece artış kitle iletişim araçlarının da yardımıyla özellikle büyük

kentlerde yoğunlaşmış nüfusta bir “hedonist-öz hoşnutluk” duygusu yaratmış bulunuyor. Aynı duygunun giderek kent kültürünün değer yargılarıyla olduğu kadar araç gereçleriyle de kırsal kesim insanları arasında da mevzi kazandığı ileri sürülebilir.”²⁵⁹ Oktay’ın ifadesinde dile getirdiği meta bollaşması ve tüketimin yaygınlaşması Özal döneminde uygulamaya konulan serbest ekonomi politikalarının meydana getirdiği değişimin ürünleridir. Oktay ifadesinde kitle iletişim araçlarının da bu değişim sürecine hız kazandırdığını ileri sürmektedir. Ayrıca Oktay ” köşeyi dönme ideolojisinin egemen olduğu, paranın en yüce değer sayıldığı bu ortamda kentli burjuvanın müzik ve sinema festivallerini izleyerek, best-seller kitapları okuyarak Mills’in entelektüel aldatmaca diye nitelediği yanılısamayı yaşamaya başlarken; kırsal kesimin de özellikle televizyonun etkisi ile iletilen mesajları kendi yaşam deneyimlerinin içinde algıyarak değişime uğradığını”²⁶⁰ ifade etmektedir. Dolayısıyla 1980’li yıllarda başlayan ve 1990’larda hız kazanan değişim sürecinde toplumdaki değer yargılarının maddiyatçı bir anlayışla yeniden biçimlendiği, kitle iletişim araçlarının yaşam tarzımızı ve gündemimizi belirlemeye başladığı görülmektedir. Bu sadece basit bir etkilenme olarak algılanmamalıdır. Öyle ki 1980’lerde başlayan bu etkileşim süreci günümüzde medyayı yaşantımızın biçimini ve yönünü dolaylı da olsa tayin eder bir konuma getirmiştir. İnsanlar reklamlarda, televizyonda gördüklerini hemen elde etmek isteyen, ekranda gördükleri kişilerin yaşam tarzlarına özenmekle kalmayıp adeta kendilerini onlarla özdeşleştiren bir yapıya dönüşmüştür. Dolayısıyla günümüzde medyanın klasik fonksiyonlarının ötesinde yeni bir güç kaynağı haline geldiği ve bu yönüyle toplumu gözle görülür biçimde etki altında bıraktığı görülmektedir.

“Özellikle demokratik kültürün ve anlayışın tam anlamıyla yerleşmediği ülkelerde görülebileceği gibi demokratik ahlaka sahip olmayan, ticarete daha çok kar elde etmek için değişik yöntemlere başvurabilen zihniyetlerin elinde medya çok tehlikeli bir güç haline

* Ayrıntı için bkz: B. Frankel; **Sanayi Sonrası Ütopylar**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1991

²⁵⁹.Ahmet Oktay; **a.g.e.**, s. 247

²⁶⁰.**a.g.e.** , ss. 21-109

gelebilmektedir.”²⁶¹ Bu anlamda serbest piyasa ekonomisinin doğurduğu kültür endüstrisinin çıkarları çerçevesinde bir toplum oluşabileceği kaygısı ortaya çıkmaktadır. Nitekim Habermas, “modern toplumlarda tekeli, corporate ve siyasal çıkarların paralelinde hegemonik bir kültür bulunduğunu, kitleleri bu kültürü benimsediklerini, toplumlarda bu hegemonik kültüre dayanarak sistemden yana yapay bir consensus oluşturulduğu”²⁶² görüşünü ileri sürmektedir. Bu noktada toplumun giderek kültür endüstrisinin hayatı şekillendirmeye başlayan gücüne ve büyümesine kendini kaptırıldığı görülmektedir. Bu süreçte medyanın görevi “birtakım yeni değerlerin, derinliği olmayan kavramların yaygınlaştırılmasını, seri halde üretilip toplumun üzerine bombardıman yoluyla yağdırılmasını sağlamak olmuştur.”²⁶³ Böylesi bir iletişim ortamında gazetenin fonksiyonlarının ve yaşantımızdaki rolünün önceki yıllardaki ile aynı olması beklenebilir mi? Nabi Avcı Enformatik Cehalet adlı kitabında “son yıllarda görülen elektronik teknolojisindeki patlamaların gazeteleri yeni rakiplerle karşı karşıya bıraktığını ve bu durumun gazete yapılarını alt üst ettiğini”²⁶⁴ dile getirmektedir. Teknolojik ilerlemeler gazete yapılarını değişime uğratan etkenlerden sadece bir tanesidir. Gazetenin içeriksel olarak eskisinden çok daha farklı bir nitelik elde etmesinde toplumsal değerlerdeki yeni yapılanmanın yadsınamaz bir etkisi söz konusudur. Nitekim özellikle 1980’li yıllardan sonra gazeteler diğer kitle iletişim araçları ile birlikte bir yandan toplumsal yapının yeni değer yargılarıyla şekillendirilmesine etki ederken, diğer yandan kendi yapısal özellikleri ve içerikleri bakımından da değişime uğramışlardır. Önceki dönemlerde başlı başına bir bilgi ve başvuru kaynağı sayılan gazetenin tüm bir sayfasının promosyon kampanyalarının tanıtımı ve kuponlarla kaplanması, bu kampanyaların neredeyse yaşadığımız mekanların tamamını nasıl biçimlendireceğimizi belirlemeye başlaması işte bu etkileşim sürecinin meydana getirdiği sonuçların sadece bir yönünü ortaya koymaktadır. Ya da 1980’li yılların bir ürünü olan Tan

²⁶¹. Vedat Demir; **Türkiye’de Medya ve Özdenetimi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998, s.117

²⁶². Jürgen Habermas; **Theory and Practice**, Der: Paul Connerton, Critical Sociology, Penguin Education, 1976, s.346, Aktaran: Ünsal Oskay, a.g.e., s.261

²⁶³. Can Kozanoğlu; **Cilalı İmaj Devri**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992, s.30

²⁶⁴. Nabi Avcı; **Enformatik Cehalet**, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1999, s.83

gazetesindeki haberlerin Ünsal Oskay'ın ifade ettiği gibi “cinselliği kışkırtmanın yanısıra insanlarda şükretme geleneğine cevap verecek biçimde aktarılması”²⁶⁵ gazete ve toplumun değişen değerler çerçevesindeki etkileşiminin diğer bir örneği olarak kabul edilebilir. Nitekim Tan gazetesi uzun yıllar tabu sayılan cinselliği sayfalarında aleni bir biçimde okuyucuya sunarken bu yapıyla gazete algımızı tamamıyla değişime uğratmıştır. Yine bu sürecin ürünü olan ve ünlülerin yaşamlarını tüm çıplaklığıyla gözler önüne seren magazin ekleri toplumun özentiyle karışık merak duygusunu kamçılarken gazeteye de kiloca ağır içerik olarak boş bir yapı kazandırmıştır. Dolayısıyla gazete “kültürün en basit günlük ilgiler çerçevesinde oluşturulmasına”²⁶⁶ katkıda bulunur bir araç haline dönüşmeye başlamıştır.

Ünsal Oskay “medyanın Türkiye’de de batı toplumlarında da bilgilendirici, aydınlatıcı, bilinçlendirici, insana özgürleşim beklentilerini canlı tutmakta yardım edici bir işlev edinmek ve buna özen göstermek yerine tecimselliğin kriterlerine göre belirlenen bir yayın siyasasına sarılmayı ve bunu benimsemeyi yeğlediğini”²⁶⁷ ifade etmektedir. Nitekim Türk basını da kitlesele ve görsel niteliği ön plana çıkan yapısı ile toplumsal dönüşüm sürecinde yaşama alışkanlıklarımızı belirli standartlar çerçevesinde tekdüze bir hale getirmeye başlamıştır. Ünsal Oskay’a göre “insanların pek çoğu okumaya gerek kalmayan, seyredilerek okunan gazeteleri yeğlemektedirler. Heyecan uyandıran haberler, kesin bir gazete tercihi olmayan okuyucuların sık sık gazete değiştirmelerine neden olmaktadır. Kapaklarına güzel kadın resmi koyan dergiler ya da aynı haberi daha çığırta kan eda ile veren gazeteler daha çok satmaktadır.”²⁶⁸ Bu noktada görsel özellikleri ile dikkat çeken gazetelerin daha çok belli bir gazete tercihi olmayanlar tarafından takip edildiği dikkat çekmektedir.

²⁶⁵. Halil Nebiler; a.g.e., s.54

²⁶⁶. Ahmet Oktay; a.g.e., s.21

²⁶⁷. Ünsal Oskay; **Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri**, s.108

²⁶⁸. Ünsal Oskay; **İletişimin ABC’si**, Der Yayınları, İstanbul, 1997, ss: 81-82

Ünsal Oskay “toplumsal yaşamdaki yarışmayı henüz terketmeyi düşünmeyenlerin ve toplumda yükselmeyi umanların, enformasyon verici yayın türlerinden ya da belgesel nitelikteki yayınlardan yararlanmaya çalıştıklarını”²⁶⁹ da ifade etmektedir. Sonuçta kitle iletişim araçlarının enformasyon kaynağı olma niteliğinden faydalanmak isteyen ve düzenli okuma alışkanlığı olan bir kitle de bulunmaktadır. Ancak Türkiye’de gazetelerin büyük bir kısmının okurun bilgilenme ve başvuru kaynağı olabilme niteliğinden uzak oldukları bilinmektedir. Günümüzde okurun düzenli bir şekilde okuma isteği duyabileceği az sayıda gazete yayınlanmaktadır. Enformasyon kaynaklarının giderek arttığı çağımızda bir gazetenin okurda sürekli takip etme isteği uyandırması da yaşamın her alanında rehber kabul edilebilecek modern bir gazete niteliğini taşımasıyla mümkün olabilir. Dolayısıyla günümüzde haber ve yorum içerme, sansasyonel habercilikten uzak durma bir gazetenin kaliteli gazete arayışında olan okurun dikkatini çekebilmesi ve ciddi nitelikli bir gazete olabilmesi için yeterli nitelikler değildir. Bu anlamda değişen değerler düzenli okuru olan gazeteleri de değişime sürüklemektedir. Günümüzün örnek düşünce gazetelerinden biri olarak kabul edilen Cumhuriyet’in haber ve fikir ağırlığının yanısıra sunduğu eklerle okuru farklı alanlarda bilgilendirmeye ve diğer yandan bu şekilde okurunun ilgisini canlı tutmaya çalıştığı görülmektedir. Nitekim bilim ve teknoloji dünyasındaki ilerlemeleri konu alan Bilim-Teknik, kültür ve sanat eki Dergi, edebiyat alanındaki gelişmelere yer veren Kitap adlı eklerle, Cumhuriyet gazetesi, bilinen gazetecilik işlevlerinden öte okurunu dünyadaki gelişmelerden haberdar etmek, kültürel yönünü zenginleştirmeye çalışmak gibi misyonların da taşıyıcısı olmaya çalışmaktadır. Ancak Cumhuriyet’in okurunun ilgisini sürekli kılmaya yönelik bu girişimlerinin gazetenin yeni okurlar elde etmesinde yeterince etkili olmadığı bilinmektedir. Değişen dünya ve toplumsal değerler çerçevesinde düzenli okurun da ilgi ve beklentilerinin artacağını hesap ederek yayın hayatına getirilen Radikal gazetesi, bu anlamda gazete okuma alışkanlığı olan kesimin ilgisini çekmeyi başarmıştır.

²⁶⁹.Ünsal Oskay, **Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri**, s.334

Kitle iletişim araçları çağını yaşadığımız günümüzde gazete en geç haber ulaştırır bir iletişim aracı konumundadır. Dolayısıyla bireyleri bir gazeteyi sürekli takip etmeye iten çok farklı nedenler olabilmektedir. Radikal gazetesi günümüzde sayıca çok fazla olmasa da uzun bir aradan sonra düzenli bir okur kitlesi elde etmeyi başarmış gazetelerden biridir. Gazetelere yönelik ilgi ve güvenin azaldığı bir ortamda bir gazetenin özellikle genç ve eğitimli bir gruptan okur kitlesi kazanması dikkat çekicidir. Bu noktada Radikal'ın hangi beklentilere yanıt verdiği, ciddi gazetecilik algısında nasıl bir değişim meydana getirdiği önem kazanmaktadır. Cumhuriyet gazetesi okurlarının bir kısmını da kendi okuru yapan, uzun yıllardır gazete okuma alışkanlığını kaybetmiş üniversiteli kitleyi gazete ile tekrar buluşturan Radikal modern gazetecilik anlayışının yeni temsilcisi olarak kabul edilebilir mi?

III. 1990'LAR TÜRKİYE'SİNDE FİKİR GAZETECİLİĞİ ALGISINDA DEĞİŞİM

Fransız Yazar H. De Balzac'a göre "her gazete halka hangi fikir gölgesini istiyorsa onu satan bir dükkandır."²⁷⁰ Ünlü yazarın uzun yıllar önce edebi üslubu ile 'fikir dükkanı' olarak tanımladığı gazete, yaşadığımız yüzyılda toplumsal anlamda hangi işlevlerin taşıyıcısıdır?

A. 1990 SONRASI DÖNEMDE TÜRKİYE'DE MEDYA VE FİKİR GAZETECİLİĞİNİN KONUMU

İnsanın haber alma gereksiniminden doğan gazete sonraları düşünsel özelliğini de kazanan ve bu yönüyle toplumların gelişmesine yadsınamaz ölçüde katkıda bulunan ilk kitle iletişim aracıdır. İnsanın varlığını sürdürme biçimindeki gelişmelere göre gazete de zamanla değişime uğramış, toplumun beklentilerine uymayı amaçlayan yeni anlam ve işlevler kazanmıştır. Eleştiri ve yorumlara yer vermeye başlaması, siyasal etkinlik kazanması, tefrika

²⁷⁰ H. de Balzac, *Lost Illusions*, çev: H. Hunt, (Harmondsworth, Penguin, 1971, s.314), Aktaran: Belsey&Chadwick; a.g.e., s.41

geleneğini başlatarak edebiyatla buluşması, gazetenin insanlığın gelişim çizgisiyle eşit düzeyde bir yapılanmaya gittiğini ortaya koyan özellikleridir.

Tarihsel gelişim çizgisindeki her evre kendi gazetesini yaratmıştır. Bu anlamda “her gazete esas olarak bir toplumsal ideolojik temel üzerinde yükselir ve her gazetenin o gazeteyi doğuran ve yaşatan bir yatağı vardır.”²⁷¹ Çalışmamızın ilk kısımlarında da ayrıntılı bir biçimde ifade ettiğimiz gibi Türk toplumunun gerçek anlamda bir gazete ile tanışması on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısına rastlamaktadır. Bu süreçte batılılaşma isteğinden yola çıkılarak yapılan girişimler sonucu üretilen gazete, kısa bir zaman sonra toplumun özgürlük ve demokrasi kavramlarıyla tanışmasını sağlayan bir aydınlatma ve bilgilendirme aracı haline dönüşmüştür. Cumhuriyet’in ilk yıllarında da gazetelerin bir çoğunun yeni rejimi tanıtmaya misyonunu üstlendikleri bilinmektedir. 1940’lı yılların sonundan itibaren de çok partili hayata geçişin hazırlanmış olduğu zeminde bilgi ve haberin demokratikleştirilmesi ve okur-yazar sayısındaki artışla birlikte daha geniş kitlelere ulaşmayı hedefleyen gazeteler yayımlanmaya başlanmıştır. Nitekim bu dönemdeki gazetelerin ilgi çekiciliği sağlamak amacıyla kısa ve öz haber kullandıkları, fotoğrafa önem vermeye başladıkları görülmektedir.

Türkiye’de iki askeri darbeye sahne olan 1960’lı ve 1970’li yıllarda ise gazetelerin ideolojilerin tartışıldığı bir fikir platformu konumunda oldukları, baskı ve sansür sınırlamalarına rağmen siyasi alandaki ağırlıklarını korumaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Bu süreçte iletişim teknolojisinde yaşanan gelişmeler, televizyonun bir kitle iletişim aracı olarak etkinliğini göstermeye başlaması ve tekelleşmeye yönelik ilk adımların atılması da gazetelerin içeriksel ve görsel anlamda farklı nitelikler kazanmasını etkileyen başlıca unsurlar olarak kabul edilmektedir. Türk basınında magazinleşme eğiliminin artması ve gazetelerin içerik yapılarına göre düşünce ve bulvar gazeteleri olarak kategorilendirilmesi de bu döneme rastlamaktadır. 1980 yılı ise Türk basın tarihi açısından bir dönüm noktası sayılmaktadır.

²⁷¹.Ragıp Duran; **Medyamorfoz**, Avesta Yayınları, İstanbul, 2000, s.11

“1980 askeri darbesi ve sonrasında toplumun üzerine çökertilen arabesk-liberal ideoloji basını kamuoyunu bilgilendirme işlevinden vazgeçirmiş; bu süreçte eskiden beri zaten siyasi, iktisadi alanda iktidara bağımlı olan kitle iletişim araçları artık tepenin taban üzerindeki doğrudan siyasi ideolojik baskı araçlarından biri haline gelmiştir.”²⁷² Dolayısıyla 1980’li yıllarda yaşanan ekonomik, siyasi, toplumsal değişmeler gazete yapılarını da etkilemiş; gazetecilik anlayışındaki farklılaşmalar gazete-okur arasında da önceki yıllardan çok farklı bir ilişki süreci başlatmıştır.

1990’lı yıllarda radyo-tv yayıncılığında varolan devlet tekelinin kırılmasıyla iletişim ağının genişlemesi bağlamında gerekli altyapının kurulduğu ve yeni dünya düzenine uygun bir iletişim ortamı oluştuğu görülmektedir. “Yeni dünya düzeninin dayattığı gibi medya mülkiyetinin tekelleşmesi ve içeriği boşaltılmış, eğlencenin kutsandığı, gerçekliğin ise deforme edildiği yayıncılık anlayışı Türkiye’de de çok geçmeden yerleşmiştir.”²⁷³ Bu noktada ifade edilen yeni dünya düzeni soğuk savaş sonrasında uluslararası ilişkilerin daha uyumlu bir işbirliği içerisinde olmasına yönelik düzenlemeleri ifade etmektedir. Ergin Yıldızoğlu yeni dünya düzeni kavramına yönelik olarak şöyle bir açıklama yapmaktadır: “Yeni Dünya Düzeni Berlin Duvarı’nın yıkılışıyla başlamış, Doğu Blok’unun çökmesi yeni yatırım alanları ortaya çıkarmıştır. Ancak bu süreç aynı zamanda sermaye birikiminin tekelleşmesine, üretim araçlarını elinde tutanların düşünsel üretim araçlarını da kontrol altına almalarına yol açmıştır.”²⁷⁴ Yeni Dünya Düzeni’nin medya alanında ki etkileri ve basın bu düzene entegre oluş süreci 1990’lı yılların sonundan itibaren medyaya yönelik eleştirilerin ana noktasını oluşturmaya başlamıştır. Nitekim yaşadığımız çağda kitle iletişim araçlarının asıl işlevlerinden öte farklı sektörlerin kullanım alanı haline gelmesi iletişim ortamında ‘yeni dünya düzensizliği’ kavramının söylem haline dönüşmesi ve düzensizliğin yarattığı kültür

²⁷².Ragıp Duran; a.g.e., s.30

²⁷³.Esra Doğu Arsan; “Değişmeyen Türkiye’nin Değişen Medyası”, **Karizma Dergisi**, Nisan-Mayıs-Haziran 2001

²⁷⁴.Ergin Yıldızoğlu; **Globalleşme ve Kriz**, Alan Yayıncılık, İstanbul,1996, ss: 14-130

emperyalizmi ile toplumun duyarsızlaştırılmaya çalışıldığına yönelik tartışmaların başlamasına yol açmıştır. ‘Yeni Dünya Düzeni’ çerçevesinde oluşan iletişim ortamında medyanın işlevlerini nasıl tanımlayabiliriz ya da konuya salt yazılı basın açısından baktığımızda günümüzde gazeteciliğin yüklendiği anlam hangi kıstaslarla açıklanabilir?

On dokuzuncu yüzyılda gazete tek kitle iletişim aracıdır ve içerdiği bilgi ve yorumlarla toplumu aydınlatma misyonunun önemli bir taşıyıcısı konumundadır. Günümüzde ise artık sadece gazeteden değil, üzerimizdeki etkinliği her geçen gün fazlaşan farklı kitle iletişim araçlarından faydalanma imkanına sahibiz. Dolayısıyla iletişim araçlarının etkisi günümüzde yeni anlam ve işlevlerle açıklanmaktadır. Bu işlevler “siyasi olay ve etkinlikleri sergileyerek kamuoyu oluşturma toplumsal gruplar arasındaki etkileşimlerden örnekler sunarak bireyi toplumsallaştırmak, kültürel şekillenmeyi sağlamak, bilgilendirme yoluyla düşünceler zemin oluşturmak ve çeşitli alternatif konularla eğlendirme fonksiyonunu yerine getirmek”²⁷⁵ şeklinde ifade edilmektedir. Günümüzde kitle iletişim araçlarının işlevleri akademik ortamda uzmanlar tarafından yoğun bir biçimde ele alımda diğer yandan da içinde bulunduğumuz iletişim ortamında medyanın söz konusu işlevleri ne ölçüde yerine getirebildiği tartışılmaktadır. Tartışmaların temel noktası medyanın ekonomik yapılanmasının kitle iletişim araçlarını faydacı yönünden uzaklaştırdığı üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu anlamda medya ekonomik ve siyasi ilişkileri gereği bireyi yanlış yönlendirebilmekte, içeriği kısırlanmış bilgilerle düşünce zemini daraltabilmekte, kültürün sürekliliğini sağlamaktan çok yozlaştırıcı etki yapmakta, tekdüze ve duyarsız bireyler oluşturmak suretiyle toplumsallaştırma işlevini yerine getirememekte ve eğlendirme fonksiyonunu asıl görevlerinden daha fazla ön plana çıkarmaktadır. Dolayısıyla medyanın yaşadığımızdaki etkinliği arttıkça medya işlevlerinin sorgulanırlılığı da artmaktadır. Böylesi bir iletişim ortamında yazılı basın ürünü gazeteyi salt haber ve bilgi aracı olarak tanımlamak, içeriğine

²⁷⁵.Sadi Özdemir; a.g.e. , s. 36

göre bulvar veya fikir basını diye tasnif etmek daha da güçleşmektedir. Türk basınında magazinleşme olgusunun hakim olduğu belirgin bir biçimde gözlemlenmektedir.

1980'den 1990'lara uzanan süreçte gazete sayısı giderek artarken gazetelere olan ilgi giderek azalmıştır. Özellikle düzenli gazete okurlarının gazetesiz kalmasına yol açan bu evrenin gazetelerini Ünsal Oskay şu cümlelerle ifade etmektedir: "Brezilya'daki futbolcuların gol skorlarını öğrenebileceğimiz kitle basını var ama bir adayın köpeğine duyduğu şefkatin çoğunlukla köpeği ile sınırlı kalacağını anlayabilecek düzeyde hayata, toplumun işleyişine, yaşadığımız dünyanın iç yüzüne ilişkin bilgiler edinebileceğimiz gazetelerimiz yok."²⁷⁶ Oskay'ın ifadesi günümüzde gazetelerin somut bilgi ve gerçeklikler üzerine konumlanmadığını ortaya koymaktadır. Bu noktada Ragıp Duran ise 'Türkiye'de her alanda kurumlaşmanın günümüze oranla köklü bir biçimde yerleştiği bir ortamda gazetelerde sansasyon ve propagandanın giderek yok olacağını ve böylesi bir iletişim ortamında medyanın toplumsal sürecin önemli bir unsuru haline gelebileceğini"²⁷⁷ belirtmektedir. Bu ifade ile kitle iletişim araçlarının asıl işlevinden uzaklaşması sorunu yine medyanın günümüzdeki yapısal konumuyla ilişkilendirilmektedir. Duran ayrıca "Basının gerçek kimliğine kavuşması için mesleki ve teknik anlamda ilerleme sağlanması gerektiğini ve medya holdinglerinin ciddi gazete yayınlamak üzere faaliyete geçmelerini bu gelişimin önemli adımlarından biri olarak nitelediğini"²⁷⁸ ifade etmektedir. Buna karşın Emin Karaca ise "Basın tekellerinin çok çeşitli gazeteler çıkarmalarının nedeninin muhalif gazetelerin önünü kesmek olduğunu kaydederek, bu gazetelerin çeşitli kulvarlardan okuyucu çalmak mantığı ile hareket ettiklerini"²⁷⁹ dile getirmekte ve Sabah Gazetesi'nin çıkardığı Yeni Yüzyıl'ı bu görüşün örnekleme olarak göstermektedir. Bilindiği gibi 1994 yılında Sabah Grubu tarafından yayınlanan Yeni Yüzyıl, modern gazete söylemiyle yola çıkmış ve uzun yıllar sansasyonel

²⁷⁶. Ünsal Oskay; **İletişimin ABC'Sİ**, s.32

²⁷⁷. Ragıp Duran; **a.g.e.**, s.12

²⁷⁸. **a.g.e.**, ss: 12-13

²⁷⁹. Faruk Arhan, Temel Demirer, Umur Hozatlı, Özgür Orhangazi, Sibel Özbudun; **Medya Eleştirisi Ya da Hermes'i Sorgulamak**, Özgür Üniversite Kitaplığı:11, Öteki Yayınevi, Ankara, 1998, s.79

gazetecilik anlayışını ön plana çıkaran pek çok gazete karşısında bu farklı söylemiyle belirli bir kesim tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Bu gazetenin magazinleşme olgusunun Türk basınında etkinliğini sürdürdüğü bir evrede Cumhuriyet gibi ciddi yayıncılık ilkesiyle hareket eden bir gazeteye alternatif olarak hayata geldiği bilinmektedir.

Yeni Yüzyıl ve 1996 yılında Doğan Grubu tarafından yayınlanan Radikal, tekelci medya tarafından üretilmeleri nedeniyle pek çok eleştiriye maruz kalmıştır. Nitekim Aslı Yapar “Cumhuriyet Gazetesi'nin Türk Basınındaki Yeri” konulu çalışmasında Yeni Yüzyıl ve Radikal için “sermayeci basın bu iki ürünü her ne kadar Cumhuriyet'e benzemeye çalışsalar da Cumhuriyet Türk basınındaki bağımsız fikir gazeteciliğinin önemli bir temsilcisidir”²⁸⁰ ifadesini kullanmaktadır. Ancak günümüz iletişim ortamında sürekli bir değişim yaşanmaktadır. Nitekim çalışmamızın ilk kısmında da ifade ettiğimiz gibi Cumhuriyet Gazetesi'nin de basın alanındaki konumunu güçlendirecek yeni bir ekonomik yapılanma sürecine girdiği bilinmektedir. Dolayısıyla iletişim çağını yaşadığımız günümüzde gazetenin salt ekonomik yapılanmasına bakarak içeriksel bir sınıflandırma yapmak kanımızca yeterli bir ölçüt olarak kabul edilmemelidir. Bu süreçte bireyin gazeteden ne beklediği, değişen toplumsal değerlerin gazete yapılarında nasıl bir başkalaşım meydana getirdiği, üretilen bu gazetelerin hangi ihtiyaçlara bir cevap olarak düşünüldüğü ve bu hedefe ulaşip ulaşmadıkları önem kazanmaktadır.

B. MODERN GAZETE KAVRAMI

1990'lı yıllarda okuyucuların gazeteye yönelik beklentilerinin arttığı ve gazete algısının değişime uğradığı bilinmektedir. Bu noktada okuyucu istekleri doğrultusunda gazetenin nasıl bir yapı değişimi ortaya koyduğu ve modern gazete kavramının nasıl tanımlandığı üzerinde önemle durulması gereken konulardan biridir. Gazeteci İsmet Berkan

²⁸⁰.Aslı Yapar; a.g.m., s.85

konuya ilişkin görüşlerini şöyle anlatmaktadır: “1990’lı yılların başında gazetelerin kendi aralarında “ansiklopedi savaşları” diye adlandırdığı basın savaşları başladığında kötümserliğim doruğa çıktı. İçinde büyüdüğüm yazılı basının ölmekte olduğuna kanaat getirerek gazeteciliği bırakma kararı aldım. Bu süreçte Okay Gönensin’le ‘The Independent’* gazetesi örneğinden hareketle bir gazete çıkarmayı başarıp başaramayacağımızı tartışırken bulduk kendimizi. Ancak Türk Basını Falih Rıfkı’nın ya da H. Cahit’in ‘ben kendi fikirlerimi duyurayım’ diye gazete çıkardığı günleri aşmıştı. Gerek teknoloji gerekse okurların bir gazeteden bekledikleri artık ciddi yatırımları gerektiriyordu. Ancak biz bu arada bir çekirdek kadro halinde ‘düşlediğimiz gazetenin’* neredeyse bütün maketini tamamlamış, geçerli

***The Independent:** Avusturyalı medya patronu Murdoch’un İngiltere’de The Sun ve Times’i satın alıp ardından Margareth Thatcher’e siyasi destek vermesiyle birlikte bu ülkede başlayan tekelcilik-bağımlılık tartışmalarının ardından hepsi de gazeteci olan bir ekip ‘bağımsızlık/kurtuluş’ anlamına gelen bu gazeteyi çıkarmışlardır. Gazetenin patronu olmadığı gibi mali işlemleri şeffaftır ve en önemlisi sağcı ya da solcu diye adlandırılmayacak bir yayın çizgisi takip etmektedir.

*İsmet Berkan yazısının devamında, 1994 yılının ortalarında Dinç Bilgin’in Okay Gönensin’e ciddi bir referans gazetesi çıkarmayı teklif etmesiyle düşledikleri gazete projesini Yeni Yüzyıl gazetesine dönüştürdüklerini anlatmaktadır. Gazeteci Okay Gönensin gazeteciliğin üstlendiği yeni anlama ve Yeni Yüzyıl’ın getirmiş olduğu anlayışa ilişkin olarak şunları söylemektedir:”Yeni Yüzyıl basın alanına çok farklı değerlerle ve anlayışla girdi. Haberde tarafsızlığı tekrar öne çıkarmak, yorum çeşitliliğini sağlamak ve her bakımdan kalitenin üzerine gitmek. Bu gazetenin gördüğü ilgi insanların farklı bir arayış içinde olduğunu gösterdi. Fiyatı makul, haberi dengeli, farklı görüşleri barındıran, her eve girebilecek, kimsenin okurken herhangi bir rahatsızlık duymayacağı bir gazete olan Yeni Yüzyıl’ın tarzı okurlar tarafından çok sevildi.” Yeni Yüzyıl 1994 yılının Aralık ayında yayın hayatına başlamadan önce reklam kampanyaları ile de dikkat çekmişti. Hamile genç bir kadının yeni bir zihniyet ve anlayışın çocuğunu dünyaya getireceğini ifade ettiği reklamda doğacak yeni gazetenin basın alanına modern bir yaklaşım getireceği vurgulanmaktaydı. Bu anlamda tarihsel gelişim çizgisindeki her evrede olduğu gibi 1990’lı yıllar da kendi gazetesini üretmiş, Yeni Yüzyıl ekonomi, iç ve dış politika ağırlığı ön plana çıkan, kültür sanat ve özellikle sinema sayfalarına geniş yer ayıran liberal sol çizgideki yayın politikasıyla dikkat çekmiştir. Gazetenin ilgi görmesindeki en büyük nedenlerden biri de zengin bir köşe yazarı kadrosundan oluşuyor olmasıdır. Ekonomi ve politikanın yanısıra güncel entelektüel konuların çeşitli perspektiflerle bir gazetenin köşe sütunlarında yer alması basın alanında farklı bir anlayışın başlangıcı olmuş ve Yeni Yüzyıl belki de bu anlamda Cumhuriyet Gazetesi’nin okur grubundan bir kısmını kendi okur kitlesi yapmayı başarmıştır. Ancak her ne kadar yayın politikasını toplumsal dönüşüme ve yenilenen değer yargularına göre biçimlendiğini ifade etse de Yeni Yüzyıl Gazetesi az sayıda bir grup entelektüel okuyucu kitlesi ile yetinmek durumunda kalmıştır. Kaliteli ekler, çocuklara yönelik promosyonlar ve dağıttığı kültür kitapçıklarıyla kısa süreli yüksek tirajlar elde edebilen Yeni Yüzyıl’ın Haziran 1999’da yayın hayatını sonlandırması özellikle bir dönem ciddi içerikli gazete arayışında olan ve bu değişimi Yeni Yüzyıl’da bir ölçüde yakalayan okur kitlesi tarafından üzüntüyle karşılanmıştır. Gazeteci Tuncay Opçin, Aralık 1999’da Yeni Yüzyıl’a alternatif olarak üretilen ve Türkiye’nin etnik ve kültürel mozağını sayfalarına taşımayı amaçlayan Yeni Binyıl gazetesinin yönetmeniyle yaptığı röportajda “28 Şubat sürecinin Yeni Yüzyıl için sonun başlangıcı olduğunu” vurgulamaktadır. (Bkz: **Aktüel**, 23-29 Aralık 1999) 28 Şubat sürecinden sonra devletin siyasetiyle

olacak ilkeleri belirlemiştir.²⁸¹ Dolayısıyla bu dönemde basın içinde bulunduğu konumun medya toplum etkileşimini sorgulayan gazeteciler için de önemli sorunlardan biri olarak algılandığı ve çağın getirilerine uygun yeni bir gazete hayata getirebilmek için projeler üretilmeye başlandığı görülmektedir. Nitekim 1992 yılında Cumhuriyet Gazetesi'nin yaşadığı kriz sonucunda Cumhuriyet'ten ayrılan yazarların da kendi çizgilerine uygun gazete bulmak açısından zorlu bir süreç yaşadıkları bilinmektedir. Emin Karaca'nın 'Cumhuriyet Olayı' adlı kitabında Uğur Mumcu'nun bu süreçte Aydın Doğan'a 'Cumhuriyet Gazetesi'ne alternatif bir gazete hayata getirip getiremeyeceğine yönelik bir talepte bulunduğu²⁸² konu edilmektedir. Sonuçta 1990'lı yılların başında gerek ideolojik anlamda gerekse habercilik anlayışı açısından Cumhuriyet'le eşdeğer bir gazete bulamayan yazarların bir çoğunun belli bir süre Milliyet kadrosunda yer aldıkları bilinmektedir. Türk basınında magazinleşme olgusunun etkisini sürdürdüğü 1990'lı yıllarda da Cumhuriyet gazetesi haber ve fikir ağırlıklı içeriğini korumuştur. Cumhuriyet'in yayın politikasını belirleyen 'demokrasi, Atatürkçülük ve laiklik' gibi kavramların Türkiye'de sayıca önemli bir kitle tarafından benimsenmesine karşılık, gazetenin tirajının belirli seviyelerde kaldığı hatta dönem dönem okur kaybettiği görülmüştür. Sadun Tanju'ya göre "Cumhuriyet Gazetesi özellikle 1970'lerden sonra yayın politikası ve içeriği ile dünyadaki gelişmeleri iyi izleyememiş, daha sonraki yılların düşüncesine anlayışına, zevklerine ideallerine ayak uyduramamış, yeni oluşumları kendi görüşüyle değerlendirmiş ve bir anlamda muhafazakarlığının kurbanı olmuştur."²⁸³ Kürşat Bumin de yine Cumhuriyet'e ilişkin olarak "gazetenin günümüzde haber başlıklarının

bir anlamda çelişen Yeni Yüzyıl bir süre sonra Dinç Bilgin tarafından Korkmaz Yiğit'e satılmış ve kısa bir süre sonra da gazetenin yayın hayatı sona ermiştir. Dinç Bilgin'in ekonomik ve siyasi ilişkileri gereği tirajı az olan bu gazeteyi elden çıkarması Yeni Yüzyıl'ın teknelci zihniyete yenik düştüğünü ortaya koymaktadır. Bu anlamda gerek basının saygınlığını ve güvenilirliğini korumak gerekse okuyucuların gazete ile ilişkisini olumlu bir düzeye getirmek amacıyla meslek etiği ve ekonomik yapılanmaya yönelik konuların yeniden ele alınması gerekmektedir. Düzenli gazete okuyucularının okuyacak gazete bulmakta güçlük çektikleri bu evrede Yeni Yüzyıl okurlarının yine benzer bir yayın politikası takip eden Radikal Gazetesi'ne yöneldikleri gözlemlenmiştir.

²⁸¹ İsmet Berkan, Dördüncü Yıla Girerken, **Radikal**, 13 Ekim 1999

²⁸² Emin Karaca; **a.g.e.**, s. 217

²⁸³ **a.g.e.**, ss: 268-269

seçimi ve manşetlerinin arkasından kendini gösteren ruh açısından toplumsal dönüşüme gözlerini ve kulaklarını kapamış bir bir cumhuriyetçilik anlayışının taşıyıcısı olmaya devam ettiğini”²⁸⁴ vurgulamaktadır. Dolayısıyla Tanju ve Bumin’in Cumhuriyet Gazetesi’ne yönelik kritiklerinin gazetenin toplumsal değişim ve yenileşen değer yargılarına entegre olmadığı ve değişen gazetecilik anlayışına uyum göstermediği düşüncesinde odaklandığı görülmektedir. Bu bağlamda Cumhuriyet’in sürdürdüğü gelenekçi zihniyetten sıkılan bir grup okurun bu süreçte hayata gelen ve modernlik kavramını ön plana çıkaran Yeni Yüzyıl’ı yeni bir seçenek olarak algıladıklarını ifade etmek kanımızca yanlış bir değerlendirme olamayacaktır. Yine bu zaman diliminde basında köklü bir değişimi başlatacağını iddia ederek yayın hayatına başlayan bir diğer gazete de Aydın Doğan Grubu tarafından yayınlanan Radikal Gazetesi’dir. Bu noktada Radikal Gazetesi’nin fikir gazeteciliği algısında meydana getirdiği değişimi ortaya koymadan önce gazetenin önemle vurguladığı modern gazete kavramının ne anlama geldiğine değinmekte yarar görmekteyiz.

Bernard Berelson’un New York’ta sekiz gazetenin gazetenin grevi ile gazetesiz kalan halkın tepkilerini ölçmeye yönelik ‘gazetesiz kalmak ne demektir’ başlıklı araştırması modern gazetenin okuyucusu için oynadığı rolleri ve yerine getirdiği fonksiyonları ortaya koyması açısından önemlidir. Berelson’un çalışmasında gazete aktüel olaylar hakkındaki değerlendirmeleri önemli bulduğunu ifade eden bir okurun sözleri yeni gazetecilik anlayışına temel oluşturması bakımından dikkate değer yargılar içermektedir. “Haberin bildirdiği olayın ayrıntılarını ve açıklamasını okuyabilmeyi isterdim. Hikayenin ardındaki gelişmeleri bilmek çok daha anlamlı ve kavrayışlı. Olan bitenlerin niçin olduklarını kendi başıma analiz etmeyi sonra da her biri aynı olayın farklı bir resmini çizen ve başka gazetelerde yazan yazarların görüşlerine bakmayı severim. Böylece kendi görüşümü ifade edip bir hükme varırken daha geniş ve ayrıntılı bir bakış kazanmış oluyorum.”²⁸⁵ Bu noktada okurun gelişen olaylar

²⁸⁴.Kürşat Bumin; a.g.e., s.251

²⁸⁵.Bernard Berelson, “Gazetesiz Kalmak Ne Demektir”, Derleyen: Ünsal Oskay, **Kitle İletişim Teorilerine Giriş**, A.Ü.B.Y.Y.O. Yayınları, Ankara 1985, s.146

hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmak, farklı görüş açılarını değerlendirme imkanı bulmak ve kendi değer yargısını oluşturma fırsatını yakalamak istediği ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de fikir gazeteciliğinin gelişiminin durduğu 1980’li yıllarda kalan çok az sayıda ciddi nitelikli gazetelerin de belirli ideolojilerle yayın yaptıkları, olayları tek yönlü bakış açısıyla ele aldıkları, haber çeşitliliğini sağlayamadıkları bilinmektedir. Dolayısıyla okur bu gazetelerden kopmuş ve uzun süre düşünce ufkunu zenginleştirici, çeşitli görüşlerin tartışıldığı bir gazetenin özlemine duymuştur. Radikal gazetesi bu anlamda, iyi işlenmiş haberler ve farklı bakış açılarına yer veren köşeleriyle dikkat çektiği gibi sayfa düzeni açısından da renkli ve okurunu ciddiye aldığını hissettiren farklı bir görünüm ortaya koymuştur. Radikal’in önemle altını çizdiği modern gazete kavramının Alex İnkeles tarafından formüle edilen modern insan tipi ile uyum gösterdiği dikkat çekmektedir. Nitekim İnkeles ‘modern insan’ kavramını, “yenilik ve değişimlere açık, çevresindeki tutum ve kanaatlerin çeşitliliğinin farkında, geçmişten çok geleceğe yönelik, bilim ve teknolojiye inançlı ve başkalarına saygı gösterme eğilimi güçlü”²⁸⁶ insan tipi olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla Radikal’in farklı görüşlere yer verme söylemi, köşe sütunlarını güncel konulara açması, okurun çeşitli görüşleri sentezleyerek kendi değer yargısını oluşturmaya olanak sağlaması modern gazetecilik anlayışı doğrultusunda ortaya koymaya çalıştığı özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yazar Zeki Coşkun günümüz gazeteciliğine ilişkin görüşlerini şu cümlelerle ifade etmektedir.” Medyanın kimliği yazılı basını da biçim, dil, yapı olarak etkiledi. Temel olarak hızla ilgili bir durum bu. Gazetesi, dergisi, radyosu, televizyonuyla hemen bütün medyanın internete taşınması yeni dönemin bir göstergesi. Bu alanda edebiyatın yeri de yok karşılığı da. Tüm bu oluşumlar gazete ve hayatı yeniden buluşmaya zorluyor. Çünkü her ikisi de zamanın

²⁸⁶.Alex İnkeles; **The Modernization of Man**, in Myron Weiner (der.) *Modernization: The Dynamics of Growth*, Voice of America Forum Series (Washington, 1977), Aktaran: Levent Köker; **Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, ss: 40-41

hızı ve hafifliği karşısında ağırlığı temsil ediyor.”²⁸⁷ Coşkun’un da ifadesinde belirttiği gibi Türk basınında belli bir süre hayatın akışına ve toplumsal dönüşümlere uyum gösteremeyen gazeteler üretilmiştir. Ancak medya alanında yaşanan gelişmeler gazeteyi yaşamla içiçeliğe zorlamaktadır ve gazete toplumsal saygınlığını ancak bu değişim sürecine ayak uydurabildiği ölçüde koruyabilecektir. Coşkun ayrıca gazetenin edebiyatla yeniden buluşması zorunluluğu üzerinde durmaktadır. Önceki dönemlerde fikir gazetelerinde edebi nitelikteki konuların ağırlık kazandığı, edebiyatın her alanından örneklere geniş yer verildiği bilinmektedir. Dolayısıyla modern gazetecilik söylemiyle hayata gelen Radikal’in kültür ve sanata yönelik sayfalara ağırlık vermesi, 1980’lerden sonra edebi içeriğini kaybeden basının bu özelliğine yeniden dönüşümünün ifadesi olarak kabul edilebilir.

C. TÜRK FİKİR GAZETECİLİĞİNDE YENİ YAPILANMA: “RADİKAL GAZETESİ ÖRNEĞİ”

13 Ekim 1996’da Doğan Grubu tarafından yayınlanan Radikal Gazetesi özellikle adı ve reklam kampanyaları ile dikkat çekmiştir. “O bir Radikal” sloganının kullanıldığı ve yeni ürünün ne olduğunun belirtilmediği reklamlarda her biri kendi alanında öncü ve marjinal bir kimlik sergileyen ünlü kişilerin neden radikal oldukları vurgulanmıştır. Reklamda ifade edilmek istenen hayata gelecek yeni ürünün piyasada bulunan benzerlerinden farklı olacağını, radikal diye nitelenen köklü bir değişimi de beraberinde getireceğini ortaya koymaktır. “Eş anlamlısı köktencilik olan Radikal kelimesi kurumlaşmış geçmişle bütün ilişkiyi koparmak isteyenlerin görüş ve öğretisi olarak tanımlanmaktadır. Kelime felsefi anlamda ise Barthes ve Stuart Mill’in iktisadi liberalizm, akılcılık, faydacılık ve bireycilik niteliklerini taşıyan öğretisi olarak açıklanmaktadır. Siyasi anlamda da radikal deyimini Büyük Britanya’da önce Whigler sonra da liberaller arasında en kesin kararlı reformcular için kullanılmıştır.”²⁸⁸ Dolayısıyla

²⁸⁷.Zeki Coşkun; “Yazı ve Hız”, **Radikal**, 18 Mayıs 2001.

²⁸⁸. Faruk Arhan ve diğerleri, **a.g.e.** s.125

Radikal Gazetesi'nin alışılmış olandan belirgin bir biçimde farklı olma söylemi ile yola çıktığı görülmektedir.

Radikal'in reklam kampanyasında Atatürk'ten Gandhi'ye, Zeki Müren'den Sezen Aksu'ya, Vehbi Koç'tan Nazım Hikmet'e kadar çeşitli alanlarda etkin kimliği olan kişilerin konu edildiği ve bu kişilerin üstünlüklerini konu alan metinlere yer verildiği dikkat çekmiştir.* Gazetenin yayınlanmaya başlamasından önce televizyon reklamları, tanıtım broşürleri ve reklam panolarındaki afişlerle uzun süreli bir kampanya gerçekleştirilmiştir. "Radikal Gazetesi, yayın hayatına girmeden önce radikal söylem ve kişilerle örülü bir reklam kampanyası gerçekleştirdi. Bu toplumda anlayış olarak bir farklılık tepkisi buldu. Reklamlarda kullanılan kişilerin farklı oluşlarındaki kaygı aslında hedef kitlesini radikal kesimden çok daha geniş bir yelpazede tutmaktı."²⁸⁹ Bu ifadeden de anlaşılacağı gibi Radikal'in reklam kampanyası merak ve ilginin yanısıra eleştirilere de konu olmuştur. Nitekim 25 Aralık 1996 tarihli İntermedya Ekonomi dergisinde yazar Özcan Yıldırım, "...Onlara göre herkes sıradan bir tek onlar radikaldi. Çünkü diğerlerinden farklıydılar. Aslında aynı ailenin çocukları olan Milliyet'ten ve diğer gazetelerden ne gibi farklı üstünlükleri olacaktı? Bu sav bir ideolojinin kurucusu olan Marks'la şarkıcı Madonna'nın aynı kefeye konulduğu andan itibaren dolaşmaya başlamıştı"²⁹⁰ sözleriyle Radikal'e ilişkin eleştirisini sert bir dille ifade etmiştir. Yıldırım'ın Radikal'in yayın hayatına başlamasından kısa bir zaman sonra kaleme aldığı bu yazıda gazetenin reklam kampanyasına göre yayın politikasını öngörme ve tekelci bir ürün olması nedeniyle Radikal'i en baştan yok saymak gibi bir söylemin hakim olduğu görülmektedir. 'Marks'la şarkıcı Madonna'yı aynı kefeye

*Zeki Müren: "Sahneye çıkmanın sakıncalı ve ayıp diye algılandığı bir dönemde apartman topuklu ayakkabılarla sahnede şarkı söyledi. 'O Bir Radikal'(Radikal Gazetesinin Eylül 1996 tarihinde yayınlanan tanıtım broşüründen alınmıştır)

²⁸⁹ . Faruk Arhan ve diğerleri *a.g.e.*, s.127

²⁹⁰ .Özcan Yıldırım, "O Bir Radikal mi?", *İntermedya Ekonomi*, 25 Aralık 1996, Aktaran: Faruk Arhan ve diğerleri, *a.g.e.*, s.129

koymak' görüşü ise Radikal'in reklam kampanyasında bu iki isme de yer vermiş olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak bizim görüşümüze göre Radikal'in reklam serisinde kişiler arasında bir karşılaştırmaya gitmekten çok, her bireyin kendi sahasındaki etkinliğinin ve sıradışılığının altının çizilmeye çalışıldığı görülmektedir.

Radikal reklam kampanyası ile olduğu kadar Türk basınının diğer gazetelerindeki alışılmış kırmızı logonun yerine mavi zemin üzerine beyaz logosu ile görsel olarak da dikkat çekmiştir. Logonun yanında ayrıca çok yükseklere uçma özelliği olan ve geniş görüş açısına sahip beyaz bir kartal tasvirinin yer aldığı görülmektedir. Kanımızca gazetenin olayları farklı görüş açılarıyla derinlikli olarak ele alma söylemi bir anlamda bu logoyla bütünleştirilmek istenmiştir.

Radikal, Cumhuriyet Gazetesi'ne alternatif olarak hayata gelen bir gazete olmasına rağmen görsel ve içerik özellikleri bakımından Cumhuriyet'ten belirgin bir biçimde ayrıldığı gözlemlenmektedir. Bilindiği gibi Türk basınında düşünsel ağırlıkları olan gazeteler genelde siyah beyaz fotoğraf kullandıkları için okurların bu tarz fotoğraf kullanan gazetelerin ciddi olduğuna yönelik bir yargısı bulunmaktadır. Ancak 1990'lı yıllarda önce Yeni Yüzyıl'ın ve daha sonra da Radikal'in renkli, kaliteli ve üstelik sansasyonel nitelik taşımayan fotoğraf kullanmaları okur gözünde "siyah-beyaz gazete ciddi gazetedir"algısının bir anlamda ortadan kaldırmıştır. Gerek renkli fotoğraf kullanımı gerekse okurun gözünü yormayacak esnek bir sayfa düzenlemesinin gazetenin bütününe hakim oluşu ciddi gazeteden uzak olan okuru bu tür yayınlarla barıştırmak ve televizyonun görsel etkinliğini gazete sayfasından yansıtmak gibi bir amacı da taşımaktadır.

Radikal gazetesi zengin yazar kadrosu ile de ilgi görmüştür. Ekonomi, siyaset, edebiyat, spor, kültür-sanat ve toplumsal içeriği olan konuların uzman ve sözü geçer kimlikte yazarlar tarafından kaleme alınması, Radikal'in düşünsel ağırlıklı bir gazete olduğunu ortaya koyan önemli unsurlardan biridir. Radikal'in özellikle genç ve üniversiteli kesim tarafından

beğenilen bir yönü de ek yayınlarıdır. Özellikle Cumhuriyet'in Bilim-Teknik, Dergi ve Kitap adlı ekleriyle benzerlik gösterdiği dikkat çekse de bu eklerin görsel açıdan daha ilgi çekici, konu çeşitliliği anlamında da daha zengin bir içeriğe sahip oldukları görülmektedir. Radikal'in yayın hayatına başladıktan kısa bir süre sonra Pazar eki olarak sunduğu İki, güzel sanatların bir çok dalında ve güncel aktüel konular hakkındaki nitelikli içeriği ve yazar kadrosu ile ilgi görmüştür. "Radikal İki'nin Cumhuriyet Dergi'nin eski yazarları tarafından hazırlandığı görülmektedir. Bu iki dergi solun yaşam alanı bulduğu birer çatlak niteliğini taşımaktadır."²⁹¹ Radikal'in diğer bir eki olan Cumartesi de bir tür sinema ve müzik ağırlıklı magazin gazetesi niteliğini taşımaktadır. Bu ekte yer alan magazin içerikli konuların sansasyonel olmaktan çok toplumu ilgilendiren yönleriyle ele alındığı dikkat çekmektedir. (Örneğin ünlü bir film yıldızının mesleğinin yaşamına etki eden yönleri ya da televizyonda rating rekorları kıran bir yarışmanın neden ilgi gördüğüne yönelik değerlendirmeler gibi.) Ayrıca Radikal 2001 yılı içerisinde edebi nitelikli konuları ağırlıklı olarak ele alan ve kitap tanıtımlarının yer aldığı sayfalardan oluşan 'Kitap' adlı bir ek de yayınlamaya başlamıştır.

Radikal gibi ciddi yayıncılık söylemiyle hayata gelen bir gazetenin promosyon kampanyaları düzenlemesi gazeteye yönelik eleştirilerin artmasına yol açmıştır. Ancak Radikal'in promosyon ürünlerinin satışı önemli ölçüde etki edecek değerde ürünler olmadığı görülmektedir. Nitekim gazetenin sunduğu armağanlar arasında çocuklara yönelik boyama kitabı ve maket ev, BBC İngilizce Öğrenme Seti, dantel ve yemek kitabı, sağlıklı yaşam dizi kitapçıkları, karayolları haritası, anneler günü özel eki, Atatürk ve gençliğe hitabe konulu tablo, demokrasinin 50 yılı adlı iki ciltlik kitap ve siyasal, ekonomik, tarihi konuları içeren kültür kitapları serisi yer almaktadır.

Radikal gerek görsel gerekse içerik özellikleri bakımından fikir gazetesi tanımını karşılayan özellikler taşımaktadır. Nitekim gazetenin pek çok yazar tarafından da Türk basınındaki düşünsel ağırlığı olan diğer gazetelerle aynı kategoriye konulduğu görülmektedir.

²⁹¹. Temel Demirel, Gökçer Özgür; "Andıçlı F Tipi Medya", **Özgür Üniversite Forumu**, Aralık, 2000, s.44

Öğretim üyesi Rıdvan Bülbül genel gazetecilik bilgileri adlı kitabında “toplumsal, siyasal, ekonomi ve kültürel konularda ağırlığı olan gazetelerin fikir gazetesi olarak tanımlandığını ifade ederek, Zaman, Cumhuriyet ve Radikal gazetelerini Türk basınındaki fikir gazetelerine örnek olarak gördüğünü”²⁹² dile getirmektedir. Türkiye Gazetesi sorumlu müdürü Behçet Fakihoğlu ise “fikir gazetelerinde daha çok yazı ve insanı düşünmeye yönelten ayrıntılı ifadelerin yer aldığını dile getirerek, Cumhuriyet ve Radikal’ın bu özellikleri taşımaları nedeniyle fikir gazetesi türüne girdiklerini”²⁹³ vurgulamaktadır. Yazar Etyen Mahçupyan ise normal ve radikal arasındaki ayrımı ortaya koyduğu yazısında Radikal Gazetesi’ne ilişkin olarak şunları söylemektedir: “Toplumsal düzeyde ve siyaseten normal diye adlandırdığımız şey, uzun bir dönem devlet tercihlerinin sınırları arasında yer aldı. Normalin dışına çıkanlar baskı altına alındı, hatta cezalandırıldı. Radikal, normları tehdit eden herşeydi. Bugün ise ülkenin önemli basın kuruluşlarından biri yeni bir gazete çıkarıyor ve adını Radikal koyuyor. Ne değişti? Henüz birkaç yıl önce özenle kaçınılan bu kavram bugün gelip siyasal yelpazenin merkezine hitap etmeye çalışan bir gazetenin tepesine yerleşiyor. Geleceğin dünyası meşruiyetini toplumdaki almayan ve bir toplumsal sözleşmeden kaynaklanmayan normlara pek yaşama hakkı tanımayacak.”²⁹⁴ Mahçupyan ifadesinde toplumsal anlamda yeni oluşumların değer yargılarını ve norm kabul edilen herşeyi yeniden biçimlendirdiğini ortaya koymaktadır. Bu anlamda Radikal Gazetesi’ni adıyla özdeşleştiren yayın politikasının hangi özellikleri taşıdığına ve Radikal’in gazetecilik anlayışı açısından farklılık söylemini nasıl ortaya koyduğuna bakmakta yarar görmekteyiz.

²⁹².A. Rıdvan Bülbül, **Genel Gazetecilik Bilgileri**, Nobel Yayıncılık, İstanbul, 2000, s.220

²⁹³. www.byegm.gov.tr; Behçet Fakihoğlu, “Haber Değerlendirmesi ve Koordinasyon”, Yerel Medya Eğitim Semineri-1998

²⁹⁴.Etyen Mahçupyan, **Radikal Yazılar**, Patika Yayınları, İstanbul, 1998, ss: 18-19

1. Radikal Gazetesi'nin Yayın Politikası ve Ekonomik Yapılanması

Radikal Gazetesi, 1996 yılında “yeni kuşağın büyük gazetesi” olmak sloganı ile yola çıkmış ve basın alanına farklı bir anlayış getireceğini ifade ederek yayın hayatına başlamıştır. Radikal Gazetesi'nin genel yayın yönetmeni İsmet Berkan Radikal'in doğuşuna ve uygulamak istediği yayın politikasına ilişkin olarak şunları söylemektedir: “Radikal projesi ortaya çıktığında gazeteyi kendi aramızda “gazete gibi gazete” diye adlandırıyorduk. Haberleri eğip bükmeyecek, siyasi akım ve partilere karşı mesafeli duracaktı. Radikal ismiyle müsemma bir gazete olacaktı. Türkiye'nin temel konularında yani demokrasi, insan hakları, batılılaşma, yolsuzluklar, çeteleşme gibi konularda tavrını açıkça ortaya koyacaktı. İnsanların birinci sınıf bir yönetime layık olduğunu düşünüyorduk ve bunun önüne geçen herşeyle savaşacaktık. Radikal'in getirdiği bu yeni üslup sayesinde artık öteki gazetelerin okurları bile gazetelerinden ‘kendileri için bir şey yapmasını, birinci sınıf bir hayat talebini kendileri adına yüksek sesle dile getirmesini istiyorlar.’”²⁹⁵ Berkan'ın ifadesine göre Radikal toplum çıkarlarını ön planda tutmak, olayları derinlemesine ortaya koymak iddiasıyla yola çıkan bir gazetedir. Nitekim Berkan bir diğer açıklamasında “günümüzde gazetecilikte tarafsızlığın tartışmalı bir konuma geldiğini ancak Radikal'in Susurluk kazası başta olmak üzere önemli ve derinlemesine irdelenmeyi bekleyen olaylarda, tavrını olayların aydınlatılmasından yana çekinmeden net bir biçimde ortaya koyarak yola çıkarken vurguladığı söylemleri yerine getireceğini ispatladığını”²⁹⁶ dile getirmektedir.

Radikal gazetesi'nin doğuşu Türk tarihine Susurluk kazası olarak geçen ve toplumun devlet kurumuna saygınlığını önemli ölçüde yitirmesine neden olan olayla aynı zaman dilimine rastlamaktadır. Susurluk kazası bir anlamda Türk basınının yüz akı olmuş, gazeteler bu olayı uzun süre gündemlerinde tutarak gerçek gazeteciliğin işlevlerini unutmadıklarını

²⁹⁵ İsmet Berkan, “Üç Koca Yıl Geçti” **Radikal**, 13 Ekim 1999

²⁹⁶ İsmet Berkan'ın gazetenin yayın politikasına ilişkin sorumuza internet aracılığıyla gönderdiği yanıt.

adeta yarışircasına gösterme çabasına girmişlerdir. Radikal Gazetesi de “Unutturmayacağız” sloganıyla konuya uzun dönem yer vermiş ve gazetenin bu tutumu tirajının artmasına ve gazetenin okur gözünde önemli bir konuma oturmasında etkili olmuştur. Gazetenin o dönemdeki yayın yönetmeni Mehmet Y. Yılmaz, “Susurluk’taki devlet çetesi haberlerimizle büyüdük”²⁹⁷ diyerek Radikal’in bu dönemde kayda değer bir okur kitlesi kazandığını ifade etmektedir. Yılmaz, Radikal’in beşinci yılına girmesi dolayısıyla kaleme aldığı yazısında ise şu noktalara değinmektedir: “Radikal evrensel gazetecilik ilkesiyle Türk aydınlarının bir gazeteden beklediklerini adeta bir sihirli formülle birleştirmeyi başardı. Aydın olmanın, okur yazar olmanın kabahat olduğu bir ülkede, vasatın prim yaptığı bir ortamda bunu gerçekleştirebilmiş olmak, gazetenin olduğu kadar okurun da başarısıdır. Radikal’in amacı demokrasi ve laik düzenin savunucusu olmaktır.”²⁹⁸ Yazarın tüm bu söylemlerine karşılık “Medya Eleştirisi Ya da Hermes’i Sorgulamak” adlı kitapta Radikal gazetesine yönelik ciddi nitelikte eleştirilerin yer aldığı görülmektedir. Eleştirilerin temeli yine gazetenin tekelci sermayenin ürünü olması üzerine kurulmuştur. Kitapta “tekelci basının sol ayağı olma iddiasında olan Radikal’in, sermayesine muhalif olamayacağı ve dolayısıyla solcu olarak nitelenemeyeceği”²⁹⁹ ifade edilmektedir. Bilindiği gibi Radikal gazetesi Aydın Doğan’ın sahibi olduğu Doğan Grubu’nun gazetesidir. Doğan grubunun kontrolündeki medya kuruluşları ve diğer sektörlerde faaliyet gösteren şirketleri arasında şu isimlere rastlanmaktadır: Hürriyet, Milliyet, Radikal, Posta, Fanatik Gazeteleri, Tempo ve Finansal Forum Dergisi, DR Kitap yayıncılık, Kanal-D, Radyo-D, CNN Türk, Süper Sport, İktisat ve Dışbank Ortaklığı. Dolayısıyla Doğan grubunun medya alanında etkin bir kimliğe sahip olduğu görülmektedir. Ragıp Duran Türk ve Fransız basını karşılaştırdığı yazısında Türk medyasının içinde bulunduğu tekelci yapıya ve Radikal’e yönelik eleştirel yaklaşımını şöyle ifade etmektedir: “Egemen medya Türkiye’de de Fransa’da da adı üzerinde egemenlerin egemenliklerini sürdürebilmeleri için siyasi-ideolojik-kültürel bir araç işlevi görmekte ve

²⁹⁷. Mehmet Y. Yılmaz, **Radikal**, 3 Mart 1998

²⁹⁸. Mehmet Y. Yılmaz, “Beşinci Yıla Girerken”, **Radikal**, 13 Ekim 2000

²⁹⁹. Faruk Arhan ve diğerleri, **a.g.e.**, ss: 131-132

somut örneklere baktığımızda Le Monde’u Cumhuriyet’e, Radikal’i de Libération’a benzetmek olası.”³⁰⁰ Her iki eleştirel yaklaşımda da Radikal’in ekonomik yapılanması gereği toplumun sözcüsü olamayacağı, bu yapılanmanın getirdiği çıkar ilişkileri nedeniyle olayları gerçekçi yaklaşımlarla irdelenebileceği yargısının hakim olduğu görülmektedir. Yazar Türker Alkan, Radikal’in tekelci yapıdaki konumu nedeniyle özellikle dini nitelikli gazeteler tarafından da eleştirilmesine yönelik olarak şunları söylemektedir: “Farklı görüşlerin ifadesi ölçütüne göre basına şöyle bir bakın. Milliyet ‘te olsun, Radikal’de olsun farklı fikirlerin özgürce ifade edildiğini görürsünüz. Kartel dışında kullanıldığı için özgür basını temsil etmesi gereken dini nitelikli gazetelerin hangisinde farklı görüşler sere serpe ifade edilmektedir. Hiçbirisi farklı bir görüşe, kendi dar kalıplarına uymayan bir yazara sayfalarında yer vermiyor. Açın bakın dini içerikteki gazeteleri , hemen hergün Radikal’de çıkan bir veya birkaç yorum yazısını alıp yayımladıklarını görürsünüz. Radikal’de çıkan yazıları olduğu gibi alıp gazetelerine koyanlar, bu kartelci dedikleri gazetede kendi görüşlerine bu kadar etkin bir biçimde yer verildiğine inanıyorlar demektir. Hepiniz aynı görüşleri savunduktan sonra, isterse on tane patronunuz olsun, fikriyat düzeyinde tekelci ve otoriter bir anlayışınız var demektir.”³⁰¹ Alkan ifadesinde Radikal’in her türden görüşe sayfalarını açarak diğer gazetelerden farklı bir özellik ortaya koyduğunu vurgulamaktadır. Radikal’e yönelik tüm eleştirel yaklaşımlara rağmen gazetenin bugün özellikle üniversiteli ve genç bir kesim tarafından en çok takip edilen gazetelerden biri olduğu görülmektedir. Nitekim içerik analizi yapmak amacıyla Radikal’i bir ay boyunca düzenli olarak aldığımız süreçte özellikle üniversite çevresindeki satış noktalarında gözlemleyebildiğimiz kadarıyla en çabuk tükenen gazetenin Radikal olduğunu gördük. Bu anlamda gazeteler günümüzde sayıca çok fazla olmasa da gerçek anlamda bilgi birikimi ve kültür düzeyi yüksek bir okuyucu grubu ile karşı karşıyalar. Kanımızca gazetelerin böyle bir okur grubu tarafından takip edilebilme ve

*Libération: Fransa’da kısa bir zaman öncesine kadar liberal solcuların gazetesi olan Libération’un yayın çizgisi ülkenin önde gelen zengin ailelerinden birinin eline geçtikten sonra değişmiştir.(Ayrıntılar için bkz. Ragıp Duran, Apoletli Medya, Patika Yayınları, İstanbul

³⁰⁰.Serge Halimi, **Düzenin Yeni Bekçileri**, Evrensel Basım Yayım, İstanbul ,1999, s.10

³⁰¹.Türker Alkan, “Tekelci Dinci Basın”, **Radikal**, 14 Ekim 1998

okunabilir olma şansı ilkeli ve dengeli bir yayın politikası izlemelerine bağlı olarak gerekleŒecektir.

2. Radikal-Okur İliŒkisi

Radikal gazetesi, yayın hayatına baŒladığı süreçten itibaren genç zihniyette bir gazete olacağını ve okuyucu profilini de yenilik ve geliŒmelere açık genç kuŒađın temsil edeceğini vurgulamıŒtır.

Radikal'in 1998 yılından bu yana hizmet veren internet sitesinin 'okuyucu profili' isimli web sayfasında Œu verilere rastlanmaktadır: "Radikal okurlarının büyük çoğunluğunu tüketim potansiyeli en yüksek olan yeni kuŒak oluŒturuyor. Buna göre Radikal okuyucularının yaŒ, cinsiyet ve sosyal statü bakımından sahip oldukları özellikleri ortaya koyan sayısal veriler Œyle: "%41 kadın-%59 erkek, %49 25-44 yaŒ arası, %68 lise ve niversite mezunu" Dolayısıyla bu bulgular Radikal'in genç ve eğitim düzeyi yüksek bir kesim tarafından okunduğunu ortaya koymaktadır. Bu anlamda genç bir gazete olmasına karŒın Radikal'in sayıca fazla olmayan ancak nitelik bakımından önemli bir okur kitlesinin gazetesi olmayı baŒardığı görülmektedir. Gerek bu yargıya kanıt teŒkil etmesi gerekse Radikal ve okur arasındaki iliŒkiyi ortaya koyması bakımından 17 Ekim 1999'da tüm Türkiye'de yapılan "Bugün Gazete Alma" boykotuna yönelik internette yayımlanan okur grŒleri dikkat çekicidir. Boykotun amacı Œu cümlelerle ifade edilmiŒtir: "Bilgi toplumu haline gelmiŒ Türkiye'de herŒeye magazin gözüyle bakmayan, toplumsal olaylara duyarlı ve araŒtırmacı bilim gazeteciliğinin ne çıkmasını istiyoruz. 17 Ekim'de gazete almaya yönelik boykotumuzun amacı basının kendine gelmesini sağlamak."* eŒitli gazetelerin okuyucuları boykota tam anlamıyla destek verirken özellikle Radikal ve Cumhuriyet okurlarının

*Bu boykotla ilgili bilgiler ve okuyucu grŒleri www.ada.net.tr adresindeki 'Tepki' baŒlıklı yazıdan alınmıŒtır.

gazetelerinin boykotu haketmediğini vurguladıkları dikkat çekmektedir. Zuhâl Ulusoy adlı bir Cumhuriyet okuru gazetesinin her zaman doğruyu yazma çabasında olduğuna inandığını ve dolayısıyla böyle bir boykota layık olmadığını ifade etmektedir. Radikal gazetesi okuru olduğunu söyleyen Koray Lonker ise boykota ve Radikal'e ilişkin görüşlerini şu cümlelerle ortaya koymaktadır: “Ben hergün Radikal alıyorum ve gazetemi boykot etmeyi düşünmüyorum. Çünkü gazete ve yazarları ile ilgili her türlü anlaşmazlığında en kısa zamanda beni tatmin edecek şekilde yanıt aldım. Hep ciddiye alınıyorum ve gazetenin genel halini ve haberlerini seviyorum. Aydın Doğan'ın dolayısıyla tekeli basın bir ürünü olduğunu biliyorum. Ancak nasıl gazete okunacağını bilmek önemli ve Radikal gazete okumanın ne kadar anlamlı olduğu hissini bana veriyor.” Bu yargılardan da anlaşılacağı üzere Radikal ve Cumhuriyet gazeteleri okuyucuların gözünde önemli bir konuma sahiptir ve Radikal'in genç bir gazete olmasına rağmen gazetesini sahiplenen bir okur kitlesi elde etmiş olduğu görülmektedir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde Cumhuriyet ve Radikal gazeteleri ele aldıkları konular açısından içerik ve görsel özellikleri itibarıyla analiz edilecek, aynı kulvardaki bu iki gazetenin hangi açılardan farklılık gösterdiği ve Radikal'in önceki dönemlerdeki fikir gazeteleriyle ne gibi benzerlikler ve farklılıklar taşıdığı ortaya konmaya çalışılacaktır. Üçüncü bölümde ayrıca Radikal okurlarının görüşlerine yer verilerek, okurların bu gazeteyi tercih etme nedenleri içerik analizimizin sonuçları ile karşılıklı olarak değerlendirilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE FİKİR GAZETECİLİĞİNİN DEĞİŞİMİ AÇISINDAN CUMHURİYET VE RADİKAL GAZETELERİNİN İNCELENMESİ

I-ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Bilgi çağını yaşadığımız günümüzde araştırma yöntemleri konumuzun ne kadar geçerlilik ve doğruluk değeri taşıdığını ortaya koymak anlamında son derece önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle çalışmamızın üçüncü bölümü yöntem aşamasından oluşmaktadır. Bu bölümün ilk kısmında on beş günlük bir zaman diliminde Cumhuriyet ve Radikal Gazetesi'nde yer alan haberler niceliksel içerik analizi yöntemi ile incelenecek, haberlerin belirlenen konu başlıklarına göre bu iki gazetede hangi sıklıkta yer aldığı hesaplanacaktır. Bu bölümün diğer bir aşamasında ise iki gazetede on beş gün süre boyunca köşe yazılarının ne kadarlık bir alan kapladığı ve yazılarda hangi konuların ağırlıklı olarak ele alındığı yine içerik analizi yöntemiyle saptanmaya çalışılacaktır. İki gazetenin genel anlamda haber ve köşe yazısı ağırlığının incelenebilmesi için on beş günlük periyodun yeterli olduğu düşünülmüştür. Analizin yapıldığı on beş günlük süreç 1-15 Haziran 2001 tarihleri arasındaki zaman dilimini kapsamaktadır. İncelediğimiz iki gazetenin yayın politikasına veya her hangi bir habere yönelik tutumlarına ilişkin bir çalışma gerçekleştirmediğimizden dolayı bu zaman diliminin seçilmesinde özel bir amaç güdülmemiştir.

İçerik analizimizde kullandığımız işlem, gazetede yer alan haberin yukarıdan aşağıya uzunluğu ve genişlik itibarıyla kapladığı sütun alanının çarpımından oluşan ve 'sütun-santim hesabı' olarak adlandırılan işlemidir. Yöntemimizi uygulamaya başlamadan önce ilk aşamada öncelikle sütun-santim hesabı uygulayacağımız haberleri konu başlıklarına ayırdık. Belirlediğimiz haberleri 'iç-dış politika, iç-dış haber, ekonomi, bilim-eğitim-sağlık-çevre, kültür-sanat ve magazin' başlıkları altında kodladık. Amacımız genelde tüm gazetelerde yer verilen bu konuların asıl konumuz olan fikir gazetelerinde ve örneklememizi oluşturan Cumhuriyet ve Radikal gazetelerinde hangi önem derecesinde yer almış olduğunu ortaya koymaktır.

Belirlediğimiz konu başlıkları altında yer alan haberler çalışmamızın ilk bölümlerinde de ifade ettiğimiz gibi fikir gazetelerinin ağırlıklı yönünü oluşturan kısımlardır. Konu başlıklarını oluşturan kategoriler arasına 'magazin' başlığını koymamızın nedeni, Cumhuriyet ve Radikal Gazeteleri'nin bu tarz içeriği olan haberlere, fikir gazeteleri için önem arz ettiğini düşündüğümüz diğer haberlere oranla ne ölçüde yer ayırdığını gösterebilmektir. Cumhuriyet Gazetesi spor haberlerine her gün düzenli olarak bir sayfa, Radikal ise iki sayfa ayırdığından ve bu oran değişmediğinden, kategorilerimiz arasında spor başlığı yer almamıştır. Ayrıca her iki gazete tv programlarını tanıtmaya yönelik bölüme de her gün bir sayfa ayırmaktadırlar. Ayrıca analizler yapılırken iki gazetenin sayfa sayısı bakımından da farklılık gösterdiği göz ardı edilmemiş; tüm oranlar hesaplanırken Cumhuriyet 18, Radikal ise 20 sayfa üzerinden değerlendirilmiştir. Uyguladığımız içerik analizi yöntemi ile Cumhuriyet ve Radikal Gazetesi'ndeki haberlerin sıklık derecesini belirtmenin yanı sıra öncelikli amacımız işlenen konular yönünden bu iki gazete arasında nasıl bir fark olduğu ve Radikal'in bu anlamda nasıl bir değişim ortaya koyduğudur.

Bilindiği gibi Cumhuriyet ve Radikal Gazeteleri görsel özellikleri bakımından belirgin farklar ortaya koymaktadırlar. Bu farklardan en önemlisi de kullanılan fotoğrafların niteliğidir. Cumhuriyet'in siyah-beyaz, Radikal'in ise renkli bir gazete olduğu bilinmektedir. Ancak Radikal'de de siyah-beyaz fotoğrafa rastlamak mümkündür. Bu anlamda fotoğraf unsurunun bu iki gazetede hangi haber türlerinde daha fazla yoğunlaştığı ve bu durumun okuyucu tercihlerinde etkisinin olup olmayacağı varmak istediğimiz sonuçlardan bir diğeridir. Bu nedenle 'fotoğraf', belirlediğimiz kategorilerden bir diğerini oluşturmaktadır.

Köşe yazıları, fikir gazetelerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Düşünceye ve yoruma ağırlık vermek bu gazetecilik türünün en belirgin özelliklerindedir. Bu nedenle çalışmamızda ayrıca Cumhuriyet ve Radikal Gazetesi'nde köşe yazılarının ne oranda yer kapladığını ve hangi konular üzerinde yoğunlaştığını ortaya koymaya çalışacağız. Bu nedenle haberlere yönelik içerik analizimizle aynı zaman dilimi olan 1-15 Haziran 2001 tarihleri arasında Cumhuriyet ve Radikal Gazetesi'nde yer alan köşe yazılarını, sütun

santim hesabı yöntemi kullanılarak alan itibarıyla inceleyeceğiz. Ayrıca köşe yazısı sayısı, yazı-yazar adı ve ele alınan konu biçiminde kodladığımız başlıklar altında, Cumhuriyet ve Radikal yazarlarının hangi konulara daha çok ağırlık verdikleri ve bu anlamda nasıl bir farklılık taşıdıklarını ortaya koymaya çalışacağız. Çalışmamızda köşe yazılarında ele alınan konuların kategorilere ayrılması işlemi, incelenen yazının içeriğinden yararlanılarak yapılmıştır. Köşe yazılarına yönelik analizimiz geniş yer tuttuğundan bu konuya ilişkin günlük veriler ekler kısmında yer almaktadır. (Bkz:EK 19-EK 33)

Çalışmamızda ayrıca Radikal okurları ile görüşerek bu gazetenin okur gözünde nasıl bir konuma sahip olduğunu ortaya çıkarmak istedik. Bilindiği gibi görüşme, araştırılan konuda karşılıklı konuşma yolu ile bilgi toplama tekniğidir. Görüşmenin önceden belirlenmiş bir amacı vardır ve sorular bu amacı gerçekleştirmek için düzenlenir. Biz de Radikal Gazetesi'nin fikir gazeteciliği alanında yeni bir yapılanmanın öncüsü olduğunu vurgulamak istediğimiz çalışmamızda Radikal okurları ile görüşerek hem bu aşamaya kadar olan yargı ve analizlerimizi desteklemek hem de gazetenin okuyucu açısından bir değişimi temsil edip etmediğini ortaya koymak istedik. Çalışmamızı gerçekleştirirken kullandığımız görüşme yöntemi, görüşme yapılan kişiye önceden belirlenmiş bir kaç giriş sorusunun sorulduğu ve görüşmenin yanıtların akışına göre ilerlediği 'yapılanmamış görüşme tekniği'dir. Bu yöntemi seçmemizin nedeni ayrıntılı bilgi alabilme fırsatı sunmasıdır.

Görüşmelerimizi İzmir'in Karşıyaka ilçesinde yer alan iki gazete bayiiinde toplam 20 Radikal okuru ile gerçekleştirdik. Bayiye gelerek Radikal Gazetesi isteyen kişilere bu gazeteyle ilgili görüşmemize katılıp katılamayacaklarını sorduk. Olumlu yanıt aldığımız okurlara hazırladığımız giriş sorularını yönelttik. Görüşme yaptığımız kişilere öncelikle neden Radikal aldıklarını sorduk. Yanıtları aldıktan sonra kişilerden Radikal'e eşdeğer buldukları bir gazetenin olup olmadığını eğer böyle bir gazete varsa buna rağmen neden Radikal'i tercih ettiklerini öğrenmek istedik. Görüşmemizin bundan sonraki kısmı görüşme yöntemimizin de elverdiği gibi yanıtların akışına göre gelişti. Bu bağlamda Radikal'in tercih edilme nedenlerinin yanı sıra başka gazetelerden hangi özellikleri ile ayrıldığını da tespit etme fırsatı yakaladık.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde öncelikle Cumhuriyet ve Radikal Gazetelerinin haber ve köşe yazılarına yönelik içerik analizlerine ve bu analizlere yönelik değerlendirmelere yer verilecektir. Üçüncü bölümün ve çalışmamızın son aşaması olan diğer kısımda da Radikal okurlarının görüşlerine yer verilecek, bu görüşler içerik analizi sonuçlarımızla karşılaştırmalı bir biçimde değerlendirilecektir.

A.1/15 HAZİRAN 2001 TARİHLERİ ARASINDA CUMHURİYET VE RADİKAL GAZETELERİNDE YER ALAN HABERLERİN NİCELİK BAKIMINDAN ANALİZİ

Bu bölümün ilk aşaması 1/15 Haziran tarihleri arasında Cumhuriyet ve Radikal gazetelerinde yayınlanan haberlerin niceliksel içerik analizi yöntemiyle incelenmesinden oluşmaktadır. On beş gün boyunca iki gazetenin belirlediğimiz kategorilerdeki haber sayısı, fotoğraf oranları ve haberlerin ne kadarlık bir alanda yer aldığı tek tek tablolar halinde gösterilecektir.

1.Cumhuriyet Gazetesi'nde Yayınlanan Haberlerin Nicelik Bakımından Analizi

Tablo-1'den Tablo 15'e kadar olan kısımda 1-15 Haziran 2001 tarihleri arasında Cumhuriyet Gazetesi'ndeki haber dağılımı görülmektedir. Her bir tabloda da gözlenebileceği gibi Cumhuriyet Gazetesi'nin gerek toplam haber sayısı gerekse alan bakımından ağırlıklı olarak ele aldığı haber grubunu 'iç-dış haberler' oluşturmaktadır. Buna göre gazetenin on beş gün boyunca ortalama %11'lik bir alanı toplam 226 haberle yurt ve dünya gündeminde gelişen olaylara ayırdığı ortaya çıkmaktadır. (Bkz: Ek-1, Ek-34)

Tabloları incelediğimizde Cumhuriyet Gazetesi'nde haber sayısı bakımından ikinci sırada iç-dış politika haberlerinin yer aldığını görmekteyiz. Buna karşın sonuçların geneline baktığımızda kültür-sanat kategorisinde yer alan haberlerin alan bakımından daha fazla yer kapladığı ve Cumhuriyet'in on beş gün boyunca %8.4'lük

kısmını kültür sanat haberlerine ayırdığı sonucu ortaya çıkmaktadır.(Bkz:Ek-1, Ek-34) Bu durumda sayısı 151 olan iç-dış politika haberleri %7.3'lük bir oranla alan bakımından üçüncü sırada bulunmaktadır.

Tablolara göre ekonomi haberleri Cumhuriyet Gazetesi'nde haber sayısı ve alan bakımından dördüncü sırada yer almaktadır. Gazete on beş gün boyunca toplam 122 haberle %5.5'lik alanını ekonomi haberlerine ayırmıştır. (Bkz:Ek-1)

Cumhuriyet Gazetesi'nin on beş günlük periyotta 'bilim-eğitim-sağlık-çevre' kategorisinde yer alan haberlerinin sayısı 79, bu türdeki haberlerin kapladığı alan ise %4.4'tür. (Bkz:Ek-1, Ek-34) Tablolarda da açıkça gözlemlendiği gibi Cumhuriyet'in, fikir gazeteleri için önem taşıdığını kabul ettiğimiz ve bilim, eğitim, sağlık, çevre başlıklarıyla kodladığımız haberlere diğer haberlere oranla çok daha az yer ayırdığı görülmektedir.

Tablo-1-15'te de görüldüğü gibi Cumhuriyet Gazetesi'nde gerek alan gerekse haber sayısı açısından en az haber, magazin başlığı altında yer almaktadır. 43 magazin haberinin on beş günün sonunda gazetenin %1.3'lük bir alanını kapladığı görülmektedir.(Bkz:Ek-1) Dolayısıyla fikir gazetelerinin magazin haberlerine ağırlıklı olarak yer vermedikleri yönündeki yargı, Cumhuriyet Gazetesi üzerinde yaptığımız içerik analizi sonucunda bir kez daha doğrulanmaktadır.

Tabloların her birinde Cumhuriyet Gazetesi'nde bir gün içinde kaç fotoğrafın hangi haber grubunda yer almış olduğu gösterilmektedir. Buna göre gazetenin genelinde fotoğraf oranının az olduğu göze çarpmaktadır. Örneğin Cumhuriyet Gazetesi'nin 1 ve 10 Haziran 2001 günü iç-dış politika haberlerinde fotoğraf kullanmadığı görülmektedir. Gazete bu yönüyle fikir gazetelerinin fotoğraftan çok haber ağırlığı taşıdıklarını ifade eden tanıma da uymaktadır. Haber sayısına oranladığımızda Cumhuriyet'in en fazla fotoğrafı kültür-sanat haberlerinde, en az fotoğrafı da politika haberlerinde kullandığı gözlemlenmektedir. (Bkz:Ek:1) Gazetede yer alan tüm fotoğraflar siyah-beyaz

olduğundan fotoğrafın niteliği ve haber başlıkları arasında bir ilişkilendirme yapmak mümkün olmamıştır.

Tablolara genel olarak göz attığımızda Cumhuriyet Gazetesi'nin yurt-dünya, kültür-sanat ve politika alanındaki haberlere ağırlıklı olarak yer ayıran, az fotoğraflı bir gazete olduğu ortaya çıkmaktadır. Belirlediğimiz kategoriler altında yer alan haberler gazetenin günde yaklaşık %40'ına yakın kısmını kaplamaktadır. Ek-34'te Cumhuriyet Gazetesi'nin bu kodlar dışında yer alan konulara ne kadar yer ayırmış olduğu belirtilmektedir.

Cumhuriyet Gazetesi 1 Haziran 2001 Cuma

Haber Sayısı	İç-Dış Politika	F	S cm	İç-dış Haber	F	S cm	Ekonomi	F	S Cm	Eğitim-Bilim sağlık-Çevre	F	S cm	Kültür /Sanat	F	S cm	Magazin	F	S cm
1	ABD Hükümeti Programında Uyarı	-	54	Yeni Avrupa Kavgası	1	221.5	IMF'den Eksik Ödev Sorgusu	-	56	Başarı Cesurları Sever	1	141	Tanının Sesine ses geliyor	1	230.2	Hooker'in Cezası Kırdan'dan uzak durmak	1	80
2	Fütze Kalkını Türkiye'de	-	14.5	İran'da Kanlı Seçim	1	43.2	Emlakbank'ta İsyan	2	48.5	İstanbul Lisesinde Kültür Haftası	-	34.4	Sesiflitten Milyoneriğe	1	78	Amerikalılar daha çapkın çıktı	-	28
3	Avrupa Samimi Değil	-	120	Makedonya'da çatışmalar sürüyor	1	31.5	Piyasada Yalova Depremi	1	147	B.Ü'de Yeni Bir Master Programı	-	22	Aydın Teker'den Y. Y. Öğünük	1	36	Yan Sütun (2)	1	20.5
4	Yunan Basını Pişman	-	72	Topyekün savaş ihtimali	1	14.5	Birleşme Teşvik Edilecek	-	20.5	Müzede Bilim Projesi Başlıyor	-	22	Ekranda Naklen Cinayet	1	75.4			
5	Hır Tartışma Kriz Kriz Değil	-	43	Seyimlerde Türk Adaylar	-	9.5	Şimşerbank işisinin Urmudun Yargı	1	63	Şişmanlık Kansere Davetiye çıkarıyor	-	33	Çatısuna Yolculuk	1	69.2			
6	Doğru'da Sezer'e Sıcak ilgi	-	50	193 bin çocuk Aşlandı	-	66.5	Vakıfbank'ta Zorunlu İzin	-	24.5	İlk yardımında renk hayatır	1	90	40.Bursa Festivali Başlıyor	-	9.6			
7	Beyaz Enerji Sulandırıldı	-	27.5	Hongri'da Kapak Yapılışma	1	62.5	Bodrum'a Nübetçi Metro	-	39.4		-	22	SIYAD'ın seçimi 'Kaplan ve Biderha'	-	22			
8	Hükümet Rektörleri Duydu	-	87.5	Belediyenin Paraları Repodan	-	39	Kamuda Yasa Tartışması	-	48		-	27.5	Yan Sütun (3)	-	27.5			
9				Tokat işsizlik kaskasında	-	26	Yan Sütun (3)	-	51.2									
10				Kaz izinleri Sorun yaratıyor	-	32												
11				Diyarbakır'da içme suyu sıkıntısı	-	39												
12				Kızılordu şöleni	2	80												
13				Festival gençliğe Yaradı	-	30												
14				Hizbullah'a bir darbe daha	-	78												
15				Aslıtirik davasında Zamanlaşımı iddiası	-	37												
16				Demirel Yargı Örnekte	1	63												
17				Medyaya İhale ödülü	-	26												
18				Yan Sütun (6)	8	51.2												
	Toplam: 468.5 Toplam Sayfa: 18	-	468.5		8	950.4		4	598.1		2	376.9		5	574.9		2	128.5

Tablo-1

F: Fotoğraf, S:cm: Sütun Santim

Cumhuriyet Gazetesi 2 Haziran 2001 Cumartesi

Haber Sayısı	İç-Dış Politika	F.	S. cm	İç-dış Haber	F.	S. cm	Ekonomi	F.	S. cm	Eğitim-Bilim sağlık-Çevre	F.	S. cm	Kültür /Sanat	F.	S. cm	Magazin	F.	S. cm	
1	Şantajla Yönetiliyoruz	-	156	Fatura öğreniye	-	157.5	Holdinglerin Tütün Kavgası	1	136.8	Denetim Pazarı durduruluyor	1	276.5	Aydın Esen'in yeni müziği	1	97	Teoman'ın dansa daveti	1	45	
2	İtalyanlar yatırım için Gelecek	-	20	Hava Kuvvetlerinin 90. Kuruluş Yılı	2	185.4	Yalova'ya Tütün Desteği	1	115	Yapılar için Yeni Yasa Hazırlığı	-	41	Sıra Beyaz camda	1	75	Önce Albüm Sonra konser	1	75	
3	Başavcunun İstemi Reddedildi	-	15	Filistin Hüseyiniyi Uğurladı	2	171	Zehirli Yasa	1	101	Yaşlı Dünyanın Başı Dertte	-	60	Hassaslarla oynuyor	4	195.5	Üniversal'den hup hop zirvesi	-	30	
4	Halk adaletinin Yanında	3	102	Blair'e diktalar damgası	1	51	İzin Baskısı Galip Geldi	1	109	Global İsimma Alaska'yı yeşertti	-	30	Wagner konseri iptal edildi	2	57.5	Beyaz Saraydan Jenna Uyarısı	2	34.5	
5	Akşın: Mütze Partisi Olmayacağız	-	40	Su Sıkıntısı Çözlemedi	-	10	Emlakbank'ta tepki ses getirdi	-	24	Hepimiz Bergamalyız	-	12	Afrika müzesi Kazı ile açılacak	1	44				
6	Mahekemeye Meydan Okuyor	-	13	Yan Sütün (9)	-	92	Türkbank'ta ayaklandı	-	51	Yatağan yine Durmanaltı oldu	-	33	Yazar Necip Mahfuz'a tepki	1	45				
7	Türkiye BM'yi de Uyardı	-	81	Havaalanı Yolu Bekliyor	-	27	Tekele göden 4. Bakan	-	42.5	Kalp hastalarına sıcaklık tehdidi	-	30	En çok ödüllü Rattle aldı	-	23				
8				Festival'de Ahmet Arif Günü	-	63	Çayda hedef 205 bin ton	-	18	Bir taşla iki kuş	1	26.5							
9				151 Milyona Arap Atı	2	132	Elektriğe yine zam	-	18										
10				Kaymakamın eşi Çarşafa savaş açtı	-	30	IMF heyeti	-	45										
11				Devlet Üniversitele- rinde Paralı Dönem	-	57	Çalışmalarına başladı												
12				F tipinde Sakatlar Tahliye	-	21													
13				Çiçeklerin rengine bölücülük suçlaması	-	15													
14				Kilit isim İrani Muhtarı	-	21													
15				İ.Ü. Ata'yı yürütsüledi	1	52													
16				Aids'le Savaşın sim- gesi kütüğü Afrikalı öldü	-	20													
17				Güvenlik Konseyi Akülü Yatırında Anlaşamadı	-	33													
	TOPLAM	3	427		8	1137.9		4	660.3		2	507		10	536		4	184.5	

Tablo-2

Cumhuriyet Gazetesi 3 Haziran 2001 Pazar

Haber Sayısı	İç-Dış Politika	F.	S cm	İç-dış Haber	F.	S cm	Ekonomi	F.	S cm	Eğitim-Bilim sağlık-Çevre	F.	S cm	Kültür /Sanat	F	S cm	Magazin	F.	S cm
1	Sonbahar Beklentisi	2	149.8	Havalar Çıldırdı	1	181	Ekonomik Kriz bahane	-	18	Yatağanlı tazminat istiyor	-	54	Nazım yarına kalacak mı	3	218	Monreo'ya doğum günü	1	25
2	Budak: ipin ucu kaçtı Artık	1	86	Bağdat Petrolü Kesiyor	-	77	Tütün duman Olacak	-	75	Kalp ve damar hastalığı uyarısı	-	9.5	Yüregini ortaya koyuyor	5	172.4	Fransa'nun yeni yıldızı	1	61.5
3	Önce kendimiz Sonra Türkiye Yenilenecek	-	30	Prens Sarayı kana buladı	-	65	Gözler enflasyonda	1	85	Şİper öğrenciye ek puan	-	9.7	Diyarbakır festivali konserle kapanıyor	-	30			
4	Erdogan'dan Atatürkçü Makyaj	-	27.5	Mavi Akım Karadeniz'e iniyor	-	68.6	SPK'dan Toprak Malsule Ceza	-	22	Orman yangınları	-	12	Korkuyorduk, çok iyi gişe yaptı	1	93.5			
5	İnönü'nün partisi- ne Alman modeli	-	55	Yerel ödülleri Sahiplerine verildi	-	74		-		Yan sütun (2)	-	19	Kırca'nın oyunu Öğrenci Kültür merkezinde	1	34			
6	Sol partilere sosyal güvenlik eleştirisi	-	31	Bir cinayeti daha	-	33							Kültür turizminde patlama yaşandı	-	37.5			
7				213 konuta 250 Talip	-	39							Yan sütun (3)	-	42			
8				Tarikat köyü ele geçirdi	-	52.5												
9				Hizbullah'ın hedefi- ne sürgün ve ceza	-	25.5												
10				Ekinci'nin sorgusu sürüyor	1	15												
11				Kazanan terör oldu	1	63												
12				Yan Sütun (5)	-	119												
13						52.5												
	TOPLAM	3	379.3		3	865.1		1	200		104.2			10	884.4			86.5

Table-3

Cumhuriyet Gazetesi 4 Haziran 2001 Pazartesi

Haber Sayısı	İç-Dış Politika	F.	S cm	İç-dış Haber	F.	S cm	Ekonomi	F.	S cm	Eğitim-Bilim Sağlık-Cevre	F.	S cm	Kültür /Sanat	F	S cm	Magazin	F.	S cm
1	Derviş akıl Karıştırdı	-	106.2	Filistin'de korkulu gece	2	125	Enflasyon yüzde 57.7	1	79	Susma sustukça asit yağacak	-	30	Kardeşlik rüzgarı	-	56	Mtv ödülleri şova döndü	2	66
2	Irak'a ikinci kapı açılacak	-	99.4	Hatemi'den Gençlere gül	1	90.5	Emlakbank'ta Usulsüz atama	-	106	Gençlerin Çevre olimpiyatı başladı	-	38	Sinema yaşamın sanatıdır	1	177.8			
3	Saddam'ın kararına şimdilik tepki yok	1	46.5	Peru liderini bekliyor	1	50	Ceza yerine uzlaş	-	60	Samsun'da büyük temizlik kampanyası	1	35	Ölümün estetiği üzerine düşünmek	1	182			
4	İsrail elçisinden Ararat'ı ikna edin çağrısı	-	66	Eğitimde Beyin Göçü	1	136.5	Irak sevkiyata yeniden başladı	1	46	Göz sağlığında rahatlık dönemi		22	Uluslararası Aspendos festivali başlıyor	2	54			
5	Bahçeli Revizyon gereksiz	-	69	Dünyada bir milyar işsiz var	-	56.5	Türkiye'den 13.5 milyar dolar sermaye kaçacak	-	18		-		Yan sütün (3)	1	49			
6	Erdogan'ın kaleşir-de şov yaptı	-	80	Turizm izdihamı	1	192.4	Türk Loydu, Ak-redite oldu	-	12									
7	Baykal: Türkiye'yi Anadolu Kurtarır	-	26.5	Kıbrıs'ta sular duruldu	-	36	Emperyalizmin oyununa gelmeyeceğiz	1	70									
8	"Yalova hatasını anladi ve istifa etti"	-	27	Depremzedeye konut müjdesi	-	70	Kamu bankalarına yeni zarar	-	43.5									
9	Beyaz, Enerji Davası başlıyor	-	62.5	Amerika'lı ailenin yatla dünyaya turu	1	60												
10	Yan sütün (4)	-	52.5	Doğaçayır'da Nazım ve şehitler anıldı	-	51.5												
11		-		Kartal SSK'ya ISO 9002 kalite ödülü	-	22												
12		-		Yan sütün (8)	-	77.5												
13		-		Japonya'da Türkiye'yi tanıtmaya haftası	-	18												
14		-		Silah aniden ateş aldı	2	70												
15		-		Ölüm orucu dışarda da sürüyor	-	48												
	TOPLAM	2	635.6		9	1103.9		3	434.5		1	125		5	518.8		2	66

Tablo-4

Cumhuriyet Gazetesi 5 Haziran 2001 Salı

Haber Sayısı	İç-Dış Politika	F.	S cm	İç-dış Haber	F.	S cm	Ekonomi	F.	S cm	Eğitim-Bilim sağlık-Çevre	F.	S cm	Kültür /Sanat	F	S cm	Magazin	F.	S cm
1	Ankara'dan ABD'ye Üç Mesaj	1	127	Okkan'ın dört zanlısı yakalandı	1	164	Benzinde zam Furçası	-	66.5	Çevrenin Adı Yok	2	301.4	Hiç bitmeyen Yolculuklar	2	157.5	Uzaylılar Uşak'ı Bastı	-	18.5
2	Kadınlara MHP Dayağı	-	77	Hizbullah kentten kursala çekiliyor	-	51	Akaryaktı bayileri vurgun peşinde	-	63	Bergama'da sivil itaatsizlik eylemi	1	56.5	Bir resim simyacısının serüvenleri	3	199.5			
3	Ertuğrul Günay Değişim istedi	-	28	Bilirkişiler yargıcın yerine geçti	-	70	Sevinmek için Erken	1	83	Türkiye'de çevre yasa mağduru	-	97	Sanatçılar nefes aldırdı	3	317			
4	Soruşturma izni yetkisi valiyeye	-	28	Oğul Çağlar'da göz altında	-	41.5	Memura enflasyon % 5	-	20	Kapitalist teröre karşı yeşil şiddet	-	46	Yan sütun (10)	2	130			
5	Derviş'le uyum Arayışı	-	43	Yan sütun (8)	-	68.5	Standart dışı çay uyarısı	-	34				Tonyöğülleri sahiple-rini buldu	2	30			
6	Türkiye'de devreye girdi	1	76.2	Tren minibüsü biçti, 7 öltü	-	30	Dövizin işlahı Kabarıyor	1	60									
7	Karar sürecine katılımımız şart	-	42	Rize Belediye işi-siyle davalık	-	42	Garanti'ye italyan Ortak	-	39									
8				Aşk cinayeti ikna etmedi	2	147	Faize ek bütçe Çıkacak	-	24									
9				İngiltere'de ölümler oy atabilecek	-	12	Borç takasına iki Danışman	-	16									
10				İnkaların torunu Zaferini kutluyor	1	60	Yan sütun (6)	1	72.5									
11					-	25.2												
12				Çağın vebası 20 yaşında	-	72												
13				Turizmde işporta kültürü	-	19.2												
14				Yan sütun (2)														
	TOPLAM	2	421.2		4	822.7		3	478		3	500.9		10	834			18.5

Tablo-5

Cumhuriyet Gazetesi 6 Haziran 2001 Çarşamba

Haber Sayısı	İç-Dış Politika	F.	S cm	İç-dış Haber	F.	S cm	Ekonomi	F.	S Cm	Eğitim-Bilim sağlık-Çevre	F.	S cm	Kültür /Sanat	F	S cm	Magazin	F.	S cm
1	Ecevit'ten iki koşul	3	115	İşsizlik Dalgası	1	165.5	Piyasada moraller bozuldu	1	112	En büyük engel Engellemek	-	60	Zorba'nın ydreği durdu	3	367.5	Ufo'lara derin takip	-	29
2	Niyet mektubu sorgusu	-	93	Bilgin'e 24 trilyon haciz	1	126.5	Şişe Cam Grevi Başbakanlık yobunda	-	63	Artılmayan termik santral	-	87.5	Efes'teki gala dinleti -sinden izlenimler	1	132.5	Berry ve Travolta Kılıçbalığında	2	36
3	IMF takvimi aksiyor	-	55	Rüşvetçi polise sahte avukat	-	39	THY'de halka arz gündemde	1	30	Çevre politikası Oluşmalı	1	138	İstanbul'da 29. kez festival	4	194.5	Yan sütun (3)	-	26.5
4	Güneydoğu Sezer'e hazırlanıyor	-	67.5	Kadınlara örnek olacak	-	97	Derviş'e modelidersi	2	111	Doğa öftiyor bize geliyor	-	23	Yan sütun (8)	2	98	Derviş Madonna kadar poppler	-	24
5	Sorunun Kaynağı Yalova	-	85	Çağlar'ın gazetesinde üç gözaltı	1	63	Petrol fiyatında Irak Korkusu	1	102									
6	FP şimdiden iki parti gibi	-	57.5	Sanıklar park etti	-	80	Hububat satış fiyatı açıklandı	-	30									
7	Kamal Derviş Ekim'de ayrılır	1	37	Yakalanan 5 kişi hamal çıktı	-	41	Yan sütun (5)	1	52.5									
8	Solda takvim sonbahara kaldı	-	33.5	İ.Ü.Türk ve Ermeni tarihçileri buluşuracak	-	24												
9	Kütan: RTÜK tasarrısı gerici	-	22.5	Sevcan'ı koruyan 4 polise dava açıldı	-	24												
10	AGSK Tartışmaları sürüyor	-	52.5	Devlet Üniversitesinde paralı dönem	-	31												
11	Türkiye Kalkan'a olumlu bakıyor	-	54.5	Çirkin kral Yasağı kalktı	-	17												
12				Yan sütun (9)	1	105												
13				Blair'e destek bilyiyor	1	40.5												
14				Suriye: İntifadaya Devam	1	52.5												
15				Hatemi'den ABD'ye eleştiri	1	47.5												
16				Barışçılık ve Irak gündeme alınıyor	-	54												
	TOPLAM	4	673		7	1007.5		6	500.5		1	308.5		10	792.5		2	115.2

Tablo-6

Cumhuriyet Gazetesi 7 Haziran 2001 Perşembe

Haber Sayısı	İç-Dış Politika	F.	S cm	İç-dış Haber	F.	S cm	Ekonomi	F.	S cm	Eğitim-Bilim Sağlık-Çevre	F.	S cm	Kültür /Sanat	F.	S cm	Magazin	F.	S cm
1	İlkelerinden ödün vermedi	-	119	Hatemi yanlılarına soluk yok	1	54	Sorumlu Türk Hükümeti	1	60	Öğrenciler OSS için gün sayıyor	-	40	Sevdiyle direnen Şiirler	1	214.5	İkizlers Jirnovski'den öğütler	-	27
2	Tantan suçlayarak ayrıldı	1	167	Şükür namazı DGM'lik	-	32.5	Devir süresi başlıyor	1	130	Bergamahlılar şarkılarıyla Konuştu	3	156	Açık hava 'da Adama var	1	67.5	Na-na Uzaya gidecek	-	12
3	Anap'ta Yılmaz'a direnen gidiyor	1	126	Gözler Yargıtayda	-	34	30 katrilyonluk ek bütçe	-	59				Kapanış Kırmızı Değirmen 'le yapılacak	-	52.5	Altın tasarımcılar ödülleri aldı	1	37
4	Hikmet rahatsız oldu	1	92	Avrupali'nun keçe sevgisi	-	30	Transfırk Holding'e itiyatı haciz	-	30				Yan sütun (5)	1	63	Yan sütun (3)	-	24
5	Yolsuzluk savaşı	-	66	Kadına pağdışi baskı	-	66	Migros Antalya hizmete açıldı	-	24				Kafka'nun gınlı güncesi	3	210			
6	Koalisyonun eksikliği	-	73	Kırvem Mehmetçik oldu	-	21	Tarımın büyük pazarlık	-	23				Doğruve Batı arasında kokulu bahçe	3	147			
7	Abanoz ayrılıyor	-	83	Polis tatbikatı gerek sandı	1	60	Haziran zor geçecek	-	23									
8	Tayyip Erdoğan'dan çengel	-	83	Zafer İngiltere'yi sarsacak	1	84	Her kriz sona erer	1	54									
9	Soruşturma Jandarmanın	-	48	Yan sütun (2)	-	25	Yan sütun (4)	1	41									
10	Sapanca ANAP tabelasını indirdi	-	25	Van'da otel krizi	-	19.5												
11	Fatih ilçesi İstifa etti	1	27.5															
12	Denktaş Ankara'ya Sitem etti	-	38															
13	Sezer için coşkulu hoş geldin	1	80.5															
14	AGSP'de büyük Oyun	-	95															
15	Yan sütun (2)	-	20															
16	İncirlik ilişkisi çok önemli	1	54															
	TOPLAM		1197			426			444			196			784.5			100

Tablo-7

Cumhuriyet Gazetesi 8 Haziran 2001 Cuma

Haber Sayısı	İç-Dış Politika	F.	S cm	İç-dış Haber	F.	S cm	Ekonomi	F.	S cm	Eğitim-Bilim Sağlık-Çevre	F.	S cm	Kültür /Sanat	F	S cm	Magazin	F.	S cm
1	Yolsuzluklar Bitmeli	-	103	Basına sansür	-	192	Kamu bankalarına ihtiyacı var	1	107	Üniversitenizi tanıyın	2	193.5	Güvercinler notayla uyuyor	1	217	Sivas'ta da Ufo görüldü	-	20
2	Abanoz istifa etti	1	132	Ölü bebekler Kobay oldu	-	31	Taksit var satış yok	-	115	Çölleşmenin Çine maliyeti	-	18	Chabrol'den atışa devam	2	157.5	Temel iç güdü davalık	1	60
3	Yeni yasa çalışmayacak	-	46	Medya dühryası felç olacak	-	51	Borsa yatırımcısı umutlu	-	23	Kriz kas hitere-sini yeniliyor	-	12.5	Bombaların yağdığı bir titanik	1	122.5	Tiryakiye rekor tazminat	-	21
4	Günaydan adaylık İşareti	1	39	Özgürlüklere sınırlama	-	51	Kamu bankası kalmayacak	-	17				Yan sütun (2)	-	22	Yan sütun (2)	-	17
5	Kadın evde işçi değil	-	39	İngiltere'de işçi partisi İran'da öğrenci ağırlığı	2	120	İşten çıkarma olmayacak	-	17									
6	MHP'lilere çengel atıldı	-	26	Eylemciye polis jopu	-	30	Brezilya'da karartmaya öfke	2	52.5									
7	Helvacı için soruşturma izni yok	-	15	Kırmızı kalem soruşturması	-	60	ZiraatBankası ikiye bölünün	-	40									
8	Sapanece'ya Soruşturma	-	30	İki kişilik deniz-althya garip yasak	1	115.5	Fisher'in yerine kadın iktisatçı	-	29.5									
9	Tantana'a destek sürüyor	-	62	Köylere geyik sürüleri bastı	-	35	Kadın girişimciye AB desteği	-	29.5									
10	Muhalefet cephesi bityiyor	-	52.5	Gün Blair'in günü	1	76.5	Yan sütun (5)	1	52.5									
11	Moskova ile yoğun gündem	-	21	İran'ın reform sınavı	3	248.5												
12				Piri Reis denize açılmadı.	-	13												
13				Frekans iptali trilyona mal oldu	-	17												
14				Alanya ikinci vatan	-	54												
	TOPLAM	2	565.5		7	1094.5		4	483		2	224		4	519		1	118

Tablo-8

Cumhuriyet Gazetesi 9 Haziran 2001 Cumartesi

Haber Sayısı	İç-Dış Politika	F.	S cm	İç-dış Haber	F.	S cm	Ekonomi	F.	S cm	Eğitim-Bilim sağlık-Çevre	F.	S cm	Kültür /Sanat	F	S cm	Magazin	F.	S cm
1	Kararname Pazarlığı	-	106	Tony Blair'ın büyük zaferi	2	173.5	Ekonomi Alarımı	1	178.2	Okul formasyonu sınav	1	193	Anadolu popun ilk adımı	1	132	Gerçek değil mi ?	1	49.5
2	Avrasya'da yeni dönem başlıyor	-	132.1	Mavi Akum Rusya'ya güçlendirir	-	36	Off-Shore'zedelere kısmi ödeme	1	112	Çocuğunuzu rahatlatın	-	24	Toplamalar beraketi	1	100	Yan sütun (2)	-	22
3	Önce parti içi demokrasi	-	81	Çocukların sorunları boylarından büyük	-	30	Bankaların kağıda boğuldu	-	38	Sağlık yasaası 70'inde	-	58.5	Madredeus farklı sularda	1	51			
4	RTÜK yasaasına tepki büyüyor	-	83	Yıkılan ova imara açılıyor	-	70	Ek vergi yok	1	39	Yan sütun (3)	-	28	Yerli rock'un 2000 raporu	-	20			
5	Türkiye'nin nükleer tepkisi	-	59	Köy enstitüsü 50 yaşında	-	26	Şimdi sıra araçlarda	-	22.5				İnsan Ferruh Doğan	1	133			
6	AP heyeti cezaevlerini inceledi	-	43	Patara'dan yıkım kararı	-	60	Üçüncü bir kriz yaşanabilir	1	93				Doğanın yüreğün - de ayak izlerimiz	4	192			
7	Anap'ta kongreyi bekliyor	-	16	Kayseri'de sevgi sofrası	1	63	Dalgalar yabancılar için asılacak	-	55.5				Yan sütun (4)	2	65			
8	Gazi davası Avrupa yolunda	-	55.5	Sanık sayısı 24'e çıktı	-	16	Cam grevi gıvınlığı bozdu	-	55.5									
9	"Liderler halktan uzak yaşıyor"	1	19.5	Saldırı silahlı başhekim	-	28	Son 6 ayda ilaca yüzde 60 zam	-	44									
10	Yasa ifade özgürlüğüne aykırı	1	62	İlkokul kan gölüne dönü	2	102												
11	MHP'de bölünme eşğinde	1	60	Hatemi'nin rakibi yok	1	63												
12	Volkan: Savcı önceden belirlenir	-	34	(Yan sütun 11)	-	114.5												
13	Tarımın çöküşünden belediyelerde sorumlu	-	22															
14	Yan sütun (2)	-	20.5															
	TOPLAM	3	565.5		6	842		4	637.7		1	303.5		10	693		1	71.5

Tablo-9

Cumhuriyet Gazetesi 10 Haziran 2001 Pazar

Haber Sayısı	İç-Dış Politika	F.	S cm	İç-dış Haber	F.	S cm	Ekonomi	F.	S cm	Eğitim-Bilim sağlık-Çevre	F.	S cm	Kültür-/Sanat	F	S cm	Magazin	F.	S cm
1	IMF dayatması beigelendi	-	75	Türk Mafyası Londra'da	-	96	Genişleme isteği	-	76	Okul seçme telaşı	2	331.5	Müziği Okyanusu n üstünde	1	171.5	Ringde aile boyu rekabet	1	60
2	Demokrasi tehlikeye atıldı	-	55	İran'da reform Kazandı	1	144	31 bin çiftçi icralk oldu	-	82.5	Liselerarası sınavsız geçiş beklentisi	-	65	Rumeihisar'na tiyatro yakışır	2	183.5	Yan stün (2)	-	24
3	Ecevit istifaya çağrıldı	-	87	Kosova'da göç sürüyor	1	52.5				okul nası seçilmeli	-	40.5	Tarihin insanlağa vasiyeti	3	253.5			
4	Seçim yasaama zaman yok	-	52.5	İrlandalılar hayal kırıklığı yarattı	1	18				Boğazlarda nükleer Korku	1	133	Yaşamın komik anlarını çalıyor	1	101.5			
5	Soysal'dan ulusal çağrı	-	63	PKK Almanya'yı tehdit ediyor	-	30				Dünyada her yıl 2 milyon çocuk ishalden ölüyor	-	48	Yan Stün (7)	2	94			
6	FP'nin zor haftası	-	59	"Sahilimi istiyorum" İmza kampanyası	-	30				Anadolu liseleeri sınavı bugün	-	26	İstanbul müzikle buluştu	1	88			
7	F tipine acil diyalog	-	46	PKK'dan Doğka Uçaksavar aldı	-	70				Kanser tanınmak istemiyor	-	60						
8				Çok amaçlı Toplum Merkezi	-	15												
9				Anlamli armağan	1	63												
10				Acıgöl Flamingo Cenneti oldu	-	25												
11				Türk Siyasetçisi İnternet'i bilmiyor	-	38												
12				Mezuniyet Deflesi	3	95												
13				Yan Stün (7)	-	77.5												
	TOPLAM		437.5		7	754			158.5		3	704		9	896		1	84

Tablo-10

Cumhuriyet Gazetesi 11 Haziran 2001 Pazartesi

Haber Sayısı	İç-Dış Politika	F.	S cm	İç-dış Haber	F.	S Cnn	Ekonomi	F.	S cm	Eğitim-Bilim sağlık-Çevre	F.	S cm	Kültür /Sanat	F	S cm	Magazin	F.	S cm
1	Yolsuzlukla mücadele süreci	1	96	Kabine kavga Çıkarıldı	-	149	Kriz iç göçü Kamçıladi	-	167	Tatili hak ettiler	1	78	Fotoğraf hissetmektedir	1	164,5	Sokak defilesi	1	40
2	Türkiye 131 dava Kaybetti	-	61	Tahrir'in iki yüzü	-	204,5	Ani çıkış Riskli	1	79	Doğanın fazla vakti kalmadı	1	34	Bizimde dağlarımız vardır Che Guevana Yan sütun (4)	1	192,5	Bakanın UFO yorumu	-	35
3	Menderes Yılmaz'ı Suçladı	-	56,5	İslamcılarının umudu El-Ezher	3	81	Garanti kusa döneminde parladı	-	21					2	70	Gökten turist yağıyor	-	68
4	Ankara umutlu	-	38	Ege Bölgesi sallandı	-	48	Chavez'den devrimci kampanyaya	-	26					-	20	İstanbulmanzaralı margile keyfi	1	24
5	Yan sütun (5)	-	52,5	AB'de tekelleşme sınırlı	-	72	100 trilyonluk bory aranacak	-	20					1	58	Bunlar da yerli zeynalar	1	111
6				Organize suçlarda İstanbul lider	-	27	Yan sütun (2)	-	24							Yan sütun (6)	-	52,5
7				Huzur operasyon -ları yeniden	-	72	Ekonomi yasaları meclis gündeminde	-	32									
8				Başucunda tazminatda artış	1	66												
9				TGC'nin 55. kuruluş yılı	-	40												
10				Size bir hikaye anlatayım mı	-	127,5												
11				ABD ölüme kitleldi	2	141												
12				AB zirvesi için gergin hazırlık	1	75												
13				Ayrılkçılardan Usküp'e iltiraton	1	95												
14				Yan Sütun (9)	-	96,5												
15				Sıcaklara dikkat	-	27												
	TOPLAM	1	334		9	1321,5		1	369		2	112		5	505		3	330

Tablo-11

Cumhuriyet Gazetesi 12 Haziran 2001 Salı

Haber Sayısı	İç-Dış Politika	F.	S cm	İç-dış Haber	F.	S cm	Ekonomi	F.	S Cm	Eğitim-Bilim sağıht-Çevre	F.	S cm	Kültür /Sanat	F	S cm	Magazın	F.	S cm
1	Türkiye için özel çaba	-	102	Ege beşik gibi sallanıyor	-	66	Japonya'da durgunluk	1	75	Eğitimin bilonçosu açt	1	182.4	Lambert çekilecek filmi anlattı	-	30	Stone'un eşine ejder saldırısı	1	30
2	Bush ile kritik buluşma	-	30	Kadınların Hasankeyf çıkarması	1	93	IMF'nin ödevi bitti	-	32	Karne sendromu uyarısı	-	32	Seyirci uzaklaşsa da tiyatro duruyor	2	212	Voleybol bahaneatıl şahane	3	90
3	Tantana'nın ardından yaprak döktümü	1	82	Ölüm sirki bitti	1	134	Globalleşmenin medya etkisi	-	72.5	Kültür Mirasını Koruyan Tantana'ya ödül	1	68	İrisitombul Türkiye'de	1	96			
4	Yasayı iade edin	-	95	Bolu'da siyah eylem	-	32	Demirel: dünyanın yarısı iki dolarla geçiniyor	-	34	Üniversitelere tarih yarışması	-	22	Borok Orkestrası Aya İrini'de	1	58.5			
5	Nükleer geçişlerde önlem	-	32	Kejan aşireti karlı bıçaklı	-	42	Evliliğe vergi teşviki geliyor	-	22	Kuş cemeti milli park ilan edildi	-	34	Neo. pop tüm Paris'i kuşattı	3	210			
6	MEB'de gerici kadrolaşma	-	100	Kangal'da kurtarma çalışması sürüyor	-	30	Borsada FP kaybı	-	10	Bana bana ilgi göster	-	69	Sanat Arenası Almanya'da	1	42			
7	Kapatılmaya karşı seçim formülünü	-	42	Yan sütun (4)	-	40	İki cambaz bozuşt	-	100	Arkanı a onursal doktora	-	22	Rock dünyasından Osmana'ya	2	105			
8	Fazilet'te kader günleri	1	65	Yan sütun (6)	-	67.5	Düşler ordusunun barış savaşı	1	80				Yan sütun (4)	3	98			
9	MHP'de yeni siyasi oluşum hazırlıkları	-	36	Hatemi'nin son şansı	-	88	Ortaklık bozuldu	1	60									
10				Makedon ordusu resti görüldü	1	36	Yan sütun (5)	-	50									
	TOPLAM	2	584		3	628.5		3	535.5		2	429.4		13	851.5		4	90

Tablo-12

Cumhuriyet Gazetesi 13 Haziran 2001 Çarşamba

Haber Sayısı	İç-Dış Politika	F.	S cm	İç-dış Haber	F.	S Cm	Ekonomi	F.	S cm	Eğitim-Bilim sağlık-Çevre	F.	S cm	Kültür /Sanat	F	S cm	Magazin	F.	S cm
1	Egemenlik zedelendi	1	93	Fehriye Erdal kayıp	1	54.2	Avrupa için Seferberlik	-	75.5	Herkesin tercihi Robert	-	32	Sefillerin devamına dava	1	87.5	Ben Bond James Bond	1	72
2	Baykal: Hükümet yüz göz oldu	-	72	Keskin maskeli Eylem	1	77	Takasla sabit kur seçildi	-	105	Toker'den öneriler	-	48	Sanat için gerekli işi yakalamıştı	2	122.5	İstanbul'da Küba Rüzgarı	2	36
3	Önce reform sonra para	-	48	Karahasanoglu serbest	-	48	Buğdayın bütçeye yükü yok	-	40	Kore dağlarında orman katliamı	1	102	Operanın etkisi sürüyor	1	147	Yan sütun (3)	-	20
4	Baraj insan sandalye artın	-	85	Buht'a protestolu karşılama	3	128	Asya semaları Issız	1	30	Üniversite yolunda	1	175	Vedat Kosal'dan öğrendiklerim	1	90			
5	ABD: Ecevit'le görüşme yok	-	25	Urfa'nın isotu tescillendi	-	30	Hazine faizi düşürüldü	-	30				Festivalde sesler ve şefler	1	141			
6	Destursuz çekip Gitti	-	92	Mesgul vurgusu da doğrulandı	-	61.8	Kemal Derviş'in 100 günü	1	160				Başarılı bir sanat mevsiminin ardından	1	113.5			
7	Siyaset davaya kilitlendi	-	81	İşsiz koruculara Kütüphane	1	54	Türkiye dünyanın neresinde	-	48				Yan sütun (8)	2	122.5			
8	Siyaset ve ekonomi zarar görür	1	75	Şaka yaptığını düşündürmüştük	-	40	Teknoloji yasa tasarıma tepki	-	30									
9	Bahçeli: Resmî dil ve üniter yapıdan taviz yok.	-	27	Ergin kardeşlere 24 yıl ceza	-	15	TOBB Başkanı istifâ etti	-	16									
10	Yan sütun (2)	-	22	Botaş genel müdürüne yurtdışı yasası	-	26		-										
11				Cizrelî başkana tahliye	-	30		-										
12				4 Hizbullahçı tutuklandı	-	30		-										
13				Medyaya devletin olanakları sunulacak	-	26		-										
14				Hasankeyf çıkarması	2	110		-										
15				Soydaşlar seçim yarışında	1	126		-										
16				Makedonya'ya adı karşılığında rüşvet	-	24		-										
17				Avrupa orduyu kağıttan kapılan	-	21		-										
18				Yan sütunlar (4)	-	157.5		-										
	TOPLAM	2	620		9	1058.5		2	534.5		2	357		9	826		3	128

Tablo-13

Cumhuriyet Gazetesi 14 Haziran 2001 Perşembe

Haber Sayısı	İç-Dış Politika	F.	S cm	İç-dış Haber	F.	S Cm	Ekonomi	F.	S cm	Eğitim-Bilim sağlık-Çevre	F.	S cm	Kültür /Sanat	F	S cm	Magazin	F.	S cm
1	Kürtçe yayına MHP engeli	-	36	Balistik füze Krizi	-	184	IMF'ye karşı dalgası	-	24	Öğrenci sıkı takipte	-	50	Sanatçı Cahit İrgat anıldı	1	40	Bm	1	70
2	İstihbarat birimleri Küçülüyor	-	158	Öğrenciye 21 milyarlık fatura	-	58	Çöküntüden alınmalı	-	40	Marmaris TURBAN çürüyor	-	80	Yeni yazınlar sunma peşinde	1	175	40 yıllık gelenek canlandırıldı	1	40
3	Zinaya mal cezası geliyor	-	60	Yakınlar mağdur oldu	1	68.5	Kar riski devlete	1	100	Güneş ömründen çalıyor	1	115	İhanet ettiren bir yaşam	1	130			
4	Bakanlık Karahasanoğlu bekliyor	-	52	Dilligil Serbest	1	46	BDDK'nin bağımsızlığı ortadan kaldırıldı	-	82.5	Tarih ve doğa yabancuları çekiyor	-	46	Herkese açık çağdaş bir mekan	1	42			
5	Türeciler DYP'de	-	36	Protezle gelen Sevinç	2	90	Muhafifler istifayı kabul etti	1	90	ENKA Vakfı'nun yaz etkinlikleri	2	52	İçişlerinde kültür dönemi	2	156			
6	Furtuna Vadisi tartışma	-	34	Korkacak bir şey Yok	-	40	Asya'da emekçilerin isyanı	1	75	Çocukta depresyona girer	-	56	Yurttaşlık bilinci bildirgeleri	1	80			
7	Ecevit'ten mesaj	1	82.5	İsveçliler doruğa Hazır	2	144	Borç almak zorunda olanlar yandı	-	34	Başarıya uzanan yol	1	175	İsrail film şenliği Ankara'da başlıyor	3	108.5			
8	Tantan'a 89.2 milyar dolar	-	80	Seyhan Belediyesi'nde aylık grevi sürüyor.	-	32	Taklide karşı güç birliği	-	54									
9	Karakoyunlu'dan tütün savunması	-	28	Umut deniz Teşimacılığı	-	66	Petrol-iş: Eti'de Anayasa çiğneniyor	-	30									
10	Akışık ve Akşakoca için suç duyurusu	-	24	Prin mağduru öğretmenler	-	36	Yan sütün (2)	1	34									
11	Yan sütün (5)		52.5	Şımalı sporcular Başkanlık	1	82												
12				Akıncı herkesi suçladı	1	150												
13				Makedonya'da kritik günler	1	45												
14				BM'de anlaşma sağlanamadı	-	48												
15				Yan sütün (5)	1	62												
16				Turizme genel yönetim engeli	-	60												
17				4 ay dolupta kaldı	-	15												
18				ABD Komisyonu DVD fiyatlarını ele alacak	-	45												
19				Cehalet ölümlerini sonlandırdı	-	18												
	TOPLAM	1	671		10	1289.5		4	563.5		4	574		10	731.5		2	110

Tablo-14

Cumhuriyet Gazetesi 15 Haziran 2001 Cuma

Haber Sayısı	İç-Dış Politika	F.	S cm	İç-Dış Haber	F.	S cm	Ekonomi	F.	S cm	Eğitim-Bilim sağlık-Çevre	F.	S cm	Kültür/Sanat	F.	S cm	Magazin	F.	S cm
1	Söz liderlerde	-	208	Bush'a çıplak Protesto	1	96	Miras'ın istifası geçerli	-	90.2	Kazanmak ya da Kazanmamak	2	206.5	Cömert bir kur çiçeği Mina Urgan	1	125	Heather Graham Gazetecilere kızgın	1	92
2	Jandarma Kıvançımız	1	86	Ölümler CASA ile başladı	-	46	Banka borcu korkutuyor	1	57.5	Okullarda geteleşme arttı	-	62	Figürle bitmeyen hesaplaşma	3	172	Avrupa'da evlilik oranı azalıyor	-	36
3	Yılmaz'ın istediği olmuyor	-	94	İnsanlık dramı	2	230	Ortak yönetime vergi muafiyeti	1	75	Nasa'nın projesi Pratikte olanaksız	-	21	Müziğin farklı tadı	1	75	Mecliste don kavgası	-	24
4	SSK yolsuzluğunda siyasi bağlantılar	-	62	Vuralhan Yakalandı	-	30	Bilançolara takas makyajı	-	30	Depremle hiçbir ilgisi yok	-	60	Goebbels'in İspanyol aşkı	1	164.5			
5	Yasa göstermelik	-	34	Sümerbank işçilerine sanataçı desdeği	1	77.5	Libyalılar yeniden IZMİR'de	1	95	Karne parası hukuk dışı	-	32	Şeytanımız bol olsun	1	115.5			
6	İstihbaratın başına Uzun getirildi	-	30	İZBT ödülleri verildi	-	10	Politikacılara dikkat edin	-	42	İlaç fiyatlarına %20 zam	-	24	"Sessiz ölümlün" galası bugün	-	36			
7	Beyaz enerji ağır cezada	-	30	En ucuz tarife 1 milyar lira	-	30	Efes grubunun Rusya atağı	1	34	Hepatit -C de umut ışığı	1	82	Bayraktar'ın Resimleri Çetin Ermeç'te	1	40			
8	Meclisi Zorlu süreç bekliyor	-	52	Tayvan sallandı	-	15	Chibber 100 puan verdi	-	19	Boğaza nazır bir üniversite	1	96	Uluslar arası danslar Denizli'de	-	24			
9	Sezer'in RTÜK incelemesi	-	32	Büyük direnişin 31. yıldönümü	1	156.5				Öğrencilerin karne günü	-	55	Yan sütün (2)	-	16			
10	Keşke mecliste olsaydık	1	132	Erkek artık evin reisi değil	-	36				Çocuğun öğretmen olmasın	-	34	Kibele eşmesi bugün açılıyor	1	28			
11	CHP'de kulisler Hareketlendi	-	38	Cezayir demokrasi için tam yururuk oldu	1	78				Tabloya bak gözüt tanı	-	96						
12	Oluşum sol meselesi değil	-	28	İrlanda'ya rağmen yola devam	-	22				Yatagan'a 35 milyar para cezası	-	24						
13	Cem'den Avrupa'ya açık mesaj	1	60	Türkiye'de 13 kat fazla para harcıyorlar	-	40												
14	Ek bütçe kabul edildi	-	34	Yan sütün (5)	-	40												
15	FP'de DP Semaryosu	-	34	Fransa'da dağıtım sisteminde kaskaç	-	44												
16	Yan sütün (10)	1	132.5	Yan sütün (3)	-	65												
17	Ecevit'e müdahale çağırısı	-	50	Ya sütün (6)	-	52.5												
18	Yasa bu şekilde çıkmamalı	-	40															
	TOPLAM	3	176.5		6	1068.5		4	442.7		4	791.5		9	796		1	152

Tablo-15

2.Radikal Gazetesi'nde Yayınlanan Haberlerin Nicelik Bakımından Analizi

Tablo-1'den Tablo 15'e kadar olan kısımda 1-15 Haziran 2001 tarihleri arasında Radikal Gazetesi'ndeki haber dağılımı görülmektedir. Her bir tabloda da gözlenebileceği gibi Radikal Gazetesi'nin toplam haber sayısı ve alan bakımından ağırlıklı olarak ele aldığı haber grubunu 'iç-dış haberler' oluşturmaktadır. Buna göre gazetenin on beş gün boyunca ortalama %10.5'lik bir alanı toplam 195 haberle yurt ve dünya gündemindeki haberlere ayırdığı ortaya çıkmaktadır. (Bkz: Ek-2, Ek-34)

Tabloları incelediğimizde Radikal Gazetesi'nde haber sayısı ve alan bakımından ikinci sırada ekonomi haberlerinin yer aldığını görülmektedir. Radikal Gazetesi on beş gün boyunca 192 haberle ekonomi sütunlarına %9.8 oranında yer ayırmıştır.

Tablolara göre iç-dış politika haberleri gerek alan itibarıyla gerekse haber sayısı bakımından Radikal Gazetesi'nde üçüncü sırada yer almaktadır. Buna göre gazete incelenen süreçte politika haberlerine 113 haberle ortalama %7.1'lik bir alan ayırmıştır.(Bkz:Ek-2)

Tablolardan elde edilen verilere göre Radikal Gazetesi'nde haber sayısı ve alan bakımından dördüncü sırayı kültür-sanat haberleri almaktadır. Gazetede on beş gün boyunca toplam 85 kültür-sanat haberi yer almış, bu haberler ortalama %4.5'lik bir alana yayılmıştır.

Radikal Gazetesi'nin on beş günlük periyotta 'bilim-eğitim-sağlık-çevre' kategorisinde yer alan haberlerinin sayısı 60, bu haberlerin kapladığı alan ise %3'tür. (Bkz:Ek-2, Ek-34) Bu tür haberlerin oranının düşük olduğu tablolarda da açıkça görülmektedir.

Tablo-1-15'te de görüldüğü gibi Radikal Gazetesi'nde alan ve haber sayısı açısından en az değere magazin haberlerinin sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. 53 magazin haberinin on beş günün sonunda gazetede %2.5'lik bir alanı kapladığı

görülmektedir. Dolayısıyla Radikal de tıpkı Cumhuriyet'e yönelik analizin sonucunda görüldüğü gibi fikir gazetelerinde magazin haberlerine önem verilmediği yargısını içeren görüşleri doğrulamaktadır.

Tabloların her birinde Radikal Gazetesi'nde bir gün içinde kaç fotoğrafın hangi haber grubunda yer almış olduğu gösterilmektedir. Buna göre gazetenin genelinde fotoğraf dağılımının haber sayılarıyla orantılı veriler ortaya koyduğu ve dolayısıyla Radikal'in fotoğrafı yoğun olarak kullanan bir gazete olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Tablolarda da görüldüğü gibi Radikal Gazetesi'nde fotoğraf unsurunun ağırlıklı olarak kullanıldığı haberlerin iç-dış haberler ve ekonomi haberleri olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca gazetenin ekonomi haberlerinde yer alan fotoğrafların tamamına yakın miktarının siyah-beyaz olduğu dikkat çekmektedir. (Bkz:Ek:2) Radikal'in iç-dış politika haberlerindeki fotoğrafların da yarısı siyah-beyaz fotoğraflardan oluşmaktadır. Bu anlamda Cumhuriyet ve Radikal'in haber sayısı ve haber alanı bakımından benzer özellikler taşımalarına rağmen iki gazetenin fotoğraf kullanımı açısından belirgin bir biçimde ayrıldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Örneğin politika haberleri her iki gazetede de yaklaşık aynı oranda yer aldığı halde bu haberlerde kullanılan fotoğraf miktarları büyük bir fark ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Radikal'in Cumhuriyet'e alternatif bir gazete olarak doğmuş olmasına rağmen bu yönüyle ayrı nitelikler sergilediği, fotoğrafı haberleri destekleyici unsur olarak kullandığı görülmektedir. Bu anlamda haberlerinin büyük bir kısmını fotoğrafla destekleyen Radikal'in fikir gazetelerinde fotoğrafa az yer verildiğine ilişkin klasik tanımlara uygun bir model oluşturmadığını görmekteyiz.

Fikir gazetelerinde fotoğrafın az miktarda yer aldığına ilişkin görüş, bulvar gazeteleri ve fikir gazetelerinin özelliklerinin karşılaştırılmasından doğmuştur. Buna göre haber ve yorum ağırlığı taşıyan gazeteler fikir gazetesi, sansasyonel haber ve fotoğrafların yoğun olarak yer aldığı gazeteler de bulvar gazetesi olarak adlandırılmaktadır. Dolayısıyla bulvar gazetelerinde magazin haberlerinin ağırlık kazandığı ve bu haberlerin çoğu kez okuyucunun ilgisini çekecek renkli ve çarpıcı fotoğraflarla süslediği bilinmektedir. Fotoğraf unsurunu yoğun olarak kullanıyor olmasına rağmen Radikal, içeriği itibarıyla bulvar gazetesi özelliği göstermemektedir.

Çünkü gazetenin büyük oranda fikir gazetelerinde ağırlıklı olarak yer verilen konuları kapsadığı sunduğumuz tablo ve eklerde de açıkça görülmektedir. Ayrıca daha önce de değindiğimiz gibi Radikal'in fotoğraf unsurunu yoğun olarak kullandığı haber kategorileri yurt -dünya haberleri, ekonomi ve kültür-sanat haberleridir. Ayrıca on beş günlük süreçte gözlemlediğimiz kadarıyla Radikal, özellikle dünyadaki gelişmelere yönelik haberlerde fotoğraf kullanmaya özen göstermektedir. Bu anlamda gazetenin fotoğrafi sansasyonel olmaktan ziyade haberi destekleyecek ve inandırıcılığını arttıracak bir öğe olarak kullandığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Radikal'in bir gazetenin ciddiyetini siyah-beyaz olmasıyla eşleştiren görüşlerin aksine bir model ortaya koyduğu ortaya çıkmaktadır. Radikal'in görsel anlamda Türkiye'nin örnek fikir gazetelerinden kabul edilen Cumhuriyet'ten farklı olmasına rağmen haber ağırlığı açısından benzer özellikler ortaya koyması, bir gazetenin hem renkli hem de ciddi olabileceğine yönelik görüşümüzü doğrulamaktadır. Radikal bu yönüyle Türkiye'de fikir gazeteciliği açısından değişimin öncüsü olmuştur. Çalışmamızın bundan sonraki kısmında daha önce tablolar halinde sunduğumuz Cumhuriyet ve Radikal Gazetesi'ndeki haberlere yönelik veriler grafik üzerinde gösterilecek ve iki gazetenin karşılaştırmalı değerlendirilmesi yapılacaktır.

Radikal Gazetesi 1 Haziran 2001 Cuma

Haber Sayısı	İç/Dış Politika	F	S. Cm	İç/Dış Haber	F	S. Cm	Ekonomi	F	S. Cm	Eğitim-Bilim Sağlık-Çevre	F	S. Cm	Kültür-Sanat	F	S. Cm	Magazin	F	S. Cm	
1	Kıbrıs'a AB Modeli	-	107	Telekom Usulü İhale	5	78.4	Niyetsiz Bakanlar	4	440	Acemiler için Genetik	1	77	Küçük Esnaf Hiperlere Karşı	1	25	Rüyaların Kızı Penelope	3	89	
2	İstenirse Çözülür	1	147	Egebank'ta İlk Celese	2	65	IMF kavganın Ortasında	1	114	Kirillğin dünya turu	-	80	Kaptan ve Ejderha Trafğe Takılmadı	1	61.8	İyiki vardın Marilyn	3	234	
3	Türkiye Kalkan Olacak	-	54	Bırakılacak, Bırak	-	67.2	Chibber'den Uyarı	-	25							Venessa'nın son Kararı Pop	1	73	
4	Mavi Akum Bilmecesi	-	24.4	Kütahya En Kiri il	-	13.5	Vakıfbank'ta Kriz Önlene	-	21							Çöçatının büyük Hezmeti	1	28	
5	Tokat Değil Şefkat	1	36	Aşırı Steak bastırdı	1	38.8	Metro'dan ilk beyaz Mağaza	1	45							Muradına Erdi	1	30	
6	Sezer ikinci Doğu Seferine çıkacak	1	36	Bir kayıp çocuk daha	-	13.5	Tuborg'a Avrupalı Kötük	1	108								Valşi Uslanacak	At 2	65
7	Aba Altından Sopa	-	75	Sedat Peker'e Operasyon	1	31	Tikveşli Öküz Kaldı	-	15										
8	İşte yeni RTÜK düzeni	1	147	SSK faturası Umur'a kesildi	-	20.2	Ekmek 150 bin lira	-	15										
9	Raktöre Ecevit sözü	1	141	İzmir'de göğce Bakma zamanı	1	30	Program 1 ayda Üç kriz atlattı	-	26										
10	İnfaz hakımlığı Kuruluyor	-	13.5	Küçük Çete Direniyor	-	9.5	Mektup yine deliniyor	1	77										
11	Yan Sütun (5)	-	50	Kudüs Onu Kalbine gömüdü	1	96	Çatışma yok Risk var	1	63										
12				İsrail Elçisi Şiddet Dürsün		24.4	Hazine bu ay Swap'a serildi	-	36										
13				Kabileye Yangın Yeri	1	50.8	Soruşturma Yolda		-	11									
14				Surasıyla Değil Parasıyla	-	15	Merkez Üstü Yalova	1	168										
15				Yan Sütun (4) Spot Haber (5)	-	64.5													
TOP.		6	853		7	682.3		10	1164		1	157		2	86.8		12	520	

Tablo-16

F: Fotoğraf, S. cm: Sütun Santim

Radikal Gazetesi 2 Haziran 2001 Cumartesi

Haber Sayısı	İç/Dış Politika	F	S	Cm	İç/Dış Haber	F	S	Cm	Ekonomi	F	S	Cm	Eğitim-Bilim Sağlık-Çevre	F	S	Cm	Kültür-Sanat	F	S	Cm	Magazin	F	S	Cm	
1	Firat'ın suyu İstiyor				Hocalara zam Yolda	1	185.2		Boynar tövbisini Bozuyor	-	30		Hani Buserfanlar	1	104		Bir fırsat da Enka'dan	1	55.5		Beni Konuşturma	3	115.5		
2	Komünizm Alerjisi				Hava kuvvetleri Şöleni	3	136		Kriz jean'lendirdi	1	100		Buralar eskiden Otlak olmalı	2	34.5		Vizesiz sınırsız Edebiyat hattı İstanbul'da bu Yakıyor	-	19.5		Yan Sütun (2)	-	20		
3	Ölüm orucuna Takliye çözümlü Yan Sütun (3)			32	Nikosi'nin Elvedası	2	75		Koç'tan İlanlı Kütüphane	1	38						129.5								
4					Kudüs'ün oğlu	1	118.5		Elektriğe yüzde üç Zam	-	12						47.6								
5				70	Demir Lady Bijare	1	74.5		Çete Soruşturması	-	12						51								
6				23	Bu teftiğe yönetimi Zorda	1	45		Virtüs de işini Biliyor	1	30														
7				31.5	Aids için yeni bir Aşı daha	-	9		Pratikler İzmir'de	1	33														
8					Sevgi kulübü	1	94		Pazar günleri Ekmeç yok	1	51														
9					Rektörler Memnun	-	21		İşte kavgaın Nedeni	1	154														
10					Dolarlar Yurtdışına	-	21		Üç ay sonra Rahatsız	1	134														
11					Egebank'ta Gözyaşları	-	63		Bu sonuca Yalova'da şaşırıldı	-	87														
12					Yan Sütun (6)	-	47		Emlakbank'ta Gecikme yok	-	32														
13									Merkezin hedefi Turflu	1	48														
									Piyasada istifa Sevinci	-	247														
									Sigorta iş rötuşa Kaldı	1	64														
TOP.				156.5		10	889.2		Yan Sütun (2)	-	24														
										9	1096														
										3	138.5														
										1	303.1														
										3	135.5														

Tablo-17

Radikal Gazetesi 3 Haziran 2001 Cumartesi

Haber Sayısı	İç/Dış Politika	F	S Cm	İç/Dış Haber	F	S Cm	Ekonomi	F	S Cm	Eğitim-Bilim Sağlık-Cevre	F	S Cm	Kültür-Sanat	F	S Cm	Magazın	F	S Cm	
1	17 ölüme suçlu yok	1	111	Yatağan Skandalı	3	366	Koç güven veriyor	1	128.2	Bergamahlara Harbiyeye	1	30	Kızdran Şiir Antolojisi	4	183	Güzeli, ünlü ve Çıplak	1	147	
2	Haydi siyasiler Doğuya	-	27	Dünya deşifre içinde	3	262	15 milyar dolarlık vergi kayıp	-	23	İnce belin zararı	-	9.5	İsterodan ünlü olan Rock grubu	1	73.5	Blanchet anne Olacak	-	9.5	
3	Rumsfeld'in Türkiye jesti	1	18	Vize yüzünden Hasret kaldılar	-	12	İstanbul'a İFC Ofisi	-	14	Önce yansın hele	-	102	Arap Bacı'ya Yaşam Desteği	1	28.5				
4	Yan Sütun (4)	-	31.5	Bu gece meviid Kandili	-	12	Postaneye ziraat Mirası	-	19.5	Bir ilk daha Gerçekleşti		24.5							
5				Rakı-sarap Hükmen meğlup	1	69	Enerjide gözler Atamalarda	-	81	Sanal alem	1	122.5							
6				Para yerine Yumurta	1	48	Deprem vergi Borcu sildiıyor	-	22.5										
7				Bir günde 12.9 Hektar yandı	1	72.5	Tüpraş'ta blok Satış yok	1	42										
8				Asker uğurlamaya Karşı genelle	-	16.5	Mevsimlikler Beklemede	-	18										
9				Faturayı öğrenci Ödeyecek	-	58.8	İMF mesaisine Devam	1	52.5										
10				İnternette kara Bulutlar doluyor	-	78	Eski kızlayıcıya Baskın	-	65										
11				Şoron'a hesap Soracaklar	-	10	Medica Tıp Merkezi kuruldu	-	18										
12				Bağdat petrol Vanasını kapattı	-	31	İşçi gidip patron Oldular	1	60										
13				Hırvatistan'da Cennet	1	60	İndirimin adı %20	1	134.4										
14				Yepyeni bir Cafe-shop	1	27	Yan Sütun(2)	-	15										
TOPLAM		2	187.5		11	1141.8		5	693.1		2	288.5	1	6	285		1	156.5	

Tablo-18

Radikal Gazetesi 4 Haziran 2001 Pazartesi

Haber Sayısı	İç/Dış Politika	F	S Cm	İç/Dış Haber	F	S Cm	Ekonomi	F	S Cm	Eğitim-Bilim Sağlık-Çevre	F	S Cm	Kültür-Sanat	F	S Cm	Magazin	F	S Cm	
1	MHP Tam Kadro	3	406.7	İsrail barut Fırtınası gibi	2	219.5	Kaçak vergi Cenneti	1	151.7	Hukuk da Zehirlendi	1	92.5	Asya'dan gelen Firtuna	2	203	Modada yıldız Sevaşları	4	164	
2	Ecevit'in Irak Kaygısı	1	109	Öğrenci para Makinesi	1	147	Tavuklar elde Kaldı	1	88.5	Nükleer Bebek Skandalı	-	45.5	Diyarbakır'da Sanatsever coşkusu	1	66	Teomyanyine Onyediden vuracak	1	30	
3	Çiller ve Erbakan Mahkemeyi dinledi	-	30	Antalya güreşme Günde 3.5 bin kişi	2	88.5	İşsizlere özel Tazminat	-	36	Rekor denemesi Bir başka bahara	1	22	Yan Sütun(2)	-	28	Füzeler gitti Uffolar geldi	1	25	
4	Bakan Yalova Aklandı	1	64.2	Yan Sütun (2)	1	70	Almanlardan rüzgar yatırımı	-	27										
5	Yan Sütun (2)	-	19	Bu iş Arafat'ı aştı	1	139	SSK Yasası Değişsin	-	32										
6	Küresel köyün Kavalcısı	-	266	Ultra Ortodoks'un İnsafı yok	1	32	Vergi denetiminde De tasarruf yapıldı	-	55.5										
7				İrak vanayı Kapanıyor	-	36	Enflasyon tüketim Freni	1	189										
8				Peru nihayet Liderini seçiyor	1	28	Demokrasi için Platform oluşuyor	-	22										
9				Yan Sütun (5)	1	52.5	Derviş fazla Mesealde	1	54										
10				Prens kazayla Öldürülmüş	1	43	Elektrik'in kurulu Yok	-	37.5										
11							Petrole yeni düzen	-	37.5										
12							Karın içişi Kaybetti	-	11.2										
13							Aranan kan Buhundu	1	75										
14							Hedef 100 trilyon Lira	-	24										
TOPLAM		5	894.9		12	855.5		5	820.9		212	160		3	297		6	219	

Tablo-19

Radikal Gazetesi 5 Haziran 2001 Salı

Haber Sayısı	İç/Dış Politika	F	S Cnn	İç/Dış Haber	F	S Cnn	Ekonomi	F	S Cnn	Eğitim-Bilim Sağlık-Çevre	F	S Cnn	Kültür-Sanat	F	S Cnn	Magazin	F	S Cnn
1	ABD'ye çifte uyarı	2	345.5	Okkan'da ipucu Var	-	132.5	Gates'in güven Mesajı	2	153	Geleceklerini İstiyorlar	1	147	Dünyaya sığmayan Enerji	3	256.5	Bahriyeli Hollywood	4	178
2	Mirzaoğlu: Haksızlık	1	60.5	Çağlar'a son Kredi	3	180	THY zarardan Kar etti	1	154	ODTÜ'nün Başarısı	-	50	Kuşaklararası Sergi	1	20	Uzaylılar Uşakta !	-	18
3	Türkiye ara Bulacak	1	97	Beyaz çete Yapılanıyor	-	62	İstasyonlar Masum	1	100	Seviye tespit Simavi eğitimcin ayrması olacak	-	19	Yan Sütun (2)	2	40	Newyork'ta iş Arama partileri	1	26
4	Memura jet yargı	-	69.5	Trola'nın son Savaşı	4	192.5	Depolar yüzde 72 Zamlı doluyor	-	46	Eğitim parkuna 6. halka	2	102.5	Özel tiyatrolara Ek ödenecek	-	-	-	-	-
5	Derviş'le uyumlu Bakan	-	24	Zeuqna Boğulacak mı	1	90	Otomotiv ihracı Yüzde 89.6 arttı	-	36	Minkilerden Tatile merhaba	1	36	Nick Cave bu kez Huzur dağıtıyor	1	84	-	-	-
6	Kamuda taşit İnadı kırılmıyor	-	30	Bir kral, bol Kehanet	3	230	ÇEAS'ta dava Henüz bitmedi	-	17	Küçük ellerden Büyük buluşlar	1	25	Sıcak ve kebabın Nimetleri	1	199.5	-	-	-
7	Liderin gölgesinde Adaylık mesajı Verildi.	1	33	Rayda hatalar Zinori: 7 ölü	1	40	Finans devri Derviş'in misafiri	-	37.5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8	Yan Sütun (6)	-	59.5	Yan Sütun (5)	-	41.5	Maaşlarda İyileştirme planı	-	41	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9				Çapan'ın yerine Vali yardımcısı	1	24	Uç ayda 358 bin İşsiz	1	112.5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10				39 dürtüst oyuncu ödüllünü aldı	1	47.5	Yan Sütun (4)	1	63	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11				Siyaseti Sözladılar	3	91	Türkiye'den 13 mil-yar dolar gidecek	-	48	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12				Hatemi'nin ilk Hedefi Molla'nın Yargısı	-	22	Garanti'nin satışı Temmuz'da tamam	1	76	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13				Sabrun sonu Selamet oldu	1	27	OPEC'te taviz yok	1	63	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14				Yan Sütun (4)	1	38	İç borç takasına Bedava danışman	-	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15							Hazineden üç Aylık ihale	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-
16							Siyaset yok, kar çok	1	112	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM		5	719		19	1218		9	1087		5	379.5		8	618		5	234

Table-20

Radikal Gazetesi 6 Haziran 2001 Çarşamba

Haber Sayısı	İç/Dış Politika	F	S Cmn	İç/Dış Haber	F	S Cmn	Ekonomi	F	S Cmn	Eğitim-Bilim Sağlık-Çevre	F	S Cmn	Kültür-Sanat	F	S Cmn	Magazin	F	S Cmn	
1	Batıda AGSK telaşı	-	38	Sözde Otele Baskın	4	298	IMF buğdaya kızdı	1	156.5	Dünyaya Check-up	2	162.5	Tanpunar'dan Saatleri Ayarlama Enstitüsü	2	126	Çocuksa Koy sepete	1	30	
2	Yılmaz'dan çifte Uyan	1	90	Sosyal yardım Çetesi	1	147.7	2001 Ek bütçesi imzaya açılıyor	-	30	İlköğretim dökalıdı	-	81	Öğrenci çok, Pratik yok	2	176.4	Uzaylılar merccek altında	-	11	
3	Tütünde vahim Tablo	-	18.2	Son krediye Gözaltılar sürüyor	-	19	Krizin nedeni Siyasi zaafiyet	-	28	Kontenjan yine Sınırlı	-	29	Bandırma'da vals Esintisi	1	36	Yan Sütun (3)	-	34	
4	Medeni Kanunda Anlaşma sağlandı	-	19	10 hırsbululuştan 5'i hamalrnuş	-	42	Çırağan'da Enflasyon toplantısı	-	35	Minik yeşiller Pankart kaldırdı	1	52	Megadeth'le ilk Buluşma	1	50				
5	ABD'li gözüyle Ankara	1	185.5	İnanç turizmi Hareketleniyor	-	23	Tüccara fiyat Tuzağı	1	145	En büyük canlı Ölüyor	1	28							
6	Savcı Şalk'a Sürgün isteği	-	24	Biraz sıkışalım	1	225.5	Opel işisine iş Buluyor	1	40	Çevrecinin Gazabı	-	14							
7	Yan Sütun (3)	-	27.5	Artık gültümsüyorlar	1	58	Tüpgaz'a yüzde 3.7-4.2 zam	-	32.5										
8	AGSP anlaşmazlığı Çözleniyor	-	72	Sahte ihbarı Sahte Yan Sütun (12)	1	20	Aycell'in ayağına Altyapı dolandı	-	100										
9				Ankara'da servis Ücreti ihaleyle	-	119.7	Arçelik yurtdışında	-	14										
10				Filistin diken Üstünde	1	27	IMF piyasaları Sarstı	1	129										
11				Bu rakamlar ABD'yi çıldırttı	-	68	Euro parasızlık Düşüyor	-	50										
12				Molla'ya sert Uyan	1	27	Fon malları Kapış kapış	1	40.5										
13				KKTC'de mutlak Kriz	-	84	Başak'tan yeni ürün	-	13.5										
14				Blair sanki kral	-	34	Yan Sütun (2)	-	23.5										
15					1	120													
TOPLAM		2	474.2		12	1209.9		5	837.5		4	388.4		6	388.4		1	75	

Tablo-21

Radikal Gazetesi 7 Haziran 2001 Perşembe

Haber Sayısı	İç/Dış Politika	F	S Cnn	İç/Dış Haber	F	S Cnn	Ekonomi	F	S Cnn	Eğitim-Bilim Sağlık-Çevre Tarrıcılık bir Yöntem	F	S Cnn	Kültür-Sanat	F	S Cnn	Magazin	F	S Cnn	
1	No surprise No comment	1	243.5	Sapanca'da ofise Var	1	33	Vpilerin değeri Arttı	1	114	Tarrıcılık bir Yöntem	1	150	Şiir, eleştiri ve Kültür	1	141	Ağzından çıkan Kitapı oluyor	1	30	
2	Tantın'dan çifte istifa	1	228	Bedayarı, oteli Açmaya kararı	-	28	149 Sikeye Türk otomobili	1	72.5	Yan Sütun (3)	-	26	Yine yeşillenecek Sinema salonları	1	84	Terapinin boylesi görülmüdi	-	20	
3	Ecevit'ten yanıt Yok	-	25	İlanla imanlı	1	138	Geir farkı 236 Kat oldu	-	21										20
4	Sezer'in neşeli günü	3	183.5	Tele tacizciye Duyurulur	-	36	Migros'tan krizde Büyükl yatırım	1	99										
5	Siyasilerin tepkileri Farklı	-	42	Sıradan bir Cuma Gecesiydi	1	80.5	Derviş te takasta Tıttiz	1	105										
6	Şalk'a ilk aklama	-	85	Son kredi Adliyyede	2	84	Bankacılar hazineden cevap bekliyor	-	56.2										
7	Yolsuzluk kurulu	-	75	Vurgunların takvimi bir başka	-	57	Frankel: Programa Herkes destek olsun	-	15										
8	Yeni bakana İşkence sorusu	-	12	Geçim üstü Şiddet	2	132	Fatura 30 Katrilyon lira	1	129.5										
9	Şahin Bakanların Selanik flörtü	-	34.5	Denktaş dünyaya Dış gßsterdi	-	34.5	Borsaya takas Morali	1	138										
10	AB'ye yetismek için büyüme şart	-	36	Hatemi rüzgar Gibi	1	70	Ekonomik krizin Sorumlusu hükümet	1	68.8										
11				Yan Sütun (13)	-	136.5	Tüsiad: Eleştirileri-niz etkili olmadı	1	40										
12							Yan Sütun (4)	-	49										
13							Microsoft Morali	1	95										
14							Tarımda para Desteği tapınağı İşleyentlere	1	75										
TOPLAM		5	964.5		8	829.5		10	1048		1	176		2	225		1	70	

Tablo-22

Radikal Gazetesi 8 Haziran 2001 Cuma

Haber Sayısı	İç/Dış Politika	F	S Cm	İç/Dış Haber	F	S Cm	Ekonomi	F	S Cm	Eğitim-Bilim Sağlık-Cevre	F	S Cm	Kültür-Sanat	F	S Cm	Magazin	F	S Cm	
1	Utandırın karar	-	235.5	Manastır yangın Yeri	2	168	Akışık'tan iyi Haber	2	155	Ormanıcı köylerde Sıkıntı	-	24.5	Savaşta aşk Başkadır	2	150.5	İğgüdüne Güvenme	1	45	
2	Abaroz durmadı	2	163	Tazminat rekoru	2	84.5	Ek bütçe ve Fonlarda uzlaşma	-	56.5				Şeytan işi sevda Hikayesi	1	62.5	Kelebeklerin Kıpırına günde	2	54	
3	Yolsuzluğa karşı Savaş	2	134	Kirik not irtildi	1	99	Krizde güçlendiler	3	168				Buz gibi çikolata	1	36				
4	ANAP Hareketlendi	1	97	Hastanın gözü Açıldı	1	48	Alternatif tarım Arayışı	1	82.5				Bir ekolün son Tutarlılığı	1	119				
5	Koray Aydın Zor durumda	-	67	Yan Sittun (9)	-	104.5	KESKİN'in eylem Mesaisi sürüyor	1	44				Ferzon üç petek Gerçek bir İtalyan	1	28				
6	Tantan'a tepki	-	20	Peker'in takımı DGM önünde	1	60	Memurun Mayıs Zannını yüzde beş	-	22				Güzellik çirkin de Gizlidir	1	168				
7	Yeni yasa nihayet	-	147	Cezavelerine Avrupa denetimi	-	20	Yabancı sermaye Rekorla döndü	-	22				Yan Sittun (2)	-	21				
8	Bakan RTÜK Yorgunu	1	30	Hatemi zafere Mahkum	1	161	Bursa paraya Hasret	1	120				Yeni bir dünyadan Rebetika İhtizn	1	83				
9	Solcular bu yaz Terleyecek	1	87.5	Blair tarih yazıyor	2	93	KOBİ kredilerine Yenileme	1	63										
10	Sezer'de ABD'ye Irak mesajı verdi	-	14				IMF Pezartesi Sahneye çıkıyor	1	73.5										
11							Yan Sittun (4)	-	43										
TOPLAM		7	995		10	838		10	849.5			24.5		8	668			3	99

Tablo-23

Radikal Gazetesi 9 Haziran 2001 Cumartesi

Haber Sayısı	İç/Dış Politika	F	S Cm	İç/Dış Haber	F	S Cm	Ekonomi	F	S Cm	Eğitim-Bilim Sağlık-Cevre	F	S Cm	Kültür-Sanat	F	S Cm	Magazin	F	S Cm
1	Parti içi demokrasi Hemen şimdi	1	288	Tek yol Hatemi	2	147.6	Batık mallara Hücüm	2	95	Harçlara % 54 zam	-	42.6	Çok seneler Geçti ama	1	75	Konyalı Ahmet e-mezatın lideri	-	46
2	Bakü-Ceyhan atağı	1	80.5	Tony Blair ezer Geçer	2	90	Hazine arzileri Satışa hazır	-	24	Selâm henüz 17'sinde	-	18	İsyan 60 bin saftı	-	15	Yan Sütun (5)	1	52.5
3	Rusya ile Avuşturya vizyonu Yan sütun (2)	-	112	El Turco'yu yargı Çarptı	1	28	Uzaylılar 307'nin Kansanına geldi	1	75				Piyasanın şövalyesine veda	-	30	Burası Cehennem	3	292.5
4		-	60	Halk yalanlaması	1	63	Gün kurtulsun Yeter	1	180				Festivallerden Festival beğen	1	73.5			
5	Abanoz'la soruşturma	1	156	Savunmaya bak	1	91	İşverende işsizlik Korkusu	-	20				İsyankar romantik Gözük takınca	3	170			
6							Sanayi krize Çarptı	1	62									
7				Yan sütun (7)	-	100	Kıra çıpa lazım	1	172									
8				Bin yıl uyuyan Keni	3	159	Bölünme ve Birleşmeye teşvik	1	75									
9				ABD Kayseri Hatı	1	22	BDDK üyeleri İçin geri sayım	-	25									
10				İlkokulda deşet	1	22	Bütçe asılma döndü	-	50									
11				Okulda çift dikiş Eylerni	1	101												
TOPLAM		3	696.5		13	822.6		7	798		-	60.6		5	363.5		4	391

Tablo-24

Radikal Gazetesi 10 Haziran 2001 Pazar

Haber Sayısı	İç/Dış Politika	F	S Cn	İç/Dış Haber	F	S Cn	Ekonomi	F	S Cn	Eğitim-Bilim Sağlık-Cevre	F	S Cn	Kültür-Sanat	F	S Cn	Magazin	F	S Cn	
1	Bürokrat korkmasın	1	164.5	Nereye koşuyor bu Adamlar?	3	405	Vergi faize gidecek	2	223	Yatağan santrali Suyu zehirledi	-	27	Berber Hollywood'da	4	262.5	Kiriminle kirmine	2	34	
2	Acil yasalar Mecliste	-	60	Lüks mevki Yeniden	2	147	Borçlu esnafa Hapis yolu görüldü	-	52.5	Kanser cahilliği Kaygılandırdı	-	22	Şölen hiç Bitmeyecek	3	192.5	İskoyyalı bundan Bıyla Antalya	2	137	
3	DSP: Herşey yasal	-	10	Özel hayata Koruma	-	120	Çekik gözütlü Yolda	1	114	Atık gemisi Batacak	1	20	Bir yerine iki H 2000 festivali	1	36	Buyurun Fokurdatalım	2	120	
4	Yan Sütun (2)	-	28	Ölüm orucu için Diyalog	1	64	Avrupalı sanayicileri AB genişlemesi	-	18	Her derste 10 Dakika eylem	-	60	İstanbul'da pop Zirvesi	3	141	Ve Silopili Redeoca	1	20	
5		-		Falî meçhul Derneği	-	60	KIT apığı dert Oldu	1	129	Bilgi savaşı Devam ediyor Yan Sütun m(3)	1	137.5	Yan sütun (2)	-	24	Yörü yakulum	2	76	
6		-		Mollalara tokat	1	132	Bankacılar sokağa İndi	1	45	Yan Sütun m(3)	2	70				Ahmut ringe düştü	2	27	
7		-		Terminatör İşbaşında	1	67.5	Önal: Ödeneksiz İşe ihale yok	-	45										
8		-		AB, İrlanda Panigine kapıldı	-	24	Yan Sütun (2)	-	19										
9		-		Üsküp'te gerilla Manzaraları	-	24													
10		-		Yan Sütun (7)	-	76													
TOPLAM		1	267.5		8	1119.5		5	645.5		4	336.5		11	656		11	434	

Tablo-25

Radikal Gazetesi 11 Haziran 2001 Pazartesi

Haber Sayısı	İç/Dış Politika	F	S Cn	İç/Dış Haber	F	S Cn	Ekonomi	F	S Cn	Eğitim-Bilim Sağlık-Cevre	F	S Cn	Kültür-Sanat	F	S Cn	Magazin	F	S Cn
1	Başvacı para Peşinde	1	120	Kıbrıs çıkış yok	4	443.5	Kriz yaktı Tüketicide	-	175	Bisikletli çevreciler	1	50	Bendeki Halide'nin Romani	2	172	Uzay yolu Müşkiyatlı	-	45
2	Bahçeli: Avrupa Çifte standartlı	1	87	Bir defter Kapanıyor	3	172	Gözler IMF'de	-	12	Sınava formasz Gelen öğrenciyse af	1	57	En iyi gerilim Yıldıız sevaşları	1	57	Güzelham seri Uretimi	1	147
3	Menderes'in Hedef Yılmaz	-	36	Ege denizi 5,7 ile Sarsıldı	-	18	Bankacılıkta kamu Alarmı	1	88	Koç'ta yüksek Lisans şansı	-	20	Müzelerde insan Eksiği var	1	120	Yan Sütun (3)	-	26
4	Tanın'a CHP'den Çağrı	-	18	O her zaman Görüyor	2	193.5	Park Holding rota Değırtirdi	1	132.5	Üniversitelere Zamama tepki	-	20	Afrikanın renkli Ruhu	1	20	Sokakta başı Boş timsahlar var	1	30
5	Fazilet için Son raund	-	20	Casa'lara kötü not	1	40	Deveküşları para Basyor	1	38	Sit alanı Şirince'nin Çivisi çktı	4	153	Peşetelere sanatçı Eli	1	20	Biletler kapanın Elinde kaldı	1	36
6		-		Çankırı'da insansı Fosni	-	20	Sekiz aydı 2 milyon Deprem sigortası	-	16				Hoffman yöneticet	1	24	Batı Sufura'nun Özgür kadınları	1	26
7				Polis döver beni	1	138	Azrail misin Cebrail mi?	1	82.5				XVI dergisi Özelleşti	1	20			
8				İnsan hakkı Fatırası	-	40	Meclis ekonomni için çalışacak	-	34				Tekrarı zor Anın renkleri	2	132			
9				Çete kentli İstanbul	-	25	Borçlanmaya devam	-	24									
10				İran tarihi Dönerneçte	1	135							Yan Sütun (2)	1	20			
11				Arnavut gerilla Üfimatorm verdi	2	98												
12				Korku kabinesi	1	96												
13				40 derecede Yaşamak	1	22												
14				TEM'de kaza	-	11												
15				Yan Sütun (3)	-	30												
16				Bodrum'a akın Var	-	14												
TOPLAM		2	281		16	1496		4	602		6	300		11	585		4	310

Tablo-26

Radikal Gazetesi 12 Haziran 2001 Sah

Haber Sayısı	İç/Dış Politika	F	S Cnn	İç/Dış Haber	F	S Cnn	Ekonomi	F	S Cnn	Eğitim-Bilim Sağlık-Çevre Vatandaşlık	F	S Cnn	Kültür-Sanat	F	S Cnn	Magazin	F	S Cnn	
1	Bush Sert çıkacak	2	154.7	Üsküp korkuyor	-	202	IMF'den dört şart	1	164	Vatandaşlık	2	196.2	REM bildiğimiz Gibi	1	137.2	Gelecek Korumada	5	237.5	
2	FP'nin kadar günü	1	234	Çete af Menziliinde	-	34	İtalyanlar Çinmenaş'ta	1	111	ÖSS: umuda Yolculuk	2	231	Newyork'ta İki Türk	2	80	Bilim için Soyundu	1	34	
3	İçişleri boşalıyor	-	52	Beş yılda 13 bin Beğimli	-	37	Boynar-Sabancı Bozuldu	1	66	Ders kitaplarına Yüзде 41 zaman	-	32	Harbor dıştı	-	14	Hayatından ben sorumluuyum	1	24	
4	Boğazlara üçlü Kuşatma	1	102	Toprakta dört Hayat	2	74	Cepte yeni nesil İhalesi	1	130	Yan sütun (2)	-	16	Geçmişyle Yüzleşiyor	2	149	Baykal'ın kardan keyfi	1	28	
5	Ecevit-Bush Yaran buluşuyor	-	42	Öğretmeni Bombalı tuzak Oldırdı	-	-	Beyaz eşyada Kara ay	1	85	-	-	-	Bu festival insan Haklarına adandı	2	120	Her derde deva kate	1	42	
6	Yan sütun (4)	-	62	Bu çocuklar kaçır?	1	36	TÜSIAD rapor Açılıyor	-	26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7	Erken seçim Korkusu	1	72.5	Hekimlik kazandı	2	114	Kriz serbest Bölgeleri vurdu	1	44	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8				Kosova'da Ebola Şoku	-	84	27 katrilyonluk binaya sigorta	1	46	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9				Yaşlı kitada Yalnız kovboy	-	36	Mera fonu için Ara çözümler	-	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10				Yan Sütun (9)	3	129	Türk ekonomisine Booin' den destek	1	92	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11				Bombacı idam Edildi	-	90.5	G-8' lere zorlu Zirve	1	92	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12				Nepal'ın hıyalet Kralı sürgünde	3	140	Devlet arazi Satacak	1	123	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13					1	38	İhale yasası Merccek altında	-	62	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14					-	54	Yan Sütun (3)	-	54	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM		5	719.2		14	1014.5		11	1151		4	475.2		7	520.2		8	365.5	

Tablo-27

Radikal Gazetesi 13 Haziran 2001 Çarşamba

Haber Sayısı	İç/Dış Politika	F	S Cm	İç/Dış Haber	F	S Cm	Ekonomi	F	S Cm	Eğitim-Bilim Sağlık-Çevre	F	S Cm	Kültür-Sanat	F	S Cm	Magazin	F	S Cm
1	MHP kapıyı Hazırcıların Kapattı	3	292	Fehriye Erdal Kayıp	-	64	Takas kuru tamam	1	116.5	Boğaz için Seferberlik	3	27.4	Aşka baskın çıkan Savaş	2	160	Uzaylı Adana'da	1	38
2	Hazırcıların Ankara	-	45	Botas'ta yurtdışı Yaşadığı	1	77	Minas'ın istifa Çarkı	1	106	Özel Şampiyonlar	3	135	Beatty'yi izdiler	1	72	THY hostesleri Son model uçacak	1	32
3	Gökalep dokundurdu	-	82	İnadına sessizlik	-	78	Sanko Antep'te Klima üretecek	-	20	Sağlık Bakanı Sıcağa karşı uyardı	2	135	Tarık Ali'nin Tanığı var	1	20	Körfezin medarı İftiharı	1	36
4	Fazilette doğum Sancısı	2	172	İş bırakma onların Hakkı	1	54	Beko Doğu Bloku'nun da fabrika açıyor	1	48				Torantino Korkutacak	1	20	Yan sütun (3)	-	32
5	Trilyonluk ikram	-	26	Salih Güngör yargı Ölümlü	1	42	BJK ile sport İşbirliği	-	19.5				Şekspir yasal VCD'de	1	20			
6	Genelkurmay Protesto Yok	-	20	İraata çıldırdandan Başladı	1	52	Fischer para Peşinde	-	94.5				Müzik festivaline Övgü	1	22			
7	Zamanı gelince	1	28	Son kurbanı İşpanyol dini	1	90	TUSİAD üyeleri için Derviş'e dökecek	1	145				Hayata atılmış Bir zarf	1	192.5			
8	Yılmaz'dan Tantan Dersleri	1	60	AGSP'nin işi uzun	1	168	Telekom'da isim Krizi	1	60				Adı gibi yalnız	1	54			
9	Yan Sütun (4)	-	36	Şah'ın kızı Ölüm bulandı	1	30	Fona destek Bütçesi	1	92				Yan Sütun (3)	-	20			
10				Kabak patronun Başına	-	64	Krizi reklamla Alılatın	1	140									
11				Yan Sütun (11)	1	120.5	Sözleşmeli perso-Nelde enflasyon farkı alacak	-	27									
12				Yan Sütun (4)	-	62	Kış'ın ten gaz Maskeli eylem	1	42									
13				Şelalede film gibi kurtarma	2	90	Yan Sütun	-	24									
TOPLAM		7	761		10	991.5		8	934.5		8	544		9	589.5		3	138

Tablo-28

Radikal Gazetesi 14 Haziran 2001 Perşembe

Haber Sayısı	İç/Dış Politika	F	S Cm	İç/Dış Haber	F	S Cm	Ekonomi	F	S Cm	Eğitim-Bilim Sağlık-Çevre	F	S Cm	Kültür-Sanat	F	S Cm	Magazin	F	S Cm
1	Anayasa mesaisi	2	345	İşkenceye ceza yok	2	96	TOBB'da Ortayunu	1	227.5	Doğentlik tartışması	-	98	İsrail filmleri Ankara'da	2	136	Uzaylı karıştırdı Gitti	2	158
2	Buşi: Arkanızdayız	-	54	Brüksel karıştı	2	86	Demiral Savetlikta	-	58	Evrenin haritası için ilk adım	1	48	Kitlelerin ahyonu Nostalji	1	175	Önce nikah Sonra diploma	1	64
3	FP'de yeni girişim	1	92	Protezler sevindirdi	1	90	Fonlara yumuşak Tasfiye	-	36	Devamsızlık 30 Günü geçmeyecek	-	36	Balkan fotoğrafları Birleşim!	1	129			
4	BDDK onayı isyan çıkardı	-	86.5	Sıcaklar 3 gün daha sürecek	1	46	Yerli otomobile Kızak	1	112	Östik merkeze ilgi	-	14	Babylan' da dünyanın müziği	1	40			
5	Erniyet Çakar'ın	3	86	Y ayın türüne göre Hapis	1	96	Koç'un çiftliği Hedefleri aşu	1	58	Bilime destek	1	22	Yan Sütun (2)	-	17			
6	Ecevit'ten üç mesaj	1	102	Boğaz dünya Gündeminde	1	807	Solo mutfaqların Rakibi atakta	1	130	Y an sütun (3)	-	30						
7	MHP'ii Gülhan Ziyareti	1	32	Kadın turiste Yasak	1	132	Yardım'dan yurt Dışı yaşağına kıraz	-	20									
8	Anapıllar'da Kapatılma telaşı	-	30	Buşi şüpheli Yarattı	1	130	Ortayaşlılar Krediyi seviyor	-	26									
9	Zinada uzlaştılar	-	26	Son round zorlu Geçecek	-	46	Takasa cazip Fiyat	-	108									
10	Siyaset şifreyi Çözdü	1	182	Evdde hücre cezası	2	120	Sulama projesine Kredi	1	60									
11	Y an Sütun (3)	-	37	Y an sütun (13)	-	142.5	Denetim tek elden Olsun	1	62.5									
12				Dünya hali	-	42	Otoyol zammı Yol alıyor	1	52									
13							Tütün yasağı Plan gereği	-	26									
14							Kamu dışılık faize Göz kırptı	-	26									
15							Y an Sütun (9)		150									
TOPLAM		9	1072.5		12	1113.5		7	1152		2	248		5	497		3	222

Tablo-29

Radikal Gazetesi 15 Haziran 2001 Cuma

Haber Sayısı	İç/Dış Politika	F	S Cm	İç/Dış Haber	F	S Cm	Ekonomi	F	S Cm	Eğitim-Bilim Sağlık-Cevre	F	S Cm	Kültür-Sanat	F	S Cm	Magazin	F	S Cm
1	Söz şimdi liderlerin	-	472.5	Göteborg kepenk Kapattı	2	170	IMF yasalarna Hiz	-	140	Eğitim "sekiz" Oldu	3	344	Kbele çeşmesi Bugün akıyor	1	18	Surada otelin Sultanları var	4	225
2	Almanya'dan tehdit	-	28	Hazret böyle Buyurdu	1	100	Miras, denemez	1	86	Anı'ye üçüncü Darbe	2	185.5	Bazıları daha Eşittir	2	105	Hizayada Girseler	1	48
3	Griven artacak	1	136	Berlin'de medyatik görüşme	1	80	Fiat direnip Kazanıyor	1	72	Devlet zehirledi, Devlet ceza kesti	-	24	Kurşunlar konuşacak Seagal dövüşecek	1	70	Japon usulü Kesmece karpuz	1	32
4	Türk'ten adalete Uyarı	-	62	Kamerale Bölüclük	-	84	İstanbul'un emlak Kredibilitesi yüksek	1	48	Yapılanlar Yetmedi	-	20	Aya İmini'de mistik Nidalar	1	62.5			
5	Yılmaz'dan jandarmaya övgü	-	21	Belediye ilanı Dandan düşme	1	34	Bakanlıklar foodal Beyliklere döndü	-	30.2	C vitamini kurtarıcı Olmuyor	-	18	Amasya'da Uluslar-Arası sempozyum	-	26			
6	Beyaz enerji İki parça oldu	-	64	Şam geri Çekiliyor	1	84	Citibank: destegimiz artacak	-	18	Denizler altında Bir gün	1	84	Milla silah kuşandı	1	22			
7	Bahçeli'ye şok Mektup	-	40	Berberi doldu Taştı	1	57	Özel bankalara Uyarı	1	102	Bebeklere dikkat	-	12						
8	Durmuş TTB'ye Yüklendi	1	45	Yan sütun (9)	-	87.5	İç borçlanmada Kritik ihale bugün	-	51									
9	Yan Sütun (9)	-	98	Dünya hali	-	22	Dviz huzi kesti	-	42									
10	Derviş: Gelecek iki hafta önemli	1	106	Deprem için Seminer yapıldı	-	34	Moskova Efes İğiyor	1	30									
11	Cem'den destek Çağrısı	-	42				Komisyonu iade İsteği	1	52									
12				Deprem korkuttu	-	12	Sektöre birlik Çağrısı	1	112									
13				Yan sütun (2)	-	26	Bireysel sektör için imalat	1	55									
14							Broker'in faydası	-	34.5									
15							Başak sigorta Yeni binasında	1	50									
16							Yan Sütun (7)	1	134									
TOPLAM		3	1114.5		7	790.5		11	1056.7		6	687.5		6	308.5		6	305

Tablo-30

3.Cumhuriyet ve Radikal Gazetelerindeki Haberlere Yönelik İçerik Analizi Sonucu Elde Edilen Verilerin Grafik Üzerinde Gösterilmesi ve Değerlendirme

Tablo 31'den Tablo 44'e kadar olan kısımda 1-15 Haziran 2001 tarihleri arasında Cumhuriyet ve Radikal Gazetesi'ndeki haberlere yönelik içerik analizi sonucu elde edilen veriler grafik üzerinde gösterilmektedir. Tablo 31 ve Tablo 32'de her iki gazetenin on beş gün boyunca iç-dış politika haberlerine ayırdıkları alan görülmektedir. İki tabloya da genel olarak baktığımızda politika haberlerinin Cumhuriyet ve Radikal gazetelerinde birbirine yakın oranlarda yer aldığı göze çarpmaktadır. Alan itibarıyla Cumhuriyet Gazetesi'nin iç ve dış politika haberlerine az bir farkla da olsa daha fazla yer ayırıyor olmasına rağmen haberlerin günlere göre dağılımında Radikal Gazetesi'nin ön sırada yer aldığı dikkat çekmektedir. Buna göre Cumhuriyet'in günlük politik haber miktarı ortalama 650 sütun/cm'lik bir alanı kaplarken, Radikal'de bu oran 700 sütun/cm civarındadır.

Tablo 33 ve 34'te iç-dış haberlerin iki gazetede on beş gün süresince hangi miktarda yer aldığına ilişkin sonuçlar görülmektedir. Buna göre Radikal Gazetesi'nin alan bakımından yurt ve dünya gündemindeki haberlere günlük ortalamaya göre daha fazla yer ayırdığı dikkati çekmektedir. Ancak bu oran iki gazetenin iç ve dış haberlere eşit miktarda yer verdiğini ifade edebilecek kadar azdır. Tablolara bakıldığında Cumhuriyet Gazetesi iç ve dış haberlere günde ortalama 950 sütun/cm yer ayırmaktayken, bu oran Radikal Gazetesi'nde 990 sütun/cm civarındadır.

Tablo 35 ve 36, Radikal ve Cumhuriyet Gazetesi'nin on beş gün boyunca ekonomi haberlerine ne kadar yer vermiş olduğunu ortaya koymaktadır. Görüldüğü gibi Radikal Gazetesi ekonomi haberlerine alan itibarıyla Cumhuriyet Gazetesi'nin yaklaşık iki katı oranında yer ayırmaktadır. Tablo 35'te de görüldüğü gibi Cumhuriyet'in ekonomi haberlerine ayırdığı ortalama alan yaklaşık 500 sütun/cm değerindeyken, Radikal de bu oran 900 sütun/cm'ye ulaşmaktadır. Radikal ayrıca bu hesaplamada yer almayan bir sayfasını da borsa verilerine ayırmaktadır. Cumhuriyet Gazetesi'nde de her gün yarım sayfalık bir alanın 'borsa'ya ayrıldığı görülmektedir. (Bkz:Ek-34)

Tablo 37 ve 38’de ‘bilim-eğitim-sağlık-evre’ haberlerinin iki gazetede on beş gün süresince hangi miktarda yer aldığına ilişkin veriler görülmektedir. Sonuçlara göre her iki gazetede de bu kategoride yer alan haberlere diğer haberlere oranla daha az yer ayrılmıştır. Nitekim Cumhuriyet ‘bilim-eğitim-sağlık-evre’ haberlerine günde ortalama 375 sütun/cm oranında yer ayırıyorken, Radikal’de bu miktarın daha düşük olduğu ve 300 sütun/cm’lik bir değer ortaya koyduğu gözlenmektedir.

Tablo 39 ve 40’ta ise kültür-sanat haberlerinin iki gazetede on beş gün süresince ne oranda yer aldığına ilişkin sonuçlar görülmektedir. Cumhuriyet Gazetesi bu kategoride yer alan haberlere Radikal Gazetesi’ne oranla daha fazla yer ayırmaktadır. Verilere göre Cumhuriyet’te kültür-sanat haberlerinin kapladığı alan 700 sütun/cm, Radikal’de ise 450 sütun cm civarındadır.

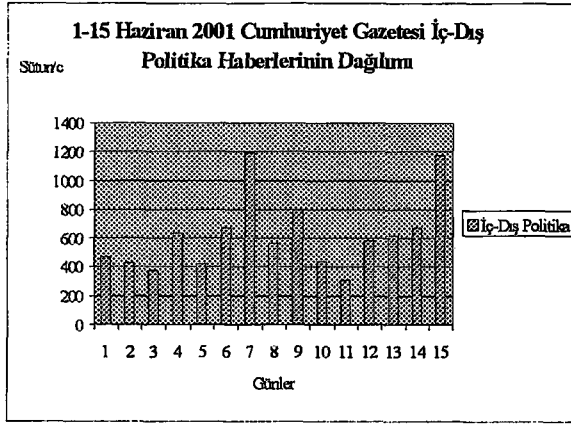
Cumhuriyet ve Radikal Gazetesi’nin on beş gün boyunca magazin haberlerine ayırmış oldukları alan da Tablo 41 ve Tablo 42’de gösterilmiştir. Her iki tablonun da ortaya koyduğu gibi magazin haberleri, Cumhuriyet ve Radikal Gazetesi’nde yoğunluğu en az olan haber grubunu oluşturmaktadır. Radikal Gazetesi’nde az bir farkla da olsa magazin haberlerinin daha yoğun olarak yer aldığı dikkat çekmektedir. Bu sonuçlara göre Cumhuriyet Gazetesi’ne alan itibarıyla günde ortalama 120 sütun/cm magazin haberi düşerken, bu oran Radikal’de 250 sütun/cm’e ulaşmaktadır.

Tablo 43 ve Tablo 44 ise Cumhuriyet ve Radikal Gazetesi’nin günlere göre fotoğraf dağılımını göstermektedir. Tablolarda da net bir biçimde grldğu gibi iki gazete fotoğraf kullanımı konusunda belirgin bir ayırım ortaya koymaktadırlar. Buna göre Cumhuriyet günde ortalama 25 fotoğraf yayınlıyorken, Radikal gazetesi’nde yayınlanan günlük ortalama fotoğraf sayısı 36 civarındadır.

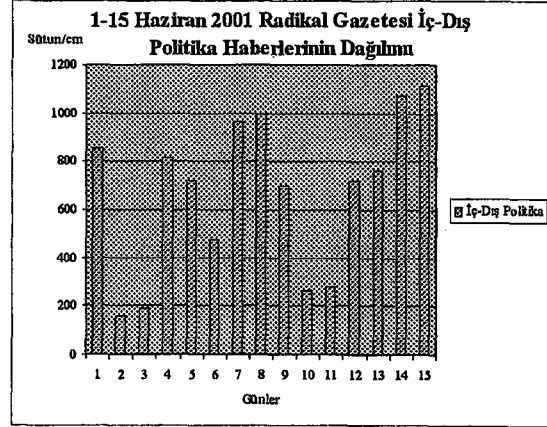
Yukarıdaki tablolara göre Cumhuriyet ve Radikal Gazeteleri’nde belirlediğimiz kategorilerdeki haberlerin genel itibarıyla aynı önem derecesinde yer aldığı dikkat çekmektedir. İki gazete arasındaki farklılığı ortaya koyan en belirgin özellik daha önce

de ifade ettiğimiz gibi kullanılan fotoğraf miktarıdır. Bunun dışında görülen bir diğer önemli ayırım da Radikal'in ekonomi haberlerine oldukça geniş yer ayırıyor olmasıdır. Dolayısıyla Radikal, ekonomi gündeminin sürekli değişim gösterdiği ve toplumun hemen her kesiminin ekonomi haberlerini merakla takip ettiği Türkiye'de tercih edilme şansını arttırmak amacıyla bu tarz haberlere geniş yer ayırmaktadır. Cumhuriyet'in ise kültür-sanat haberleri bakımından Radikal'e göre ön sıraya yerleştiği dikkat çekmektedir. Radikal'in ise bu alana daha az yer ayırıyor olmasına karşılık çoğunluğu renkli olan fotoğraflarla kültür-sanat sayfalarını çekici kıldığı göze çarpmaktadır. İç-dış politika ve yurt- dünya gündemine oturan haberlerde Cumhuriyet alan olarak az bir farkla önde yer alırken, bu haberlerin günlere göre dağılımda Radikal Gazetesi'nde daha yoğun bir biçimde yer aldıkları gözlenmiştir.

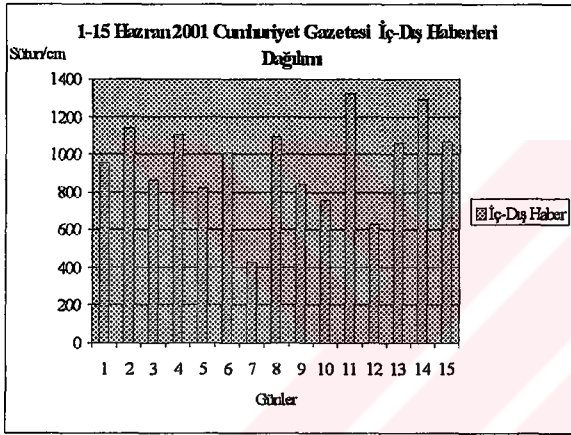
Magazin haberleri Radikal Gazetesi'nin Cumhuriyet Gazetesi'ne oranla daha fazla yer ayırdığı kısımlardan biridir. Gözlemlediğimiz kadarıyla Radikal'in genellikle renkli fotoğraflarla desteklediği bu tarz haberleri (Bkz:Ek-2) bulvar gazetelerinde görülen magazin haberlerinden farklı bir biçimde ele aldığı dikkat çekmektedir. Bu ayırım öncelikle haberlerin sansasyonel nitelik taşıyor olmasından kaynaklanmaktadır. İlginç yaşam öyküleri, ünlülerle sohbetler, yurt ve dünya genelinde meydana gelen ve okuyucunun bilmesinde yarar görülen ilgi çekici haberler Radikal'in magazin haberleri kapsamında yer almaktadır. Cumhuriyet Gazetesi'nde de aynı tarzda magazin haberlerinin siyah beyaz fotoğrafla yer aldığı dikkat çekmektedir. Cumhuriyet Gazetesi'ne genel olarak bakıldığında gazetenin hangi şekilde olursa olsun magazin haberlerine yer vermekten kaçındığı görülmektedir. Ancak gazete bu yayın politikasına zıt bir şekilde son sayfasında her gün, bulvar gazetelerinde 'arka sayfa güzeli' olarak adlandırılan yarı çıplak bir kadın fotoğrafı yayınlamaktadır. Dolayısıyla Cumhuriyet'in de okuyucunun dikkatini çekecek öğelere yer verdiği görülmektedir.

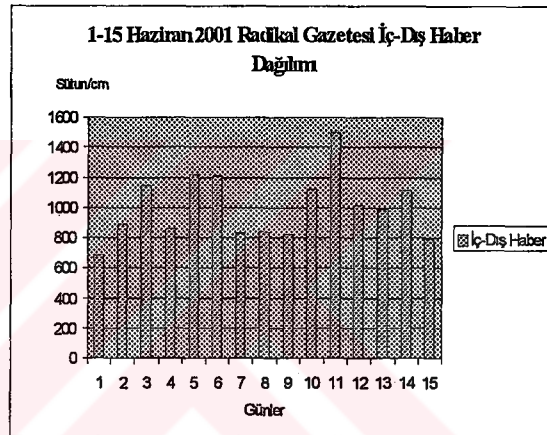
Tablo 31

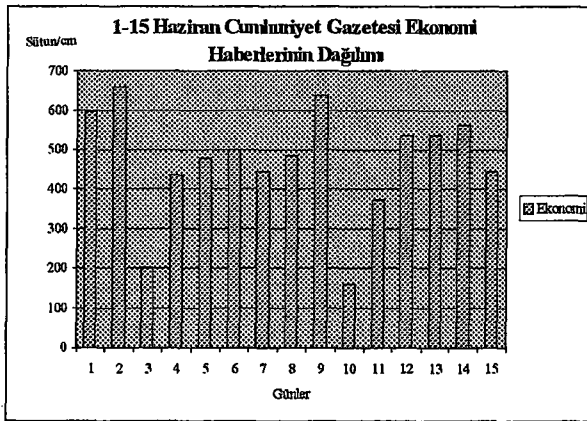
Tablo 32

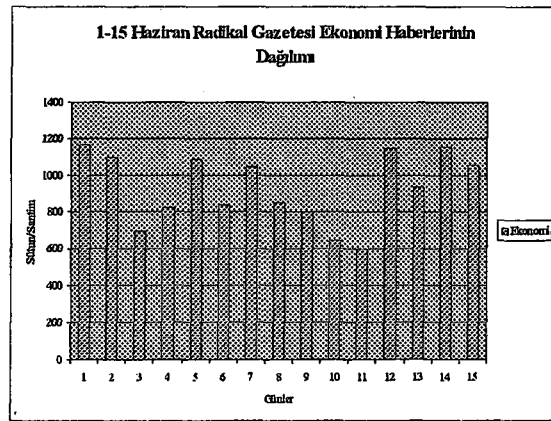
Tablo 33

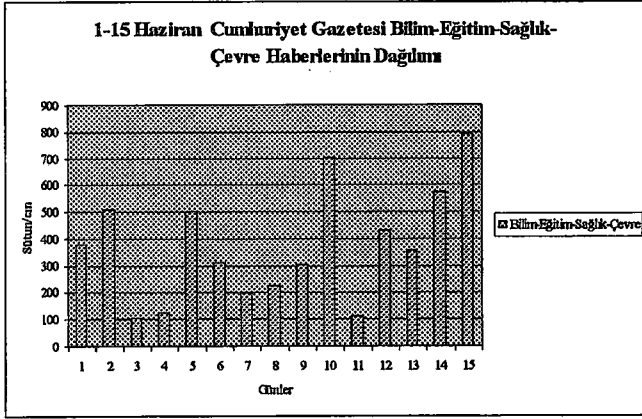
Tablo 34

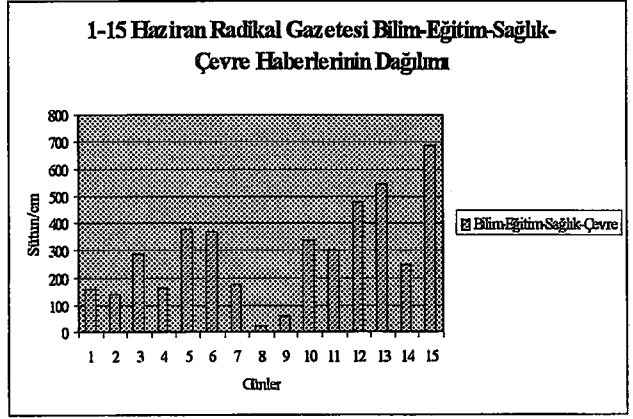
Tablo 35

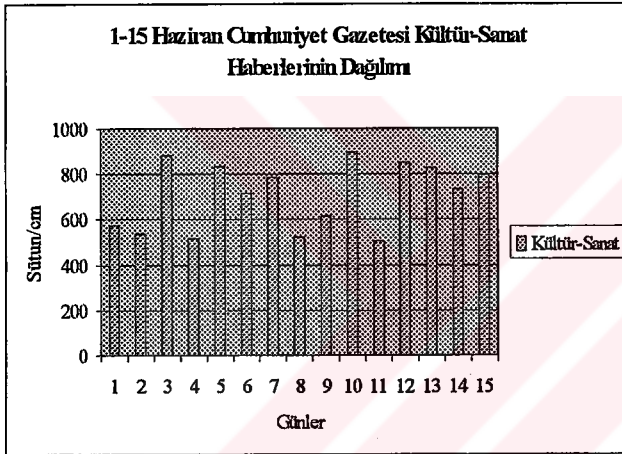
Tablo 36

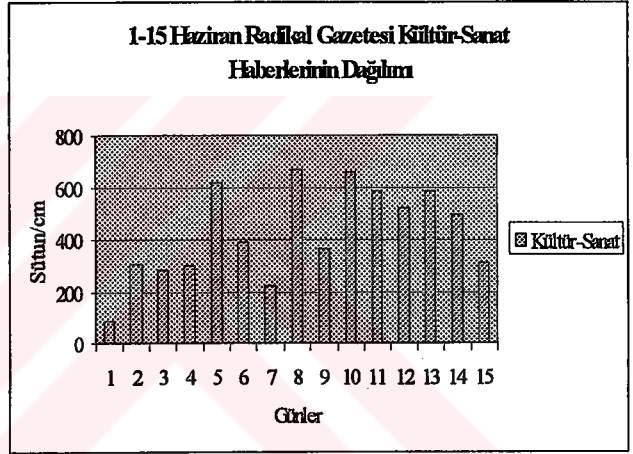
Tablo 37

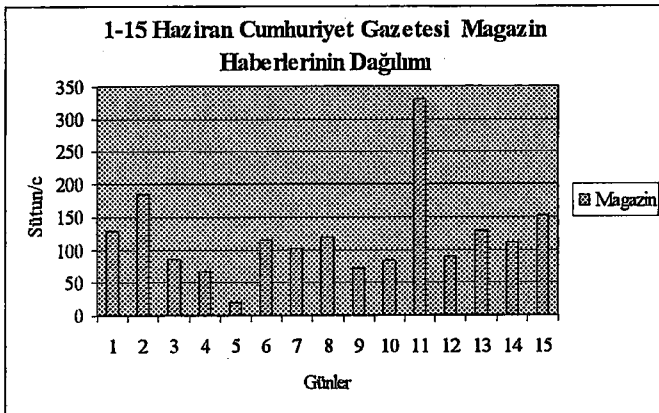
Tablo 38

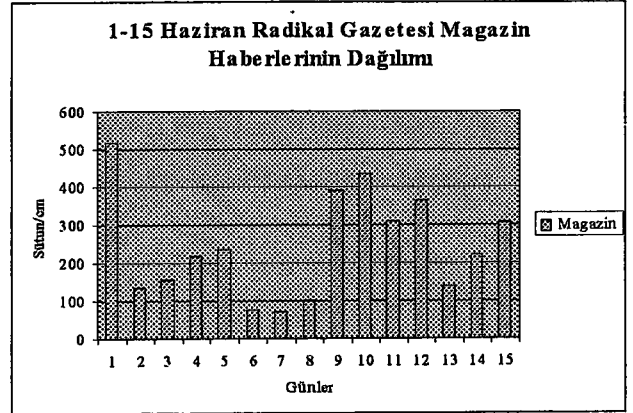
Tablo 39

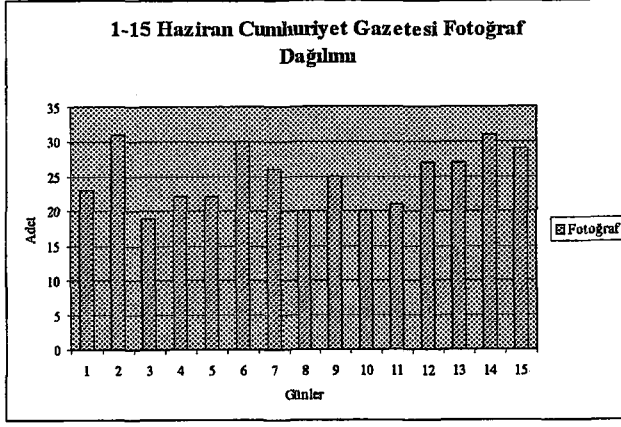
Tablo 40

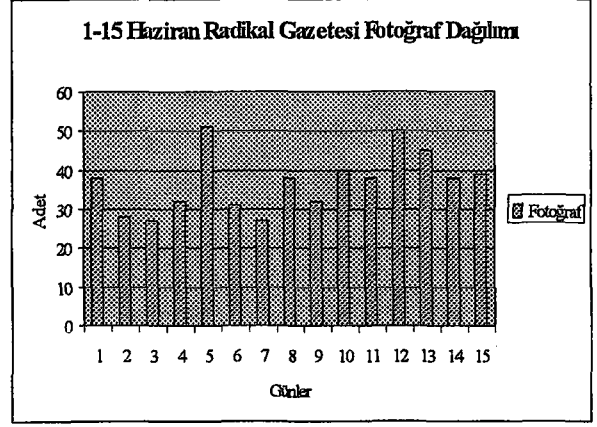
Tablo 41

Tablo 42

Tablo 43

Tablo 44

B. 1/15 HAZİRAN 2001 TARİHLERİ ARASINDA CUMHURİYET VE RADİKAL GAZETESİ'NDEKİ KÖŞE YAZILARININ KONULARA GÖRE DAĞILIMININ GRAFİK ÜZERİNDE GÖSTERİLMESİ VE DEĞERLENDİRME

Tablo-45 ve Tablo-46'da 1/15 Haziran 2001 tarihleri arasında Cumhuriyet ve Radikal gazetelerindeki köşe yazılarının konulara göre dağılımları grafik üzerinde gösterilmektedir. Tablolarda görüldüğü gibi Cumhuriyet Gazetesi günlük miktar bakımından köşe yazılarına Radikal Gazetesi'ne oranla daha geniş yer ayırmaktadır. Tablolara göre Cumhuriyet Gazetesi günde ortalama 19, Radikal Gazetesi ise 15 köşe yazısı yayınlamaktadır. Genel itibarıyla her iki gazetenin de köşe yazılarına ağırlıklı olarak yer verdikleri dikkat çekmektedir. Bu sonuca göre de Cumhuriyet ve Radikal, fikir gazetelerinin yorum ağırlıklı gazeteler olduğuna ilişkin tanıma da örnek teşkil etmektedir.

Cumhuriyet Gazetesi'nin on beş gün boyunca köşe yazılarına ayırmış olduğu toplam alan %20.8 sütun/cm'dir. Radikal Gazetesi ise bu süreçte toplam 13.3 sütun/cm'lik bir alanı köşe yazılarına ayırmıştır. (Bkz:Ek-34) Bu anlamda Cumhuriyet Gazetesi'nde alan bakımından en fazla yer ayrılan kısmı köşe yazılarının oluşturduğu dikkat çekmektedir. Radikal'de ise köşe yazıları oranı yüksek olmasına rağmen, gazetenin geneline baktığımızda bu alanın haberlere ayrılan bölümlerle dengeli bir tablo çizdiği görülmektedir.

Cumhuriyet ve Radikal Gazetesi köşe yazılarında işlenen konular bakımından benzer özellikler ortaya koymaktadırlar. Tablolardan çıkan sonuca göre her iki gazetenin köşe yazılarında, ağırlıklı olarak politika ve ekonomiye ilişkin görüşler yer almaktadır. Özellikle Cumhuriyet Gazetesi'nin sadece ekonomi alanında bir günde 12 köşe yazısı yayınlayabildiği görülmektedir. Dolayısıyla Radikal'in ekonomi alanında habere, Cumhuriyet'in ise köşe yazılarına ağırlık verdiği dikkat çekmektedir.

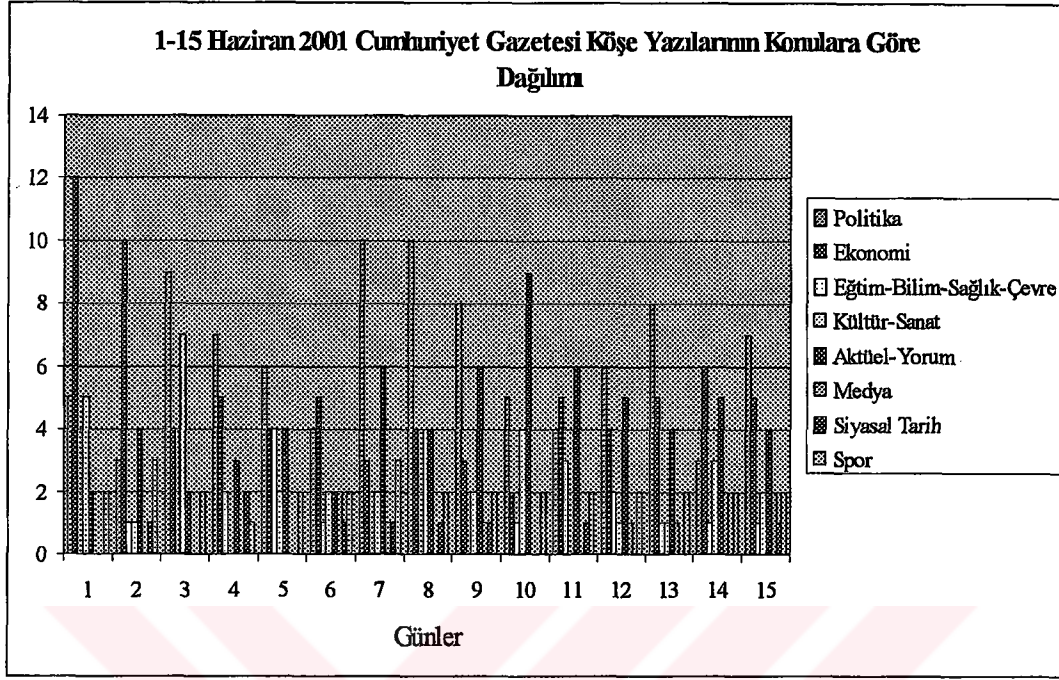
Tablolar incelendiğinde Radikal Gazetesi'nin köşe yazılarında işlenen konuların daha eşit bir dağılım sergilediği görülmektedir. Gazetenin köşe yazılarında, politika ve ekonomi dışında ağırlıklı grubu aktüel yorumlar oluşturmaktadır. Ayrıca gazete hemen

her gün medyayı konu konu alan bir köşe yazısına yer vermektedir. Cumhuriyet ise ikinci sayfasında yer verdiği okuyucu yorumlarıyla topluma duyarlı bir gazete olduğunu ortaya koymaktadır.

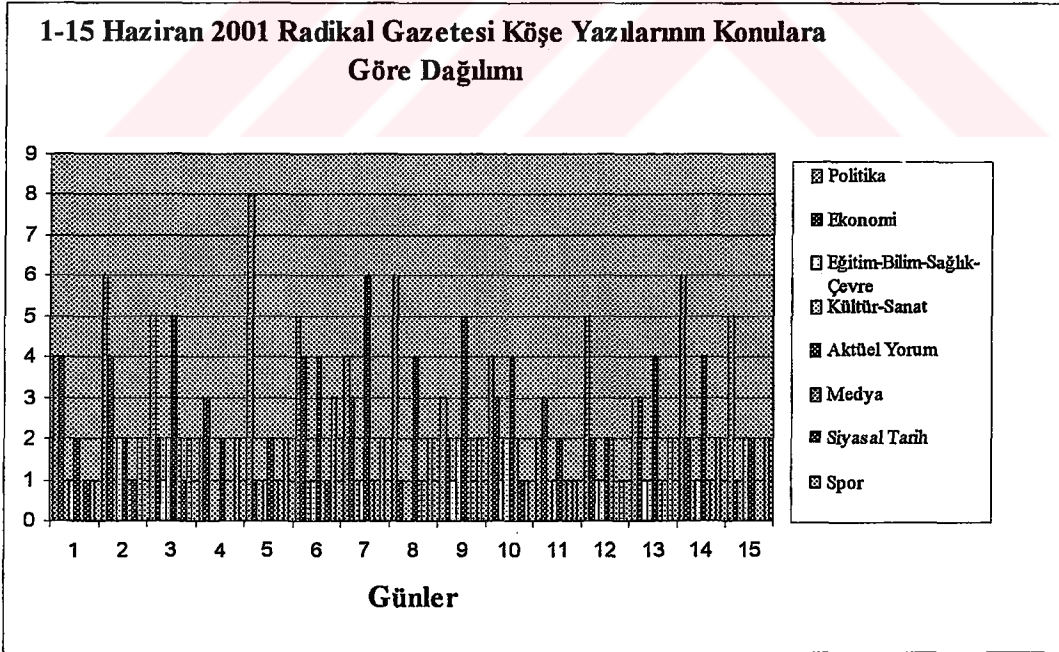
Cumhuriyet ve Radikal'in köşe yazılarına yönelik analizimizde gözlemlediğimiz bir durum, Radikal'in belirli kişiler dışında yazar kadrosu bakımından günlük olarak değişim göstermesidir. (Bkz:Ek 19-Ek 33) Cumhuriyet Gazetesi'nde de günlere göre farklı yazarlara rastlanıyor olmasına rağmen Radikal'de bu değişim daha belirgin bir biçimde gözlenmektedir. Bu uygulama kanımızca farklı görüşlerin sunulması ve okuyucuyu sıkmama açısından bakıldığında, Radikal'in Cumhuriyet'e tercih edilme şansını arttıran unsurlardan biri olarak kabul edilebilir. Ayrıca konu dağılımının eşit olması, köşe yazılarında aktüel yorumların ağırlık kazanması Radikal'in Cumhuriyet'ten farkını ortaya koyan diğer özelliklerdir. Bu sonuca göre Cumhuriyet'e alternatif olarak doğmasına karşın Radikal'in köşe yazılarına haber oranlarıyla dengeli yer ayırmayı tercih ettiği ortaya çıkmaktadır.

Cumhuriyet ve Radikal Gazetesi'nin haber ve köşe yazılarının karşılaştırılmasına yönelik olarak yaptığımız analizler, her iki gazetenin de haber ve yorum ağırlıklı gazeteler olduğu sonucunu bir kez daha ortaya koymuştur. Buna göre iki gazete arasındaki en belirgin ayrımın görsel özelliklerden kaynaklandığı görülmektedir. Bunun yanı sıra Cumhuriyet'te günlük oranlara baktığımızda köşe yazıları ve kültür sanat haberlerine geniş yer ayrılıyorken, Radikal'de ise ekonomi haberleri ve yurt ve dünyada gelişen olaylara yönelik haberler daha fazla yer kaplamaktadır.

Cumhuriyet ve Radikal Gazetesi'ne uyguladığımız analizler Radikal'in Türkiye'de fikir gazeteciliği alanında yeni bir yapılanmanın örneği olduğuna işaret etmek amacını taşımaktadır. Cumhuriyet'le karşılaştırma, bu farklılığın daha belirgin bir biçimde ortaya konması için yapılmıştır. Çalışmamızın bu aşamadan sonraki kısmında Radikal okurlarının görüşlerine yer verilecek, elde ettiğimiz sonuçların okuyucu tercihleriyle karşılaştırılması yapılacaktır.

TABLO-45

TABLO-46

II-RADİKAL OKURLARI İLE YAPILAN GÖRÜŞME

Çalışmamızın ilk kısımlarından bu yana Radikal Gazetesi'nin fikir gazeteciliği alanında bir değişimin öncüsü olduğunu, bu anlamda Türk fikir gazeteciliğinin ender örneklerinden biri olarak görülen Cumhuriyet Gazetesi'ne alternatif oluşturduğunu ifade etmiştik. Görüşme yaptığımız 20 kişiden 9'unun Cumhuriyet okuru iken Radikal'e yöneldiklerini ifade etmeleri ve bu konuya ilişkin görüşleri çalışmamızı destekler veriler ortaya koydu. Bunun dışında, görüştüğümüz 4 kişinin Cumhuriyet'i Radikal'e eşdeğer tek gazete olarak gördükleri halde neden tercih etmediklerine yönelik görüşleri de çalışmamızın doğruluk payını arttıran sonuçlar içermekteydi. Görüşme yaptığımız kişilerden diğer 4'i de Milliyet ve Hürriyet okuru iken Radikal'e yönelen kişilerden oluşmaktaydı. Çalışmamızın bu bölümünde Radikal okurlarının görüşlerine yer vererek, bu görüşler üzerine değerlendirmeler yapmaya çalışacağız.

A. RADİKAL OKURLARININ GÖRÜŞLERİ VE DEĞERLENDİRME

Çalışmamızdan daha verimli sonuçlar alabilmek amacıyla görüşme yaptığımız kişileri verdikleri yanıtlara göre kodlara ayırdık. Buna göre sadece Radikal'e ilişkin görüşlerini dile getirenleri ve Radikal'le birlikte düzenli gazete okuma alışkanlığı kazandıklarını ifade edenleri A grubuna, Cumhuriyet'ten Radikal'e geçenleri B grubuna, diğer gazetelerden Radikal'e geçenleri ise C grubuna dahil ettik. Böylece Radikal'in hem eski Cumhuriyet okurları hem de diğer gazete okurları için nasıl bir tercih nedeni haline geldiğini ortaya koymaya çalıştık. Bu aşamada öncelikle Radikal'le birlikte düzenli okur olduklarını ifade edenler ile Radikal'e ilişkin görüşlerini dile getirenlerden oluşan A grubunun yanıtlarına yer vereceğiz. Aşağıdaki ifadeler okurun görüşmede birebir aktardıklarıdır.

A-1:“Radikal öncelikle yayın kadrosu dolayısıyla cazip geliyor. Ayrıca yayın politikası, ölüm oruçları ve bu eylemler sırasında Adalet Bakanlığı'nın tavrına yaklaşımı nedeniyle diğer gazetelerden farklı bir yere oturmayı başardı. Diğer gazetelerle karşılaştırıldığında onların yer

entelektüellerin bir tartışma ortamı haline geldi. Bulmacasını beğeniyorum. Çünkü sürekli kendini yeniliyor. Fakat Radikal zaman zaman arka sayfada Hürriyet gazetesindeki gibi manken fotoğrafları kullandığında çizgisi acaba sarsılıyor mu şüphesi yoğunlaşıyor bende. Basın ilanlarına bağlı olması, bunlar kesildiğinde iyice zayıflaması dikkat çekiyor. Bir de Doğan grubundan olması diğer bir rahatsızlık nedeni. Keşke daha özerk ve kendiliğinden bir yapılanma sonucu doğmuş olsaydı diyorum.”

Okur A.1’in Radikal’i tercih etme nedenleri, nitelikli yayın kadrosu, haberleri diğer gazetelere daha düzenli izleyişi, popüler kültürü yadsımaktan ziyade bu tarz konulara yönelik analizler ortaya koyması ve ekleriyle farklı ilgi alanlarına seslenmesidir. A.1 ayrıca ciddi bir gazete olarak benimsediği Radikal’in ilanlara fazlasıyla yer verdiğini ve zaman zaman sansasyonel nitelik taşıyan fotoğraflar yayınlamasından rahatsızlık duyduğunu dile getirmektedir. Ayrıca Radikal’in ciddi nitelikte bir gazete olduğunu kabul etmesine rağmen A.1, gazetenin bağımsız bir yapılanmanın bir ürünü olmasını tercih ettiğini ifade etmektedir.

A-2: “Kendime çok yakın buluyorum Radikal’i. Yaklaşık üç yıldır her gün aksatmadan alıyorum. Açıkçası önceki yıllarda düzenli olarak gazete almıyordum. Radikal çok modern ve hance gençliğe hitap eden bir gazete. Bir de Cumhuriyet’i görüyorum ciddi gazete olarak.”

Bu yanıtın ardından okura Cumhuriyet’i Radikal’e eşdeğer gördüğü halde neden tercih etmediği sorulmuştur. A.2’nin bu sorumuza vermiş olduğu yanıt ise şöyle:

A.2: “Babam kendimi bildim bileli Cumhuriyet okuyor. Ara sıra ben de göz atıyorum. Görünümü ve haberleriyle gerçekten yoğun bir gazete Cumhuriyet. Ama ne bileyim bana hitap etmiyor. Sanki her gün aynı şeyleri yazıyor gibi geliyor. Tabii ki bu benim düşüncem. Hem öyle olmasa bile kendini okutamıyor hance Cumhuriyet. Mesela Tarkan olayı. Radikal diğer magazin gazeteleri gibi bu adamı çıplak fotoğraflarla sayfalarına koymadı. Ama bu olay toplumda çok konuşuldu. Radikal’de hatırladığım kadarıyla İsmet Berkan bir de galiba Perihan Mağden bu konuyla ilgili görüşlerini ve toplumun tepkilerini konu alan yazılar yazdılar. Bu arada unutmadan Radikal yazarlarının pek çoğunu beğenerek okuyorum ve farklı görüşlere açık olmaları hoşuma gidiyor. Cumhuriyet belki yapısı gereği bu tür haberlere önem vermiyor ama onun bu tutumunu toplumda meydana gelen olay ve gelişmelere göz kapamak olarak değerlendiriyorum. Cumhuriyet de en azından basının bu tür konulara yönelik tavrını veya toplumun bu veya benzer konulara

yönelik görüşlerini ele alabilirdi. Benimki sadece bir öneri. Sonuçta ben aradığımı Radikal’de buluyorum. Cumhuriyet de babamın gazetesi olmaya devam etsin.”

A.2’nin sorumuza vermiş olduğu yanıt okuyucunun gözünde Cumhuriyet ve Radikal’in nasıl bir farklılık ortaya koyduğunu göstermektedir. A.2’ye göre Radikal ele aldığı konular itibarıyla Cumhuriyet’e göre daha modern bir gazete niteliği ortaya koymaktadır. Cumhuriyet’in toplumun ilgi duyduğu konulardan uzak durduğunun altını çizen A.2, Radikal’in bu konuları kendi yayın kuralları çerçevesinde topluma yararlı olabilecek şekilde sunabildiğini de sözlerine eklemektedir. A.2 bu sözleri, A.1’in Radikal’in popüler kültürü yadsımadığına ilişkin görüşüyle uyum göstermektedir. A.2’nin ayrıca Radikal’in kendisine okuma alışkanlığı kazandıran gazete olduğunu ifade etmesi dikkat çekmektedir. A.1 bu sözleriyle, Radikal’in gazetenin okunmak için alınması anlayışına yeniden dönüşü sağladığına yönelik düşüncemizi de desteklemektedir.

A-3:“Radikal’i almamın sebebi alternatifinin olmamasıdır. En azından gazetecilik etiğine kısmen de olsa uyuyor. Okuyucuyu çok fazla yormuyor. Bu yönüyle okuyucuya cazip geliyor Radikal. Radikal’in Türkiye’nin aydınlanmasında etkilerinin olduğunu düşünüyorum. Ancak Radikal’in önemli bir eksikliği bence bir Doğan Holding kuruluşu olmasıdır ve bu anlamda Radikal Aydın Doğan’ın medyadaki tekelleşmesinin ve Türkiye’nin içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik kaosu bir göstergesidir. İçindeki kaliteli pek çok yazarın da tekelleşmeye hizmet etmesi çelişkilidir. 1980’lerden sonra solun tüm yayın organlarının kapatılmasından doğan boşluğu iyi değerlendirmiştir ancak ticari kaygılarla kurulduğunu da göz ardı etmemek gerekiyor.”

Okur A.3, Radikal’in gazetecilik etiğine uyduğunu ve okuru yormadığını belirtmenin yanı sıra alternatifinin olmadığını da vurgulamaktadır. Dolayısıyla A.3, Radikal’i kendi kulvarındaki tek gazete olarak görmektedir. A.3’ün gazeteye yönelik eleştirisi daha önce A.1’in de ifade ettiği gibi Radikal’in tekeli medyanın bir ürünü olmasıdır. Okur gazetenin yazar kadrosu ve ekonomik yapılanması arasında bir çelişki gördüğünü de sözlerine eklemektedir. Bu anlamda Radikal’e yönelik beğeni ve eleştirilerin okurun bakış açısında aynı doğrultuda yön bulduğu görülmektedir.

A.4:“Radikal iyi bir gazete. Gazete okuma alışkanlığımı başlatan gazete diyebilirim. Eleştirdiğim yönleri de var elbette. Özellikle son zamanlarda reklam miktarını arttırdı gibi geliyor bana. Hafta sonu ekleri de ilk çıktığında daha kaliteli ve kapsamlıydı. Ama yine de beğeniyorum. Çoğu zaman kesip sakladığım kısımları da oluyor. Radikal ekonomik anlamda güçlü bir gazete. Bu anlamda hence çok daha nitelikli olabilir. Dediğim gibi reklam sayfaları azalmalı. Şu anda eşdeğerde bir gazete görmüyorum. Arkadaşlarımın da pek çoğu Radikal okuyor.”

A. 4, Radikal Gazetesi ile birlikte düzenli okuma alışkanlığı kazanan okurlardan bir diğeridir. Okur Radikal'e eşdeğer bir gazete görmediğini ifade etmenin yanı sıra gazetenin ekonomik gücünü daha nitelikli bir gazete olma amacıyla kullanabileceğini düşündüğünü de sözlerine eklemektedir. A.4'ün Radikal'e yönelik dikkat çekici ifadelerinden bir diğeri de gazetenin bazı kısımlarını kesip sakladığını belirtmesidir. Bu anlamda Radikal'in günlük gazete olmanın yanı sıra okurun farklı zamanlarda da faydalanabileceği bölümler içeren bir gazete özelliği ortaya koyduğu dikkat çekmektedir. A.4 ayrıca Radikal'in reklam sayfalarının azalması gerektiğini belirtmektedir.

A.5: “Fazla bir seçeneğim olmadığından alıyorum Radikal'i. Ashnda konu bakımından zengin bir gazete. Ancak her zaman çok tutarlı bulmuyorum doğrusu. Aydın Doğan'ın gazetesi olması da diğer bir sorun. İlişkiler zinciri öylesine karmaşık ki Türkiye'de. Hiçbir kuruma gerçekten inancımız kalmadı. Ama gazete benim için önemli bir ihtiyaç ve Radikal'in yazar kadrosunda güvenilir kalemlere rastlamak mümkün. Bir de özellikle 'Kitap' eki hoşuma gidiyor. Ancak ekonomi ve borsa verilerine yönelik sayfalarını abartılı buluyorum. Eksikleri olsa da çizgisini aynı biçimde devam ettirdiği sürece tercih edilen bir gazete olacağını düşünüyorum.”

A.5, Radikal'i alternatifi olmayan bir gazete olarak gördüğünü belirten diğer bir okur. İfadenin geneline baktığımızda okurun beğeni ve eleştirilerinin aynı doğrultuda yürüdüğünü görüyoruz. Bu anlamda okurların Radikal'i yüzeysel olarak izlemedikleri, aynı zamanda sorguladıkları dikkat çekiyor. Dolayısıyla Radikal okurunun gazeteyi giderek kendisiyle özdeşleştirmeye başladığı ve gazetenin daha iyiye yönelmesi amacıyla yorumlar da ortaya koyduğu gözlemleniyor.

A.6: “Beğendiğim için alıyorum Radikal’i. Son derece nitelikli buluyorum. Her tür konuya yer veriyor sayfalarında. Köşe yazarlarını beğeniyorum ve arada farklı isimlere de rastlamak mümkün oluyor. Belli bir dönem yurt dışında kaldım. Gördüğüm kadarıyla yazarların her gün her konuda fikir yürütmesi bize özgü bir şey. Bu durum beni biraz rahatsız ediyor. Bazen hiç konu kaygısı taşımazlar mı diye düşünüyorum. Eşim Cumhuriyet okuyor.”

A.6’ya bu aşamada kendisinin neden Cumhuriyet’i tercih etmediğini soruyoruz. A.6’nın bu sorumuza ilişkin yanıtı ise şöyle:

A.6: “Cumhuriyet, siyaset ve ekonomi ağırlıklı. Bir de her gün değişmeyen en az yirmi yazar bu alanlarda sütunlarca fikir yürütüyorlar. Radikal bu konuda daha az sıkıcı. Ayrıca köşe yazılarında güncel konular da işleniyor. Zaten gazetelerin geneline şöyle bir baktığımızda okunacak gazete öylesine az ki Radikal ve Cumhuriyet gibi yayımlar gazeteciliğin onurunu kurtarıyor belki de.”

A.6, Cumhuriyet ve Radikal’i ciddi gazeteler olarak gördüğünü ve bu anlamda basın alanında önemli bir konuma sahip olduklarını ifade etmenin yanı sıra köşe yazarlığı konusundaki düşüncelerini de dile getiriyor. A.6 Radikal’in köşe yazılarında günceli yakaladığını, yazar çeşitliliği sağlayarak yazıları daha okunabilir kıldığını vurguluyor. Okurun Cumhuriyet’i tercih etmeme nedenlerinden en önemlisi de yine bu noktada ortaya çıkıyor. A.6’ya göre Cumhuriyet ekonomi ve siyaset ağırlıklı bir gazete olmanın yanı sıra köşe yazılarında da ağırlıklı olarak bu konuları işliyor. Üstelik yazıların hemen her gün aynı kalemlerden çıkması gazetenin çekiciliğini yitirmesine neden oluyor. Bu noktada A.6, üçüncü bölümümüzün başında Cumhuriyet ve Radikal’in köşe yazılarına uyguladığımız içerik analizi verilerini de doğruluyor. Çalışmamızın sonunda içerik analizi sonuçlarımızı ve okur yorumlarımızı karşılaştırmalı bir biçimde değerlendireceğiz.

Görüşmelerimiz sırasında ‘Neden Radikal?’ sorusunu yönelttiğimiz okurlardan biri “Radikal’i torunu için aldığını, kendisinin ise bir Cumhuriyet okuru olduğunu” ifade etmiştir. Görüşmelerin değerlendirilmesi bakımından herhangi bir kodlamaya dahil edilmemesine rağmen bu kişinin konuya ilişkin görüşleri çalışmamız açısından kayda değer ifadeler içermektedir.

“Kendim Cumhuriyet okuyorum. Radikal’i torunum için aldım. Üniversitede okuyor. Dikkat ediyorum da yeni nesil beğeniyor bu gazeteyi. Ama Cumhuriyet benim için bir alışkanlık. Belki inanmazsınız tam elli yıldır okuyorum Cumhuriyet’i. Elli yıl, dile kolay. Zaten Türkiye’de Cumhuriyet gibi bir gazete hiç olmadı. Her dönemin tanığıdır bu gazete. Radikal de güzel gazete. Uzun yıllar bu tarz gazetelerin hasretini çektik. Eski yıllarda her gazete okunmak için alınrdı. Sonra her şey alt üst oldu. Ben yeni nesile güveniyorum. Her şeyi yoluna koyacaklarına inanıyorum.”

Okur ifadesinde Cumhuriyet okuru olduğunu belirtmenin yanı sıra Radikal’i de yeni neslin gazetesi olarak tanımlamaktadır. Konuşmasında Cumhuriyet’in tarihsel açıdan önemini vurgulayan okur, aynı zamanda Radikal’in de uzun zamandır özlenen gazetelerden biri olduğunu belirtmektedir. Okurun bu yorumları, Radikal’in Türk Basını’na yeni bir soluk getirdiğini ortaya koymak istediğimiz çalışmamız açısından önemli veriler ortaya koymaktadır. Çalışmamızın bundan sonraki kısmında Cumhuriyet’ten Radikal’e geçen B grubu okurlarının görüşleri yer alacaktır.

B.1: “Radikal’in köşe yazarlarını beğeniyorum. İlk çıktığı günden beri de alıyorum. Uzun yıllar Cumhuriyet’in adeta tiryakisiydim.”

B.1’e bu aşamadan sonra uzun yıllar düzenli okuyucusu olduğunu ifade ettiği Cumhuriyet’i bırakıp neden Radikal’e yöneldiği sorulmuştur. Okurun bu sorumuza verdiği yanıt ise şu ifadeleri içermektedir:

B.1: Cumhuriyet’i yaşadığı kriz döneminden sonra bıraktım. Belirli bir dönem özel bir gazetem olmadı. Şimdi bakıyorum da Cumhuriyet eski yıllardaki başarılı çizgisini hala yakalayamadı. Bu Yeni Yüzyıl ve Radikal gibi gazetelerin tercih edilme şansını arttırdı bence. Şu an Radikal’i kendi kulvarında tek gazete olarak görüyorum. Fotoğrafi haberin önemli bir parçası olarak görüyor ve ilgi çekici fotoğraflar kullanıyor. Köşe yazıları son derece güncel ve sıkıyor. Belki haber ağırlığı açısından Cumhuriyet kadar kapsamlı olmayabilir ama benim her açıdan haber ve bilgi ihtiyacımı karşılıyor. Kısacası Radikal Cumhuriyet’i andırıyor ve belli bir ağırlığı var. Ama renkli ve aktüel ağırlığı olan bir gazete olmasıyla daha fazla ilgimi çekiyor.

B.1'e göre haber ve köşe yazılarında güncelliği yakalaması ve renkli bir gazete olması Radikal'in tercih edilen bir gazete olmasını sağlamaktadır. Önceki yıllarda Cumhuriyet okuru olan **B.1**, gazeteyi yaşadığı kriz döneminden sonra bırakmış, Cumhuriyet'in kapsamlı bir gazete olduğunu hala kabul ediyor olmasına rağmen Radikal okuru olmayı tercih etmiştir. Çalışmamızın ilk bölümlerinde Cumhuriyet'in 1980'lerden sonra yayın politikasındaki dalgalanmalar ve ekonomik sorunları nedeniyle tiraj kaybına uğradığını belirtmiştik. Bu anlamda **B.1'in**, Cumhuriyet'in kriz dönemine tanıklık etmiş biri olarak çalışmamızı destekleyici yargılarda bulunduğu görülmektedir.

B.2: “Radikal ciddi ve içerikli bir gazete, bu nedenle alıyorum. Daha önce Cumhuriyet okuyordum.”

B.2'ye bu aşamada Cumhuriyet'i neden bıraktığını sorduk. Aldığımız yanıt ise şöyle:

B.2:“Radikal okuyan bir arkadaşımın önerisiyle bu gazeteyi izlemeye başladım. Cumhuriyet'in fiyatı da çok yüksek. Bu yüzden bence okur kazanamıyor tam tersine kaybediyor. Radikal hem kaliteli hem de daha ucuz bir gazete. Cumhuriyet internetteki sayfasını dahi ücretli yaptı. Belki ekonomik anlamda Radikal kadar güçlü olmayabilir. Ama içindeki kaliteli yazarların desteğiyle kendini biraz yenileyebilseydi belki daha başarılı olurdu.”

B.2, Cumhuriyet'i bırakma nedeni olarak gazetenin fiyatının yüksekliğini göstermektedir. Cumhuriyet'in nitelikli yazar kadrosuna rağmen kendini yenileyemediğini söyleyen **B.2**, gazetenin tiraj düşüklüğü nedeniyle fiyat yükseltme politikası uyguladığını vurgulamaktadır.

B.3:“Radikal'in köşe yazılarını beğeniyorum. Ashnda üniversite yıllarımdan beri Cumhuriyet okuyordum. Radikal'i uzun zamandır alıyorum.”

B.3'e de bu yanıtının ardından iki gazeteyi eşdeğer gördüğü halde neden Radikal okuru olmayı tercih ettiğini sorduk. **B.3** sorumuzu şu cümlelerle yanıtladı:

B.3:“Cumhuriyet'te de köşe yazarı ağırlığı ve bol bol haber ve yorum vardı. Siz ne düşünürsünüz bilmem ama açıkçası her gün Hikmet Çetinkaya gibi yazarların aynı konulardaki

benzer yazılarını okumaktan, bazı yazarların ben hiçbir şeyden habersizim de onlardan öğreniyormuşum havasını bana sezdirmelerinden bıktım. Server Tanilli'den ve aynı kuşak yazarlardan 68 kuşağının marifetlerini okumaktan da bıktım. Elbette herkese ve yaşananlara saygım var. Ama biraz yenilik ve değişim istedim. Şu anda gazetemden çok memnunum. Umarım bu çizgide devam eder. Belki çağın bir getirisi ama ekonomi sayfalarını biraz azaltırsa daha çok beğeneceğim. Bunun yerine eğitime, bilime, daha fazla yer ayırabilir. Böyle yaparsa daha mükemmel olacağına inanıyorum.

B.3'ün Cumhuriyet'e ilişkin görüşleri çalışmamızı doğrulayıcı veriler ortaya koyması bakımından oldukça ilginç ifadeler içermektedir. B.3, Cumhuriyet'in köşe yazılarında güncelliği yakalayamadığını, yazıların okurla görüş paylaşmaktan öte, didaktik bir nitelik taşıdığını ifade etmektedir. Bu durumun okuyucuyu sıktığını belirten B.3, Radikal'in köşe yazılarını daha güncel ve paylaşımcı bulduğunu vurgulamaktadır. B.3 Radikal'in ekonomi sayfalarının çokluğunu eleştirerek, gazetede eğitim ve bilim haberlerine daha fazla yer ayrılmasını istediğini sözlerine eklemektedir.

B.4: "Radikal'i sanat ve siyaset ağırlıklı olduğu için tercih ediyorum. Bir de Cumhuriyet var bu düzeyde gördüğüm."

Cumhuriyet'i düzeyli bir gazete olarak gördüğünü dile getiren B.4'e bu gazeteyi tercih etmeme nedenlerini sorduk. B.4, eski bir Cumhuriyet okuru olduğunu söyleyerek başladığı konuşmasını şu cümlelerle sürdürdü:

B.4:" Cumhuriyet çağa ayak uyduramadı. Yıllardır aynı konuların üzerinde duruyor, aynı şeyleri tekrar ediyor. Cumhuriyet'in gerçekten önemli bir gazete olduğunu kabul ediyorum. Ancak aynı yazarların her gün aynı konularda yazmaları gazetenin çekiciliğini yitirmesine neden oluyor. Bence Radikal haberciliği ve farklı düşüncelere kendini açması bakımından alanında önemli ve ayrıcalıklı bir konuma sahip."

B.4, Cumhuriyet'in çağın yeniliklerine kendini açamadığını ve içeriğini yenileyemediğini ifade etmektedir. B.4 ayrıca Cumhuriyet'in köşe yazılarında da farklı düşüncelere yer verilmediğini, aynı yazarların aynı yorumlarla okurun dikkatini dağıttığını vurgulamaktadır. B.4 Radikal'i hem habercilik hem de farklı görüşlere sayfalarını açması bakımından daha ilgi çekici bulduğunu da sözlerine eklemektedir.

B.5: “Radikal’i çok kapsamlı buluyorum. Yıllarca Cumhuriyet okudum. Zaten başka gazete saymam ki okunacak.”

B.5’e Cumhuriyet ve Radikal dışında okunabilecek düzeyde gazete bulamadığını söylemesi üzerine neden Radikal’i tercih ettiğini sorduk. Aldığımız yanıt şöyle:

B.5: “Cumhuriyet bir türlü kendini yenileyemiyor. Bir süreden sonra bu gazeteye ilgimin eski yıllara oranla aynı seviyede olmadığını fark ettim. Gazete okumak, elimin altında her zaman bir gazete bulunması benim için çok önemli. Ama ne yazık ki gazete yok. Bu nedenle bir ara gazetelere küser gibi oldum açıkçası. Radikal’in reklam kampanyası dikkatimi çekmişti. Merak edip aldığımında özellikle kültür-sanat sayfası dikkatimi çekti. Eski yıllarda da gazetelerde özellikle edebiyata büyük önem verilirdi. Şimdi sanatın her alanında etkinlikler arttı ama bu kavramlara değer veren gazete sayısı öylesine az ki. Halbuki Türkiye’de gerçekten okumayı seven, gazeteyi diğer iletişim araçlarından önemli ve değerli bulan insanlar da var. Lütfen bu kitle göz ardı edilmesin. Cumhuriyet de bu konularda duyarlı bir gazete. Ama Radikal renkli bir gazete olduğu için örneğin bir fotoğrafın ya da bir tablonun güzelliğini daha gerçeğe yakın bir şekilde yansıtabiliyor. Cumhuriyet’in siyah-beyaz olması bir alışkanlığın devamı. İşte Cumhuriyet bu nedenle değişimden, yenilikten kaçıyor. Tiryaki okurlarımı kaybederim korkusuyla değişime açılmıyor. Ben böyle düşünüyorum ve Radikal’i tercih ediyorum.”

B.5’ de, B grubunda yer alan diğer okurlar gibi Cumhuriyet’in kendini yenileyemediğini belirtmektedir. Radikal’in kültür sanat sayfalarını kapsamlı bulduğunu söyleyen B.5, ayrıca renkli yapısının da gazetenin çekiciliği arttırdığını vurgulamaktadır. Okurun Cumhuriyet’e yönelik ilginç bir tespit ise gazetenin kemikleşmiş okur kitlesini kaybetme korkusuyla değişime açılmadığını ifade etmesidir. Dolayısıyla B.5’in Cumhuriyet’in siyah-beyaz yapısını gazetenin geleneksel çizgisini devam ettirmesi olarak algıladığı görülmektedir.

B.6: “Eşim de ben de Radikal’i beğenerek okuyoruz. 5-6 yıl öncesine kadar evimize hem Cumhuriyet hem de Milliyet alırdık. Sonra Yeni Yüzyıl çıktı. Yeni Yüzyıl özellikle kültür-sanat anlamında zengin bir gazeteydi. O kapandıktan sonra da Radikal almaya başladık.”

B.6'ya görüşmenin bu aşamasında neden Cumhuriyet ve Milliyet'i bırakıp Radikal'e yönelediklerini sorduk. B.6 bu sorumuzu şu cümlelerle yanıtladı:

B.6: “Cumhuriyet’le birlikte nedense bir gazete daha alma ihtiyacı duyuyorduk. Cumhuriyet’e hemen şöyle bir göz atamıyorsunuz. Milliyet’i de almayı bu yüzden tercih ediyorduk. Ama o da eski özelliklerini yitirdi. Radikal özellikle yazar kadrosu bakımından dikkatimizi çekti. Bence Radikal bu iki gazetenin ortasında özellikler taşıyor. Keşke Yeni Yüzyıl da yayımlanmaya devam etseydi. Bu gazetenin kapanması bildiğim kadarıyla basının sermayeleşmesiyle ilgili bir durum. Umarım Radikal de aynı duruma düşmez. Tabii ki biraz da bizlerin gazetelerimize sahip çıkmamız gerekiyor.”

B.6'nın ifadesinde Cumhuriyet'in yanında farklı bir gazete alma ihtiyacı duyduklarını dile getirmesi dikkat çekicidir. Anadolu Üniversitesi tarafından yapılan bir araştırmada da Cumhuriyet okurlarının yarısından çoğunun Cumhuriyet'in yanında farklı bir gazete aldıkları ortaya çıkmıştır.¹ B.6'nın görüşleri bu araştırmaya önemli bir örnek teşkil etmektedir. Yeni Yüzyıl'ın B.6'nın Cumhuriyet'ten Radikal'e yönelmesinde bir geçiş dönemi gazetesi olduğu görülmektedir. Yeni Yüzyıl'ın kapanmasına üzüldüğünü söyleyen B.6, Radikal'in de aynı duruma düşmesini istemediğini belirtmekte ve bu anlamda okuyucunun gazetesine sahip çıkması gerektiğini ifade etmektedir.

B.7: “Türkiye’de kaliteli diyebileceğimiz gazete çok az. Radikal’i bu alanda önemli bir örnek olarak görüyorum. Kültür ve siyaset ağırlıklı bir gazete çünkü.

B.7'ye Radikal'e eşdeğer gördüğü bir gazete olup olmadığını sorduğumuzda ise şu yanıtı aldık:

B.7: “Ben yaklaşık yirmi yıl gibi uzun bir süre bir gün bile aksatmadan Cumhuriyet okudum. Son birkaç yıldır da düzenli bir biçimde Radikal alıyorum. Radikal haberlerini fotoğraflarla da zenginleştiriyor ve bence haberde fotoğraf önemli bir unsur. Gazete okumayı çok seviyorum. Kendi gazetelerim dışında da elime hangisi geçerse okurum. Cumhuriyet'in eleştirdiğim pek çok yönü vardı. Belli bir dönemden sonra yaşamdan koptu çünkü. Benzetmek yerindeyse

¹ _____ Basın Kendini Sorguluyor, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları: 43, İstanbul, 1996,s.68.

bizden çok uzaklarda kaldı Cumhuriyet. Ancak ne acıdır ki okumak istiyorsunuz ama okuyacağınız gazete yok. Gazete sayısı arttıkça kalite azaldı. Radikal böyle bir ortamda bir çok okurun ihtiyacını karşıladı bence. Hem yüzü hayata dönük, güncel hem de politika ve sanat ağırlıklı. Özellikle bu açılardan aradığım zenginliğe sahip.”

Eski bir Cumhuriyet okuru olan B.7, Radikal’i ‘yüzü hayata dönük’ gazete olarak tanımlamaktadır. Bu anlamda diğer B grubu okurları gibi B.7 de Cumhuriyet’in yaşamdan kopuk bir gazete olduğunu dile getirmektedir. B.7 politika ve sanat ağırlıklı yanını beğendiğini ifade ettiği Radikal’in, haberlerini fotoğraflarla zenginleştirdiğini ve bu yapısıyla okuyucuya cazip geldiğini de sözlerine eklemektedir.

B.8 : “Dört yıldır alıyorum Radikal’i. Her türlü fikre açık, aydınlık bir gazete.

Radikal’i aydınlık bir gazete olarak tanımlayan B.8’e “Radikal’e eşdeğer gördüğünüz bir gazete var mı” diye sorduk. Eski bir Cumhuriyet okuru olan B.8’in sorumuza verdiği yanıtlar oldukça ilgi çekici:

B.8: “Önceki gazetem Cumhuriyet’ti. Yakınlarımla bile dikkatini çekti Cumhuriyet’i bırakmam. Radikal farklı görüşlere daha açık. Belirli bir yayın politikası olduğu gibi değişik görüşlere de yer vermeye çalışıyor gördüğüm kadarıyla. Cumhuriyet bir dönemden sonra bunu sağlayamadı. Fikir gazetesidir kabul ediyorum. Ama her şey değişiyor. İş yerime bir çok gazete geldiğinden ara sıra yine takip etmeye çalışıyorum Cumhuriyet’i. Örneğin Fazilet Partisi’nin kapatılması konusunda son derece ısrarlı davrandı ve partinin kapatılması haberlerini zafer kazanmışçasına yansıttı sayfalarına. Doğruyu söylemek gerekirse bu partiyi ben de desteklemiyorum ama parti kapatmanın da bir çözüm olduğunu düşünmüyorum. Kısacası biri gider biri gelir aynı düşüncede. Nitekim öyle de oldu. Refah gitti, Fazilet geldi, o gitti Saadet geldi. Cumhuriyet fikirlerini ortaya koyarken yaşanan gerçekliklerin farkında olmalı. Radikal’in de bu partilere sıcak bakmadığımı biliyorum. Ama parti kapatmanın sakıncaları, demokrasi ortamında ne kadar doğruluk taşıdığı Radikal’de günlerce tartışıldı. İşte benim bir gazetede aradığım da bu.”

B.8 Radikal’i farklı fikirlere açık bir gazete olarak gördüğünü söylemektedir. Görüşlerini örneklerle açıklayan B.8, Cumhuriyet’in yaşamın gerçekliklerinden uzak bir yayın politikası izlediğini dile getirmektedir.

B.9: “Bir gazetede bulunması gereken bütün özellikleri taşıyor hence Radikal. Siyaset, ekonomi, kültür, sanat, spor, köşe yazısı. Kısacası bu gazetede her şey var.”

B.9’a bu aşamada başka hangi gazetelerde bu özellikleri gördüğünü sorduk. Aldığımız yanıt şu ifadeleri içeriyor:

B.9: “Kendimi bildim bileli gazete okurum. Radikal’den önce Yeni Yüzyıl, ondan önce de Cumhuriyet. Cumhuriyet, basınımız açısından gerçekten önemli bir gazete. Yine de beğeniyor ve güveniyorum. Ancak Radikal’le tanıştıktan sonra ‘acaba Cumhuriyet’i başka tercih şansım olmadığından mı alıyordum’ diye düşünmedim değil. Eklerinin büyük bir bölümünü saklıyorum Radikal’in. Belki Radikal yayın hayatına başlarken Cumhuriyet’i örnek almıştır. Ama hence şimdi de Cumhuriyet bazı yönlerden etkilenmeli Radikal’den. Mesela köşe yazarlarını biraz güncelliği yakalamaya teşvik etmeli ya da kadrosuna genç zihinler katmalı. Örneğin ‘Mustafa Balbay’ı Cumhuriyet için taze kan olarak görüyorum. İç politika ve ekomi alanındaki yorumlarında güncelliği yakalıyor ve kendine özgü bir üslubu var. Pek çok yönden tutumunu çok katı buluyorum Cumhuriyet’in. Farklı görüşlere söz hakkı tanımıyor ya da diğer görüşleri yadsıyor. Elime geçtiğinde yine okuyorum. Yenilenen hiçbir şey yok. Örneğin Cumhuriyet’in tv sayfasına bir bakın. Hiçbir zaman İslami yayın politikası izleyen bir tv kanalının günlük program içeriğini göremezsiniz. Bu konu benim dikkatimi çekmiştir her zaman. Yayın politikanızla uyumuyor diye var olan şeyleri görmezden gelemezsiniz. Cumhuriyet ‘benim okurum zaten böyle bir kanal seyretmez’ düşüncesinde olabilir. Ama kaliteli bir film veya içerikli bir haber programından eğer akışı gazeteden takip ediyorsanız hiç haberiniz olmaz. Bu belki ince bir ayrıntı ama hence önemli. Farklı düşüncelere açık ve onlardan haberdar olmalı insan. Ve tabii ki gazeteler de. Radikal bu anlamda daha ılımlı bir gazete.”

B.9, Radikal’in Cumhuriyet’e alternatif olarak doğduğunu ancak güncelliği yakalamasıyla daha fazla tercih edilen bir gazete haline geldiğini dile getirmektedir. Diğer okurlar gibi Cumhuriyet’in farklı görüşlere söz hakkı tanıdığını ve kendini yenilediğini söyleyen B.9, Radikal’de hayata dair her şeyi bulabildiğini vurgulamaktadır.

Çalışmamızın bundan sonraki kısmında farklı gazetelerden Radikal’e yönelen okurların oluşturduğu C grubunun yanıtlarına ve bunlara ilişkin değerlendirmelere yer verilecektir.

C.1: “Farklı bir gazete ve adı gibi radikal. Özellikle eğitim, siyaset ve kültür sayfalarını beğenerek izliyorum. Önceleri Milliyet okuyordum. Radikal’i daha düzeyli buldum ve çıktığından beri takip ediyorum. Bir ara Yeni Binyıl’ı da aldım. Zaten Türkiye’de çok da fazla okunacak gazete yok. Bir de Cumhuriyet var.”

Eski bir Milliyet okuru olan C.1 Radikal’i daha düzeyli bulduğundan gazetesini bırakıp Radikal okuru olduğunu ifade etmektedir. Cumhuriyet’i de okunacak gazeteler kapsamında sıralayan C.1’e neden bu gazeteyi tercih etmediğini sorduk. Aldığımız yanıt kısa olmasına rağmen konumuz açısından önemli yargılar içermekteydi. Okur C.1’in sorumuza verdiği yanıt şöyle:

C.1: “Görüş olarak yakın bulmama rağmen ne ilginçtir ki hiçbir zaman dikkatimi çeken bir gazete olmadı. Radikal her türlü haber ve görüşe kendini açan modern bir gazete.”

C.2: “Radikal’in ekonomi ve siyaset sayfaları kapsamlı ve açıkçası bu özelliğiyle ilgi alanıma giriyor. Tabii ki Radikal’i almamın tek nedeni bu değil. Görüşlerini paylaştığım, beğenerek okuduğum köşe yazarları var Radikal’in.

C.2’ye başka hangi gazetelerde bu özellikleri bulunduğunu sorduğumuzda ise aldığımız yanıt şöyle:

C.2: “Uzun yıllar Hürriyet okudum. Diğer gazeteler ya çok ciddi ya da tam tersine içinde hiç haber olmayan boş gazeteler. Yeni Yüzyıl da güzel bir gazeteydi. Radikal’de hem bol haber var hem de renkli. Daha ne isterim ki.”

Önceleri Hürriyet okuru olan C.2, fikir ağırlıklı yönü ve güncelliği nedeniyle Radikal’i tercih ettiğini ifade etmektedir.

C.3: “Radikal’i diğer gazetelerden farklı bulduğum için alıyorum. Özellikle sanat, siyaset ve kültür ağırlıklı oluşunu beğeniyorum. Önceleri Hürriyet okuyordum. Radikal hem güncelliği yakalaması hem de fikir ağırlıklı yönüyle ilgimi çekti.”

C.3 görüşmenin en başında Radikal'i diğer gazetelerden farklı bulduğunu ifade ettiğinden kendisine başka soru yöneltilmemiştir.

C.4:“Özellikle kültür-sanat sayfası için alıyorum Radikal'i. Zaten aradığım pek çok şeyi de kapsıyor. Bence bir gazete okuyucusunun rehberi olmalı.”

C.4'e başka hangi gazeteleri Radikal'e eşdeğer gördüğünü sorduğumuzda da aldığımız yanıt şöyle:

C.4: “Uzun bir dönem Milliyet okudum. Milliyet önceleri şimdiki halinden farklı bir gazeteydi. Böyle saçma sapan ekler vermez, çıplak kadın resimlerini sayfalarına koymazdı. Radikal bu açıardan daha ciddi bir gazete. Ekleri de düzeyli. Haber ağırlıklı ve renkli olması bakımından da modern bir gazete.”

Uzun yıllar Milliyet okuduğunu söyleyen C.4, Radikal'i daha ciddi, düzeyli, haber ağırlıklı ve modern bir gazete olarak gördüğü için Milliyet'e tercih ettiğini vurgulamaktadır.

Çalışmamızın bundan sonraki son bölümünde Radikal okurlarının görüşleri ve içerik analizimizin sonuçları karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir.

B. İÇERİK ANALİZİ SONUCU ELDE EDİLEN VERİLERİN VE RADİKAL OKURLARIYLA YAPILAN GÖRÜŞMELERİN KARŞILAŞTIRMALI DEĞERLENDİRMESİ

Radikal Gazetesi'nin fikir gazeteciliği alanında yeni bir yapılanmanın öncüsü olduğunu ve bu anlamda Türk fikir gazeteciliğinde Cumhuriyet Gazetesi'nden Radikal'e bir değişim meydana geldiğini vurgulamak istediğimiz çalışmamızda öncelikle içerik analizi yöntemiyle iki gazetede haber ve köşe yazılarının oranını saptadık. Bu analizle Cumhuriyet ve Radikal Gazeteleri'nin gerek görsel gerekse içerik açısından hangi özelliklerle birbirlerinden farklılık gösterdiklerini saptamaya çalıştık. Ancak Radikal'in fikir gazeteciliğine getirmiş olduğunu düşündüğümüz değişimin okuyucu tercihlerini etkileyip etkilemediğinin ve Radikal'in okurların gözünde nasıl bir imaja sahip olduğunun bilinmesi, analizlerimizi doğrulamak açısından son derece önem taşımaktaydı. Gerek içerik analizimizin sonuçları gerekse Radikal okurlarıyla yaptığımız görüşmeler konumuzun aydınlatılması bakımından açısından önemli veriler ortaya koydu. Çalışmamızın bu son kısmında uyguladığımız iki araştırma metoduna yönelik verileri karşılaştırmalı bir biçimde değerlendirmeye çalışacağız.

İçerik analizlerimizin sonucunda politika haberlerinin Cumhuriyet ve Radikal gazetelerinde birbirine yakın oranlarda yer aldığı ortaya çıkmıştır. Okurlarda Radikal'i politik haberler açısından kapsamlı bir gazete olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Büyük oranda eski Cumhuriyet okuru olan Radikal okurları Cumhuriyet'n siyasi ağırlığını kabul etmenin yanı sıra Radikal'in haberlerde farklı görüşlere açık olma ve objektiflik anlamında daha duyarlı bir gazete olduğunu vurgulamışlardır. Diğer gazetelerin okurları ise Radikal'in haber bakımından daha kapsamlı olduğunu ve bu anlamda kendilerine yeni bir seçenek yarattığını ifade etmişlerdir.

On beş günlük bir analiz sonucunda her iki gazetenin de yurt ve dünya gündeminde gelişen haberlere birbirine yakın oranlarda yer verdikleri görülmüştür. Genel ortalamada Cumhuriyet gazetesinde iç ve dış haberler daha ağırlıklı yer

alıyorken, haberlerin günlere göre dağılımında radikalın bu türdeki haberlere daha fazla yer verdiği görülmüştür. Haberlerin büyük kısmını renkli ve siyah beyaz fotoğraflarla destekleyen Radikal bu yönüyle okur tercihlerini etkilemektedir. Radikal okurları gazetenin haberlerinde nitelikli fotoğraf kullanarak ilgi çektiğini belirtmişlerdir.

İçerik analizlerinin sonucunda Radikal'ın ekonomi haberlerini Cumhuriyet'in yaklaşık iki katı oranında yer verdiği ortaya çıkmıştır. Bu durum bazı okurlar için tercih nedeni sayılırken, bazı okurlarda bu haber oranını abartılı bulduklarını ifade etmişlerdir. Cumhuriyet gazetesi analiz sonuçlarına göre bilim, eğitim, sağlık ve çevre haberlerine daha fazla yer ayırmaktadır. Okurlarında Radikal'ın bu tarz haberleri arttırmasına yönelik bir taleplerinin olduğu dikkat çekmiştir.

Analizlerimize göre Cumhuriyet gazetesi kültür-sanat alanında da daha fazla ağırlığı olan bir gazetedir. Ancak okur görüşmeleri Radikal'ın kültür-sanat alanında daha etkin bir gazete olarak görüldüğünü ve kültür-sanat sayfalarının daha çok beğenildiğini göstermiştir. Özellikle eski Cumhuriyet okurları renkli olması nedeniyle Radikal'ın kültür-sanat sayfalarını daha ilgi çekici bulduklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla kullanılan fotoğrafların niteliği okur tercihlerini büyük ölçüde etkilemektedir.

Magazin haberleri genel ortalamaya bakıldığında her iki gazetede de az bir alanda yer almaktadır. Okurlar Radikal'ın popüler kültürü yadsımadığını ve magazin haberlerini sansasyona kaçmadan kendine özgü bir tarzla işlediğini söylemektedirler.

Cumhuriyet gazetesi genel ortalamaya bakıldığında köşe yazılarına daha fazla yer ayırmaktadır. Ancak okur yorumları Radikal'ın büyük oranda köşe yazıları için tercih edildiğini ortaya çıkarmıştır. Radikal'ın köşe yazılarında güncelliği yakalaması farklı yazar çeşitliliğine yönelmesi ve değişik görüşlere sütunlarını açması gazetenin Cumhuriyet'e tercih edilmesini etkileyen nedenler arasında gösterilmiştir.

Genel bir değerlendirme yaptığımızda okurlardan bir çoğunun Cumhuriyet'in kendini yenileyemeyen bir gazete olduğunu vurgulamaları dikkat çekicidir. Okurlar Radikal'in habercilik anlamında güncelliği daha fazla yakaladığını aktüel yorumlara yer ayırdığını köşe yazılarında okuyucularıyla paylaşımcı bir çizgi ortaya koyduğunu vurgulamaktadırlar. Genel bir değerlendirme yaptığımızda okurların da Radikal'i fikir gazeteciliğinde yeni bir yapılanmanın öncüsü olarak gördükleri sonucu ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ

Gazeteler içeriklerine göre fikir ve bulvar gazeteleri olmak üzere iki temel gruba ayrılmaktadır. Sanayi devrimi sonucu ortaya çıkan teknolojik gelişmelerin ardından gazete ucuz bir meta haline dönüşmüş, kitleye dönük gazetecilik akımı, toplumun her kesiminden insanın gazete okuyabilmesini hedef alırken, ilgi çekme düşüncesiyle gazetelerin bir kısmı magazinleşmiş, diğer bir kısmı da haber ve fikir gazetesi kimliği kazanmıştır.

İçerdikleri haber ve yorumlarla gazeteciliğin gerçek işlevlerini yerine getiren fikir gazetelerinin toplumun bilgilendirilmesi ve sesini duyurabilmesinden büyük bir etkisi söz konusudur. Tanzimat dönemi Türkiye’de fikir gazeteciliğin miladı olarak kabul edilmektedir. Modern düşünce ve Osmanlı devlet anlayışı arasında bir köprü vazifesi giren Tanzimat aydınlarının bu dönemde yurt içinde ve yurt dışında otoriter rejime karşı toplumdaki özgürlük ve demokrasi kavramlarıyla tanıştırmak amacıyla yayınladıkları gazeteler, Türk Basın Tarihi’nin ilk fikir gazetesi örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Birinci Meşrutiyet ve İkinci Meşrutiyet’in ilanına kadar olan süreçte ise fikir gazeteleri yasalarla belirtilmiş sınırlar çerçevesinde kamuoyunu bilgilendirme işlevini üstlenmiştir. Bu dönemde siyasal konuları ele alamayan basın, edebi konulara yönelmiş ve dolayısıyla fikir gazeteleri eğitici kimlikleriyle duyarlı ve okuma alışkanlığı kazanmış bir halk topluluğu oluşturmaya yönelik bir içerikle yayınlanmışlardır. İkinci Meşrutiyet’in sonrasında oluşan özgürlük ortamı, aydınların görüşlerini açıklamaları için uygun ortam yaratmış, bu dönemde çeşitli akımlara yönelik düşünce ve görüşler gazete sayfalarında yer almaya başlamıştır. Osmanlı’nın son dönemlerinde iktidarı ele geçiren İttihat ve Terakki yönetimine geldikten sonra da basına yönelik baskıcı uygulamalarda bulunmuş, bu durum toplumun bilgilendirilmesi konusunda önemli bir işleve sahip fikir gazetelerinin gelişip şekillenmesine engel olmuştur. Bu anlamda Türkiye’de fikir gazetelerinin her dönemde hükümet baskılarıyla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

Milli mücadele döneminde fikir gazeteleri, halkta ulusallık bilincinin oluşmasının sağlanması bakımından oldukça önemli bir konuma sahiptir. Bu dönemde fikir gazeteciliği, ulusal bilinci canlandırmak amacıyla kamuoyu oluşturmak işleviyle kendini göstermiştir. Gerek milli direnişi destekleyen gerekse bu harekete karşı çıkan tüm gazeteler, ülkenin geleceğini ve dolayısıyla kamuoyunu ilgilendiren konularda ileri sürdükleri fikirlerle toplum çıkarları adına yararlı kararlar alınmasına ve fikir gazeteciliğinin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.

Cumhuriyetin ilanı, Türk Basını için yeni ve önemli bir dönemin başlangıcıdır. Gerek cumhuriyet rejimini ve Atatürk devrimlerini destekleyen gerekse yasal denetimden fırsat bulduğu ölçüde görüşlerini okuyucuya iletmeye çalışan muhalif yayın organları, yeni Türk Devleti'nin yeni bir kimlik kazanmış fikir basınına oluşturmaktadırlar. Cumhuriyet Gazetesi bu dönemde yeni kurulan Cumhuriyet rejimini ve onun getirisi olan devrim hareketlerini topluma benimsetmek amacıyla Atatürk'ün önerisiyle kurulmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'nın etkisiyle fikir gazetelerinin düşünsel anlamda taraf oluşturmaya başlamaları, basında gözle görülen bir canlanma yaratmış, bu durum çok partili demokrat yaşama geçilmesi konusunda adımların atılmasına meydan vermiştir. Bu dönemde fikir gazetelerinin sağ ve sol görüşler etrafında gruplaştıkları görülmektedir. 1946-1950 yılları arası fikir gazeteciliği açısından canlı bir dönem olmuştur.

1948 yılında Hürriyet Gazetesi'nin yayınlanması, fikir gazeteciliğini de etkilemiştir. Bu döneme kadar fikir ağırlıklı gazetelerin yoğunluk kazandığı Türk Basını'nda bu süreçten itibaren bulvar gazetesi örneklerine de rastlanmaya başlanmıştır.

1950 yılında yayınlanan Milliyet gazetesi ise dönemin önemli yazarlarını sayfalarına taşıması, içeriğinde çok çeşitli konulara yer ayırması bakımından Türk okuruna modern bir fikir gazetesi kimliği sunmuştur.

27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi basın için de yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Bu dönemde basın bir yandan teknolojik yeniliklerin içine girerken öte yandan da bu sürece dek tabu sayılan konuları ele almaya başlamıştır. Gazetelerin iş ve sermaye çevreleriyle ilişkilerinin artmaya başlaması, televizyonun Türk toplumunun başlıca haber ve eğlence kaynağı haline gelmesi yine bu sürece ait gelişmelerdir. Bu dönemde televizyonun görsel açıdan yarattığı etki, gazetelerin bol fotoğraflı ve okuyucunun ilgisini çeken yayıncılık anlayışına yönelmelerine sebep olmuştur. Bu süreçte Cumhuriyet, Akşam ve Tercüman gazeteleri fikir gazeteciliğinin önemli temsilcileri olmuşlardır.

12 Mart 1971 askeri darbesinin ardından özellikle basına yönelik özgürlükçü maddelerin sınırları çizilmiş, bu dönemde fikir gazeteleri toplumsal muhalefeti yansıtmaya ve denetleme işlevlerini yerine getiremez hale dönüştürülmüşlerdir. Bu dönemde bir taraftan magazin içerikli, bir taraftan da çeşitli görüşlerin temsilcisi diyebileceğimiz türde gazeteler yayın hayatına başlamıştır. Teknolojik yeniliklerin tüm alanlarda uygulanmaya çalışıldığı bu yıllar, her kesiminden okurun kendi görüşüne yakın yayımlara ulaşma imkanı bulduğu bir süreci kapsamaktadır.

1980'li yıllarda yaşanan ekonomik ve siyasal gelişmeler Türk fikir gazeteciliğinin gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir. 1980 hareketinden sonra oluşan baskıcı siyasal uygulamalar, ideolojik basının etkisini kaybetmeye başlamasına neden olmuştur. Sıkı yönetim tarafından denetlenen gazetelerin fikirlerini aktarmak için uygun ortamı bulamaması, magazin gazeteciliğinin gelişmesine zemin hazırlamıştır. Bu dönemde basının halktan uzak ve olaylara apolitik bir yaklaşım modeli ortaya koyması, fikir gazetelerinin okuyucu kitesinden kopması ve desteksiz kalması sorununu da ortaya çıkarmıştır.

Türkiye'de 1980-1990 yılları arasında yaşanan toplumsal ve ekonomik değişimlerin yanı sıra iletişim teknoloji alanında yaşanan gelişmelerin de basının farklı bir kimlik kazanmasında etkisi söz konusudur. Bu dönemde artan tirajı karşılayabilmek

ve giderek etkili bir kitle iletişim aracı konumuna gelen televizyonla rekabeti sağlayabilmek için değişime yönelen gazetelerin üzerinde yavaş yavaş büyük sermaye gruplarının etkisi görülmeye başlanmıştır. Siyasi yelpazenin değişik kesimlerine seslenen gazeteler, bulvar ve fikir gazetesi ayrımının güçleştiği bu süreçte fikir ağırlıklı içerikleri ile yayın hayatlarını sürdürmeye çalışmışlardır. Tercüman 1990'ların ilk yıllarında siyasi iktidarla yaşadığı problemlerden dolayı yayın hayatına son vermiştir.

1990'lı yıllar, kitle iletişim araçlarının etkinliğinin arttığı ve iletişim çağı olarak adlandırılan bir devrin başlangıcı olmuştur. Türk Basını bu dönemde bütün dünyada olduğu gibi medya gruplarının ülkemizde de etkinlikle kazanmasıyla birlikte zorlu bir döneme girmiştir.

Türkiye'de varlığını uzun yıllar bir fikir vasıtası olarak sürdüren gazete, sansasyonel haberciliğin önem kazanması ile bu işlevini kaybetmeye başlamıştır. Yayın hayatını fikir gazetesi olarak sürdürmeye devam eden gazeteler de içeriklerini yenileyemediklerinden ya da belirli bir görüşün savunma aracı olmalarından dolayı okuyucunun ilgisini çekemez konuma gelmişlerdir.

Çalışmamızın örnek gazetelerinden olan Cumhuriyet'in de, bu dönemde yaşadığı ekonomik kriz nedeniyle daha geniş bir okur kitlesine ulaşma olanağından yoksun olduğu bilinmektedir. Gazete, köşe yazarlarının ağırlığı ve çokluğu ile de sadece kültür düzeyi yüksek bir kitleye ulaşırken, içerikte okunan ilgisini çekecek yenilik ve değişimlere yönelmemesi nedeniyle tiraj kaybına uğramaya başlamıştır. Bu dönemde, haber işleyiş tarzı ve yorumları ile bilgilendirme işlevlerini yerine getirecek gazetelerin varlığına ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Bu anlamda medya grupları, Türkiye'de alternatif fikir gazetesi modeli arayışı içinde olan okurları hedef kitle seçerek, toplumun giderek değişen beğeni ve isteklerine karşılık verecek ciddi nitelikli gazeteler yayınlamak üzere faaliyete geçmişlerdir. 1996 yılında Doğan Grubu tarafından yayınlanan Radikal Gazetesi bu örnek fikir gazetesi modelinin başarılı bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Radikal, gerek haberleri ele alış biçimi gerekse çeşitli alanlarda görüşünü aktarma ustalığı olan nitelikli yazarları bir araya getirmesi ile kısa sürede

özellikle genç ve eğitimli bir okur kitlesi tarafından ilgi ile karşılanmıştır. Radikal, sansasyonel habercilikle rekabet oluşturulmaya çalışılan bir ortamda köşe yazarı ağırlığı, yaşamın her alandaki gelişmeleri kapsayan renkli sayfa düzeniyle eskinin düzenli okurlarının da dikkatini çekmeyi başarmıştır. Biz de çalışmamızda, Radikal Gazetesi'nin fikir gazeteciliği alanında yeni bir model olup olmadığını, Türkiye'nin örnek fikir gazetesi sayılan Cumhuriyet'ten Radikal'e fikir gazetesi algısında nasıl bir değişimin meydana geldiğini saptamaya çalıştık.

Fikir ve haber yönü ağır basıyor olmasına karşılık Radikal'in ekonomik yapılanmasına yönelik eleştiriler ve özgün fikirlerin temsilcisi olamayacağına ilişkin görüşlerin varlığı çalışmamıza başlarken duyduğumuz öncelikli kaygılardan birini oluşturmaktaydı. Radikal bu özelliğinden dolayı Türk Basını'nda bağımsız gazeteciliğin örneklerinden olan Cumhuriyet'e alternatif olamayacağı yönünde eleştirilere konu olmaktadır. Ancak iletişim ortamında sürekli yaşanan değişim, gazetelerin ekonomik yapılanmalarını da etkilemekteydi. Bu anlamda çalışmamızı gerçekleştirdiğimiz süreçte Cumhuriyet Gazetesi'nin ekonomik ortaklığa girmesi, iki gazeteyi bir anlamda daha eşit bir konuma taşıdı. Bizi bu çalışmaya yapmaya iten nedenlerden biri Radikal'in sadece genç kitle tarafından en çok takip edilen gazetelerden bir olmakla kalmayıp, eski Cumhuriyet okurlarının da bu gazeteye yöneldiklerini gözlemlememiz oldu. Radikal'in fikir gazeteciliği alanında farklı bir model olduğunu ortaya koymak istediğimiz bu çalışmada, Cumhuriyet'ten Radikal'e neler değiştiğini daha kolay saptayabilmek için iki gazeteyi de incelemeyi uygun bulduk. Üstelik böylece eski Cumhuriyet okurlarının Radikal'i hangi açılarından farklı bulduğunu da tespit edebildik. Gerek uyguladığımız içerik analizleri gerekse Radikal okurlarıyla yaptığımız görüşmeler, Radikal' in fikir gazeteciliği alanında örnek bir model oluşturduğunu ortaya çıkardı.

Bu anlamda Radikal'in Türk fikir gazeteciliğine katkıları ve Cumhuriyet'ten Radikal'e fikir gazeteciliği alanında meydana gelen değişimleri aktarmak amacını taşıyan çalışmamızda şu sonuçlar ortaya çıktı:

1-Radikal, toplumsal konuları ağırlıklı olarak ele alışı, kültür ve sanata yönelik içerikli yapısı ve alanında etkili bir kimliğe sahip köşe yazarlarıyla, düşünsel içeriğin giderek önemini yitirdiği bir süreçte “okunmak için alınan gazete -okumak için alan okur” tipine yeniden dönüşümü sağlamıştır.

2-Basin alanındaki ekonomik yapılanmanın fikir gazeteciliği konusunu tartışma noktasına getirdiği günümüzde, okurlar Radikal’i olayları ve haberleri farklı yönleri ile ele alan, derinlikli bir biçimde işleyen, konularında uzman ya da sözü geçer yazarları bünyesinde toplayarak duyarlı bir kamuoyunun oluşmasına katkıda bulunan bir gazete olarak tanımlamaktadırlar. Bu anlamda Radikal’in günümüz iletişim ortamında okurlarıyla samimi bir bağ oluşturabildiği ve düzenli okur kavramını yeniden başlattığı görülmektedir.

3-Radikal’in genç ve eğitilmiş kitle tarafından en çok takip edilen gazetelerden biri olduğunu test etmeye yönelik olarak üniversite çevresinden 18 gazete bayii ve gazete satıcısı ile yaptığımız görüşmelerde, Radikal’in özellikle hafta sonları en çabuk tükenen gazete olduğu ortaya çıkmıştır. Görüşme yaptığımız satış noktalarından 12’sinin aynı doğrultuda yanıt vermesi, Radikal’in genç kitle tarafından en çok izlenen gazete olduğuna yönelik görüşlerimizi doğrulamıştır. Ayrıca görüşme yaptığımız 20 Radikal okurundan 3’ünün Radikal’le düzenli gazete okuma alışkanlığı kazandıklarını ifade etmeleri dikkat çekicidir. Üstelik bu 3 okur da 20-30 yaş grubunu temsil eden kişilerdir. Dolayısıyla Radikal bir anlamda genç kitleye de düzenli gazete okuma alışkanlığı kazandıran bir gazete olma özelliği taşımaktadır.

4-Gerek yaptığımız analizler gerekse okur görüşmeleri sonucunda ortaya çıkan bulgular, gazete algısında büyük bir değişim meydana geldiğini ortaya koymuştur. Radikal görsel açıdan renkli bir yapıya sahip olmasına karşın haber ve yorum ağırlığı bakımından Cumhuriyet Gazetesi ile benzer özellikler taşımaktadır. Üstelik okurların da ifadelerinde, Radikal’in haber ağırlığının yanı sıra renkli sayfa yapısını beğendiklerini vurgulamaları, Türk Basını’nda ‘siyah beyaz gazete ciddi gazetedir’ algısının değiştiğini ortaya koymuştur.

5-Görüşmeler sonucunda Radikal'in okurlar tarafından en çok izlenen kısımlarından birinin köşe yazıları olduğu ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet Gazetesi, alan ve sayı itibariyle köşe yazılarına daha fazla yer ayırıyor olmasına rağmen, Radikal'in köşe yazıları açısından daha çok beğenilen bir gazete olduğu ifade edilmiştir. Okurların Radikal'in köşe yazılarını farklı görüş açılarına yer verilmesi, yazar çeşitliliği sağlanması, okurla görüş paylaşımını ortaya koyan yazı tiplerinin ve aktüel yorumların ağırlık kazanması bakımından ilgi çekici buldukları görüşmelerimize yönelik bulgulardan en önemlisidir. Özellikle okurların Cumhuriyet'in köşe yazılarında didaktik ve paylaşımdan uzak bir dil kullandığı ifade etmeleri, okurların köşe yazılarında kendi yorumlarını yapmalarına fırsat tanıyan bir dili aradıklarını ve Radikal'in bu anlamda örnek bir gazete olarak görüldüğünü ortaya çıkmıştır.

6-Cumhuriyet'ten Radikal'e fikir gazeteciliği algısında değişim meydana geldiğini ortaya koymak istediğimiz çalışmamızda, okur görüşmeleri sırasında 20 Radikal okurundan 9'unun eski Cumhuriyet okuru olduğunun ortaya çıkması çalışmamızı destekleyici önemli bir bulgu niteliği taşımaktadır. Nitekim bu okurlardan bir çoğunun Radikal'i 'yüzü hayata dönük,' Cumhuriyeti ise "yaşamın gerçeklerinden uzak kalmış" bir gazete olarak tanımlamaları, Radikal'in hem fikir gazeteciliği alanında örnek bir model ortaya koyduğu hem de eski Cumhuriyet okurlarının tercihi haline geldiği yönündeki düşüncemizi pekiştirmiştir.

Çalışmamızın sonunda ortaya çıkan bulgular Radikal Gazetesi'nin fikir gazeteciliği alanında yeni bir yapılanmanın öncüsü olduğunu ortaya koymuştur. Günümüz iletişim ortamında her gün her şey değişmektedir. Bu anlamda gazetecilik biliminin gelişmesi açısından da bu alanda yaşanan değişimlerin göz ardı edilmemesi ve en ince ayrıntısına kadar doğrulanması gerekmektedir. Bu çalışmanın ışığında günümüzde fikir gazetelerinin önceki yıllara göre farklı tanımladığı ve farklı ölçütler temelinde açıklandığı ortaya çıkmıştır. Artık fikir gazetesi siyah beyaz, haber ve yorum ağırlıklı gazete olarak değil, her türlü görüşe sayfalarını açan, yaşamın her alanını konu alan, aktüel ağırlığı olan, düzeyliliğin yanı sıra gerek görsel gerek içerik özellikleri

bakımından okuyucunun ilgisini çekecek ögelere de yer verebilen, köşe yazılarında okurla paylaşımcı bir çizgi ortaya koyan modern gazete türü olarak tanımlanmaktadır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- ABALIOĞLU, Yunus Nadi; **Kurtuluş Savaşı Anıları**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1976
- AKŞİN, Sina; **Jöntürkler ve İttihat ve Terakki**, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1980
- ALEMDAR, Korkmaz; **İletişim ve Tarih**, İmge Kitabevi, Ankara, 1996
- ARAI, Masami; **Jöntürk Dönemi Türk Milliyetçiliği**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992
- ARHAN, Faruk, DEMİRER, Temel, HOZATLI, Umur, ORHANGAZİ, Özgür, ÖZBUDUN, Sibel; **Medya Eleştirisi Ya da Hermes'i Sorgulamak**, Özgür Üniversite Kitaplığı:11, Öteki Yayınevi, Ankara, 1998
- ARIK, Bilal; **Değişen Toplum Değişen Karikatür**, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1998
- AVCI, Nabi; **Enformatik Cehalet**, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1999
- AYBARS, Ergün; **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Cilt: 1, Kaya Matbaası, İstanbul, 2000
- AYDOĞAN, Filiz; **Medya ve Serbest Zaman**, Om Yayınevi, İstanbul, 2000
- BALZAC, H. De; **Lost Illusions**, çev: H. Hunt, (Harmondsworth, Penguin, 1971
- BARNEY, Ralph D.; **The Journalist and the Pluralistic Society: Responsible Journalism** (Ed. by Deni Elliot), California: A Sage Publications, 1986
- BAYKAL, Hülya; **Türk Basın Tarihi**, Afa Matbaacılık, İstanbul, 1990
- BELSEY, Andrew, CHADWICK, Ruth; **Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998
- BENNETT, W.Lance; **Politik İllüzyon ve Medya**, Çev: Seyfi Say, Nehir Yayınları, İstanbul, 2000
- BERGER, Meyer; **The Story of The New York Times**, Arno Press, New York, 1979
- BERKES, Niyazi; **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, Doğu Batı Yayınları, İstanbul, 1978
- BİLA, Hikmet; **CHP ve Sonrası**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1987
- BOZDAĞ, İsmet; **Dünyada ve Türkiye'de Basın İstibdatı**, Emre Yayınları, İstanbul, 1992
- BUMİN, Kürşat; **Medyakronik**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998
- BÜLBÜL, A. Rıdvan; **Genel Gazetecilik Bilgileri**, Nobel Yayıncılık, İstanbul, 2000
- ÇAPMAN, Nedim; **Kitle Haberleşmesi**, Etiket Matbaası, İzmir, 1970
- DEMİR, Vedat; **Türkiye'de Medya ve Özdenetimi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998
- DEMİRKENT, Nezi; **Medya Medya**, Dünya Yayınları, İstanbul, 1995
- _____ **Sayfa Sayfa Gazetecilik**, Altın Kitaplar, İstanbul, 1982
- DOĞAN, Mehmet; **İletişim veya Dehşet Çağı**, Timaş Yayınları, İstanbul, 1993
- DURAN, Ragıp; **Apoletli Medya**, Patika Yayınları, İstanbul, 1996
- _____ **Medyamorfoz**, Avesta Yayınları, İstanbul, 2000
- EMİROĞLU, Kudret; **Anadolu'da Devrim Günleri**, İmge Kitabevi, Ankara, 1999
- ERİNÇ, Orhan; **Medya ile Politika**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1996

- ERTUĞ, Hasan Refik; **Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi**, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1960
- ESSLİN, Martin; **Beyaz Camın Arkası**, Pınar Yayınları, İstanbul, 1991
- FAİK, Bedii; **Matbuat, Basın Derkeen...Medya-1**, Doğan Kitap, İstanbul, 2001
- FRANKEL, B.; **Sanayi Sonrası Ütopylar**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1991
- GİRİTLİ İNCEOĞLU, Yasemin; **Uluslararası Medya**, Beta Yayınları, İstanbul, 1998,
- GÜRBİLEK, Nurdan ; **Vitrinde Yaşamak**, Metis Yayınları, İstanbul, 1993
- GÜVENİR, Murat; **2. Dünya Savaşı'nda Türk Basını**, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1987
- HABERMAS, Jürgen; **Kamusallığın Yapısal Dönüşümü**, Çev: Tanıl Bora, Mithat Sancar, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999
- _____ **Theory and Practice**, Der: Paul Connerton, Critical Sociology, Penguin Education, 1976
- HALİMİ, Serge; **Düzenin Yeni Bekçileri**, Evrensel Basım Yayım, İstanbul, 1999
- ILGAZ, Ceyda; **Küreselleşme ve 1980 Sonrası Türk Toplumuna ve Basına Yansıması**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1999
- İNKELES, Alex; **The Modernization of Man**, in Myron Weiner (der.) Modernization: The Dynamics of Growth, Voice of America Forum Series, Washington, 1977
- İNUĞUR, Nuri; **Türk Basın Tarihi**, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1992
- _____ **Basın ve Yayın Tarihi**, Der Yayınları, İstanbul, 1999
- _____ **Türk Basınında İz Birakanlar**, Der Yayınları, İstanbul, 1988
- İSKİT, Server Rifat; **Türkiye'de Matbuat Rejimleri**, Ülkü Matbaası, İstanbul, 1939
- İSPİRLİ, Muhammet; **Medya Gerçeği ve Haberciler**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000
- JEANNENEY, Jean Noel, JULLIARD, Jacques; **Le Monde de Beuve Méry Ou le Metier d' Alceste**, Editions Du Seuil, 1979
- KAHRAMAN, Ahmet; **Cici Basının Sefalet ve Rezaleti**, Tümzamanlar Yayıncılık, İstanbul, 1996
- KALAYCIOĞLU, Ersin, SARIBAY, Ali Yaşar ; **Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000
- KARACA, Emin; **Cumhuriyet Olayı**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1994
- _____ **Türk Basınında Kalem Kavgaları**, Gendaş Yayınları, İstanbul, 1998
- KOLOĞLU, Orhan; **Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994
- KOZANOĞLU, Can; **Cilalı İmaj Devri**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992
- KÖKER, Levent; **Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000
- KURTULUŞ, Baki; **Tarihsel Olaylarla Nutuk**, Kurtuluş Yayınları, Ankara 1994,
- MAHÇUPYAN, Etyen; **Radikal Yazılar**, Patika Yayınları, İstanbul, 1998
- MARDİN, Şerif ; **Türk Modernleşmesi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995
- MUTLU, Erol; **Televizyonu Anlamak**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1991

- NADİ, Nadir, ; **İki Sovyet Arasında**, AraratYayınevi, İstanbul, 1967
_____ **Ben Atatürkçü Değilim**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1996
_____ **Perde Aralığından**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1979
- NEBİLER, Halil; **Medyanın Ekonomi Politikası**, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1995
- OKTAY, Ahmet ; **Toplumsal Değişme ve Basın**, BFS Yayınları, İstanbul, 1987
_____ **Türkiye’de Popüler Kültür**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1993
- ORAL, Fuat Süreyya; **Türk Basın Tarihi**, Doğu Matbaacılık, Ankara, 1968
- OSKAY, Ünsal; **İletişimin ABC’si**, Der Yayınları, İstanbul, 1997
_____ **Kitle İletişim Teorilerine Giriş**, A.Ü.B.Y.Y.O. Yayınları, Ankara 1985
_____ **Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri**, Der Yayınları, İstanbul, 1993
_____ **Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999
- ÖZDEMİR, Sadi; **Medya Emperyalizmi ve Küreselleşme**, Timaş Yayınları, İstanbul, 1998
- ÖZKAYA, Yücel; **Milli Mücadelede Atatürk ve Basın**, Yeni Gün Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 2001
- PERİN, Cevdet; **Tarih Boyunca Düşünce ve Basın Özgürlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1974
- RAN, Nazım Hikmet; **Nazım ile Piraye**, Adam Yayınları, Derleyen: Memet Fuat, İstanbul, 1994
- SARAL, Zeki; **Biz Bir Aileyiz**, Yurt Kitap Yayın, Ankara, 1989
- SAY, Ömer; **Milli Devlet Kültürü**, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 1998
- SCHWOBEL, Jean; **Basın, İktidar, Para**, Türkçe:Cavit Yamaç, Ankara Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1982
- SEYMEN, Serkan; **Amiral Battı**, Metis Yayınları, İstanbul, 2001
- SLOAN, David, STOVAL, James, STARTT, James D.; **The Media İn A American History**, Arizona/ Publishing Horizons Inc, 1993
- STOREY, John; **Popüler Kültür Çalışmaları**, Çev: Koray Kardeşahin, Babil Yayınları, İstanbul, 2000)
- ŞAHİN, Haluk; **Yeni İletişim Ortamı, Demokrasi ve Basın Özgürlüğü**, Basın Konseyi Yayınları, İstanbul, 1991
- ŞAPOLYO, Enver Behnan; **Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü ile Basın**, Güven Matbaası, Ankara, 1971
- TİMUR, Taner; **Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991
- TOFFLER, Alvin; **Üçüncü Dalga**, Altın Kitaplar, İstanbul, 1981
- TOKGÖZ, Oya; **Temel Gazetecilik**, İmge Kitabevi , Ankara, 1999
- TOPUZ, Hıfzı; **100 Soruda Türk Basın Tarihi**, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1996
- TURAN, Şerafettin; **Türk Devrim Tarihi-3**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1995
- TUTAR, Hilmi ; **21. Yüzyılda Türk Basını**, Ankara ,1993
- TÜRKER, Hasan; **Türk Devrimi ve Basın**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2000
- TÜTENGİL, Cavit Orhan; **Yeni Osmanlılardan Bu Yana İngiltere’de Türk Gazeteciliği**, Belge Yayınları, İstanbul, 1985

WALKER, Martin; **Basının Gücü**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1999
YAZICI, Nesimi; **Takvim-i Vekayi**, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1983
YILDIZOĞLU, Ergin; **Globalleşme ve Kriz**, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1996
YUMLU, Konca; **Kitle İletişim Kuramları**, İzmir, 1994
YÜCEDOĞAN, Gül Eda; **Basın Kanunları ve Etik Değerler Açısından Türkiye ve Fransa'da Gazeteci Kimliği Sorunu**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Yıl: 1998
_____ **"CumhuriyetBasını"**, Ankara Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1998
_____ **Türk Basınında Cumhuriyet'in 60 Yılı**, İstanbul, 1984
_____ **Basın Kendini Sorguluyor**, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları:43, İstanbul, 1996,

MAKALELER

ABADAN, Nermin; **"Cumhuriyet'in Yirmi Yılı"**, **Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:16, Mart 1961
AKTAŞ, Celalettin; **"ABD'de Gazetecilik"**, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı:6, Yıl: 1996
ALKAN, Türker; **"Tekelci Dinci Basın"**, **Radikal**, 14 Ekim 1998
ARCAYÜREK, Cüneyt; **"Demokrasi Sürecinde Basın"**, **Basın'80-84**, Çağdaş Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1984
ARSAN, Esra Doğu; **"Değişmeyen Türkiye'nin Değişen Medyası"**, **Karizma Dergisi**, Nisan-Mayıs-Haziran 2001
ATAKLI, Can; **"Yeni Teknolojilerle Gazete Yönetimi"**, **Yeni Türkiye Medya Sayısı**, Sayı:11, Eylül-Ekim 1996
ATIKKAN, Zeynep; **"Meydan Medyanın"**, **Yeni Türkiye Medya Sayısı**, Sayı:11, Eylül-Ekim 1996
BARDAKÇI, İlhan; **"Bir Basın Serencamı"**, **Yeni Türkiye Medya Sayısı**, Sayı:11, Eylül- Ekim 1996
BAŞAR, Kürşat ; **"Basının Bekçi Murtazaları"**, **Star**, 25 Nisan 2001
BERKAN, İsmet, **"Dördüncü Yıla Girerken"**, **Radikal**, 13 Ekim 1999
BURSALI, Orhan **"Ülkemizde Bilim Gazeteciliği Var mı?"**, **Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı**, Sayı:11, Eylül-Ekim 1996
CİVAOĞLU, Güneri; **"Örnek"**, **Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı**, Sayı:11, Eylül-Ekim 1996
COŞKUN, Zeki; **"Yazı ve Hız"**, **Radikal**, 18 Mayıs 2001
DEMİREK, Temel, ÖZGÜR, Gökçer; **"Andıçlı F Tipi Medya"**, **Özgür Üniversite Forumu**, Aralık, 2000
DURAN, Ragıp; **"Mülksüzlerin Medyası"**, **Özgür Üniversite Forumu**, Sayı:12, Ekim-Aralık 2000
GEZGIN, Suat; **"Basınımızda Son Günlerde Gelişen Olaylar ve Bir Değerlendirme"**, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı:9, 1999

- GİRGİN, Atilla; "Türkiye'de Yerel Basının Gelişmesi", **Gazeteciler Cemiyeti Yayınları Tezler Dizisi**, İstanbul 1997
- GÖNENSİN, Okay; "Özeleştirir", **Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı**, Sayı:11, Eylül-Ekim 1996
- GÜRKAN, Nilgün; "50 Yıl Sonra Tan Gazetesi Olayı" **Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, 1997
- _____ "Modernliğin İnşasında Gazeteciler", **Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı:Güz 2000
- _____ "Türkiye'de Çok Partili Sistem Denemelerine Basının Yaklaşımı" **Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, 1994
- _____ **Türkiye'de Demokrasiye Geçişte Basın**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998
- GÜZ, Nurettin ; "Cumhuriyet'in İlanına Basının Bakışı" **Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Ocak 1999
- İRVAN, Süleyman; "Medya ve Demokrasi", **Yeni Türkiye Medya Sayısı**, Sayı:11, Eylül-Ekim 1996
- KAYA, Alaattin; "Basın ve Hoşgörü,, **Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı**, Sayı:11, Eylül-Ekim 1996
- KAYALI, Kurtuluş; "Fıkra Yazarının Köşe Yazarına Evrimi Ya da Köşe Yazarının Zaman İçinde Homojenleşmesi", **Uluslararası İletişim Sempozyum Bildirgesi**, 11-13 Nisan 2001
- KILIÇ, Behiç; "Basında Yozlaşma", **Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı**, Sayı:11, Eylül-Ekim 1996
- KOLOĞLU, Orhan; "Osmanlı Basınının İçeriği ve Rejimi", **Tanzimattan Günümüze Türkiye Ansiklopedisi Cilt:1**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983
- KÖKTENER, Aysun ; "Fikir Gazeteciliği ve İlk Türk Gazetesi Tercüman-ı Ahval", **İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı:11, Yıl:2001
- MARDİN, Şerif; "Tanzimat ve Aydınlar", **Tanzimattan Günümüze Türkiye Ansiklopedisi Cilt:1**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983
- OPÇİN, Tuncay, "AB'li Türkiye'nin Gazetesi:Yeni Binyıl, **Aktüel**, 23-29 Aralık 1999
- ÖZGEN Murat, ; **Türkiye'de Basının Gelişmesi ve Sorunları**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1998
- _____ "Türkiye'de Fikir Gazeteciliğine Tarihsel Bir Bakış ve Basın Meslek Ahlakı" **İ.Ü. İletişim Fak. Dergisi**, Sayı:8, 1998
- ÖZKAN, Tuncay; "Medya Nereye", **Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı**, Sayı:11, Eylül-Ekim 1996
- SAZAK, Derya ; "Geleceğe İlişkin Vizyonlar", **Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı**, Sayı:11, Eylül-Ekim 1996
- TAVLAŞ, Nezi; "Ahlak ve Onurunu Yitiren Türk Basını", **Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı**, Sayı:11, Eylül-Ekim 1996
- TOPUZ, Hıfzı ; "Yeni İletişim Düzensizliği İçinde Türk Basını", **Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı-11**, Kasım 1996
- VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet ; "İkinci Meşrutiyet Döneminden 1961 Anayasasına", **Türkiye'de Fikir Gazeteciliği ve Sorunları Açık Oturumu Özel Eki**, **Cumhuriyet**, 10 Mayıs 1974

YAPAR, Aslı; “Cumhuriyet Gazetesi’nin Türk Basınındaki Yeri”, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı:8, İ.Ü. Basımevi, 1998
YILDIRIM, Özcan, “O Bir Radikal mi?” **İntermedya Ekonomi**, 25 Aralık 1996
YILMAZ, Sıdika; “Günümüz Türkiyesinde Gazete-Okur İlişkisi”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İzmir, 1998

İçerik Analizi Sonuçları

Cumhuriyet Gazetesi

Ek-1

1-15 Haziran 2001

	İç –Dış Politika	F.	İç Dış Haberler	F.	Ekonomi	F.	Bilim-Eğitim Sağlık Çevre	F.	Kültür – Sanat	F.	Magazin	F.
1 Haziran	468.5	-	950.4	8	598.1	4	376.9	2	574.9	5	128.5	2
2 Haziran	427	3	1137.9	8	660.3	4	507	2	536.9	10	184.5	4
3 Haziran	373.3	3	865.1	3	200	1	104.2	-	884.4	10	86.5	2
4 Haziran	635.6	2	1103.9	9	434.5	3	125	1	518.8	5	66	2
5 Haziran	421.2	2	822.7	4	478	3	500.9	3	834	10	18.5	-
6 Haziran	673	4	1007.5	7	500.5	6	308.5	1	712.5	10	115.5	2
7 Haziran	1197	6	426	3	444	4	196	3	784.5	9	100.5	1
8 Haziran	565.5	2	1094.5	7	483	4	224	2	519	4	118	1
9 Haziran	793.6	3	842	6	637.7	4	303.5	1	613	10	71.5	1
10 Haziran	437.5	-	754	7	158.5	-	704	3	896	9	84	1
11 Haziran	304	1	1321.5	9	369	1	112	2	505	5	330.5	3
12 Haziran	584	2	628.5	3	535.5	3	429.4	2	851.5	13	90	4
13 Haziran	620	2	1058.5	9	534.5	2	357	2	826	9	128	3
14 Haziran	671	1	1289.5	10	563.5	4	574	4	731.5	10	110	2
15 Haziran	1176	4	1068.5	7	442.7	4	791.5	4	796	9	152	1
Toplam	9353.2 %7.3	35	14370.5 % 11.2	100	7039.8 %5.5	47	5613.9 %4.4	34	10744 %8.4	128	1784 %1.3	2 5
						Fot:	273					

Ek-2 İçerik Analizi Sonuçları

Radikal Gazetesi 1-15 Haziran 2001

Gün	İç-Dış Politika	F	İç Dış Haber	F	Ekonomi	F	Bilim-Eğitim Sağlık-Çevre	F	Kültür- Sanat	F	Magazin	F
1 Haziran	852.9	5R 1SB 6	682.5	5R 2SB 7	1163.9	2R 8SB 10	157	1SB 1	86.8	2R 2	518	1SB 11R 12
2 Haziran	156.5	-	889.2	4R 6SB 10	1096	9SB 9	138.5	3R 3	303.1	1SB 2R 3	135.5	3R 3
3 Haziran	187.5	2SB 2	1141.8	5SB 6R 11	693.1	5SB 5	288.5	1SB 1R 2	285	2SB 4R 6	156.5	1R 1
4 Haziran	814.9	4R 1SB 5	855.5	8R 4SB 12	820.9	4SB 4	160	2R 2	297	3R 3	217.8	6R 6
5 Haziran	719	2SB 3R 5	1218	2SB 17R 19	1087	9SB 9	379.5	5SB 5	618	1SB 7R 8	234.5	5R 5
6 Haziran	474.2	1R 1SB 2	1209.9	4SB 8R 12	837.5	5SB 5	366.5	4R 4	388.4	6R 1SB 7	75	1R 1
7 Haziran	964.5	2SB 3R 5	829.5	2SB 6R 8	1048	5R 5SB 10	176	1R 1	225	2R 2	70	1R 1
8 Haziran	995	5R 2SB 7	838	4SB 6R 10	849.5	10SB 10	24.5	-	668	8R 8	99	3R 3
9 Haziran	696.5	2SB 1R 3	822.6	9SB 4R 13	798	7SB 7	60.6	-	363.5	2SB 3R 5	391	4R 4
10 Haziran	262.5	1SB 1	1119.5	8R 8	645.5	5SB 5	336.5	2SB 2R 4	656	11R 11	434	11R 11
11 Haziran	281	1R 1SB 2	1496	6SB 10R 16	602	4SB 4	300	6R 6	585	2SB 9R 11	310	4R 4
12 Haziran	719.2	3SB 2R 5	1014.5	4SB 10R 14	1151	11SB 11	475.2	4R 4	520.2	7R 7	365.5	8R 1SB 9
13 Haziran	761	4SB 3R 7	991.5	4SB 6R 10	934.5	8SB 8	544	8R 8	589.5	8R 1SB 9	138	3R 3
14 Haziran	1072.5	6SB 3R 9	1113.5	6R 6SB 12	1152	7SB 7	248	1R 1SB 2	497	5R 5	222	3R 3
15 Haziran	1114.5	2R 1SB 3	790.5	3R 4SB 7	1056.7	11SB 11	687.5	6R 6	308.5	6R 6	305	6R 6
Top.	10151.7 %7.1	29SB 33R 62	15012.5 %10.5	62SB 107R 169	13935.6 %9.8	108SB 7R 115	4342.3 %3.0	10SB 38R 48	6391 %4.5	10SB 83R 93	3673.8 %2.5	2SB 70R 72

EK-3. 1-15 HAZİRAN TARİHLERİ ARASINDA CUMHURİYET VE RADİKAL GAZETESİ'NDE YER ALAN KÖŞE YAZILARINA YÖNELİK ANALİZ SONUÇLARI

Cumhuriyet Gazetesi Köşe Yazıları

1 Haziran	1943
2 Haziran	1673.5
3 Haziran	1967.2
4 Haziran	1798.1
5 Haziran	1665
6 Haziran	1422
7 Haziran	1856.7
8 Haziran	1764
9 Haziran	1765.3
10 Haziran	1801
11 Haziran	1949
12 Haziran	1718.5
13 Haziran	1685
14 Haziran	1629
15 Haziran	1999.5
TOPLAM	26606.8
ORTALAMA	%20.8

Radikal Gazetesi Köşe Yazıları

1 Haziran	1098.5
2 Haziran	1539.5
3 Haziran	1618
4 Haziran	646.5
5 Haziran	1267.5
6 Haziran	1307.6
7 Haziran	1387
8 Haziran	1048
9 Haziran	1659
10 Haziran	1610
11 Haziran	994.5
12 Haziran	1206
13 Haziran	1190
14 Haziran	1283
15 Haziran	1049.5
TOPLAM	18904.8
ORTALAMA	%13.3

**1-15 HAZİRAN 2001 TARİHLERİ ARASINDA CUMHURİYET
GAZETESİ'NDE YAYINLANAN KÖŞE YAZILARININ
İŞLENEN KONULAR VE NİCELİK BAKIMINDAN ANALİZİ**

Cumhuriyet Gazetesi

EK 4

1 Haziran 2001

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun /Santim
1	Cüneyt Arcayürek	3.Kriz Beklentisi	Ekonomi	70
2	Mustafa Balbay	Tütünde Dumanlı hava	Ekonomi	76
3	İlhan Selçuk	Avrupa Birliğinde Tartışma	Dış Politika	60.2
4	Hikmet Bila	Rektörler ve Yalova Olayı	İç Politika/Ekonomi	64
5	Ali Sirmen	Siyah-Beyaz ve Gri	İç Politika	66
6	Hikmet Çetinkaya	250 Trilyonluk Peşkeş	Ekonomi	73.5
7	Oral Çalışlar	Kıbrıs Neden Alevleniyor	Dış Politika	80.5
8	Aydın Engin	Denktaş Taş Döşüyor	Dış Politika	70.8
9	Server Tanilli	Tip'li Yıllar	Siyasal Tarih	64
10	Orhani Birgit	La Havle	Ekonomi	68.2
11	Necati Doğru	Havada Benzin Buharı	Ekonomi	71.1
12	Erol Manisalı	Araba ve Ekonomi	Ekonomi	64
13	Selim İleri	Aksaray'da Bir Cami	Tarih /Edebiyat	64
14	Vecdi Sayar	Diyarbakır'da oluşan Gökkuşluğu	Edebiyat	70
15	Müşerref Hekimoğlu	Şıklık Sözü Yeniden Gündemde	Aktüel Yorum	62
16	Halit Deringör	Yıldırım da Pes Etti	Spor	41
17	Atilla İlhan	Kabahat Erken Davranmak mı	Edebiyat Tarihi	106
18	Ahmet Kurt	Fizibilite	Spor	44
19	Öztan Akgüç	Ekonomide Kısa Süreli Öncelikler	Ekonomi	39
20	Deniz Som	-Yerel Yönetimler -Bergama ve Siyasetli Altın	Aktüel Yorum	103
21	Erdal Atabek	Birkaç Parça Altına Satılan İnsanlar	Sanat	75
22	Sungu Çapan	Küçük Konfeksiyoncu Komedisi	Sanat	122.5
23	Sadullah Usumi	Çiftçi Bu Hükümeti Asla Affetmez	Ekonomi	62
24	Meriç Velidedeoğlu	Yeni Stadyumun İşlevi	Aktüel Yorum	52.3
25	Okur / Yorum	-Mavi Akım Sorunlu Proje -Ölçü denge ve ötesi -Dünyanın paylaşılamayan ekmeği	Ekonomi	205
			Toplam	1943
			Ortalama	%22.4

Cumhuriyet Gazetesi

EK-5

2 Haziran 2001

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun /Santim
1	İlhan Selçuk	Beyler Biraz Ciddiyet	Ekonomi	60.2
2	Toktamış Ateş	Cumhurbaşkanı Padişah Farkı	İç Politika	63
3	Oktay Akbal	Umutumuz Fenerbahçe	Spor	50
4	Ali Sirmen	Kim Takar Yalova	Ekonomi	66
5	Oral Çalışlar	Cezaevlerindeki Duruma Son Vermek	Aktüel/Yorum	80.5
6	Hikmet Çetinkaya	Yürüt Ya Kulum	Ekonomi	73.5
7	Aydın Engin	Oldu Bittiye Ne Getirilir Ne Getirilmez	Ekonomi	70.8
8	Ataol Behramoğlu	Marksizm ve Ahlak Üzerine	Siyasal Tarih	90
9	Orhan Erinç	Uzaklığı Kanıtlayan Haberler	Ekonomi	61
10	Necati Doğu	Tütün Yasası: Pis Dayatma	Ekonomi	71.1
11	Yalçın Doğan	Unutulmaz Newyork Macerası	Ekonomi	61
12	Şükran Soner	Kantarın Topu Kaçtı	Ekonomi	72
13	Selmi Andak	Tanju Okan İçin	Sanat	30.5
14	Zeynep Oral	İnsanoğlunun Aşağılanması	Aktüel Yorum	67
15	Emin Gürses	Kıbrıs'ta Kuvayi Milliyeciler	Dış Politika	73
16	Cüneyt Arcayürek	Yalova Olayının İki Yüzü	Ekonomi	70
17	Mustafa Balbay	Tütünde Yerli Tekelden Yabancı Tekele	Ekonomi	76
18	Halit Deringör	Kemal Derviş ve Aziz Yıldırım	Spor	45
19	Abdülkadir Yücelmen	Bu Ülke Hepimizin	Spor	45
20	Erdal Atabek	Demokratik Domates	Aktüel Yorum	87.5
21	Işık Kansu	Ankara kedisi	İç Politika	122.5
22	Okur / Yorum	-Üniversite için önemli olan -Kıdem ödencesi kalkıyor mu	Aktüel Yorum	238
			Toplam	1673.5
			Ortalama	%19.6

Cumhuriyet Gazetesi

EK-6

3 Haziran 2001

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun /Santim
1	İlhan Selçuk	Pertevnaili'den Hoca Fıkraları	Mizah	60.2
2	Oktay Akbal	Bir Kurtarıcı Aranıyor	İç Politika	62
3	Ali Sirmen	400 Darbe	Sanat	72
4	Oral Çalışlar	Marilyn Monreo 75 Yaşında	Biyografi	80.5
5	Aydın Engin	Bir kez daha demokrasi sorgulaması	İç Politika	78
6	Hikmet Çetinkaya	Yaşamı Kucaklamak	Edebiyat	72
7	Tayfun Talipoğlu	Arılar amblemlerde değil liderlerin yüreğinde olsa.	İç politika	78
8	Orhan Bursalı	Rekabet her şeydir mi	Ekonomi	74
9	Sadi Tekelioğlu	Mora Şeyh, Danimarka'ya Şeriatı getirecek	Dünya	80
10	Mustafa Erdemol	Pembe renkli polisler rahatlayacak mı	Dünya	125
11	Berna Demiryol	Dangalı Portakallar	Dünya	135
12	Mahmut Sert	Umutlandırıcı Oyun	Spor	35
13	Yalçın Doğan	Kan ve Gözyaşından Hırslı Kemiklere	Dış Politika	62
14	Öztiin Akgüç	İç Borçlanma Sorunu Nasıl Çözülecek	Ekonomi	80
15	Mustafa Balbay	Ormanda Manda	Ekonomi	76
16	Abdülkadir Yücelmen	Geçmişin Sırrı Suyun Altında	Spor	42
17	Cüneyt Arcayürek	Çalışanlar Emanetçiye Karşı	Ekonomi	54
18	Enis Batur	Ara Güler'den Klişe Bozucu bir film	Sanat	82
19	Zeynep Oral	Bugün Tiyatro Festivali Sona erecekti	Sanat	157.5
20	Deniz Kavukçuoğlu	Paranoya	Sanat	72
21	Oktay Ekinci	Stockholm Bildirgesi	Aktüel yorum	66
22	Deniz Som	Vaziyet	Aktüel yorum	133
23	Okur / Yorum	-Ulus Devlet Örgütlenmesi -TB'den Siyasal Partilere	İç politika	161
			Toplam	1967.2
			Ortalama	% 23.1

Cumhuriyet Gazetesi

EK-7

4 Haziran 2001

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun /Santim
1	Halit Çelenk	Kırk Yıllık Serüven	Siyasal Tarih	48
2	Emre Kongar	Yağma Sosyolojisine Giriş	İç Politika	64
3	Erdal Atabek	Çocuğuma Okul Arıyorum	Eğitim	79.6
4	Oral Çalışlar	12 Eylül Anayasası ve MHP'nin çekinceleri	İç Politika	80.5
5	Aydın Engin	Bir Gazeteci Kitabı	Aktüel Yorum	72
6	Tüney Köse-Ayşe Sayın-Emre Kaplan-Bülent Sarıoğlu	Parlamento Kulisi	İç Politika	157.5
7	Mehmet Sucu	Enternet	İnternet	157.5
8	Orhan Erinç	Evren'in Aziziye Tepesi	İç Politika	65
9	Necati Doğru	Öleceksek Türk Tütünüyle Ölelim	Ekonomi	88.5
10	Erol Manisalı	Kemal Derviş ne dediğinin farkında mı	Dış Politika	67
11	Türkel Minbaş	Tütünde Geç Kalmadık mı?	Ekonomi	58
12	Yakup Kepenek	Bölünme yerine	İç politika	67
13	Ergin Yıldızoğlu	Devrilme Noktası	Ekonomi	133
14	Türkan Saylan	Avrupa Birliğine girerken sivil toplum örgütleri	Aktüel yorum	61
15	Işık Kansu	Ankara Kulisi	Ekonomi	122.5
16	İsmet Ülker	Everest'e varan iki	Spor	47
17	Mustafa Balbay	Ya-Sallama Çalışmaları	Ekonomi	76
18	Atilla İlhan	Memleketin 1 Numaralı Davası	Siyasal tarih	110
19	Okur / Yorum	-RTÜK -Cumhuriyet'e kanat gerenler	Aktüel Yorum	244
			Toplam	1798.1
			Ortalama	% 21.1

Cumhuriyet Gazetesi

EK-8

5 Haziran 2001

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun /Santim
1	İlhan Selçuk	Küreselleşme, Derviş, Manda üzerine	Ekonomi	62
2	Oktay Akbal	Burası benim Türkiyem değil	Aktüel Yorum	52.5
3	Toktamış Ateş	Kim kim için ve kimin adına	İç Politika	72
4	Ali Sirmen	Araba Sefası Mavnası	Dış Politika	74
5	Oral Çalışlar	Şeriatla mücadele ediyoruz derken	Eğitim	84
6	Aydın Engin	İnternet Yasasına Katkı	Teknoloji	84
7	Hikmet Çetinkaya	Dinci Örgütlenme	Eğitim	82
8	Orhan Birgit	Bürokrasi dediğin Direnir	İç Politika	64
9	Özgen Acar	Kavşak	Dünya	157.5
10	Yalçın Doğan	Erdal Bey Hazırlanıyor	İç Politika	58
11	İzzetin Önder	Sıkışıklığın yarattığı Fırsatçılık	Ekonomi	55
12	Şükran Soner	Kırmızı Kalem	Ekonomi	68
13	Selim İleri	Aksaray'da bir Cami	Edebiyat/Tarih	61
14	Orhan Bursalı	Tüy Dikme Yarışı	İç Politika	53
15	Metin Erksan	Parapsikoloji	Aktüel yorum	68
16	Deniz Sam	Vaziyet	Aktüel Yorum	133
17	Halit Deringör	Şartlı Fenerbahçelilik	Spor	45
18	Abdülkadir Yücelman	Bunun adı devlete karşı suç	Spor	45
19	Cüneyt Arcayürek	Kelepir Denek Ülke	Ekonomi	67
20	Mustafa Balbay	Kurullar: Yeni yapılanma mı, Yerden kapılanma mı	Aktüel Yorum	79
21	İşıl Özgentürk	Sessiz Ölüm	Sanat	121
22	Okur / Yorum	Trakya'nın Şah Damarı Kesiliyor	Çevre	90
			Toplam	1665
			Ortalama	%19.5

Cumhuriyet Gazetesi

EK-9

6 Haziran 2001

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun /Santim
1	İlhan Selçuk	Hocanın Felsefesi	Mizah	63
2	Hikmet Bile	Türkiye'nin işi zor	Dış Politika	66
3	Engin Yıldızoğlu	ABD ve Asya	Dünya	80
4	Oral Çalışlar	Basına ağır cezalar Geliyor	Medya	70
5	Hikmet Çetinkaya	Beklenti	İç Politika	72
6	Günay Öz	'Demokratik' Leviathan	Medya	63
7	Orhan Birgit	Kim bu adam kuzum	Spor	64
8	Necati Doğru	Gitt... Gıdak... Lobi!	Ekonomi	117
9	Yalçın Doğan	İnsanlar değil Fabrikalar taşıyor!	Ekonomi	49
10	Sadullah Usumi	Buğday üreticisine Yine yazık oldu	Ekonomi	72
11	Özlem Yüzak	Taşrada bir kadın Banka müdürü	Ekonomi	54
12	Turgay Fişekçi	Balkanlar	Kültür	60
13	Deniz Kavukçuoğlu	Muhteşem Üçlü	Aktüel Yorum	62
14	Oktay Ekinci	Artık TAV ile yürüyelim	Çevre	64
15	Deniz Som	Vaziyet	Aktüel Yorum	133
16	Abdülkadir Yücelman	Adama Beylik Vermişler	Spor	31
17	Cüneyt Arcayürek	Gidişat	Dış Politika	72
18	Atilla İlhan	İlginç Soru, İlginç Cevap	Siyasal Tarih	112
19	Okur / Yorum	Sigaramın Dumanı Yoktur Emperyalizmin İmanı	Ekonomi	118
			Toplam	1422
			Ortalama	% 16.7

Cumhuriyet Gazetesi

EK-10

7 Haziran 2001

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun /Santim
1	İlhan Selçuk	Aş Eriyoruz	İç politika	56
2	Oktay Akbal	Holivat Filmlerindeki Gibi	Aktüel Yorum	58
3	Toktamış Ateş	Atatürk'ün Bütün Eserleri vs.	Siyasal Tarih	72
4	Ali Sirmen	Tantanlı anılar	İç Politika	82
5	Hikmet Çetinkaya	Tantan'ın istifası	İç Politika	78
6	Aydın Engin	Yazık o halka ki...	İç Politika	78
7	Orhan Bursalı	Bilimsiz hükümet ve ülke olur mu?	Aktüel Yorum	68
8	Orhan Erinç	ANAP Kazanı Fokurduyor	İç Politika	50.2
9	Erol Manisalı	Gümrük Birliğinin Sonuçları	Ekonomi	90
10	Necati Doğru	Tantan'ı Yediler	İç politika/Ekonomi	10.35
11	Yalçın Doğan	Tantan'ın Kaçırıldığı Fırsat	İç Politika	65
12	Taner Berksoy	Geçen Yıldan Farkımız	Ekonomi	72
13	Şükran Soner	Kirli Eller İttifakı	İç Politika	82
14	Atilla Birkiye	Eva Siao ve Yol	Edebiyat	67
15	Emre Kongar	Cumhuriyet'in Yazar-Çizer Kadrosu	Medya	55
16	Ahmet Cemal	Yaşamayı Daraltmak	Felsefe	60
17	Ümit Zileli	Kör Ve Duyarsız Bir Toplum	Aktüel Yorum	74
18	Deniz Banoğlu	STK'lerde Unuttuğumuz Bir Şey Var	Aktüel Yorum	64
19	Deniz Sam	Vaziyet	Aktüel Yorum	133
20	Doğan Hasol	Galatasaray'da Durum	Spor	46
21	Abdülkadir Yücelmen	Lider Kolay Çıkıyor	Spor	46
22	Cüneyt Arcayürek	Gerçekleşen Beklenti	İç Politika	84
23	Mustafa Balbay	Anaplının Çırpınışı mı Kurtuluşu mu	İç Politika	74
24	Mahmut Sert	Beceriksiz ve Dilsiz	Spor	32
25	Okur – Yorum	-Tarikatlar , ödünler, cinayetler -Uzmanlık tartışması	Aktüel Yorum	177
			Toplam	1856.7
			Ortalama	%21.8

Cumhuriyet Gazetesi

EK-11

8 Haziran 2001

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun /Santim
1	Cüneyt Arcayürek	Sorumlu Mu? İşte	İç politika	72
2	Mustafa Balbay	Güçlü Ziyaret	Dış Politika	72
3	İlhan Selçuk	Ayıp Bize	İç Politika	54
4	Hikmet Bila	Tantan ve Derviş	İç Politika	50
5	Ali Sirmen	Foça'da Balık Çok Ama Balıkçaya Ekmek Yok	Ekonomi	64
6	Oral Çalışlar	Daniel Cohn Bendit'yle 30 Yıl Sonra	Siyasal Tarih	75
7	Aydın Engin	Pandora'nın Kutusu	İç Politika	78
8	Hikmet Çetinkaya	Bir Damla Göz Yaşı	Aktüel yorum	80
9	Server Tanilli	Radikal, Yenileştirici Ve Devrimci	Dış Politika	66
10	Orhan Birgit	Tantan'ın Strateji Yanlılığı	İç Politika	56
11	Necati Doğru	Nepo Mesut İle Honest Tantan	İç Politika	105
12	Erol Manisalı	Gümrük Birliğinin Sonuçları	Ekonomi	80
13	Erol Manisalı	Latin Amerika, Amerika ve Biz	Dış Politika	60
14	Özti Akgüç	Saydamlık Yoksa Dedikodu Yaygınlaşır	Ekonomi	70
15	Sadullah Usumi	Tarım Kesiminde Faiz Oyunları	Ekonomi	62
16	Selim İleri	Aksaray'da Bir Cami	Edebiyat Tarihi	60
17	Vecdi Sayar	Varsın Sanata Değer Vermesinler	Sanat	74
18	Erdal Atabek	İzleyici Gözüyle	Sanat	72
19	Müşerref Hekimoğlu	Geçmişe Özlem	Aktüel Yorum	72
20	Deniz SOM	Vaziyet	Aktüel Yorum	133
21	Abdülkadir Yücelman	Hesabı Kim Ödeyecek	Spor	34
22	Ahmet Kurt	Taşınma Su	Spor	34
23	Atilla İlhan	Türk Halkı Yutmuyor	Edebiyat	100
24	Okur-Yorum	-Türkiye'de Siyaset Açmazı -Savunma ve Avukat	Aktüel Yorum	141
			Toplam	1764
			Ortalama	%20.7

Cumhuriyet Gazetesi

EK-12

9 Haziran 2001

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun /Santim
1	İlhan Selçuk	Tantan Yalnız Mıydı?	İç Politika	50
2	Oktay Akbal	Hakimiyet Dorukları İle Savaşım	İç Politika	63
3	Toktamış Ateş	Masalların Masalı	Aktüel Yorum	72
4	Ali Sirmen	Foça'da Çiftçinin Hali Balıkçıdan Beter	Ekonomi	72
5	Oral Çalışlar	Basına Ağır Cezalar Geliyor	Medya	70
6	Aydın Engin	Hey Hukukçular Bana Yardım Edin	Siyasal Tarih	92.4
7	Hikmet Çetinkaya	Biröl'un Sağ Gözü	Aktüel Yorum	70
8	Ataol Behramoğlu	İnsanın Evrendeki Yeri	Felsefe	82
9	Orhan Erinc	Koalisyonun Başarısı	İç Politika	62
10	Necati Doğru	Çember daralıyor	İç Politika	123
11	Yalçın Doğan	Basılan Otelde Bakan Ağrlamak	Dış Politika	62
12	Şükran Soner	Oldu Bitti	Ekonomi	60
13	Selmi Andak	Dansın Sultanları	Sanat	61
14	Zeynep Oral	Batman'a Giderken	Aktüel Yorum	66
15	Emin Gürses	Washington-Moskova Rekabet Alanı	Dış Politika	70
16	Işık Kansu	Ankara Kulisi	Ekonomi	123.9
17	Vedat Özdemiroğlu	Uzaylı'nın Türkiye Günlüğü	Aktüel Yorum	100
18	Halit Deringör	Kedi Yumakla Oynar Gibi	Spor	45
19	Abdülkadir Yücelman	Kazananlar Ne Kazandı, Kaybedenler Ne Yitirdi?	Spor	45
20	Cüneyt Arcayürek	Ne Hallerdeyiz	İç Politika	72
21	Mustafa Balbay	Sağ-Anak Halinde Arayışlar	İç Politika	82
22	Erdal Atabek	Niyetiniz Bozuk Galiba	Aktüel Yorum	108
23	Okur /Yorum	Hukuk Reformu, Ama Hemen	Aktüel Yorum	114
			Toplam	1765.3
			Ortalama	% 20.7

Cumhuriyet Gazetesi

EK-13

10 Haziran 2001

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun /Santim
1	Cüneyt Arcayürek	Ecevit'le Olmayacak Duaya Amin	İç Politika	62
2	Mustafa Balbay	Önce Ortaçağ'dan Çıkalım Sonra Her Yere Girelim	İç Politika	62
3	İlhan Selçuk	Ne Seçimi Be	Aktüel Yorum	50
4	Oktay Akbal	Halka-İ Bela	Aktüel Yorum	70
5	Ali Sirmen	Üç bin Yıllık Tiyatrosu Olan Garip Adam	Aktüel Yorum	74
6	Oral Çalışlar	Sadi Özpolat Ve Mehmet Gül	İç Politika	70
7	Aydın Engin	Bir Kaçamak Ve Baştan Çıkmak	Anı	75
8	Hikmet Çetinkaya	Dolunay	Edebiyat	82
9	Tayfun Talipoğlu	Cennetin adı Karadeniz	Çevre	112.5
10	Orhan Bursalı	Karşı Atak	İç Politika	70
11	Uğur Hüküm	İstanbul Müzikleri Royaumant Manastırında	Sanat	110
12	Erdinç Utku	Yolcu Yolunda Gerek	Aktüel Yorum	123
13	Gürhan Üçkan	Küçük Adam Ne Alemdesin Sen	Aktüel Yorum	70
14	Yalçın Doğan	Every Single Person, Dost Mu, Düşman Mı?	Dış Politika	60
15	Özün Akgüç	Mali Piyasaların Yararı Var Mı?	Ekonomi	72
16	Enis Batur	Alaturka Metafizik	Edebiyat	80
17	Deniz Kavukçuoğlu	Susmak, Seyretmek	Aktüel Yorum	74
18	Oktay Ekinci	Tantan'a Çevre Ödülü	Aktüel Yorum	64
19	Deniz Som	Vaziyet	Aktüel Yorum	133
20	Altan Ayanoğlu	Eşekli Kütüphane Memuru	Spor	34
21	Abdülkadir Yücelman	Vedat Türkkkan Ve At Sevgisi	Spor	48
22	İşıl Özgentürk	Al Gözüm Seyreyle	Aktüel Yorum	100.5
23	Okur / Yorum	Nelerin Bedelini Ödütyoruz	Aktüel Yorum	105
			Toplam	1801
			Ortalama	%21.1

Cumhuriyet Gazetesi

EK-14

11 Haziran 2001

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun /Santim
1	İskender Özturanlı	Yasalar ve Siyasal İktidarlar	İç Politika	82
2	Emre Kongar	Yağmanın Kurumlaşması	Siyasal Tarih	68
3	Erdal Atabek	Başarılar Diliyorum	Eğitim	80
4	Oral Çalışlar	İnterneti de Türkleştirdik	Aktüel Yorum	72
5	Aydın Engin	Kamunun Bankaları Ve Kendisi	Ekonomi	72
6	Tüney Köse-Ayşe Sayın- Emine Kaplan-Bülent Sarıoğlu	Parlamento Kulisi	İç Politika	157.5
7	Mehmet Sucu	Enternet	Aktüel Yorum	157.5
8	Orhan Erinç	Patıcanlı Bir Yazı	Ekonomi	75
9	Necati Doğru	Merhaba	Aktüel Yorum	108
10	Erol Manisalı	Ayrılan Yollar	Dış Politika	72
11	Türkel Mimbaş	Swap 3.Krizi Önler Mi	Ekonomi	52
12	Yakup Kepenek	Yine Üniversite	Eğitim	70
13	Ergin Yıldızoğlu	Nükleer Enerji Sektöründe Tehlikeli Gelişmeler	Ekonomi	132
14	Cüneyt Akalın	Üniversite Özelleştirilemez	İç Politika-Eğitim	72
15	Işın Kansu	Ankara Kedisi	İç Politika-Ekonomi	122.5
16	Mustafa Balbay	Yas – Allayıp Pullama	Ekonomi	86
17	Mahmut Sert	Galatasaray'da Yenilenme Sorunu	Spor	42
18	Ziya İşıkuştün	Bu Rekor Zor Kırılır	Spor	21
19	Atilla İlhan	Küreselleşme, İncilden Esinlenmiş	Aktüel Yorum	108
20	Yılmaz Şipal	SSK ve Topluluk Sigortası	Hukuk	85.5
21	Okur / Yorum	-Küreselleşme -Nüfus kirliliği	Aktüel Yorum	214
			Toplam	1949
			Ortalama	% 22.9

Cumhuriyet Gazetesi

EK-15

12 Haziran 2001

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun /Santim
1	Cüneyt Arcayürek	Koruma Altında Yaşamak	Dış Politika	86
2	Mustafa Balbay	Makedonya'da Nato-BM Gözetiminde Terör	Dış Politika	102
3	İlhan Selçuk	Vurgulama	Aktüel Yorum	50
4	Oktay Akbal	Onur Diye Diye!	Aktüel Yorum	50
5	Toktamış Ateş	Paralı Eğitim Karışması	Eğitim	64
6	Ali Sirmen	Yeni Krizler Kapıda	Aktüel Yorum	74
7	Oral Çalışlar	Erkekler Kadınlara Malları Verir mi?	Hukuk	77
8	Hikmet Çetinkaya	Fazilet Kapatılır mı?	İç Politika	68
9	Aydın Engin	İki Gazeteci Kitabı Daha	Medya	75
10	Orhan Birgit	Sözleri Ve Özleri Tutuyor Mu?	İç Politika	70
11	Özgen Acar	Kavşak	Dış Politika	157.5
12	Yalçın Doğan	RP Avrupa'dan Dönerken, FP Bulutları	İç Politika	65
13	İzzettin Önder	Eleştiri Görüntüsü Altında Savunma	Ekonomi	75
14	Şükran Soner	Uçurum Büyüyor	Ekonomi	67
15	Selim İleri	Firs	Edebiyat	66
16	Orhan Bursalı	Nereden, Nasıl Bakmalı	Bilim	96
17	Deniz Som	Vaziyet	Aktüel Yorum	133
18	Halit Deringör	Trilyonerler Yatırıyoruz	Spor	36
19	Abdülkadir Yücelman	Trilyonlar Havada Uçuyor	Spor	28
20	Işıl Özgentürk	Bir Krize Daha Mı	Ekonomi	78
21	Okur / Yorum	-Ormanları Korumada Öneri -Cumhuriyet ve Reklam	Çevre/Medya	201
			Toplam	1718.5
			Ortalama	% 20.2

Cumhuriyet Gazetesi

EK-16

13 Haziran 2001

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun /Santim
1	Cüneyt Arcayürek	Dayatma	Ekonomi	76
2	İlhan Selçuk	Cumhuriyet Herkese Lazım Olabilir	Aktüel Yorum	62
3	Eşref Özdemir	Televizyon Ve Çocuk	Medya	70
4	Hikmet Bila	Tantan, 30 Ekim 2000	İç Politika	62
5	Engin Yıldızoğlu	III.Yolun Zaferi (I)	Dış Politika	78
6	Oral Çalışlar	Timothy Mc Veigh Ve Nayime	Aktüel Yorum	75
7	Hikmet Çetinkaya	Alternatif Futbol	İç Politika	78
8	Alpaslan Bektay	Özelleştirme Hortumlama Ve Bir Anı	Ekonomi	72
9	Orhan Birgüt	Sirk Çadırının Aynaları	İç Politika	76
10	Necati Doğru	Merhaba	İç/ Dış Politika	118
11	Yalçın Doğan	İlk Kez Açıklanan Fatura Korkunç	İç Politika	62
12	Sadullah Usumi	Bankasız Tarım Sektörü Olamaz	Ekonomi	58
13	Özlem Yüzak	Türkiye ve Dönüşüm Sancısı	İç Politika	40
14	Turgay Fişekçi	İstanbul'da Bir Zürafa	Edebiyat	48
15	Deniz Kavukçuoğlu	Mide Bulandırıcı Bir Fıkra	Ekonomi	74
16	Deniz Sam	Vaziyet	Aktüel Yorum	133
17	Oktay Ekinci	Mimarlık ve Şehircilik Yarışmaları	Çevre	64
18	Mehmet Sert	Gerçek Beşiktaşlı	Spor	42
19	Abdülkadir Yücelman	Bilgi Neredeyse	Spor	42
20	Atilla İlhan	Eden Bulur Dünyası Bu	Dış Politika	115
21	Okur/ Yorum	-İş Bankası Ve CHP Hisseleri -Basın Değirmeni	Ekonomi-Medya	240
			Toplam	1685
			Ortalama	% 12.8

Cumhuriyet Gazetesi

EK-17

14 Haziran 2001

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun /Santim
1	Cüneyt Arcayürek	Siyasal İşlemden Beklenti	İç Politika	76
2	Mustafa Balbay	IMF'nin Zor- Balığı	Ekonomi	68
3	İlhan Selçuk	Zarar Ve Ticaretin Büyük Karı	Aktüel Yorum	64
4	Oktay Akbal	Dalganın Dolar Gibi Ey Suçlular	Aktüel Yorum	52
5	Toktamış Ateş	Keyiflik Dil Tartışmaları	Aktüel Yorum	66
6	Ali Sirmen	Bu kafa ile gidersek	Aktüel Yorum	70
7	Hikmet Çetinkaya	Yaşam zor	Dış Politika	82
8	Aydın Engin	Telekulak, Kocakulak, Medyakulak	Medya	84
9	Orhan Erinoç	Şinazesinden Çıkan Tartışma	Medya	74
10	Necati Doğru	Merhaba	Ekonomi	126
11	Yalçın Doğan	Karahasanoğlu Bilmecesi Kimler Engelliyor	İç Politika	64
12	Taner Berksoy	Belirsizlik, Risk Ve Hükümet	Ekonomi	74
13	Şükran Soner	Türkiye Nerede?	Ekonomi	74
14	Atilla Birkiye	Moskova Günlüğü	Edebiyat	62
15	Ahmet Cemal	Genliğin Yaşam Kültürü	Felsefe	68
16	Emre Kongar	Londra'daki İki Önemli Edebiyat Toplantısı ve Ciddi Eksiklikler	Edebiyat	68
17	Ümit Zileli	Kavgaya Dair	Felsefe	66
18	Deniz Som	Vaziyet	Ekonomi	133
19	Meriç Velidedeoğlu	Derviş'ten Kemalizm mi?	Aktüel Yorum	34
20	Doğan Hasol	Ali Sami Yen Stadı Projesi	Spor	46
21	Abdülkadir Yücelman	Hakemin Düdüğünü Kim Öttürüyor?	Spor	36
22	Okur / Yorum	Eğitim Öğrenim Ve Gönüllülük	Eğitim	142
			Toplam	1629
			Ortalama	% 19.1

Cumhuriyet Gazetesi

EK-18

15 Haziran 2001

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun /Santim
1	İlhan Selçuk	Medya Sanallaştıkça Sanallaşılıyor	Medya	60
2	Hikmet Bila	Ne Olacak Şu Makedonya'nın Hali	Dış Politika	60
3	Ali Sirmen	80'lik Delikanlı	Aktüel Yorum	74
4	Oral Çalışlar	F Tipi Cezaevinde Üç İnsan	Aktüel Yorum	84
5	Hikmet Çetinkaya	Utangaç	Eğitim	74
6	Aydın Engin	Anayasayı Uzlaşarak Değiştiriyorlar	İç Politika	87.5
7	Orhan Birgit	O Kafa	Dış Politika	68
8	Server Tanilli	Bu Yılki Felsefe Soruları	Eğitim	60
9	Duygu Asena	Medeni Yasa Tasarısı 2002'de Yürürlükte	İç Politika	126
10	Necati Doğru	İhanetin Son Perdesi	İç politika	100
11	Erol Manisalı	Göz Boyama Oyunu, Yanlış Zeminde Savaş	Dış Politika	76
12	Özlem Akgüç	Doğru Ya Da Yanlış Görüntüler	Ekonomi	52
13	Sadullah Usumi	Tekel de IMF'ye Kurban Ediliyor	Ekonomi	70
14	Selim İleri	Yaz Okumları	Edebiyat	74
15	Erdal Atabek	Destan Güzelliğinde Bir Öykü	Sanat	84
16	Deniz Sam	Vaziyet	Aktüel Yorum	133
17	Müşerref Hekimoğlu	Leyla Bebeğin Kahkahası	Aktüel Yorum	46
18	Ahmet Kurt	Gerçek Kayıp	Spor	44
19	Abdülkadir Yücelman	Alan Memnun Satan Memnun	Spor	46
20	Cüneyt Arcaytöre	Ne Olmuyor Ne Oluyor	Ekonomi	76
21	Mustafa Balbay	TOBB Miras Yedi!	Ekonomi	74
22	Atilla İlhan	Laik Fransa'ya Haçlı Saldırı	Siyaset Tarih	110
23	Perihan Ergun	Sekiz Ay Arayla Çok Acıtan Bir Tokat Daha	Aktüel Yorum	48
24	Okur/ Yorum	-Medya Devleri -Solda Partileşme ve Eksik Olan Ne ?	İç Politika Medya	273
			Toplam	1999.5
			Ortalama	% 23.5

**1-15 HAZİRAN 2001 TARİHLERİ ARASINDA RADİKAL
GAZETESİNDE YAYINLANAN KÖŞE YAZILARININ İŞLENEN
KONULAR VE NİCELİK BAKIMINDAN ANALİZİ**

Radikal Gazetesi

EK-19

1 Haziran 2001

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun Cm
1	İsmet Berkan	Niyeti Bozmak	Ekonomi	72
2	Türker Alkan	Yaşasın Bürokrasi	Aktüel Yorum	60
3	Mine G. Kırkkanat	Baykuş İmparatorluğu	Siyasal Tarih	104
4	Haluk Şahin	Deli Gömleği Nasıl Giyilir	Ekonomi	62
5	Murat Belge	Kıbrıs ve Çekoslovakya	Dış Politika	74
6	M. Ali Kışlalı	Yaşamsal AGSK	Dış Politika	74
7	Bülent Kahraman	Siyasetteki Değişimin Çıkmazı	İç Politika	77
8	Avni Özgünel	Demokrasi Öğütülecek	İç Politika	77
9	Uğur Civelek	Nereye Gidiyoruz	Ekonomi	74
10	Esin Çetinel	Pusula	Ekonomi	54
11	Semih Gümüş	Son Efsane Gitti	Spor	68
12	Zeki Coşkun	Tavus Tüylü Tavuklar	Edebiyat	60
13	Hakkı Devrim	Cihannüma	Aktüel Yorum	133.3
		Toplam:	1098.5	
		Ortalama:	%11.6	

Radikal Gazetesi**EK-20****2 Haziran 2001**

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun Cm
1	Perihan Mağden	Müthiş Sanayi Toplumu	İç Politika	96
2	İsmet Berkan	Bir Piyasa Fıkrası	İç Politika	72
3	Türker Alkan	Niyetini Aşmayanlar	İç Politika	72
4	Haluk Şahin	Parekende Akıl Toptan Delilik	Ekonomi	72
5	Murat Yetkin	Hükümete Kaç Bakanla Bakılır	İç Politika	87
6	Mine G. Kırıkkanat	İslam ve Demokrasi	İç Politika	78
7	Murat Belge	İnternet Nasıl Enterne Edilir	Aktüel Yorum	74
8	Erol Tuncer	Koalisyonlar	Siyasal Tarih	77
9	Bahadır Kaleağası	Türksün Sen Türk Kal!	Dış Politika	182
10	Gündüz Aktan	İnanç, Zeka ve Dar Çıkar	Ekonomi	70
11	Erol Katırcıoğlu	İş Dünyası ve Değişim	Ekonomi	68
12	Esin Çetinel	Pusulula	Ekonomi	54
13	Ali Hakan	"Olur mu Hiç"	TV Eleştiri	24.7
14	Cüneyt Karyürek	"Sporcu mu o da ne?"	Spor	63
15	Semra Demirkol	Ne Manoco'lu ne onsuz!	Spor	62
16	Ülkü Taner	Ya Çocuklar Okumazsa	Edebiyat	174
17	Serhan Ada	Otuz Saniyelik Fotoğraf	Sanat	81
18	Hakkı Devrim	Cihanntırma	Aktüel Yorum	133
			Toplam	1539.7
			Ortalama	%14.8

Radikal Gazetesi**EK-21****3 Haziran 2001**

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun Cm
1	Perihan Magden	Çıplak Fotoğrafların Kat Kat Giysileri	Aktüel Yorum	72
2	İsmet Berkan	Tutunamamak ve Düşmek	Aktüel Yorum	72
3	Türker Alkan	Gül Be Kardeşim	İç Politika	72
4	Haluk Şahin	Tegrem'in Son Marifetleri	İç Politika	72
5	Mine G. Kırıkkanat	Al Elimi Yaz Salih	Edebiyat	82
6	Murat Belge	Türk Vilayeti	Dış Politika	82
7	Murat Yetkin	Saddam Zamları Kapıda	Dış Politika	82
8	Yorgo Kırbaki	Krizler Yaşadık	Dış Politika	90
9	Erdal Güven	1960 Anlaşmaları mı Dediniz	Siyasal Tarih	78
10	Boran Tuncer	Yalova'nın düşündürdükleri	Ekonomi	76
11	Mahfi Eğilmez	Esther Hanım	Anı	48
12	Yiğit Bulut	Dengesizler	Ekonomi	64
13	Serdar Kuzuluoğlu	O Güzel İnsanları Bir Görmek İsterim	Bilim	47
14	Ali Hakan	Medya Meydanı	TV Eleştiri	25
15	Ahmet Çıkar	İnönü'de Kardeş Keyfi	Spor	52
16	Yiğiter Uluğ	Efsaneler ve Öf-Saneler	Spor	52
17	Gündüz Vassaf	İsim İsim Yoksulluk	Aktüel Yorum	76.5
18	Şükrü Yavuz	Medyanın Adam Edilmesine Dair Kanun Teklifi	Medya	117
19	Hakkı Devrim	Cihannüma	Aktüel Yorum	133
20	Funda Özkan	Kulis	İç Politika Ekonomi	150.5
			Toplam:	1618
			Ortalama:	%17.1

Radikal Gazetesi**EK-22****4 Haziran 2001**

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun Cm
1	İsmet Berkan	Küreselleşmeden Anlaşılan	Aktüel Yorum	96
2	Mine G. Kırıkkanat	Yabancı Gözle Tesettür	Aktüel Yorum	82
3	Hasan Bülent Kahraman	Değişimin Yönünü Değiştirmek	İç Politika	72
4	Gündüz Aktan	Liderlik ve Yönetim	İç Politika	70
5	Uğur Gürses	Kitaptaki Gibi Olmuyor	Ekonomi	69
6	Emre Timurkan	Kur Düşüklüğü	Ekonomi	79
7	Uğur Civelek	Kısa Vadeye Dönüş	Ekonomi	70.5
8	Ahmet Çakır	Dramatik Final	Spor	48
9	Kaan Kural	'Wild Wild' Efes	Spor	60
			Toplam	646.5
			Ortalama	%6.8

Radikal Gazetesi

EK -23

5 Haziran 2001

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun Cm
1	İsmet Berkan	Avrupa Güvenliği ve Türkiye	Dış Politika	82
2	Türker Alkan	Küreselleşme ve Demokrasi	Dış Politika	63
3	M. Ali Kışlalı	Türkiye'nin Gücü	Dış Politika	76
4	Hakkı Devrim	Channuma	Aktüel Yorum	133
5	Nuray Mert	Karanlık Yol	İç Politika	82
6	Murat Yetkin	ABD ile Irak ve AGSK Gerginliği	Dış Politika	136,5
7	Murat Belge	Ulusal-Üstünün Felsefesi	Dış Politika	74
8	Turhan Erdem	Ülküdaş Hanedanlığı	İç Politika	77
9	Turgut Tahranlı	Dr. Saadettin İbrahim	Dış Politika	73
10	Mahfi Eğilmez	Kur Tartışmaları	Ekonomi	66
11	Ali Hakan	Medya Meydanı	TV Eleştiri	25
12	Mehmet Demirkol	Milli Takımdan Manzaralar	Spor	63
13	Cüneyt Koryürek	Futbol, Rant ve Politika	Spor	65
14	Sevin Okyay	Pamuk Tarlalarına Veda	Sanat	70
15	Okur/Yorum	Çözüm: Yeni bir Kolluk	Aktüel Yorum	182
			Toplam	1267.5
			Ortalama	%13.4

Radikal Gazetesi

EK-24

6 Haziran 2001

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun Santim
1	Perihan Mağden	Hala Sürüyor İşte	Aktüel Yorum	86.6
2	İsmet Berkan	Yine AGSK	Dış Politika	96
3	Türker Alkan	Ehemmiyetine Binaen	Aktüel Yorum	63
4	Mine G. Kırıkkanat	Yabancı Gözüyle İslamiyet	Aktüel Yorum	78
5	Hakkı Devrim	Cihannüma	Yorum/İç Politika	133
6	Haluk Şahin	Karamsarlığa Reddiye	İç Politika	64
7	Murat Yetkin	Ankara Avrupa'nın Oyununu Bozuyor	Dış Politika	98
8	H. Bülent Kahraman	Değişimin Kuralı	Dış Politika	77
9	Cüneyt Koryürek	Rastlantılar Zinciri	Siyasal Tarih	74
10	Mustafa Aşen	KOBİ'ler Güçlüklerİçindeler	Ekonomi	78
11	Funda Özkan	Kulis	Ekonomi	150.5
12	Uğur Gürses	Kur-faiz Dengesi veFiyatlar	Ekonomi	66
13	Güven Sak	Garip Bir Tedirginlik	Ekonomi	47
14	Ahmet Çakır	Burası Türkiye Abicim	Spor	54
15	Cengiz Alpman	Dananın Kuyruğu Eylül'de Kopacak	Spor	45
16	Kaan Kural	11 Dakika	Spor	42
17	Can Barslan	En Büyük Stundman Bizim Stundman	Sanat	55.5
			Toplam	1307.6
			Ortalama	% 13.8

Radikal Gazetesi

EK-25

7 Haziran 2001

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun Cm
1	Perihan Mağden	Hey Uzaylı: Dansa var mısın?	Aktüel Yorum	105
2	İsmet Berkan	Tantan Sonrası	İç Politika	64
3	Türker Alkan	Henüz Yolun Çok Başındayız	Ekonomi	66
4	Mehmet Ali Kışlalı	Demokrasi İçin Sağduyu	Aktüel Yorum	74
5	Hakkı Devrim	Cihannüma	Aktüel Yorum	133
6	Nuray Mert	Vicdan Meselesi	Aktüel Yorum	74
7	Murat Yetkin	Ankara'da İç Sıkıntısı	İç PolitikaEkonomi	101.5
8	Turhan Erdem	Kimin İşi	Dış Politika	77
9	Mehmet Taşdiken	Bir Öncü Çalışma	Aktüel Yorum	74
10	Turgut Turhanlı	Kıbrıs'a Bakmak	Dış Politika	80
11	Mahfi Eğilmez	Vergi Anlaşmazlıkları	Ekonomi	68
12	Güven Saki	Arjantin'in Takası	Ekonomi	70.5
13	Ayhan Yılmaz	Paratonerler Uyuyor mu	Spor	67.5
14	Yiğiter Uluğ	Üç Perdelik Maç	Spor	56
15	Ali Hakan	Medya Meydanı	TV Eleştiri	25
16	Haydar Ergülen	Uykuya Övgü	Sanat	66
17	Okur/Yorum	Devlet Tabip Odası	Aktüel Yorum	185.5
			Toplam	1387
			Ortalama	% 14.6

Radikal Gazetesi

EK-26

8 Haziran 2001

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun Cm
1	İsmet Berkan	Sözde	Medya	52
2	Türker Alkan	Kimsiniz?	Aktüel Yorum	50
3	Mine Kırıkkanat	İslamiyet ve Çağdaşlık	Aktüel Yorum	70
4	Hakkı Devrim	Cihannüma	Aktüel Yorum	130
5	Haluk Şahin	Tantan'dan Sonra	İç Politika	64
6	Murat Yetkin	İç İşlerine Dış İşleri Danışmanı	Dış Politika	101.5
7	Avni Özgürel	Siyasette Yeni Hesaplar	İç Politika	101.5
8	Bülent Kahraman	Demokrasinin İslamı	İç Politika	77
9	Murat Belge	Irak Vesaire	Dış Politika	74
10	M. Ali Kışlalı	Duvrovnik'e Türk Oteli	Dış Politika	74
11	Uğur Civelek	Bankacılar Mutlu mu?	Ekonomi	66
12	Mehmet Demirkol	Baş Ağrıtan Hastalar	Spor	50
13	Semih Gümüş	Nereden Nereye	Spor	64
14	Zeki Coşkun	Tasviye Memurları	Aktüel Yorum	74
			Toplam	1048
			Ortalama	% 11.0

Radikal Gazetesi**EK-27****9 Haziran 2001**

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun Cm
1	Perihan Mağden	Popüler Kültür Faciacıkları	Aktüel Yorum	100
2	İsmet Berkan	Haklısın Tarkan Burası Cehennem	Aktüel Yorum	90
3	Türker Alkan	Dilimiz Başka ŞeylerGönlüntz Başka	Aktüel Yorum	68
4	Haluk Şahin	Keşke Tartışabilseydik	Medya	72
5	Murat Yetkin	Siyaset Artık Değişmeli	İç Politika	102
6	Mine G. Kırıkkanat	Sigaranın Dumanı	Aktüel Yorum	84
7	Hakkı Devrim	Cihannüma	Aktüel Yorum	136.5
8	Murat Belge	Şirince	Çevre	72
9	Erol Tuncer	Güven Kaybı	İç Politika	77
10	Bahadır Kaleağası	Avrupa Birliğinin Kafası Karışık	Dış Politika	182
11	Funda Özkan	TPAO'dan 1 Milyon Dolarlık İkram	Ekonomi	138
12	Erol Katırcıoğlu	İsrail Deneyimi	Ekonomi	90
13	Ali Hakan	Medya Meydanı	TV Eleştiri	25
14	Cüneyt Koryürek	Ekrem Koçak Ayaklar Altında	Spor	73.5
15	Erkan Arseven	Neweygate	Spor	64
16	Serhan Ada	Venedik'te Yaylamak	Edebiyat	82
17	Ülkü Taner	Cumartesi Notları	Edebiyat Sanat	203
			Toplam	1659
			Ortalama	%17.5

Radikal Gazetesi**EK-28****10 Haziran 2001**

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun Cm
1	Perihan Mağden	Acı ve Mizah	Mizah	80
2	İsmet Berkan	Gay	Aktüel Yorum	72
3	Türker Alkan	Şaka Yapma CiddiyeAlırlar	Aktüel Yorum	90
4	Haluk Şahin	Çöp Kafalı İnsanlar	Çevre	72
5	Murat Yetkin	Rus İstihbaratının Kürtlerle İlişkisi	Dış Politika	84
6	Mine G. Kırıkkanat	İzafi Cinsellik	Aktüel Yorum	80
7	Hakkı Devrim	Cihannüma	Aktüel Yorum	133
8	Murat Belge	Milli Manşet Politikamız	Dış Politika	74
9	Avni Özgürel	Şanlı Yavuz, Kirli Havuz	Siyasal Tarih	266
10	Erdal Güven	Kazanılmış Haklar Verilmiş Sözler	Dış Politika	86
11	Mahfi Eğilmez	Devrim Yaratacak Bir Diyet	Ekonomi	55
12	Baran Tuncer	IMF'ye bir Türk Dostu Geliyor	Ekonomi	62
13	Yıran Bulut	Endeks Nereye Kadar	Ekonomi	85
14	Serder Kuzuluoğlu	Bana Bir Türk Ailesi Bulun, Hesap Sorayım	Medya	86
15	Ali Hakan	Medya Meydanı	TV Eleştiri	25
16	Yiğiter Uluğ	İstek Üzerine	Spor	100
17	Gündüz Vassaf	Kim Sorumlu	Sanat	70
18	Şükrt Yavuz	176. Hızlandırılmış Liderler Zirvesi	İç Politika Ekonomi	90
			Toplam	1610
			Ortalama	%17.0

Radikal Gazetesi

Ek-29

11 Haziran 2001

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun Cm
1	İsmet Berkan	Ölü Sayıcılar Ülkesi	Aktüel Yorum	82
2	Mine G. Kırıkkanat	Bir Namusun Tasfiyesi	Aktüel Yorum	90
3	Hasan Bülent Kahraman	Halk Tipi Uzmanlık	Medya	74
4	Erdal Güven	Meşru Çekmeceler	Dış Politika	90
5	Uğur Gürses	Otorite Ne Düşünür Açıkça	Ekonomi	72
6	Emre Timurkan	Yönetici Sorunu	Ekonomi	60
7	Uğur Civelek	Güveni Geri Kazanmak Gereği	Ekonomi	72
8	Cengiz Alpman	Manastır 1912	Spor	62
9	Sevin Okyay	Bu Beşli Evlere Şenlik	Sanat	123
10	Bayram Başyel	Irak'ın Kürt Gerçeği	Dış Politika	269.5
			Toplam	994.5
			Ortalama	%10.5

Radikal Gazetesi**Ek-30****12 Haziran 2001**

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun Cm
1	İsmet Berkan	Makedonya'da Olan Biten	Dış Politika	78
2	Türker Alkan	Gorbi Hatemi	Dış Politika	72
3	M. Ali Kışlalı	TSK Sorumluluğu	Dış Politika	82
4	Hakan Devrim	Cihanntıma	Aktüel Yorum	133
5	Nuray Mert	Herşeyin Özgürlüğü	Aktüel Yorum	75
6	Murat Yetkin	Bush Brüksel'de Ecevit'i Uyaracak	Dış Politika	124
7	Murat Belge	Ben Merkezci/Biz Merkezci	Medya	74
8	Turgut Turhanlı	Boğazlar'da Nükleer Atık	Dış Politika	75
9	Mahfi Eğilmez	Aşağılık Kompleksi	Ekonomi	145
10	Ali Hakan	Hayırlı Örnek	TV Eleştirisi	25
11	Mehmet Demirkol	Vur Ruhuma Neşterini	Spor	66
12	Sevin Okyay	Gönlümüze Açılan Sır Kapısı	Sanat	75
			Toplam	1206
			Ortalama	%12.7

Radikal Gazetesi**Ek-31****13 Haziran 2001**

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun Cm
1	İsmet Berkan	Yeni Televizyon Düzeni	Medya	96
2	Türker Alkan	Sevişme, Oku	Aktüel Yorum	68
3	Mine G. Kırkkanat	Vurun Kahpeye	Aktüel Yorum	82
4	Hakkı Devrim	Cihanntıma	Aktüel Yorum	133
5	Haluk Şahin	Köprüye Zam Aynen Devam	Aktüel Yorum	60
6	Murat Yetkin	Ankara Hayır Demeyi Öğreniyor	Dış Politika	102
7	Cüneyt Koryürek	Vazgeçilmeyen Hesaplar	Dış Politika	74
8	H. Bülent Kahraman	Demokrasi, İdeoloji, Bilim	Felsefe	77
9	Gündüz Aktan	Amerika'nın Rusya Politikası	Dış Politika	70
10	Mustafa Aysan	Neden Yapamıyoruz	Ekonomi	66
11	Uğur Gürses	Oyuncuların Rolü	Ekonomi	82
12	Güven Sak	İç Borç Takası	Ekonomi	72
13	Ahmet Çakır	İlişkiler ve Çelişkiler	Spor	58
14	Cüneyt Koryürek	Sayın Derviş	Spor	64
15	Can Barslan	Hain Japon, al sana bomba	Sanat	86
			Toplam	1190
			Ortalama	%12.5

Radikal Gazetesi

EK-32

14 Haziran 2001

Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun Cm
1	Perihan Mağden	Doğu'da Hakiki Siyaset	İç Politika	175
2	İsmet Berkan	Meclis Çalışsın Anayasa Değişsin	İç Politika	72
3	Türker Alkan	Vur Şemşiri Pir Aşkına	Aktüel Yorum	64
4	M. Ali Kışlalı	TÜSİAD Raporları	İç Politika	74
5	Hakkı Devrim	Cihannüma	Aktüel Yorum	133
6	Nuray Mert	168+1	Dış Politika	80
7	Murat Yetkin	Bush'dan Ecevit'e: Yanınızdayız	Dış Politika	102
8	Mehmet Taşdiken	O Şimdi Pazarcı	Aktüel Yorum	74
9	Turhan Erdemir	Krizden Kuruntu Çıkarmak	İç Politika	80
10	Turgut Turhanlı	Hakkımız Var mı	Aktüel Yorum	70
11	Mahfi Eğilmez	Rakipler Ne Durumda	Ekonomi	70
12	Güven Sak	Kaliforniya'dan Brezilya'ya	Ekonomi	72
13	Ali Hakan	Furya Zihniyeti	TV Eleştiri	25
14	Ayhan Yılmaz	Boş ve Hoş Mukaveleler Üzerine	Spor	76
15	Değer Eraybar	Gümüş Astar	Spor	46
16	Haydar Ergülen	Hazine Şehrine Yardım	Edebiyat	70
			Toplam	1283
			Ortalama	%13.5

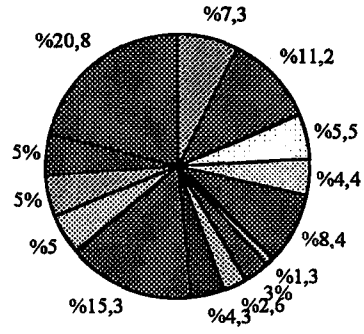
Radikal Gazetesi

EK-33

15 Haziran 2001

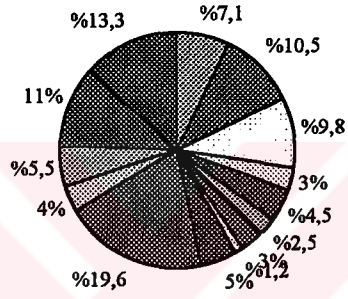
Köşe Yazısı Sayısı	Yazar Adı	Başlık	Konu	Sütun Cm
1	Türker Alkan	Kaç Milyon Standart	Aktüel Yorum	68
2	Mine G. Kırıkkanat	Arkamızdayız	Dış Politika	80
3	Hakkı Devrim	Cihannüma	Aktüel Yorum	133
4	Haluk Şahin	Haçlı Ordusu mu	Dış Politika	60
5	Murat Yetkin	Ecevit: Sorun da YokKriz de Yok	Dış Politika	102
6	Murat Belge	Suç Odağı Parti	İç Politika	74
7	M. Ali Kışlalı	Füze Kalkanı ve Türkiye	Dış Politika	78
8	Uğur Civelek	Zorunlu Tercihler	Ekonomi	60
9	Semih Gümüş	Asıl olan Kültür	Spor	75
10	Ahmet Çakır	İmparator ve Başbakan	Spor	60
11	Zeki Coşkun	Çiçek ve Ders Çalışmak	Edebiyat	74
12	Pınar Şenel	Büyük Görünmüş Gibi	Edebiyat	185.5
			Toplam	1049.5
			Ortalama	%11.1

CUMHURİYET GAZETESİ

- İç Dış Politika
- İç Dış Haber
- Ekonomi
- Bilim
- Kültür Sanat
- Magazin
- Diğer Yazı Dizisi
- Logo Başlık
- Borsa
- İlan
- Bulmaca Karikatür
- T.V.
- Spor

RADİKAL GAZETESİ

- İç Dış Politika
- İç Dış Haber
- Ekonomi
- Bilim
- Kültür Sanat
- Magazin
- Diğer Yazı Dizisi
- Logo Başlık
- Borsa
- İlan
- Bulmaca Karikatür
- T.V.
- Spor
- Köşe Yazısı - Yorum

YÜKSEK ÖĞRENİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZİ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

Soyadı : GÖNDEN ÖKTEM

Adı: Meltem

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe: TÜRK FİKİR GAZETECİLİĞİNDE DEĞİŞİM: CUMHURİYET VE RADİKAL GAZETELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Yabancı Dil: THE CHANGE IN TURKISH OPINION JOURNALISM: A COMPARATIVE STUDY OF CUMHURİYET AND RADİKAL NEWSPAPERS

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

1- Yüksek Lisans

2- Doktora

3- Tıpta Uzmanlık

**4- Sanatta
Yeterlilik**

(X)

()

()

()

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ:

Üniversite: EGE ÜNİVERSİTESİ

Fakülte: İLETİŞİM FAKÜLTESİ

Enstitü: SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Diğer Kuruluşlar:

Tarih: 2001

TEZ YAYINLANMIŞSA:

Yayınlayan:

Basım Yeri:

Basım Tarihi:

ISBN:

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı: YILMAZ, Sıdıka

Ünvanı: Yard. Doç. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL: TÜRKÇE	TEZİN SAYFA SAYISI: 251
TEZİN KONUSU (KONULARI): Tarihsel Süreçte Fikir Gazeteciliğinin Konumu ve Önemi 1980 Sonrası Dönemin Fikir Gazeteciliğine Etkileri Cumhuriyet ve Radikal Gazeteleri Örneğinde Türk Fikir Gazeteciliğinde Değişim	
TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER: 1-Fikir Gazeteciliği 2-Modern Gazete 3-Hedef Okuyucu Kitle 4-Toplumsal Değişim 5-Okuyucu Tercihleri	İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER: 1-Opinion Journalism 2-Modern Newspaper 3-Target Reader Group 4-Social Change 5-Reader Preferences
1-Tezimden Fotokopi Yapılmasına izin veriyorum () 2- Tezimden Dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümün fotokopisi alınabilir (X) 3- Kaynak göstermek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir ()	
Yazarın İmzası 	Tarih: 15.08.2001

ÖZET

TÜRK FİKİR GAZETECİLİĞİNDE DEĞİŞİM: CUMHURİYET VE RADİKAL GAZETELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Basın tarihinde fikir gazeteciliğinin ayrı bir önemi vardır. Ülkemizde cumhuriyet ile başlayan tarihsel sürece baktığımızda önemli fikir gazeteleri ile karşılaşırız: Cumhuriyet, Akşam, Tercüman gibi. Fikir gazetelerinin toplumsal yapının değişiminde oynadıkları rol yadsınamaz. Belli dünya görüşüne sahip gazeteci ve yazarların çıkardığı gazetelerin ortak paydası sahip oldukları, savundukları görüş ve fikirler doğrultusunda tavizsiz yayın yapmaktadır. Gazetelerin ticari bir kuruluş oldukları göz önünde tutulduğunda, fikir gazeteleri için kar elde etmekten çok kamuoyunu bilgilendirmek her zaman ön planda tutulmuştur.

Tarihsel gelişim sürecine baktığımızda yaşamın her alanına yüz yüze geldiğimiz değişim ve dönüşüm gazete ve diğer iletişim ortamlarında da yaşanmaktadır. Bu süreçte teknolojik ve ekonomik farklılaşma gazete sahipliğinde de radikal bir değişimini beraberinde getirmiştir. 1990'lara gelindiğinde artık sadece gazete sahiplerinden değil medya gruplarından söz edilmektedir. Her medya grubu içinde televizyon ve radyoda dahil olmak üzere çeşitli hedef gruplara yönelik gazeteler yayınlanmaktadır. Bu süreç genel olarak gazetecilik anlayışında da önemli değişimlere neden olmuştur. Fikir gazeteciliği de bu değişimden nasibini almıştır.

Bu çalışmada cumhuriyet tarihimiz boyunca yayın hayatını sürdüren tek örnek olarak karşılaştığımız, Türk fikir gazeteciliğinde önemli bir örnek teşkil eden Cumhuriyet Gazetesi ve ona alternatif olarak yayın hayatına başlayan ve medya grupları içinde üretilen Radikal Gazetesi örnekleri karşılaştırarak fikir gazeteciliğindeki değişim ortaya koymak istenmiştir.

ABSTRACT

THE CHANGE IN TURKISH OPINION JOURNALISM

A Comparative Study of Cumhuriyet and Radikal Newspapers

Opinion journalism has had a significant place in the history of press. In Turkey, when we look at the historical process which has started with the formation of republican regime we see some important opinion newspapers, like Cumhuriyet, Akşam and Tercüman. The role played by these newspapers during the course of social changes cannot be denied. The common characteristic of the newspapers published by the journalists and the writers who belong to a certain ideology is to continue their publications without making any concessions to their viewpoints. Newspapers are organized and run as commercial institutions. However, for the opinion newspaper, informing the public has always been more important than making profits.

The change in every field of social life have also been experienced in the press and other media industries. The technological and economic changes have brought about radical transformation in terms of press ownership. Since the beginning of the 1990s, there are no longer only newspaper owners but also media groups. In each of these groups there are newspapers together with radio and television channels which target certain audience groups. This has led to crucial changes in the general principles of journalism. Opinion journalism was not exempt from this transformation.

This study aims to examine the change in Turkish opinion journalism by comparing two newspapers. One of them is Cumhuriyet, which sets an important case in terms of its long publication life continued throughout the history of Turkish Republic and appears to be so far the only example in terms of its place in the Turkish opinion journalism. The other one is Radikal, which has started its publication with the aim of being an alternative to Cumhuriyet, but has been printed within the large corporate structure of the media companies.

ÖZGEÇMİŞ

1975 yılında İzmir'in Kınık ilçesinde doğan Meltem G. Öktem ilk ve ortaöğrenimini Kınık ve Bergama'da tamamladıktan sonra 1993 yılında Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümünde yüksek öğrenimine başladı. 1997 yılında Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim dalında Yüksek Lisans yapmaya hak kazanan Meltem G. Öktem evlidir ve halen Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyoevi'nde görev yapmaktadır.

TC YÜKSEK
DOKÜMANTEKİM
KONYA